

LIN FENG, Ph.D.

Chow Yun-Fat and Territories of Hong Kong Stardom

Đại hiệp Hong Kông

CHAU
NHUẬN
PHÁT

*“Kiếm tiền ít đi
thì đã làm sao?”*

Biên dịch & Tổng hợp: Trần Hoàng Sơn - Nguyễn Hậu

ES
TD

20
22

CAPPUCCINO
EBOOK

THÔNG TIN EBOOK

Đại hiệp Hồng Kông - Châu Nhuận Phát

Lin Feng Ph. D

Nhà Xuất Bản TP HCM

More Books At

fb.com/groups/yeukindlevietnam

Notion Ebook Member

tinyurl.com/downloadebookyeukindle

Mục lục

Lời giới thiệu: Người hùng Châu Nhuận Phát

Chương một: Châu Nhuận Phát ngôi sao trên bầu trời Hồng Kông

Chương hai: Tầm ảnh hưởng Châu Nhuận Phát

Chương ba: Châu Nhuận Phát trong trái tim Hồng Kông

Chương bốn: Hương Cảng những đêm thao thức

Chương năm: Chinh phục Hollywood

Chương sáu: Người truyền cảm hứng

Chương bảy: Quyền lực vô hình Châu Nhuận Phát

Chương tám: Châu Nhuận Phát và mối tương tác phức tạp với Đại Lục Trung Quốc

Chương chín: Luận anh hùng Châu Nhuận Phát - Thành Long

Chương mười: Khiêm nhường và thủy chung

Lời giới thiệu

Người hùng Châu Nhuận Phát

Châu Nhuận Phát không chỉ là một người được công chúng đặc biệt yêu mến mà còn là biểu tượng lớn của nền điện ảnh mang đậm bản sắc Hồng Kông. Điều này được khẳng định bởi tài năng, sự cống hiến hơn bốn mươi năm trên màn ảnh, bởi đức độ, nhân cách, khí chất, nghĩa khí và sự khiêm nhường hiếm có của “người hùng” Châu Nhuận Phát.

Trong buổi họp báo ra mắt bộ phim *Hàn Chiến 2* (năm 2016, đạo diễn Lương Lạc Dân - Lục Kiếm Thanh), khi được phóng viên ca ngợi là “*Trường Thành của điện ảnh Hồng Kông*”, Châu Nhuận Phát chỉ chia sẻ một cách giản dị: “*Bây giờ, Lương Gia Huy đã là một diễn viên nổi tiếng cả trong và ngoài nước, Quách Phú Thành cũng được vinh danh là một Ảnh Đế mới của giải thưởng điện ảnh uy tín Kim Tượng. Tôi đã có tuổi rồi, chỉ muốn đi theo sau họ làm một vai trò nhỏ. Điện ảnh Hồng Kông cần một nguồn máu mới. Tôi cần một ai đó đứng lên nói với tôi rằng: ‘Này ông bạn! Ông già rồi, đến lúc về nhà nghỉ ngơi đi’. Trong tương lai, chính họ sẽ là đại diện của điện ảnh Hồng Kông*”. Điều đó thể hiện tâm và tầm của một người có trách nhiệm, khiêm cung.

Thành Long, một diễn viên kiêm nhà sản xuất điện ảnh võ thuật quyền lực bậc nhất làng giải trí Hoa ngữ, luôn cố bám víu hào quang,

danh vọng và không bao giờ nhường vai chính cho thế hệ đàn em ngay cả khi đã hơn 60 tuổi. Ngược lại, Châu Nhuận Phát luôn sẵn lòng nhận đóng những vai phụ để làm điểm tựa nâng đỡ những diễn viên mới có cơ hội tỏa sáng. Rất nhiều câu chuyện được lưu truyền trong lòng người hâm mộ mà Lưu Đức Hoa là một dẫn chứng. Khi Lưu Đức Hoa chỉ là anh thợ cắt tóc và chạy việc vặt trong đoàn làm phim, Châu Nhuận Phát đã phát hiện và dìu dắt, nâng đỡ. Thậm chí ông còn nhường cả vai chính trong dự án điện ảnh quan trọng để tạo điều kiện cho Lưu Đức Hoa từ người vô danh trở thành một trong những Ảnh Đế đáng nhớ nhất của điện ảnh Hồng Kông. Sự cao thượng và đức độ của bậc đàn anh chân chính đáng được mọi người tôn vinh.

Năm 2014, phong trào đấu tranh Dù Vàng của sinh viên, học sinh lan rộng khắp Hương Cảng. Dù đang là ngôi sao lớn hoạt động ở cả Hồng Kông lẫn đại lục - nơi không đón chào những tư tưởng dân chủ và tự do ngôn luận ở Hồng Kông - nhưng Châu Nhuận Phát và nhiều ngôi sao tên tuổi khác như Lưu Đức Hoa, Lương Triều Vỹ, Hà Vận Thi... vẫn công khai lên tiếng ủng hộ tinh thần của phong trào sinh viên và người dân Hương Cảng. Hành động này không làm hài lòng giới chức của Trung Quốc đại lục, hệ quả là lệnh cấm bất thành văn mọi hoạt động đóng phim, quảng cáo ở Trung Quốc áp dụng đối với Châu Nhuận Phát. Khi mọi người hỏi về điều này, Châu Nhuận Phát trả lời hờ hững: *“Có làm sao đâu, thế thì kiếm tiền ít đi thôi”*.

Thời điểm Châu Nhuận Phát được mời đóng phim ở Hollywood, người ta nghĩ giá cát-sê của ông đã lập đỉnh và khó lòng mời ông quay lại đóng phim điện ảnh Hoa ngữ. Tuy nhiên, ông vẫn nhận lời đóng bộ phim mang triết lý võ đạo sâu sắc *Ngọa Hổ Tàng Long* ;

nghe đạo diễn Lý An chia sẻ những khó khăn, kinh phí eo hẹp và đề nghị các diễn viên giảm giá cát-sê, Châu Nhuận Phát lập tức đồng ý mà không cần quan tâm thù lao sẽ nhận được là bao nhiêu. Trong suốt sự nghiệp của mình, Châu Nhuận Phát luôn từ chối hợp tác với các dự án phim đình đám của Thành Long, lấy cớ *“tôi đã lớn tuổi, lúc này chỉ muốn nghỉ ngơi”*. Thực tế ở tuổi ngoài 60, ông vẫn nhận lời đóng phim của những đạo diễn, nhà sản xuất mà ông quý trọng với giá cát-sê tượng trưng. Khí chất của người trọng nghĩa khinh tài như ông không dễ tìm thấy ở những ngôi sao điện ảnh lớn khác.

Châu Nhuận Phát đã làm cả Hồng Kông và thế giới ngạc nhiên và nể phục khi tuyên bố trong buổi phỏng vấn của báo Jayne Star rằng sẽ hiến tặng toàn bộ khối tài sản, ước tính 714 triệu USD (hơn 17.000 tỷ VNĐ) mà ông đã tích lũy được trong bốn mươi năm qua cho các tổ chức từ thiện để giúp người nghèo Hồng Kông. Ông trải lòng: *“Tiền đó vốn không phải của chúng ta. Khi đến với thế giới này, ta không có gì thì khi ra đi cũng không mang theo gì được. Đồng tiền kiếm ra không dễ dàng, cho nên khi sử dụng phải đúng mục đích. Có biết bao người ngoài đường không cơm ăn, áo mặc, tôi ăn sung mặc sướng để làm gì?”.* Đó là trái tim, tấm lòng bác ái của bậc đại hiệp thấu hiểu sự vô thường của cuộc đời.

Ông là người có vai trò quan trọng và ảnh hưởng lớn đến điện ảnh Hồng Kông, nhưng nhắc đến Châu Nhuận Phát là nhắc đến một ngôi sao có phong cách sống giản dị hiếm có, thậm chí công chúng gọi ông là *Thiên Vương Bình Dân*. Người ta thường bắt gặp Châu Nhuận Phát đi xe điện ngầm như một người lao động phổ thông, mang dép lê, ăn mặc giản dị, đi chợ bình dân, xếp hàng mua đồ giảm giá và ngồi ăn tại những quán ăn dành cho người lao động. Bất cứ ai

cũng có thể chụp ảnh, trò chuyện cùng Châu Nhuận Phát, chưa bao giờ ông tỏ ra xa cách hay có thái độ ngôi sao đối với công chúng và những người hâm mộ mình. Ông tâm niệm mình thuộc về giới bình dân và chịu ơn khán giả một cách chân thành. Diễn viên Châu Nhuận Phát cũng là ngôi sao lớn hiếm hoi của châu Á không sở hữu xe hơi sang và không tổ chức các buổi tiệc tùng xa hoa. Ông giàu sang nhưng không thay lòng đổi dạ.

Giới nghiên cứu đã mặc nhiên xem hình ảnh Châu Nhuận Phát như một biểu tượng của *Bản sắc Hồng Kông*, điều này bắt nguồn từ chính con người ông ở ngoài đời và từ những nhân vật huyền thoại mà ông thể hiện trên phim ảnh. Tất cả đều là những người hùng rất gần gũi, bình dị và có một tình yêu lớn dành cho quê hương Hồng Kông. *Nói về Hồng Kông, không thể không nhắc đến Châu Nhuận Phát và nói về Châu Nhuận Phát - càng không thể không nói về Hồng Kông*. Thông qua sự nghiệp điện ảnh và sức ảnh hưởng cá nhân, Châu Nhuận Phát đã góp phần thúc đẩy nhận thức cốt lõi của người dân bản địa về vị thế “công dân toàn cầu” của Hồng Kông hoàn toàn khác biệt với cách sống cũng như văn hóa ở Trung Quốc đại lục. Trong lịch sử điện ảnh châu Á, Châu Nhuận Phát gần như là trường hợp duy nhất trở thành biểu tượng bản địa, có sự nghiệp gắn liền với những cột mốc chuyển mình mang tính thời đại tại Hồng Kông. Ông còn là “sứ giả” hàn gắn, hòa giải những “vết thương” trong vấn đề kỳ thị chủng tộc, văn hóa giữa phương Tây và phương Đông thông qua sự nghiệp điện ảnh tại Hollywood.

Tại Hồng Kông, Châu Nhuận Phát còn là một niềm tin lớn lao, một biểu tượng tinh thần hiếm hoi khi cả người giàu lẫn người nghèo đều thấy ông có thể đại diện và thuộc về tầng lớp của mình. Thông

qua cách sống, sự nỗ lực trong từng giai đoạn cuộc đời mình, sự nghiệp đa dạng của diễn viên Châu Nhuận Phát còn góp phần tạo nên cuộc *“cách mạng vượt giai cấp”* tại Hồng Kông. Tấm gương của ông khuyến khích tầng lớp lao động phổ thông làm giàu một cách công chính và giới trung lưu vươn lên trở thành tầng lớp tinh hoa để mang lại nhiều lợi ích cộng đồng cho Hồng Kông.

Vào đầu thập niên 1980, những diễn viên Hồng Kông như Trương Quốc Vinh, Mai Diễm Phương, Lưu Đức Hoa... đều rất nổi tiếng trong khu vực nhưng chỉ riêng Châu Nhuận Phát được giới nghiên cứu đánh giá là một *“đại diện của bản sắc Hồng Kông”*. Bởi lẽ, hình ảnh Châu Nhuận Phát thân thuộc, chân thật đến mức như là một người hàng xóm của công chúng. Người Hồng Kông xem ông như một người thân trong gia đình. Nhà nghiên cứu điện ảnh Lin Feng nhận định: *“Châu Nhuận Phát hiện diện một cách thân tình trong cuộc sống đời thường của người dân Hồng Kông. Sức hút của Châu Nhuận Phát có liên quan mật thiết đến sự gần gũi của ông với mọi người. Người Hồng Kông không còn phân biệt một Châu Nhuận Phát trên màn ảnh và một Châu Nhuận Phát giữa đời thường. Châu Nhuận Phát chính là một biểu tượng bản địa bất thành văn đối với người dân Hương Cảng”*.

Để vinh danh những cống hiến của Châu Nhuận Phát, Đại học Hồng Kông đã trao bằng *Tiến sĩ Danh dự* cho ông vào năm 2001. Năm 2003, một nội dung mới về sự nghiệp Châu Nhuận Phát được đưa vào sách giáo khoa tại Hồng Kông. Ngành Giáo dục Hồng Kông cho rằng chính sự *“chăm chỉ nỗ lực”, “khiêm tốn”, “hiếu thảo”, “tinh thần học hỏi suốt đời”, “khả năng tự hoàn thiện”* và *“tính chính trực”* khiến Châu Nhuận Phát trở thành một tấm gương cho lớp trẻ, sinh

viên, học sinh noi theo. Có thể nói rằng Châu Nhuận Phát là một trong những nhân vật tiêu biểu góp phần tạo dựng nên *“Niềm tự hào Hồng Kông”*.

Từ năm 1997, theo hiệp ước Trung - Anh, Hồng Kông được trao trả về với Trung Quốc với hành trình *“một quốc gia - hai chế độ”* được cam kết đến năm 2047. Tuy nhiên, những gì đã diễn ra sau đó, đặc biệt là những năm gần đây khiến chúng ta nuối tiếc cho một Hồng Kông đầy cảm hứng nghĩa hiệp và một người hùng Châu Nhuận Phát sẽ còn ở lại trong tâm trí chúng ta rất lâu.

First News trân trọng giới thiệu với bạn đọc câu chuyện sâu sắc với những lát cắt thú vị ít được biết về Châu Nhuận Phát của mảnh đất Hồng Kông, một nhân vật mang tầm thời đại được nhiều thế hệ người Việt Nam yêu mến.

- First News

Chương một

Châu Nhuận Phát ngôi sao trên bầu trời Hồng Kông

Lao động chăm chỉ là con đường chân chính để có được cuộc sống tốt đẹp.

- Châu Nhuận Phát

MỘT TÊN TUỔI KHÁC BIỆT

Kể từ giữa những năm 1980, ngày càng có nhiều diễn viên Hồng Kông tham gia vào thị trường phim ảnh quốc tế và trở thành những ngôi sao xuyên quốc gia. Có lẽ nhờ sự thành công của nền điện ảnh hành động Hồng Kông trên thị trường phim thương mại toàn cầu. Phần lớn các ngôi sao Hồng Kông - những người đã lấn sân sang Hollywood và các thị trường phim ảnh lớn khác bên ngoài Đông Á như Thành Long, Lý Liên Kiệt và Dương Tử Quỳnh - đều là những người có kỹ thuật trình diễn võ thuật. Duy nhất trường hợp của Châu

Nhuận Phát trở thành ngôi sao toàn cầu là ngoại lệ, không đi theo công thức áp đặt này của Hollywood dành cho người châu Á suốt nhiều thập niên trước đó.

Hình tượng người hùng hoặc võ sĩ trên màn ảnh của các ngôi sao Hồng Kông đã định hình hình ảnh diễn viên gốc Hoa do Hollywood xây dựng từ thuở ban đầu, góp phần thúc đẩy sự nghiệp điện ảnh của người Hoa ra ngoài Đông Á. Tuy nhiên, chính điều này cũng tạo ra hình ảnh rập khuôn về diễn viên gốc Hoa. Đó là những người đàn ông và phụ nữ liên tục trình diễn các màn đánh đấm, nhảy cao, chạy trên nóc nhà, đu dây... và các pha hành động kịch tính khác. Thế mạnh kung-fu đã thu hẹp nhận thức chung của cộng đồng về ngôi sao điện ảnh Hoa ngữ (bao gồm Hồng Kông) trên thị trường phim quốc tế và hạn chế cơ hội việc làm cho các diễn viên châu Á bên ngoài khu vực Đông Á. Đây có thể xem là thái độ kỳ thị giữa người da trắng và người da vàng trong ngành công nghiệp điện ảnh. *Với Hollywood, người Đông Á, người gốc Hoa chỉ có thể mua vui bằng những màn kung-fu và không thể kỳ vọng vào diễn xuất của họ.*

Thế nhưng, sự xuất hiện của Châu Nhuận Phát tại thị trường phim Hollywood đã thay đổi định kiến này và đặt ra cột mốc hòa giải những xung đột của văn hóa Đông - Tây trên màn ảnh thế giới. Giữa thập niên 1990, trong chiến lược mở rộng thị trường và toàn cầu hóa ngành điện ảnh, Hollywood đã buộc phải chọn một đại diện Đông Á có thực lực và sức ảnh hưởng nhất để hòa giải, xoa dịu công chúng châu Á vì cách hành xử bề trên của mình trong những thập niên trước đó. Châu Nhuận Phát là lựa chọn duy nhất của gã khổng lồ Hollywood. Vì sao chỉ Châu Nhuận Phát mới có được địa vị quan

trọng đó? Trong thời điểm thế giới dần cởi mở và phẳng hơn, có nhiều sự lựa chọn hơn, vì sao Châu Nhuận Phát là người mở đường để đánh dấu kỷ nguyên toàn cầu hóa điện ảnh của Hollywood?

Để trả lời câu hỏi đó, ta cần nghiên cứu về quá trình xây dựng và quảng bá hình ảnh của ngôi sao điện ảnh Hồng Kông Châu Nhuận Phát trong nhiều nền công nghiệp giải trí và thị trường văn hóa khác nhau. Như những ngôi sao Hồng Kông được đề cập ở trên, Châu Nhuận Phát thu hút sự chú ý của Hollywood thông qua những vai diễn trong các bộ phim hành động. Tuy nhiên, ông còn nổi tiếng ở châu Á với tư cách một diễn viên đa năng, từng tham gia các bộ phim ở nhiều thể loại khác nhau như tình cảm tâm lý, hài, kinh dị và phim phương Tây. Mỗi bộ phim, mỗi nền văn hóa, ông có cách tỏa sáng của riêng mình. Lần theo con đường sự nghiệp của Châu Nhuận Phát, ta có thể xem xét cách các phương tiện truyền thông đại chúng lựa chọn những phương diện khác nhau của hình ảnh Châu Nhuận Phát để xây dựng nhận thức xã hội về bản sắc văn hóa Hồng Kông.

Châu Nhuận Phát là một ngôi sao dịch chuyển qua nhiều ranh giới lịch sử, địa lý và văn hóa khác nhau. Các phương tiện truyền thông đã làm nổi bật một số phương diện chọn lọc từ ông để định hướng thị hiếu và đáp ứng sự kỳ vọng của công chúng. Hệ quả là hình ảnh ngôi sao Châu Nhuận Phát mà chúng ta nhìn thấy bị gián đoạn, phân mảnh và chưa phải là mảnh ghép hoàn thiện. Chính vì vậy, hình ảnh ngôi sao Châu Nhuận Phát cần được hiểu một cách đa chiều và đa văn hóa.

Học giả Yvonne Tasker cho rằng: *“Phương diện của hình ảnh ngôi sao cũng là phương diện nói lên bản sắc”*. Ta cũng có thể nói rằng ngôi sao hoặc thần tượng giải trí chính là một phản chiếu của

trình độ dân trí. Cần phải lưu ý là ngành công nghiệp phim ảnh và các điều kiện thị trường được xác định bởi sự định vị văn hóa và xã hội cụ thể của thời đại đó. Cuốn sách này bám sát quỹ đạo sự nghiệp của Châu Nhuận Phát, tham gia vào cuộc tranh luận về *glocalisation* - sự tương tác phức tạp giữa môi trường toàn cầu (*global*) và địa phương (*local*). Trong đó, nhu cầu của thị trường quốc tế và địa phương đều cần được cân nhắc và làm rõ vai trò đích thực của một ngôi sao điện ảnh trong các ngành công nghiệp văn hóa toàn cầu hiện đại. Không một ngôi sao nào thích hợp hơn Châu Nhuận Phát để làm sáng tỏ những lát cắt đa chiều này, khi ông được xem là một biểu tượng của bản sắc, văn hóa Hồng Kông.

TỪ BỤI ĐƯỜNG ĐẾN THẦN TƯỢNG TRÊN MÀN ẢNH TRUYỀN HÌNH

Châu Nhuận Phát sinh ngày 18 tháng 5 năm 1955, là con trai thứ ba trong một gia đình Khách Gia nghèo ở đảo Nam Nha, Hồng Kông (năm 1965, gia đình Châu Nhuận Phát mới chuyển đến khu Cửu Long, Hồng Kông). Ngay từ lúc 6 tuổi, cậu bé mang biệt danh “chó con” Châu Nhuận Phát và chị gái Châu Thông Linh thường dậy sớm phụ mẹ bán đồ điểm tâm, đến chiều lại ra đồng phụ việc. Cha của Châu Nhuận Phát làm nghề đi biển, là người ham mê bài bạc và mắc nợ rất nhiều nên càng khiến gia đình lâm vào cảnh khốn túng. Bà Trần Lệ Phương, mẹ của Châu Nhuận Phát, thường đi lĩnh lương thay chồng, vì sợ ông mang tiền nướng hết vào chiếu bạc. Vậy mà có lần, bà Phương đến công ty của chồng để lĩnh lương thì được biết tiền lương tháng đó đã bị chồng thua bạc hết, người ta thương tình đưa cho bà chai dầu ăn để mang về nhà. Đó là quãng thời gian rất cơ cực, ám ảnh với Châu Nhuận Phát. Từ đó hình thành nên tình

thương sâu sắc của ông dành cho mẹ - *“người quan trọng nhất và có sức ảnh hưởng lớn nhất đến cuộc đời tôi”* như ông từng chia sẻ.

Suốt tuổi thơ khốn khó của mình, Châu Nhuận Phát chỉ mong đến ngày bản thân đủ lớn để đi làm kiếm tiền giúp mẹ hết khổ. Thời thơ ấu, cậu bé luôn mặc những bộ đồ cũ và đi đôi dép mòn vẹt. Châu Nhuận Phát từng ước mơ được cha mua cho đôi giày thể thao màu trắng (như cha cậu từng hứa). Nhưng ước mơ đó không bao giờ trở thành hiện thực vì chiều bạc đã lột sạch mọi khoản tiền mà ông có. Chính vì vậy, ngay từ nhỏ, Châu Nhuận Phát đã căm ghét cờ bạc.

Cha mắc bệnh nặng qua đời khi Châu Nhuận Phát đang học bậc phổ thông. Gia đình của Châu Nhuận Phát rơi vào tình cảnh khốn cùng. Sức khỏe của bà Trần Lệ Phương bắt đầu sa sút do lao động quá sức. Cậu thiếu niên Châu Nhuận Phát quyết định bỏ học và ra đường *“tìm bất cứ việc gì để làm”* phụ giúp mẹ. Lúc cậu mới bỏ học, có người còn nói: *“Cậu Châu không có chí, phải ráng học hành thi sau này mới giúp mẹ hết khổ”*. Nhưng Châu Nhuận Phát lại nghĩ khác: *“Tương lai là một điều mơ hồ, xa xăm, trong khi trước mắt chỉ thấy sức khỏe của mẹ không tốt, lại phải làm lụng khổ cực mỗi ngày, nên bản thân không thể yên tâm học hành”*. Chúng ta cần lưu ý điểm này: *Châu Nhuận Phát rất ham học và việc bỏ học cũng là quyết định cá nhân của Châu Nhuận Phát*. Vì thương mẹ, cậu thiếu niên họ Châu đã chọn cách lao ra đường lăn lộn, làm tất cả mọi việc để có thể phần nào giúp gia đình lúc bĩ cực, gian truân. Đó đều là những công việc ngắn hạn theo thời vụ như đánh giày, gác cửa khách sạn, rửa xe, nhân viên bán hàng, phụ việc theo giờ, bán các thiết bị máy ảnh, đưa thư, lái taxi... và cả khuân vác.

Trong hồi ức của Châu Nhuận Phát, thời gian này có những kỷ niệm mà ông không bao giờ quên. Khi Châu Nhuận Phát làm nhân viên rửa xe, có lần thấy một chiếc xe Rolls-Royce chạy đến, vì thấy nó quá đẹp nên cậu thanh niên 17 tuổi họ Châu tò mò chạm tay vào trâm trờ tán thưởng. Ngay lập tức, người chủ xe đã vung tay tát vào mặt Châu Nhuận Phát như trời giáng và chỉ thẳng vào cậu mắng nhiếc: “ *Mày sờ gì đó, mày có tư cách sờ vào nó sao? Người như mày cả đời cũng đừng hòng mua được xe ô tô...*”. Hành động đó không chỉ làm tổn thương lòng tự trọng của cậu thiếu niên họ Châu có chiều cao 1,85 mét mà nó đã khiến cậu bị mất việc vì người chủ tiệm không muốn làm mất lòng vị khách thượng lưu kia.

Sau khi nghỉ việc ở tiệm rửa xe, Châu Nhuận Phát được bạn giới thiệu đến làm nhân viên ở một cửa hàng bán thiết bị máy ảnh. Đây là cơ duyên đặc biệt đã dẫn Châu Nhuận Phát đến niềm đam mê chụp ảnh - một trong ba thú vui của ông ngoài công việc đóng phim là chạy bộ, leo núi và chụp ảnh.

Chính Châu Nhuận Phát thừa nhận rằng quãng thời gian lẫn lộn mưu sinh sớm này đã góp phần lớn vào việc định hình nên con người và nhân cách sống của ông. Châu Nhuận Phát phải dùng mọi khả năng, óc quan sát, sự nhanh trí của mình để có thể tồn tại trên đường phố Hồng Kông. Những ngày tháng bươn chải vất vả khi còn ở tuổi thiếu niên đã tạo nên tình yêu, sự gắn kết mật thiết giữa Châu Nhuận Phát với đời sống của người Hồng Kông cũng như quê hương Hồng Kông. Đó cũng là lý do khiến Châu Nhuận Phát luôn đấu tranh cho quyền lợi của người lao động nghèo, những người yếu thế ở Hồng Kông, luôn sống bình dị, gần gũi với mọi người, và sau cùng là dành hết tài sản của mình tặng cho quỹ từ thiện. Châu

Nhuận Phát chưa bao giờ quên mình đến từ đâu và đã bắt đầu hành trình sống như thế nào. Khi đã là ngôi sao nổi tiếng, Châu Nhuận Phát vẫn tự nhận mình là một người nhà quê và chỉ biết làm việc chăm chỉ. *Ông cho rằng lao động chăm chỉ là con đường chân chính để có được cuộc sống tốt đẹp.*

Năm 1971, Television Broadcasts Ltd. (TVB) và Shaw Brothers đồng tổ chức lớp đào tạo diễn viên truyền hình đầu tiên. Hai năm sau, Châu Nhuận Phát khi đó là chàng trai 18 tuổi, đang lặn lội mưu sinh với nhiều công việc lao động phổ thông, tình cờ có cơ hội bước vào lớp đào tạo diễn viên này. Đây chính là bước ngoặt quan trọng trong cuộc đời của Châu Nhuận Phát và nó diễn ra hết sức tình cờ. Năm 1973, một người bạn đưa mẫu quảng cáo trên một tờ báo cho Châu Nhuận Phát, nói: *“Lớp đào tạo diễn viên đang tuyển sinh đó, không cần đóng học phí và có thể kiếm tiền! Cậu hãy thử xem”*. Châu Nhuận Phát đọc thấy hấp dẫn nhưng nghĩ lại khoản phí hồ sơ phải nộp là 5 đồng thì chần chừ, nhíu mày. Người bạn hiểu Châu Nhuận Phát không có tiền nên phẩy tay hào phóng: *“Cậu đừng lo, tôi sẽ giúp cậu trả phí nộp hồ sơ”*. Vào ngày thi tuyển, khi đến lượt mình, Châu Nhuận Phát rất lo lắng nhưng vẫn cố gắng thể hiện phần thi trôi chảy. Tuy nhiên, khi chưa hoàn thành bài thi thì một giám khảo đã hét lên: *“Đi xuống!”*. Cũng may ngay lúc đó có một vị giám khảo cấp cao khác chặn lời: *“Đừng có hàm hồ, cậu thanh niên này rất có tiềm năng”*. Không ai dám nghĩ chiếc vé vớt đó đã tạo nên một Ảnh Đế huyền thoại trong nền công nghiệp điện ảnh Hồng Kông sau này.

Khi đến lớp học diễn xuất này, Châu Nhuận Phát mang trong mình tâm lý cầu may chứ không phải vì “theo đuổi đam mê” như nhiều ngôi sao nổi tiếng kể lại khởi đầu của họ. Ngay từ những buổi học đầu tiên, Châu Nhuận Phát đã nhanh chóng yêu thích việc diễn xuất và nhận ra một số thế mạnh của mình đối với nghề diễn viên. Tuy nhiên, do thiếu kiến thức nền tảng và bị đánh giá là *“năng khiếu diễn xuất không quá nổi bật”* nên Châu Nhuận Phát buộc phải dùng sự chăm chỉ ngày đêm để bù đắp. Tiềm năng lớn nhất của Châu Nhuận Phát với nghề diễn viên chính là kinh nghiệm “giang hồ” khi mưu sinh ngoài đường phố với đủ nghề nghiệp đã giúp cho Châu Nhuận Phát nhạy bén với tâm lý con người, hoạt ngôn, hài hước, tháo vát và ngôn ngữ cơ thể biểu cảm tự nhiên. Đó đều là tư chất cần có của một diễn viên tài năng, nhưng vào thời điểm theo học lớp diễn xuất khóa ba của đài TVB, các giáo viên đều cho rằng ưu điểm lớn nhất của Châu Nhuận Phát là ngoại hình cao lớn nổi trội so với người châu Á, khuôn mặt đẹp trai thư sinh “nhuộm chút màu phong

trần” và sự nỗ lực chuyên cần. Học cùng lớp với Châu Nhuận Phát còn có hai người mà sau này đều trở thành bạn của ông đó là diễn viên Nhậm Đạt Hoa và “cây hài” Ngô Mẫn Đạt.

Bộ com-lê đầu tiên trong cuộc đời của Châu Nhuận Phát lúc theo học lớp diễn xuất đài TVB là do bạn bè góp tiền may tặng. Nhiều năm sau này, ông vẫn gìn giữ bộ com-lê nghĩa tình đó như một kỷ vật vô giá. Những ngày tháng được đi học cũng là những ngày Châu Nhuận Phát thường xuyên thiếu tiền để trang trải cuộc sống. Bí quá, Châu Nhuận Phát thường khoác lên mình bộ com-lê duy nhất đó đứng ở gần cửa vào thang máy của đài TVB để... thử vận may xem có đạo diễn, nhà sản xuất nào để mắt đến mình không, hy vọng có thể kiếm thêm chút tiền. Trời không phụ lòng người, sau cả tháng quanh quẩn gần thang máy, mỉm cười với cả thiên hạ, thì một nữ nhà văn - bà chủ của một công ty quảng cáo nổi tiếng tên là Lâm Nhã Ninh, cũng để mắt đến Châu Nhuận Phát. Lúc đó, Lâm Nhã Ninh đang tuyển chọn diễn viên cho phim quảng cáo mới và cần tìm một *“Hoàng tử quyền rũ”*. Lâm Nhã Ninh nghĩ ngay đến một anh chàng cao lớn thường đứng ở cửa thang máy và nói “xin chào” với nụ cười trên môi. Cô đi hỏi thăm, hóa ra đó là Châu Nhuận Phát đến từ lớp đào tạo nghệ sĩ mới. Vậy là Châu Nhuận Phát được Lâm Nhã Ninh mời tham gia phim quảng cáo của cô. Do bàn chân quá lớn, Châu Nhuận Phát không đi vừa bất cứ đôi giày nào ở phim trường nên Lâm Nhã Ninh đã đưa cho ông 100 đồng để mua giày mới. Châu Nhuận Phát đã nhờ bạn gửi lại 30 đồng tiền thừa cho Lâm Nhã Ninh cùng lời nhắn: *“Tôi đã chi 70 đồng cho đôi giày, tôi sợ mình tiêu quá nhiều nên không dám gặp cô Lâm Nhã Ninh”*. Lâm Nhã Ninh chỉ biết cười và nghĩ thầm: *“So với các diễn viên trẻ cùng trang lứa chỉ thích*

đua đòi quần áo hàng hiệu thì cậu Châu Nhuận Phát này sao mà chân chất, giản đơn quá”. Từ đó, cô có ấn tượng rất tốt về Châu Nhuận Phát và dường như ai tiếp xúc với Châu Nhuận Phát đều có ấn tượng vô cùng tốt về ông.

Bộ com-lê đầu tiên của Châu Nhuận Phát là do bạn bè góp tiền may tặng

Sau khi kết thúc khóa đào tạo một năm, 20 học viên chỉ có 10 người được TVB ký hợp đồng, trong đó có Châu Nhuận Phát. Châu Nhuận Phát ký hợp đồng ba năm với đài TVB với mức lương rất bèo bọt: 500 đồng trong năm đầu, 700 đồng trong năm thứ hai và 900 đồng trong năm thứ ba. Nhiều diễn viên trẻ không chịu nổi đã từ bỏ giữa chừng khi thấy *“tiền thì ít, mà bị mắng chửi thì nhiều”*. Việc sớm lăn lộn ngoài đời đã rèn cho Châu Nhuận Phát ưu điểm: Không bao giờ bỏ cuộc - nên ông không than phiền và chỉ nỗ lực làm việc. Khi mới vào nghề, Ngô Mẫn Đạt thuê một căn nhà gần trường quay TVB, Châu Nhuận Phát thường đến chỗ của “Ngô ca” để nghỉ ngơi sau khi

quay phim về muộn hoặc vì quá mệt. Họ thường ngồi bên vệ đường, mua bát thịt nướng rẻ tiền vừa ăn vừa nói chuyện phiếm.

Với ngoại hình
nổi bật và
khả năng diễn
xuất tự nhiên,
Chau Nhuận Phát
được ký
hợp đồng ba năm
với TVB

Với tư cách một diễn viên mới tại trường quay, Châu Nhuận Phát chỉ được giao một số vai “lướt qua màn ảnh” và các vai phụ không quan trọng trong hai năm đầu tiên làm việc với hãng TVB. Ấn tượng về chàng diễn viên tập sự Châu Nhuận Phát trong lòng mọi người luôn là sự nỗ lực, chịu khó, không ngại khổ, không ngại bị góp ý và luôn cố gắng hoàn thành tốt công việc được giao với thái độ tích cực, hòa nhã. Mọi người cũng nhớ đến thói quen không bao giờ lãng phí đồ ăn của anh chàng lính mới họ Châu, người luôn vui vẻ ăn ngon

lành hết phần cơm của mình dù ngon hay dở. Bản thân Châu Nhuận Phát là người vui tính, hòa đồng lại hay giúp đỡ người khác nên rất dễ hòa nhập với tập thể TVB. Ấn tượng của những người từng quen biết và làm việc với Châu Nhuận Phát là họ không bao giờ quên nụ cười thân thiện của ông.

Năm 1976, Châu Nhuận Phát lần đầu tiên được chọn vào vai chính, nhân vật Shao Huashan trong bộ phim truyền hình màu nhiều tập đầu tiên của TVB (còn gọi là *Shizhuang ju* - kịch trong trang phục hiện đại) có tên *Cuồng Triều* (*Hotel*, 1976, 128 tập). Cũng trong năm 1976, Châu Nhuận Phát được giao đảm nhận vai chính trong hai bộ phim *Giang Hồ Tiểu Tử* và *Đại Giang Nam Bắc*. Đây là thời điểm ngành truyền hình Hồng Kông bước vào giai đoạn bản lẻ khi ngày càng có nhiều người dân sở hữu ti-vi. Khi nhìn lại sự nghiệp của diễn viên Châu Nhuận Phát, dễ nhận thấy ông luôn liên quan đến những giai đoạn bản lẻ hoặc mở đầu cho một “thời kỳ” đặc sắc nào đó. Dấu ấn đầu tiên trong sự nghiệp Châu Nhuận Phát cũng chính là bộ phim màu nhiều tập đầu tiên do TVB sản xuất - *Cuồng Triều*, là bộ phim đầu tiên giúp ông thành danh. Sau đó, diễn viên Châu Nhuận Phát dần dần đạt được địa vị ngôi sao truyền hình và trở thành cái tên quen thuộc với khán giả thông qua vai diễn trong phim *Võng Trung Nhân* (*The Good, the Bad, and the Ugly*, 1979).

“Tiểu sinh” Châu Nhuận Phát năm 22 tuổi

Được mô tả là *“cao ráo, thanh lịch với đôi mắt đen quyến rũ có thể làm tan chảy trái tim các cô gái trong vòng hai mươi bước chân”*, Châu Nhuận Phát được hãng phim TVB quảng bá như một *“tiểu sinh”* điển hình. *“Tiểu sinh”* nghĩa là những nam diễn viên chính trẻ tuổi, đẹp trai, có nét thư sinh ưa nhìn và có tiềm năng trở thành thần tượng của công chúng. Bên cạnh khả năng diễn xuất trên màn ảnh nhỏ, vẻ ngoài và sức hấp dẫn đối với cả hai giới của Châu Nhuận Phát, ông thường được nhắc đến trong các tờ quảng cáo của phim truyền hình. Tờ thông tin quảng cáo cho phim *Tình Sâu Nghĩa Nặng* (*The Fate*, 1981) đã trình bày một cuộc phỏng vấn giả tưởng giữa Ngai Chun, nhân vật do Châu Nhuận Phát thủ vai, và một nhà báo. Kịch bản phỏng vấn giả định bắt đầu với một bình luận ngắn của ký giả: *“Anh rất đẹp trai, hào phóng và người ta biết rằng anh có nhiều*

fan nữ”. Tương tự, tờ quảng cáo cho *Trí Dũng Song Long* (*The Good Old Times*, 1981) đã giới thiệu nhân vật Ouyang Han của Châu Nhuận Phát là một thanh niên “đẹp trai và quyến rũ, người thu hút rất nhiều cô gái”. Thay vì chú trọng kỹ năng diễn xuất của Châu Nhuận Phát và đặc điểm nhân vật của anh, TVB tập trung vào dáng vẻ điển trai của Châu Nhuận Phát. Điều này nhấn mạnh ưu điểm hình thể vượt trội với chiều cao 1,85 mét - yếu tố giúp Châu Nhuận Phát đặc biệt hơn đa số người châu Á khác. Nó cũng củng cố niềm tin về “*dáng vẻ ngôi sao*”, củng cố quan niệm cho rằng chỉ có một vài diễn viên ưa nhìn mới có khả năng trở thành ngôi sao kiểu *tiểu sinh*.

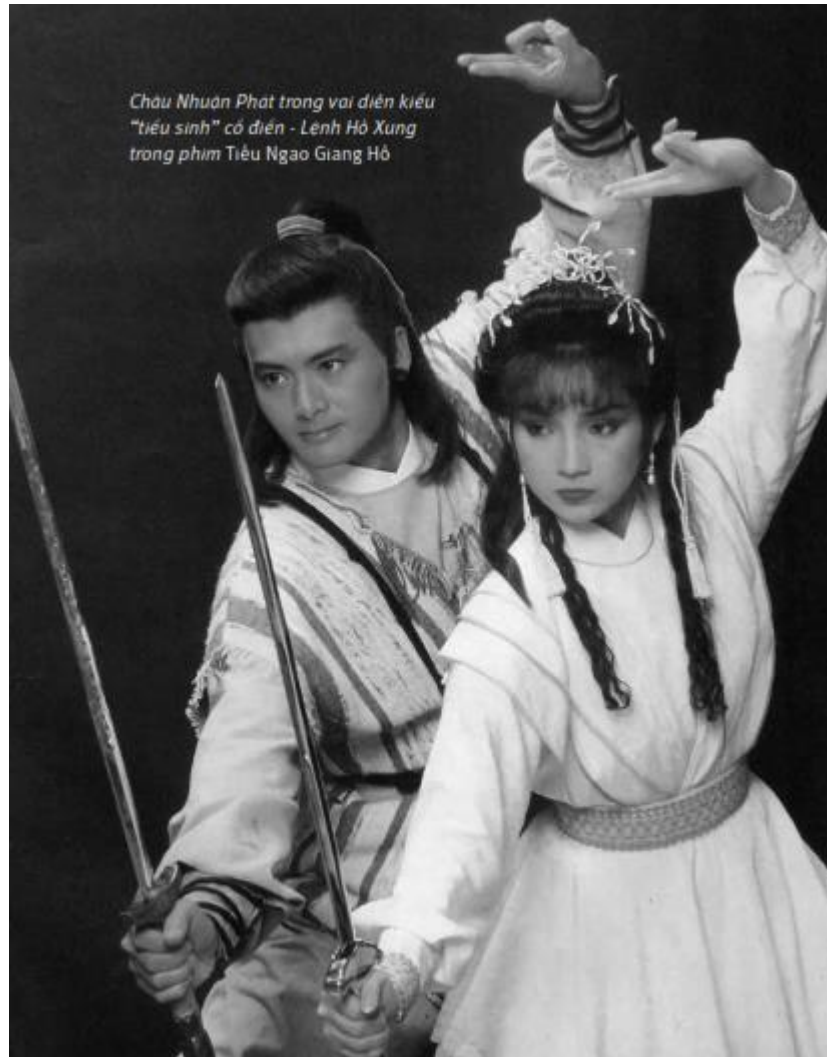
Ngặt nổi, ngoại hình nổi bật của ông lại bị báo chí phê bình là không phù hợp để đóng các nhân vật cổ trang - mẫu nhân vật quen thuộc trong việc định hình một thần tượng theo kiểu *tiểu sinh*. Dáng vẻ của Châu Nhuận Phát bị bỏ qua trong các tập sách quảng cáo cho các bộ phim truyền hình có bối cảnh cổ xưa và hình ảnh nhân vật cổ trang kiếm hiệp của ông như Liễu Trì trong *Cô Thành Khách* (*The Lone Ranger*, 1982), Lệnh Hồ Xung trong *Tiểu Ngạo Giang Hồ* (*The Smiling Proud Wanderer*, 1984) thường xuyên bị các nhà phê bình nghệ thuật chỉ trích là không phù hợp so với hình ảnh *tiểu sinh* cổ điển được quảng bá bởi điện ảnh võ thuật và phim truyền hình Hồng Kông thời kỳ đầu. Từ các tài liệu liên quan đến sự xuất hiện của Châu Nhuận Phát, ta có thể rút ra kết luận rằng địa vị ngôi sao truyền hình của ông chỉ được hoan nghênh khi được đặt trong bối cảnh đô thị đương đại. Điều gì khiến Châu Nhuận Phát chỉ đẹp trong các vai diễn hiện đại?

Để phản biện về vấn đề này, Zhou Chengzhen, một người hâm mộ Châu Nhuận Phát, đã so sánh về sự khác biệt giữa một người

đàn ông có vẻ ngoài hiện đại và tiền hiện đại (phù hợp vào vai cổ trang) trong lá thư gửi cho tạp chí điện ảnh địa phương *City Entertainment*.

Trong thư, Zhou lập luận:

“Dựa vào đâu để nói hình ảnh Châu Nhuận Phát không phù hợp với các nhân vật tiền hiện đại (cổ điển, cổ trang)? Có bằng chứng nào cho thấy tất cả những người đàn ông cổ điển trông giống như mẫu người được quảng bá bởi những nhà phê bình, những người cho rằng Châu Nhuận Phát trông không giống một tiểu sinh cổ điển hay không? Nhận thức của các nhà phê bình đó về ‘hình ảnh tiểu sinh cổ điển’ đến từ nghệ thuật tuồng cổ Quảng Đông. Thật không xác đáng khi sử dụng các tiêu chí như vậy để đánh giá xem một diễn viên có phù hợp với vai tiểu sinh thời cổ hay không... Hình ảnh tiểu sinh trong tuồng Quảng đều rất rập khuôn. Đó là lý do tại sao mà Trịnh Thiếu Thu được đánh giá là có ngoại hình cổ điển, còn Châu Nhuận Phát lại bị xem là ‘quá hiện đại’ và không đem lại cảm giác cổ điển.”

Lập luận của Zhou rất quan trọng trong nội dung này, vì nó nhấn mạnh chân dung của các nhân vật *tiểu sinh* trên truyền hình địa phương thường bị rập khuôn. Nó còn chỉ ra rằng nhận thức về dáng vẻ cổ điển này chủ yếu được định hình và bắt nguồn từ sân khấu kịch tuồng truyền thống của Trung Hoa. Không thể phủ nhận rằng yếu tố ngoại hình rất được coi trọng trên sân khấu truyền thống. Đó như một chỉ báo trực quan về tính cách nhân vật và sức hấp dẫn giới tính. Căn cứ vào đó, khái niệm *tiểu sinh* cho thấy tuổi trẻ, ngoại hình đẹp và sức hấp dẫn với mọi giới chính là các tiêu chí để chọn vai

nam chính. Nhưng mỗi người có một sự đánh giá khác nhau về vẻ đẹp.

Không có tiêu chí cụ thể nào để đánh giá một người đàn ông có vẻ ngoài hiện đại hay tiền hiện đại. Ta sẽ tìm hiểu thêm tại sao bối cảnh lịch sử của nhân vật hư cấu lại tác động đến góc nhìn của khán giả Hồng Kông về vẻ bề ngoài của diễn viên. Không giống như các đồng nghiệp của mình trong nhà hát truyền thống, một tiểu sinh trên màn ảnh nhỏ hoặc trên phim điện ảnh không cần vẽ mặt để trở nên ấn tượng hơn. Tuy nhiên, dáng vẻ của anh ta có vai trò như một dấu hiệu trực quan của bản sắc văn hóa xã hội. Vì thường được chuyển thể từ các nhân vật trong tiểu thuyết cổ điển và truyện dân gian Trung Hoa, *tiểu sinh* cổ điển (nam nhân vật chính) là một nhân vật hư cấu đại diện cho hình ảnh một người đàn ông phi phạm và một không gian xa xôi trong lịch sử.

*Châu Nhuận Phát là hình mẫu “tiểu sinh” hiện đại thành công nhất
lịch sử điện ảnh Hồng Kông*

Ngược lại, *tiểu sinh* hiện đại của Châu Nhuận Phát trong các bộ phim truyền hình TVB được đặt trong không gian đương đại mà khán giả Hồng Kông quen thuộc, kể lại những câu chuyện về người dân và cuộc sống địa phương. Khi những ý tưởng về lối sống phương Tây và lý tưởng về cái đẹp trở nên phổ biến hơn ở Hồng Kông sau cuộc nội chiến Trung Quốc, chân dung của một *tiểu sinh* hiện đại thường nhấn mạnh đến việc nhân vật này thuộc về xã hội thành thị và có hình ảnh mang phong cách phương Tây. Theo đó, các đánh giá về ngoại hình *tiểu sinh* hiện đại mà Châu Nhuận Phát là đại diện nổi bật, ngày càng hướng đến những lý tưởng văn hóa đương đại về sự nam tính. Đó là hình ảnh một thanh niên Hồng Kông hiện đại được kết hợp với hình tượng màn ảnh từ nam chính lãng mạn trong các bộ phim phương Tây. Do đó, một *tiểu sinh* hiện đại thường sở hữu hai đặc điểm nổi bật. Thứ nhất, vì có sự tổng hòa của *tiểu sinh* cổ điển và nhiều ngôi sao điện ảnh ngoại hình hấp dẫn, anh được xem là một người đàn ông cực kỳ lôi cuốn và quyến rũ. Thứ hai, anh đại diện cho hình ảnh một thanh niên địa phương bình thường. Như vậy, đặc điểm ngoại hình của một *tiểu sinh* hiện đại thường biểu thị cả sự phi thường/bình thường và cả xa xôi/gần gũi.

Nhà nghiên cứu Pamela Robertson Wojcik cho rằng: “Việc chọn một diễn viên cho một dạng vai diễn giúp tăng doanh thu cho ngành làm phim, nó giúp khán giả nhanh chóng và dễ dàng nhận ra một ngôi sao bằng cách liên kết với vai diễn trước đó của họ”. Các hãng phim truyền hình Hồng Kông đã tuyển dụng nhiều diễn viên điện ảnh và nhạc kịch Quảng Đông vào giai đoạn cuối những năm 1960 và đầu thập niên 1970. Nhiều người trong số các diễn viên này, như Trịnh Thiếu Thu, đã thiết lập hình ảnh của họ như *tiểu sinh* cổ điển trước

khi chuyển sang ngành công nghiệp truyền hình. Ngay cả những diễn viên tốt nghiệp các lớp đào tạo diễn viên thời kỳ đầu của TVB, như Huỳnh Doãn Tài và Ngũ Vệ Quốc, cũng đã xây dựng hình ảnh ngôi sao của họ như *tiểu sinh* cổ điển thông qua các vai diễn trong các bộ phim truyền hình lịch sử và võ thuật. Đây là hai thể loại thống trị màn ảnh nhỏ địa phương trong thời kỳ đầu của lịch sử truyền hình Hồng Kông.

Ngoại trừ một vài vai diễn lướt qua và các nhân vật phụ, Châu Nhuận Phát không đóng bất kỳ nhân vật cổ trang nào có sức ảnh hưởng trước khi ông tham gia bộ phim truyền hình dài tập đầu tiên của mình, *Cuồng Triều*. Do đó, đơn giản là không tồn tại bất kỳ một mô tả chi tiết nào về hình ảnh *tiểu sinh* cổ điển tại thời điểm nhân vật đáng nhớ đầu tiên của Châu Nhuận Phát được trình chiếu.

Cuồng Triều (1976) - phim truyền hình dài tập đầu tiên mà Châu Nhuận Phát đóng vai nam chính

Bên cạnh đó, sự thành công của *Cường Triều* dẫn đến sự gia tăng sản xuất kiểu phim *Shizhuang-ju*, với nội dung xoay quanh những khúc mắc của thanh niên địa phương về sự phát triển bản thân (nghề nghiệp), mối quan hệ cá nhân (tình bạn, tình yêu và gia đình) và các vấn đề xã hội (tham nhũng và khoảng cách giàu nghèo). Sau khi Châu Nhuận Phát đạt được danh tiếng ban đầu thông qua vai diễn mang phong cách thành thị và Tây hóa của mình trong *Cường Triều*, TVB đã nhận ra sự hấp dẫn của loại hình *tiểu sinh* hiện đại này đối với khán giả địa phương. Vì vậy, Châu Nhuận Phát thường xuyên được chọn vào vai một chàng trai trẻ hiện đại trong các bộ phim truyền hình TVB như *Võng Trung Nhân* hoặc *Tình Sân Nghĩ Nặng*...

Ngay cả trong các bộ phim truyền hình dài tập với bối cảnh những năm 1930 và 1940, Châu Nhuận Phát vẫn luôn được chọn vào vai một người đàn ông mặc vest như vai Hứa Văn Cường trong *Bến Thượng Hải* (*The Bund*, 1980) và Ouyang Han trong *Trí Dũng Song Long* (1981), trong khi các nhân vật khác trong phim vẫn mặc *trường san* - một loại trang phục truyền thống của Trung Quốc. Những tác phẩm truyền hình đầu tiên này đã tích hợp hình ảnh đàn ông thành thị và Tây hóa vào đặc trưng hình ảnh ngôi sao của Châu Nhuận Phát. Kết quả là khi Châu Nhuận Phát được giao vai diễn cổ trang trong *Cô Thành Khách* năm 1982, ấn tượng về hình ảnh hiện đại của ông đã quá sâu sắc đến mức phá vỡ hình ảnh cổ trang. Theo nghĩa này, những lời phê bình về ngoại hình cổ trang của Châu Nhuận Phát cho thấy khán giả địa phương không chấp nhận sự thay đổi từ gần gũi đến xa lạ trong hình ảnh Châu Nhuận Phát.

Cần nhắc lại một chi tiết quan trọng trong “cột mốc” *Bến Thượng Hải* đã đưa Châu Nhuận Phát trở thành một ngôi sao lớn của Hồng Kông. Năm 1980, TVB khởi quay phim *Bến Thượng Hải* và dự định để Trịnh Thiếu Thu đóng vai Hứa Văn Cường và Triệu Nhã Chi vào vai Phùng Trình Trình. Tuy nhiên, Trịnh Thiếu Thu vừa bị thương, sức khỏe chưa hồi phục nên không nhận vai này và tiến cử Châu Nhuận Phát, người cùng làm việc với anh trong phim *Đại Hanh* (*Varity Fair*, 1978). Tình cờ, nữ diễn viên Triệu Nhã Chi cũng xuất hiện trong phim *Đại Hanh* và cô cũng quen thân với Châu Nhuận Phát, nên có sự ăn ý trong diễn xuất. Vậy là bộ ba đóng vai chính

trong *Bến Thượng Hải* được chốt lại là Châu Nhuận Phát, Triệu Nhã Chi và Lữ Lương Vỹ. Bộ phim đã nổi tiếng ngay sau tập phim đầu tiên phát sóng. Chúng ta có thể thấy số phận của Châu Nhuận Phát có những duyên may tình cờ quan trọng dù ông luôn vất vả, lặn lội trong những khởi đầu của mình. Chính chàng diễn viên 25 tuổi Châu Nhuận Phát cũng không dám nghĩ mình sẽ trở thành một ngôi sao lớn sau một vai diễn được nhường lại. Cái tên Châu Nhuận Phát chính thức trở nên nổi như cồn và trở thành ngôi sao số một của đài TVB. Ông còn được giới truyền thông ca ngợi là “*Ông hoàng phim truyền hình*”.

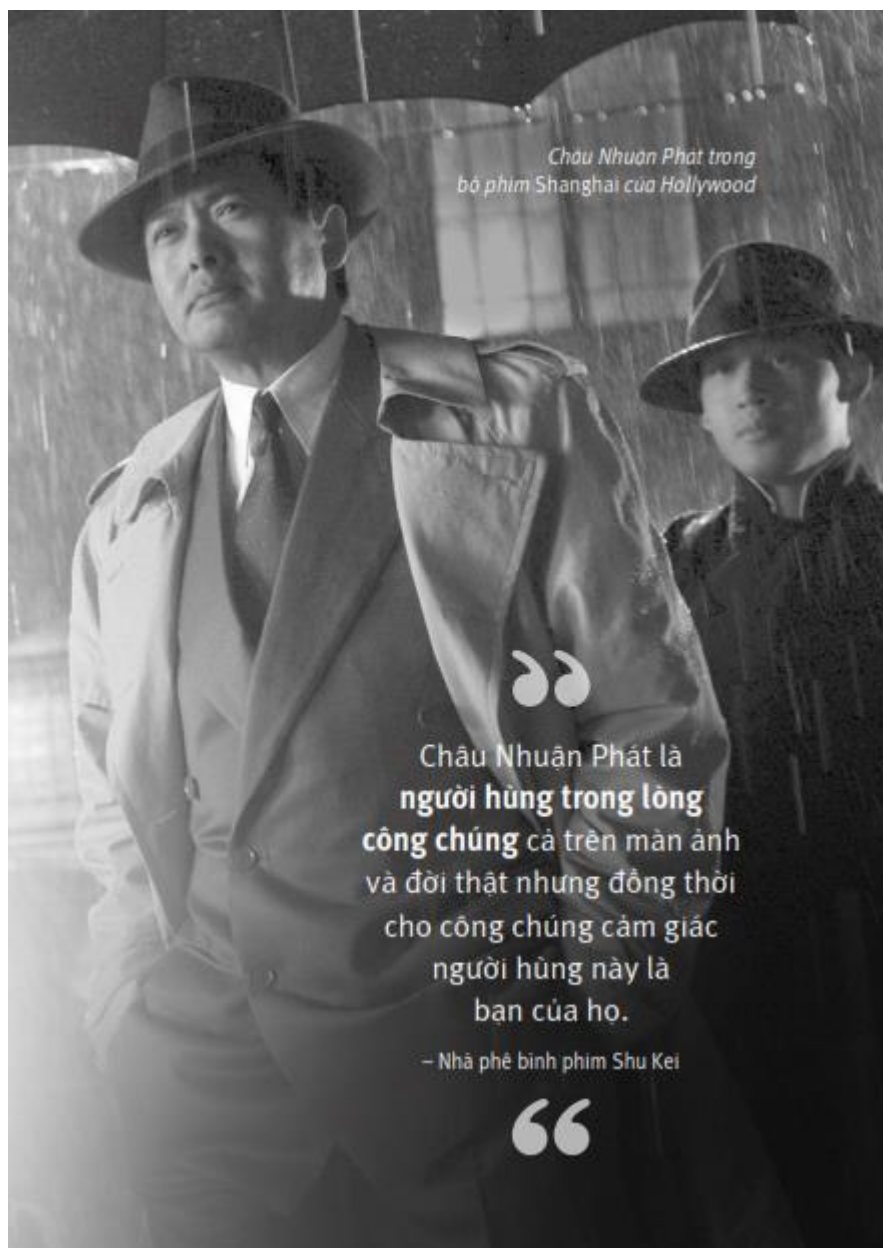
Nhân vật Hứa Văn Cường do diễn viên Châu Nhuận Phát thủ vai trong *Bến Thượng Hải* đã trở thành biểu tượng của ngành phim truyền hình và sức ảnh hưởng của nó vẫn còn hiện hữu sau nhiều năm. Ấn tượng về Hứa Văn Cường đã vô thức định hình nhân dáng thần tượng Châu Nhuận Phát trong lòng công chúng. Đó là một anh hùng lãng mạn, bi tráng trong dáng vẻ hiện đại nhưng vẫn mang “hào khí cổ điển”. Nhiều năm sau, khi nhắc đến phim truyền hình Hồng Kông, nhắc đến TVB, nhắc đến những năm 1980 tại châu Á, chắc chắn người ta phải nhắc đến *Bến Thượng Hải*, nhắc đến Châu Nhuận Phát cũng như ca khúc chủ đề của bộ phim này.

Bộ phim truyền hình kinh điển này cũng là một ví dụ dẫn chứng về sức nặng văn hóa đại chúng giữa Hồng Kông và Trung Quốc, thông qua hình tượng Châu Nhuận Phát và ca khúc nhạc phim cùng tên *Bến Thượng Hải*. Ca khúc lừng lẫy một thời này do nhạc sĩ Cổ Gia Huy viết nhạc, Hoàng Triêm đặt lời tiếng Quảng và ca sĩ Diệp Lệ Nghi trình bày. Chúng ta đều biết Thượng Hải là một trong những thành phố biểu tượng và là niềm tự hào của Trung Quốc đại lục. Tuy

nhiên, hỏi bất cứ ai không phải dân Trung Quốc ở khu vực Đông Á có biết ca khúc nào về Thượng Hải hay không, gần như 100% sẽ trả lời đó là ca khúc *Bến Thượng Hải* - một bài nhạc phim Hồng Kông, của nền giải trí đại chúng Hồng Kông. Ca khúc này nổi tiếng đến mức mà Diệp Lệ Nghi đã ca hàng ngàn lần tại hơn 30 quốc gia và trở thành “*bài hát hit nhận diện thành phố Thượng Hải*”, chưa nói đến hàng trăm nghệ sĩ khắp châu Á đã hát lại trong nhiều năm qua. Nội dung ca khúc vừa cảm khái vừa đầy chất tự sự: “... vui - buồn, thành - bại thật khó phân biệt trong cơn sóng lớn... Yêu người, hận người, người biết hay chẳng...” cùng với giai điệu bi tráng đặc trưng khiến công chúng càng nhớ như in trong đầu những màn... tranh đấu oai hùng của đại ca Hứa Văn Cường ở khu Tô Giới Thượng Hải. Ở góc độ nào đó trong văn hóa đại chúng, từ sau bộ phim này, Thượng Hải được công chúng nhớ đến như là biểu tượng về một mảnh đất “giang hồ dậy sóng”.

Với nhiều người, Thượng Hải gắn liền với hình tượng nhân vật của Châu Nhuận Phát và hình ảnh quen thuộc của Thượng Hải chính là khu Tô Giới hỗn loạn, giang hồ phân tranh được miêu tả trong phim Hồng Kông, chứ không phải là một siêu đô thị phồn thịnh hạng nhất Trung Quốc với tháp truyền hình biểu tượng cao vút. Khi Hollywood làm một bộ phim về đề tài Thượng Hải trước *Thế chiến II* (*Diệp Hải Phong Vân - Shanghai, 2010*), nhất thiết phải mời Châu Nhuận Phát xuất hiện trong vai trùm xã hội đen. Trong cân nhắc của nhà sản xuất Hollywood về một nhân vật ăn khách, mang tính biểu tượng cho một khu vực, Châu Nhuận Phát - một ngôi sao Hồng Kông - là lựa chọn duy nhất, không thể thay thế, để lôi kéo người xem về bối cảnh Thượng Hải của Trung Quốc.

Dấu ấn sâu đậm của Châu Nhuận Phát trong *Bến Thượng Hải* đã trở thành tượng đài không thể xô đổ.

*Châu Nhuận Phát trong
bộ phim Shanghai của Hollywood*

”

Châu Nhuận Phát là
**người hùng trong lòng
công chúng** cả trên màn ảnh
và đời thật nhưng đồng thời
cho công chúng cảm giác
người hùng này là
bạn của họ.

– Nhà phê bình phim Shu Kei

“

Hình ảnh Châu Nhuận Phát và Huỳnh Hiểu Minh trong Bến Thượng Hải

Câu chuyện liên quan đến ngôi sao hạng A của màn ảnh Hoa ngữ Huỳnh Hiểu Minh là một minh chứng. Vào năm 2007, anh được mời vào vai Hứa Văn Cường trong bộ phim *Tân Bến Thượng Hải* của đạo diễn Cao Hy Hy. Khi thông tin này được công bố, nhiều công chúng và cả giới phê bình cho rằng anh không đủ năng lực để vào vai diễn kinh điển này, so với Châu Nhuận Phát sẽ là *“một trời một vực”*. Những nhận xét này từng khiến Huỳnh Hiểu Minh, diễn viên được xếp vào dạng thực lực, lo lắng, sợ hãi, mất ăn mất ngủ và trầm cảm trong quá trình đóng phim. Mẹ anh vì lo cho sức khỏe của anh đã đến tận phim trường mỗi ngày để chăm con trai hốc hác vì vai diễn Hứa Văn Cường. Kế hoạch quay bộ phim là bốn tháng nhưng đã kéo dài đến sáu tháng vì tâm lý không tốt của Huỳnh Hiểu Minh. Anh từng chia sẻ: *“Đó là sáu tháng khủng hoảng trong cuộc đời tôi. Tôi nhìn đâu cũng thấy khó chịu, không muốn nói, không muốn cười.*

Đến khi bộ phim ra mắt, dù rất thành công nhưng tôi vẫn lâm vào trạng thái lo sợ, bất an. Cứ mỗi khi bước ra khỏi cửa, tôi luôn hình dung hàng trăm cặp mắt nhìn tôi chê cười, rằng tôi là một Hứa Văn Cường dở tệ, thua xa đàn anh Châu Nhuận Phát. Thời gian đó, tôi luôn cúi đầu bước đi trên đường”.

Từ câu chuyện trên, ta có thể hình dung sức ảnh hưởng của tài tử Châu Nhuận Phát với *Bến Thượng Hải* là vô cùng lớn, thậm chí đã trở thành một biểu tượng văn hóa đại chúng. Khán giả nhiều thế hệ sẽ luôn hoài nhớ về nụ cười nửa miệng, dấu thuốc trên môi Châu Nhuận Phát như *“một biểu tượng thẩm mỹ kinh điển”*. Các diễn viên đóng vai Hứa Văn Cường sau này đều vì “nụ cười nửa miệng” từ năm 1980 đó gây áp lực rất lớn. Hiện tượng này chỉ xảy ra với vai diễn của các ngôi sao lớn và Châu Nhuận Phát chắc chắn là một trong những đại thần tượng khó quên nhất của điện ảnh Hồng Kông.

MỘT NGÔI SAO Ở NGOÀI “ĐỊNH NGHĨA PHI THƯỜNG”

Châu Nhuận Phát là một ngôi sao truyền hình với độ phủ sóng hàng ngàn tập phim trước khi trở thành ngôi sao điện ảnh vào giữa thập niên 1980. Sự nghiệp truyền hình của ông cũng phản ánh chính xác giai đoạn bản lề của ngành công nghiệp điện ảnh Hồng Kông trước khi bước vào thời kỳ huy hoàng nhất châu Á.

Năm 1957, Rediffusion Television (gọi tắt là RTV, sau đó được tái cấu trúc thành Asia Television Limited năm 1982, gọi tắt là ATV) phát sóng chương trình truyền hình đầu tiên ở Hồng Kông. Mười năm sau đó, TVB được thành lập và phát sóng các chương trình miễn phí cho công chúng. Tuy nhiên, trong giai đoạn đầu của lịch sử truyền hình Hồng Kông, phần lớn các chương trình được nhập từ nước ngoài như Mỹ, Nhật và Anh. Chỉ có một số ít các chương trình được sản

xuất tại địa phương, với sự góp mặt của các diễn viên điện ảnh và diễn viên nhà hát nói tiếng Quảng thời kỳ đầu tiên, như Ng Cho-fan, Cheung Ying, Mark Sin-sing/Heung-kam Lee và Lydia Shum. Để đáp ứng nhu cầu của công chúng về các chương trình địa phương, các hãng phim truyền hình phải phát các bộ phim tiếng Quảng cũ, nhiều bộ phim trong đó vốn được chuyển thể từ các vở diễn kinh điển của sân khấu tuồng cổ tiếng Quảng.

Giá ti-vi vào thời gian đó ngày càng rẻ, nhiều gia đình thuộc tầng lớp lao động có đủ khả năng mua ti-vi riêng từ những năm 1970. Tỷ lệ sở hữu thiết bị truyền hình tại Hồng Kông tăng vọt từ 3% vào năm 1957 lên 90% vào năm 1976. Sự phổ biến của ti-vi không chỉ đòi hỏi các đài truyền hình cung cấp nhiều chương trình tiếng Quảng hơn, mà còn đặt ra yêu cầu là các hãng phim phải sản xuất nhiều chương trình liên quan đến đời sống người Hồng Kông. Nhằm thu hút nhiều người xem và cạnh tranh với nhau, cả RTV và TVB đều mở rộng sản xuất các bộ phim truyền hình và chương trình giải trí vào đầu những năm 1970. Để đảm bảo nguồn nhân lực cho các sản phẩm này, cả hai hãng phim bắt đầu tổ chức các lớp đào tạo diễn viên nội bộ.

Thời điểm này, ngành công nghiệp điện ảnh Hồng Kông, đặc biệt là lĩnh vực sản xuất phim tiếng Quảng, phần lớn bị đình trệ do xu hướng sản xuất phim rẻ tiền và cung cấp quá nhiều thể loại phim hài kịch và ca nhạc trong suốt những năm 1950 và 1960. Quá trình sản xuất phim Hồng Kông cũng bị cản trở bởi thuế nhập khẩu và hệ thống hạn ngạch, những chính sách đã ảnh hưởng đến các bộ phim điện ảnh ra đời vào những năm 1970, ở nhiều nước Đông Nam Á như Thái Lan, Indonesia, Malaysia và Singapore - vốn là thị trường nước ngoài lớn cho phim Hồng Kông. Ngược lại, ngành công nghiệp

truyền hình Hồng Kông lại bước vào giai đoạn tăng trưởng nhanh chóng. Truyền hình Hồng Kông tạo ra một sân chơi cho các nhà làm phim đã thành danh, để họ tiếp tục làm việc khi nền điện ảnh tiếng Quảng rơi vào thời kỳ suy thoái ở giai đoạn những năm 1960 và đầu những năm 1970, đồng thời nuôi dưỡng nhiều tài năng mới mà sau này trở thành lực lượng chủ chốt của ngành điện ảnh Hồng Kông trong những năm 1980.

Ngành công nghiệp truyền hình Hồng Kông của thập niên 1970 thật sự được coi là mối liên kết không thể thiếu của điện ảnh Hồng Kông những năm 1960 với những năm 1980. Hoạt động giữa phim truyền hình và phim điện ảnh của Hồng Kông trong thời kỳ này gần gũi với nhau đến mức không thể phớt lờ, các ngôi sao địa phương thường xuyên hoạt động ở cả hai ngành công nghiệp này. Do đó, chúng ta cần tìm hiểu thêm về hình ảnh ngôi sao truyền hình nếu muốn hiểu một cách đầy đủ về ngôi sao điện ảnh Hồng Kông.

Vào những năm 1970, các hãng phim truyền hình Hồng Kông áp dụng hệ thống ngôi sao tương tự như hệ thống của các hãng phim điện ảnh của thập niên 1960. Được hỗ trợ bởi nguồn tài chính vững chắc và lượng người xem khổng lồ, TVB được biết đến như *“cái nôi của các ngôi sao”* và là *“nhà máy trong mơ của các ngôi sao”*. Theo bước Shaw Brothers, hãng phim lớn nhất Hồng Kông thập niên 1960 và 1970, TVB cố gắng kiểm soát các ngôi sao và hình ảnh của họ. Vốn là một trong những diễn viên được hãng phim đào tạo theo hướng này, Châu Nhuận Phát đã có gần mười bốn năm tại TVB trước khi chuyển hẳn sang ngành công nghiệp điện ảnh. Trong thời gian này, ông đã tham gia gần 1.000 tập phim truyền hình. Điều này đã mang lại cho ông danh tiếng *“Ông hoàng phim truyền hình TVB”*

vào đầu những năm 1980. Kinh nghiệm của Châu Nhuận Phát trong ngành truyền hình và quá trình lan tỏa hình ảnh của ông qua các bộ phim truyền hình địa phương là khởi điểm cho sự nghiệp diễn xuất điện ảnh của ông. Nó có vai trò vô cùng quan trọng trong việc thiết lập địa vị ngôi sao cũng như sự nổi tiếng của ông đối với công chúng Hồng Kông.

Châu Nhuận Phát được mệnh danh là
ông hoàng phim truyền hình TVB

Hình tượng ngôi sao chứa đựng sự nghịch lý của việc kết hợp những điều bình thường và những điều phi thường. Học giả John Ellis lập luận: *“Truyền hình làm giảm sức hút ngôi sao bằng cách giảm bớt sự phi thường của ngôi sao”*. Ellis căn cứ vào hai yếu tố song hành là *“hiện diện - vắng mặt”* để nhấn mạnh sức hút của một ngôi sao xuất phát từ sự vắng mặt của họ trong cuộc sống đời thường. Ông cho rằng chỉ các hiệu ứng hình ảnh của phim điện ảnh mới có thể tạo ra *“giá trị hiếm có”* cho hình ảnh một ngôi sao. Giá trị

hiếm có này là cội nguồn tạo ra sức quyến rũ phi thường của ngôi sao. Ellis cũng xem truyền hình là phương tiện có được sức mạnh và vai trò quan trọng trong cuộc sống hàng ngày. Truyền hình kết nối những cá nhân nổi tiếng với khán giả một cách hiệu quả và diễn viên truyền hình không gây ra bất kỳ xung đột hay sự đổ kỵ nào, bởi vì họ thường xuyên tiếp xúc với khán giả. Từ đó, Ellis lập luận rằng các diễn viên truyền hình “*không khơi gợi nhiều sự mong muốn của khán giả*”, vì họ được khán giả biết đến nhờ sự quen thuộc hơn là sự xa cách.

Tuy nhiên, trong khi luận điểm bình thường - phi thường của Ellis là một công cụ có giá trị trong việc giúp ta hiểu sự khác biệt giữa người nổi tiếng và ngôi sao, thì quan điểm của ông về việc phủ nhận vị trí ngôi sao truyền hình cần được xem xét lại. Trong bối cảnh Hồng Kông những năm 1970 và 1980, sự gần gũi và quen thuộc giữa một diễn viên truyền hình và khán giả đã tạo ra một mối quan hệ thân thiết. Mối quan hệ này củng cố thêm cho những mong muốn của khán giả cùng với sự phi thường của ngôi sao. Sự nghiệp của Châu Nhuận Phát là ví dụ hoàn hảo cho điều này.

SỨC HÚT TRÊN MÀN ẢNH LẤN NGOÀI ĐỜI

Khi bàn về một biểu tượng có sức “*sát thương*” lớn đối với phái đẹp như diễn viên Châu Nhuận Phát, không thể không nhìn nhận đến mối quan hệ cộng sinh giữa *tiểu sinh* và *hoa đán* (nữ chính trẻ đẹp, có sức hút lớn với khán giả). Riêng trong trường hợp của Châu Nhuận Phát, dòng phim truyền hình thành thị mà ông là biểu tượng xuất sắc nhất đã góp phần thay đổi nhận thức xã hội, đề cao vai trò phụ nữ Hồng Kông trong cuộc sống hiện đại.

Sự hấp dẫn với cả hai giới là một trong những đặc trưng của vai *tiểu sinh* và *hoa đán*, cho thấy chuyện tình yêu lãng mạn là nội dung phổ biến trên truyền thông Hồng Kông. Chẳng hạn, trang bìa của tập sách quảng cáo cho *Family Feelings* (1980) có một bức ảnh Châu Nhuận Phát đứng đằng sau bạn diễn nữ Trịnh Du Linh, má kề má thể hiện sự gần gũi, tình cảm. Nội dung tập sách phác họa câu chuyện lãng mạn giữa hai nhân vật trên màn ảnh, làm nổi bật hình ảnh của hai ngôi sao như những người tình màn ảnh. Vì đây là lần thứ hai Châu Nhuận Phát và Trịnh Du Linh đóng chung với nhau trong một bộ phim tình cảm lãng mạn, tập sách công khai đặt câu hỏi liệu Châu Nhuận Phát và Trịnh Du Linh có thể trở thành một cặp đôi trong đời thực không? Theo hướng này, TVB đang quảng bá hình ảnh Châu Nhuận Phát như một biểu tượng màn ảnh mới theo cách truyền thống, tức là xây dựng mối quan hệ tình cảm giữa *tiểu sinh* và *hoa đán*. Đồng thời nhà đài cố tình lôi kéo sự tò mò của công chúng về cuộc sống tình cảm riêng tư của các ngôi sao. Chiêu thức nghi vấn “phim giả - tình thật” này có sức hấp dẫn mạnh mẽ đối với công chúng và là một chiêu thức được truyền thông sử dụng rộng rãi để quảng bá phim đến tận ngày nay. Tình yêu hoàn hảo, cặp đôi trong mơ luôn là điều mà công chúng trông đợi, tò mò từ trên phim đến ngoài đời thật.

*Châu Nhuận Phát luôn vào vai những nhân vật
tôn trọng phụ nữ*

Nhờ những bộ phim truyền hình này và qua những nội dung được thảo luận trong các tập sách quảng cáo, Châu Nhuận Phát đã trở thành một ngôi sao có sức hấp dẫn phi thường với cả hai giới. Chuyện tình cảm lãng mạn trong các bộ phim truyền hình TVB không hoàn toàn thách thức các mối quan hệ truyền thống, vì chúng vẫn nhấn mạnh sức mạnh xã hội của nam giới. Tuy nhiên, người ta có thể nhận ra một cuộc *“cách mạng về nhận thức”* trong các bộ phim có Châu Nhuận Phát tham gia - đó là *“người phụ nữ mà nhân vật nam chính yêu”*.

Không giống như câu chuyện tình điển hình của các *tiểu sinh* truyền thống, trong đó *hoa đán* thường được miêu tả là một người phụ nữ thụ động, phụ thuộc, yếu đuối, với điểm nổi bật là ngoại hình đẹp. Nhân vật nam chính trong phim của Châu Nhuận Phát thường

yêu kiểu phụ nữ hiện đại, thông minh, lanh lợi, khí chất độc lập, dũng cảm và nổi loạn. Hình ảnh này trái ngược với *tiểu sinh* cổ điển, bị thu hút bởi những người phụ nữ chia sẻ nhận thức gia trưởng truyền thống của họ - như kiểu phụ nữ không bước ra khỏi ngưỡng cửa gia đình. Nhân vật *tiểu sinh* hiện đại của Châu Nhuận Phát thường dành tình yêu cho những phụ nữ hết mình theo đuổi sự nghiệp trong các lĩnh vực vốn do nam giới thống trị, như biên tập viên tạp chí, nữ doanh nhân Fong Hei-man trong *Võng Trung Nhân*, luật sư Dung Shun-wah trong *Tình Sâu Nghĩa Nặng*, công nhân nhà máy Chow Tong trong *Family Feelings*... Thông qua tình yêu đối với những phụ nữ này, *tiểu sinh* hiện đại của Châu Nhuận Phát thể hiện sự coi trọng tài năng, tính cách của nữ giới hơn là vẻ đẹp hình thể.

Sự thay đổi mang tính bước ngoặt về hình ảnh lãng mạn của Châu Nhuận Phát không phải ngẫu nhiên mà đã được dự kiến trước qua những thay đổi nhanh chóng về vai trò giới tính trong xã hội. Cùng với tiến trình công nghiệp hóa diễn ra ở Hồng Kông, nhận thức về giới tính và mối quan hệ giới tính bắt đầu thay đổi vào những năm 1960, khi có nhiều phụ nữ tham gia lực lượng lao động và thậm chí trở thành trụ cột gia đình. Dưới áp lực của công chúng, TVB đã viết lại đoạn kết của *Võng Trung Nhân* để tái hợp nhân vật Ching Wai của Châu Nhuận Phát và Fong Hei-man của Trịnh Du Linh. Tương tự, cốt truyện ban đầu của *Family Feelings*, trong đó Shi Hui của Châu Nhuận Phát và Chow Tong của Trịnh Du Linh bị chia cắt, khiến công chúng không hài lòng, dẫn đến việc TVB nhận được một núi thư khiếu nại chông chất. Vấn đề này buộc TVB phải quay lại đoạn kết và thêm cảnh Shi Hui thổ lộ tình yêu của anh dành cho Chow Tong trước mộ cô. Qua các nhân vật này và sự phổ biến hình ảnh *tiểu sinh*

hiện đại của Châu Nhuận Phát ở Hồng Kông cho thấy khán giả đề cao những ngôi sao nữ như Trịnh Du Linh. Cô đại diện cho sự trỗi dậy của những phụ nữ hăng hái theo đuổi sự nghiệp, đồng thời mong muốn đàn ông biết coi trọng sự nghiệp của phụ nữ và chia sẻ nhận thức của họ về quan hệ giới một cách văn minh hơn.

Điều thú vị ở đây là Châu Nhuận Phát đã thể hiện mong muốn đó thật tuyệt vời trong các bộ phim. Chính sức ảnh hưởng của Châu Nhuận Phát trên truyền hình đã góp phần hậu thuẫn mạnh mẽ cho yêu cầu bình đẳng giới đối với phái nữ tại Hồng Kông. Nếu đàn ông Hồng Kông là những trượng phu tài năng của thời đại thì tại sao phụ nữ Hồng Kông không thể cùng tranh tài, tạo nên dấu ấn thời đại của riêng họ? Ở ngoài đời, Châu Nhuận Phát là người hòa nhã, tôn trọng mọi người xung quanh và lịch thiệp với phụ nữ. Khi nhập vai trên phim, ông đã truyền thêm cảm hứng cho cuộc “cách mạng giới” của Hồng Kông thời hiện đại. Dẫu Hồng Kông là vùng đất cởi mở, giao thoa văn hóa giữa Đông - Tây nhưng ảnh hưởng của Nho giáo với sự trọng nam khinh nữ vẫn là nếp nghĩ ăn sâu vào tinh thần xã hội Đông Á tại nơi này. Việc Châu Nhuận Phát “làm gương” trên truyền hình về hình ảnh *“một mẫu đàn ông mới coi trọng ý chí độc lập của phụ nữ nhưng vẫn yêu họ một cách lãng mạn”* ngay lập tức được giới trẻ ngưỡng mộ, xem như chuẩn mực cư xử của thời đại mới. Với độ phủ sóng dày đặc trên truyền hình, Châu Nhuận Phát đã vô tình định nghĩa một tiêu chuẩn mới về sự lịch lãm của đàn ông qua cách cư xử với phụ nữ và người yếu kém, hoặc theo cách nói của dân Hồng Kông - *“đấng nam nhi chân chính là phải như vậy”*.

Nhìn từ khía cạnh xã hội, những điều thú vị tưởng như nho nhỏ này trong sự nghiệp của Châu Nhuận Phát lại không hề nhỏ bé. Nó

đã góp phần trở thành tiền đề cho sức mạnh tổng hòa cả hai giới nam - nữ trong xã hội Hồng Kông, khuyến khích mọi công dân trở thành những nhân tố ưu tú của thời đại hội nhập. Cùng với những cải cách về giáo dục, sự phát triển kinh tế thần tốc và ý thức ngày một cao của người dân bản địa về “*Bản sắc Hồng Kông*”, tất cả những điều này đã góp phần tạo nên sự phát triển thần kỳ của xã hội Hồng Kông lúc bấy giờ.

BẢN LĨNH THOÁT KHỎI NHỮNG LỐI MÒN

Bắt đầu từ những năm 1950, sự phát triển nhanh chóng của nền kinh tế đã biến Hồng Kông thành một trong bốn con Rồng châu Á vào những năm 1970. Quá trình đô thị hóa và hiện đại hóa thành phố đã thay đổi sở thích của công chúng đối với nội dung, thông điệp truyền thông. Vinh quang dân tộc và hành động anh hùng không còn là nội dung được quan tâm hàng đầu trong các chương trình truyền hình Hồng Kông những năm 1970. Thay vào đó, khán giả địa phương bắt đầu thể hiện sự ưa chuộng đối với những câu chuyện về hành trình cá nhân vươn lên các nấc thang xã hội, một chủ đề được thể hiện rất rõ trong nhiều bộ phim truyền hình của Châu Nhuận Phát.

Trên thực tế, sự thay đổi này được củng cố bởi ý thức ngày càng tăng về bản thân. Michael Curtin, trong nghiên cứu về phim truyền hình Hồng Kông, đã nhận định nhân vật Ching Wai của Châu Nhuận Phát trong *Võng Trung Nhân* thành công nhờ chăm chỉ lao động, tự vươn lên hơn là nhờ sự ưu ái hay hỗ trợ từ bạn bè hoặc gia đình. Do đó, nhân vật này được sáng tạo để thể hiện hình ảnh tích cực của thanh niên Hồng Kông, cho người dân địa phương thấy bản thân họ được thể hiện như những công dân siêng năng, có học thức và tuân thủ luật pháp. Ngược lại, nhân vật Ah Chian, em trai của Ching Wai,

là một nhân vật hài được thiết kế để đại diện cho người nhập cư bất hợp pháp từ Trung Quốc đại lục, mang trong mình những đặc điểm như nghèo, đến từ nông thôn, lười biếng, kém văn minh và thiếu tôn trọng pháp luật.

Không giống với hình ảnh *tiểu sinh* vốn thường có trong phim cổ trang, vốn không quá chú trọng, thậm chí là không có tính đặc thù bản sắc công dân vùng miền, các vai diễn trong phim truyền hình của Châu Nhuận Phát thể hiện rõ những nét đặc trưng của công dân Hồng Kông. Ở một góc độ nào đó, Châu Nhuận Phát là một hình mẫu mang tính biểu tượng, do đó càng củng cố lòng tự hào của dân địa phương về sự phát triển nhanh chóng của nền kinh tế thành phố. Vì vậy, Châu Nhuận Phát, ngôi sao thể hiện nhân vật Ching Wai và nhiều vai diễn tương tự khác, được xem là hình mẫu cho thanh niên Hồng Kông noi theo.

Hình ảnh người Hồng Kông mẫu mực của Châu Nhuận Phát không chỉ được tạo dựng thông qua các nhân vật ông đóng, mà còn qua kinh nghiệm của ông trong cả ngành công nghiệp truyền hình và điện ảnh. Khi ông chủ của Shaw Brothers, Run Run Shaw, tiếp quản vị trí giám đốc của TVB vào năm 1980 và dần chuyển trọng tâm kinh doanh từ Shaw Brothers sang TVB, cách làm phim cũ bắt đầu đi đến hồi kết trong ngành công nghiệp điện ảnh địa phương. Cùng lúc đó, ngành công nghiệp điện ảnh Hồng Kông đã cởi mở hơn với những tài năng trẻ. Nhờ sự đầu tư ngày càng tăng từ giới nhà giàu, nền công nghiệp điện ảnh Hồng Kông dần dần hồi sinh và bắt đầu chứng kiến sự phát triển của các sản phẩm độc lập. Đến cuối những năm 1970, có một sự chuyển dịch các tài năng (bao gồm nhiều đạo diễn mà sau này gọi là “*Làn Sóng Mới*”, cũng như các diễn viên từ ngành

công nghiệp truyền hình sang ngành công nghiệp điện ảnh (điển hình là Châu Nhuận Phát).

Châu Nhuận Phát bắt đầu làm việc trong điện ảnh địa phương từ đầu năm 1976 - năm mà ông bắt đầu đạt được địa vị ngôi sao thông qua vai diễn trong phim truyền hình *Cuồng Triều*. Tuy nhiên, những nỗ lực ban đầu của Châu Nhuận Phát trong ngành công nghiệp điện ảnh không thu hút được nhiều sự chú ý. Cuối cùng, Châu Nhuận Phát đã quyết định tập trung phát triển sự nghiệp truyền hình. Nhưng ông không hoàn toàn hài lòng với sự phát triển cá nhân của mình tại TVB, ngay cả khi đã đạt được địa vị cao nhất của ngôi sao truyền hình TVB sau khi *Võng Trung Nhân* phát sóng. Châu Nhuận Phát thẳng thắn phát biểu trong một cuộc phỏng vấn:

“Tôi không có thời gian để nghiên cứu các nhân vật, đặc biệt là trong mảng phim truyền hình. Thường thì hôm nay tôi mới nhận được kịch bản cho các cảnh quay ngày hôm sau. Chúng tôi thường chỉ có một cuộc họp ngắn trước khi quay, sau đó nhà sản xuất sẽ cho chúng tôi biết cần phải làm gì trong cảnh quay đó. Như vậy làm thế nào tôi có thể có thời gian để hiểu nhân vật? Trong khi đó, với phim điện ảnh, ít nhất tôi có được kịch bản trước khi quay, ít nhất tôi biết mình đang làm gì.”

Không hài lòng với tình trạng sản xuất nhanh chóng theo kiểu “mì ăn liền” của ngành công nghiệp phim truyền hình, Châu Nhuận Phát bày tỏ những băn khoăn của ông về chế độ sản xuất phim tại TVB. Ông cho rằng nó kìm hãm mức độ thấu hiểu nhân vật và sợ rằng điều này sẽ ảnh hưởng tiêu cực đến sự nghiệp diễn xuất của ông.

Năm 1980, khi nền điện ảnh “*Làn Sóng Mới*” bắt đầu có tác động rõ rệt đến ngành công nghiệp điện ảnh Hồng Kông, Châu Nhuận Phát quyết định quay lại, hay đúng hơn là dấn thân với phim điện ảnh.

Năm 1981, Châu Nhuận Phát được mời đóng vai chính trong bộ phim *Hồ Việt Dích Cổ Sự* (*The Story of Woo Viet*) của nữ đạo diễn Hứa An Hoa. Tuy nhiên, quyết định nhận vai diễn này của ông vấp phải sự phản đối từ TVB. Với tình hình Trịnh Thiếu Thu đi Đài Loan, Hoàng Nguyên Thân và Lưu Tùng Nhân chuyển đến RTV, còn Tạ Hiền thì bước vào độ tuổi trung niên, TVB đã lường trước tình trạng thiếu hụt các ngôi sao *tiểu sinh* cho các chương trình và phim truyền hình. Trong khi đó, khán giả Hồng Kông đã dần thay đổi thị hiếu của

họ từ phim truyền hình dài tập sang phim có độ dài trung bình từ 15 đến 25 tập. Sự thay đổi này làm tăng nhu cầu về các ngôi sao hàng đầu trong các chương trình khác nhau. Việc cạnh tranh với các đối thủ RTV và CTV (Truyền hình thương mại) tiếp tục đòi hỏi TVB phải nhanh chóng sản xuất nhiều bộ phim truyền hình từ kịch bản gốc và điều này một lần nữa làm tăng nhu cầu về diễn viên. Vì vậy, TVB đã cố gắng ngăn Châu Nhuận Phát nhận vai diễn trong bộ phim của Hứa An Hoa.

Thế nhưng, Châu Nhuận Phát quyết tâm nhận vai diễn này, bất chấp sự phản đối của TVB. Bằng cách dọa kiện TVB vì vi phạm hợp đồng, Châu Nhuận Phát cuối cùng đã có cơ hội đóng vai chính trong *Hồ Việt Đích Cố Sự*. Tuy nhiên, chuyện này cũng khiến ông gặp khủng hoảng trong sự nghiệp diễn xuất của mình trong nửa đầu thập niên 1980. Châu Nhuận Phát đã thừa nhận vào năm 1994: *“Mối quan hệ giữa TVB và tôi trở nên căng thẳng khi tôi rời đi. Điều đó có nghĩa là sự nghiệp diễn xuất của tôi có thể bị hủy hoại”*. Người ta tin rằng sự bất đồng về hợp đồng giữa Châu Nhuận Phát với TVB khiến ông mất vài năm “đóng băng” sau khi TVB quyết định quảng bá dàn diễn viên nội bộ mới. Bị “đóng băng” là một kiểu trừng phạt, đó là khi một diễn viên không được hăng phim quảng bá, không thể xuất hiện trong bất kỳ chương trình nào do hãng sản xuất. Vì diễn viên không được hợp tác với các hãng phim khác trong thời hạn hợp đồng độc quyền của họ, nên hình thức “đóng băng” này khiến diễn viên phải đối mặt với một khoảng thời gian cực kỳ khó khăn, bất kể họ có phải là ngôi sao hay không. Hàng tháng chỉ nhận khoản lương cơ bản thấp thậm hại, các diễn viên “bị đóng băng” vừa phải ứng phó với áp lực tài chính, vừa phải đối mặt với khả năng bị khán giả lãng quên vì

vắng mặt quá lâu - một rủi ro có thể đe dọa sự nghiệp diễn viên của họ.

Mặc dù Châu Nhuận Phát vẫn được phép xuất hiện trong một số chương trình của TVB sau khi xảy ra tranh chấp hợp đồng, địa vị *tiểu sinh* hàng đầu của ông trong trường quay nhanh chóng được thay thế bởi các diễn viên mới vào giữa thập niên 1980. Trong số này có nhóm “*Ngũ Hổ*”, gồm Huỳnh Nhật Hoa, Lương Triều Vỹ, Lưu Đức Hoa, Thang Trấn Nghiệp và Miêu Kiều Vỹ. So với các vai diễn truyền hình đầu tiên của mình, những nhân vật của Châu Nhuận Phát trong vài năm cuối tại TVB có tần suất xuất hiện ít hơn trước đó rất nhiều, chủ yếu là vai người đàn ông trung niên hoặc nhân vật phụ. Châu Nhuận Phát đã phải nhuộm tóc bạc và đóng vai thủ lĩnh giang hồ trung niên Lok Chong-hing trong bộ phim truyền hình *Đại Hương Cảng* (*The Battle Among the Clans*, 1985). Trong một bộ phim truyền hình khác của TVB, *Police Cadet '85* (1985), Châu Nhuận Phát thủ vai phụ Ging Shing, chú của nam chính Cheung Wai-kit (do Lương Triều Vỹ đóng). Trong bộ phim truyền hình TVB cuối cùng của mình, *Dương Gia Tướng* (*The Yang's Saga*, 1985, có sự tham gia của Ngũ Hổ TVB), Châu Nhuận Phát được giao một vai nhỏ là Lữ Động Tân, nhân vật trung niên, một trong Tám Người Bất Tử trong thần thoại Đạo giáo Trung Hoa. Tất cả những vai phụ ở độ tuổi trung niên này cho thấy hình tượng *tiểu sinh* truyền hình của Châu Nhuận Phát đang lu mờ.

Trong khi đó, Châu Nhuận Phát được chấp nhận là một diễn viên điện ảnh chân chính, sau khi ông hai lần giành giải “*Nam diễn viên xuất sắc nhất*” tại Giải thưởng Kim Mã Đài Loan và tại Liên hoan phim châu Á Thái Bình Dương cho vai diễn trong bộ phim *Hong Kong*

1941. Cùng với sự dịch chuyển sang ngành công nghiệp điện ảnh và các thành tựu đạt được trên màn ảnh rộng, Châu Nhuận Phát ngày càng được khán giả Hồng Kông nhìn nhận như người đàn ông thành công nhờ đức tính cần cù và ý thức tự cải thiện bản thân cao độ. Thực tế xã hội cho thấy người Hồng Kông trong những năm 1970 không muốn một anh hùng giả tưởng, mà muốn một hình mẫu thực tế, người có những thành công mà bản thân họ cũng có thể đạt được. Với kinh nghiệm của Châu Nhuận Phát trong ngành công nghiệp truyền hình và sự nghiệp trải rộng nhiều lĩnh vực đã toát lên hào quang của sự đáng tin cậy và thực tế - nó truyền đi thông điệp rằng sự phi thường là trong tầm với. Ông được nhiều khán giả địa phương xem là “nguồn cảm hứng” chứ không phải là “hình ảnh tưởng tượng” về thành công. Nhận định này được củng cố bởi nhà phê bình phim Hồng Kông Shu Kei vào năm 1987:

“Điểm thu hút nhất của Châu Nhuận Phát là anh hoàn toàn thuộc về Hồng Kông. Anh là một ngôi sao nhưng đồng thời cũng rất chân thực, và điều này khiến khán giả có thể nhìn thấy bản thân họ qua hình ảnh của anh. Rất ít ngôi sao xây dựng được mối quan hệ này với khán giả. Cảm giác gần gũi đó có một phần đến từ sự nghiệp truyền hình của anh và một phần đến từ việc chúng ta có thể dễ dàng tiếp cận anh. Chúng ta biết về những chặng đường của anh... Anh bắt đầu từ bậc thang thấp nhất (người lao động phổ thông nghèo, học lớp đào tạo diễn viên TVB), và khi anh từng bước nỗ lực tiến lên, chúng ta đã ở đó để chứng kiến cả quá trình. Mặc dù Thành Long cũng là một bảo chứng ‘doanh thu phòng vé’, chúng ta lại không cảm nhận được

sự thân quen này từ anh ấy. Thứ nhất, chúng ta biết rất ít về lý lịch của Thành Long. Thứ hai, anh trở nên nổi tiếng ở nước ngoài chứ không phải ở Hồng Kông - anh chỉ trở về nước để phát triển sự nghiệp sau khi đạt được thành công ở Nhật Bản. Kỹ năng võ thuật giúp anh trở thành một nhân vật anh hùng hơn là một diễn viên. Mọi chuyện với Châu Nhuận Phát thì ngược lại. Châu Nhuận Phát là người hùng trong lòng công chúng cả trên màn ảnh và đời thật nhưng đồng thời cho công chúng cảm giác người hùng này là bạn của họ.”

Rõ ràng kinh nghiệm hoạt động trong mảng truyền hình của Châu Nhuận Phát, đặc biệt là các nhân vật trên màn ảnh nhỏ của ông, đã xây dựng nên cảm giác gần gũi giữa ngôi sao và cộng đồng bản địa. Trái ngược với Thành Long, người từng được ca ngợi như một anh hùng siêu thực, Châu Nhuận Phát đã cho khán giả thấy hành trình và khả năng của một thanh niên Hồng Kông bình thường. Ông là người có thể ứng phó với những khó khăn trong cuộc sống và sự không chắc chắn trên con đường sự nghiệp, trở nên thành công, biến bản thân thành một ngôi sao kiệt xuất. Sự nghiệp Châu Nhuận Phát cho thấy việc xuất hiện trên truyền hình, tạo nên cây cầu nối gần gũi với khán giả không làm *“giảm đi sự phi thường của ngôi sao”*, ngược lại, nó tạo ra tiền đề để ngôi sao trở thành một biểu tượng mang tính bản địa. Địa vị như vậy không phải ngôi sao nào cũng có thể tạo ra trong sự nghiệp.

Như nhận xét của Silverstone: *“truyền hình là một phần của cuộc sống đời thường”*, và quá trình xem các chương trình truyền hình được tích hợp vào không gian, thời gian và thực tế cá nhân của khán giả. Silverstone xem truyền hình như một phương tiện quen thuộc, một thành viên trong gia đình theo cả nghĩa bóng lẫn nghĩa đen, *“khi nó được tích hợp vào mô hình quan hệ xã hội gần gũi hàng ngày”*. Ngoài ra, vì các hình thức giải trí khác, chẳng hạn như karaoke và trò chơi điện tử, chưa phổ biến cho đến cuối những năm 1980, nên xem truyền hình là một trong những cách giải trí quen thuộc nhất đối với người Hồng Kông trong hai thập niên 1970 và 1980.

Với tư cách một ngôi sao truyền hình nổi tiếng trong thời kỳ đó, Châu Nhuận Phát xuất hiện thường xuyên trên phương tiện này. Mối liên hệ giữa khán giả và các nhân vật truyền hình của ông được thiết

lập trong một môi trường thân mật, thân thiện và thoải mái hơn, vì màn ảnh nhỏ giúp làm giảm khoảng cách giữa diễn viên và khán giả địa phương. Châu Nhuận Phát từng tâm sự trong một cuộc phỏng vấn:

“Tôi cảm thấy khán giả Hồng Kông xem tôi như một người bạn chứ không phải là một biểu tượng. Có lẽ nhờ phim truyền hình, tôi đã trở thành người thân trong nhà, một người bạn của khán giả. Tôi không phải là anh hùng hay hiệp khách... và tôi không có kiểu bí ẩn hay kiêu ngạo đó. Khán giả nhìn thấy tôi mỗi ngày. Tôi không che giấu điều gì, vì vậy khán giả coi tôi như một người bạn.”

Thật vậy, đối với người dân Hồng Kông, Châu Nhuận Phát có lẽ là ngôi sao dễ gặp nhất khi nam diễn viên thường xuyên chọn các phương tiện giao thông công cộng khi đi lại. Và ông cũng được mọi người trao danh hiệu diễn viên thích chụp ảnh cùng người hâm mộ nhất. Chỉ cần tra Google với từ khóa *“Chow Yun Fat selfie”*, ta sẽ gặp vô số những ảnh như vậy. Nam diễn viên chia sẻ rằng việc chụp ảnh chung với người hâm mộ sẽ đem đến niềm vui hạnh phúc cho người chụp và cho cả chính ông:

“Nếu bạn có thể làm cho một người khác thấy hạnh phúc, đó cũng chính là phúc phần của bạn. Có rất nhiều điều bất hạnh đang diễn ra trên trái đất này và nếu bạn có thể giúp cho ai đó cảm thấy hạnh phúc hơn trong giây lát thì đó cũng là một điều rất hữu ích.”

Có lẽ không có cô gái hay chàng trai Hồng Kông nào xem Châu Nhuận Phát là một biểu tượng theo kiểu Trương Quốc Vinh hay Mai Diễm Phương... Đó là vì Châu Nhuận Phát hiện diện trong cuộc sống thực của họ và không ai xem đứa con trai nhà hàng xóm là biểu tượng của một điều gì đó phi thường cả. Chúng ta có thể kết luận rằng sức hút của ngôi sao Châu Nhuận Phát có liên quan mật thiết đến sự gần gũi của ông với cuộc sống hàng ngày của người dân địa phương. Người Hồng Kông không phải đang xem một diễn viên đóng vai *tiểu sinh* được lý tưởng hóa trên màn ảnh, mà họ đang chứng kiến sự trưởng thành của một thanh niên đến từ chính cộng đồng của họ. Châu Nhuận Phát chính là giấc mơ có thực, giấc mơ gần gũi trong cuộc sống của người Hồng Kông. Chính sự không phi thường đó lại tạo nên một Châu Nhuận Phát phi thường trong lịch sử điện ảnh Hồng Kông.

Châu Nhuận Phát selfie với người hâm mộ

Điều này đặc biệt quan trọng trong giai đoạn người Hồng Kông bắt đầu đặt câu hỏi về bản sắc của họ hơn bao giờ hết. Sự tiến bộ kinh tế nhanh chóng đã biến Hồng Kông thành một đô thị phồn vinh vào những năm 1970, trong khi Trung Quốc đại lục đang phải loay hoay với cơ sở hạ tầng nghèo nàn, thiếu các dịch vụ công cộng và một hệ thống tài chính hỗn loạn sau mười năm *Cách mạng Văn hóa*. Mặc dù những cải cách kinh tế ở Trung Quốc đại lục bắt đầu vào năm 1978, nhưng điều kiện sống và đời sống vật chất ở Hồng Kông tiến bộ hơn nhiều so với ở Trung Quốc đại lục. Trong bối cảnh này, người Hồng Kông bắt đầu đặt câu hỏi về bản sắc của mình. Tư tưởng chính trị khác nhau của Hồng Kông và Trung Quốc đại lục cũng khiến người dân Hồng Kông suy xét lại về vấn đề “là người Trung Quốc”, đặc biệt là khi tin đồn chính phủ Trung Quốc và chính phủ Anh đang đàm phán về việc trao trả chủ quyền Hồng Kông rộ lên vào cuối những năm 1970. Bên cạnh đó, tin tức về việc trao trả chủ quyền cũng nhắc nhở công dân Hồng Kông về bản chất thuộc địa của thành phố này.

Khi phát hiện mình không thể tham gia vào các cuộc đàm phán *Sino - British* diễn ra từ năm 1982, người Hồng Kông xem đây là một lời cảnh tỉnh về tiếng nói chính trị của họ trong tư cách công dân Hồng Kông. Tình trạng chính trị đặc biệt của thành phố, thành tựu kinh tế đáng chú ý và mối quan tâm của cộng đồng về tương lai Hồng Kông đều là những yếu tố khiến người dân địa phương củng cố mong muốn kiểm soát cộng đồng của mình. Với vai trò là một thanh niên Hồng Kông thành công với nỗ lực đưa sự nghiệp diễn xuất của mình trải rộng khắp ngành truyền thông, *Châu Nhuận Phát* mang đến

cho khán giả địa phương niềm hy vọng rằng thanh niên Hồng Kông có thể định đoạt số phận của chính mình.

Sự nổi tiếng của Châu Nhuận Phát ở Hồng Kông không thể tách rời khỏi sự nghiệp phim truyền hình trong thời kỳ đầu của ông và nhận thức ngày càng tăng của người Hồng Kông về bản sắc của họ. Sự phổ biến của ti-vi vào giữa những năm 1970 đã tạo ra một lượng lớn khán giả và người hâm mộ cho ngôi sao truyền hình Hồng Kông. Với vai trò một ngôi sao kiểu *tiểu sinh* hàng đầu tại TVB, Châu Nhuận Phát đóng vai chính trong nhiều bộ phim truyền hình được chiếu vào các khung giờ vàng. Việc xem các vai diễn của Châu Nhuận Phát trên màn ảnh nhỏ đã trở thành hình thức giải trí phổ biến trong đời sống hàng ngày. Hình ảnh *tiểu sinh* hiện đại của Châu Nhuận Phát không chỉ giúp ông bước đầu đạt được vị trí ngôi sao, mà còn thỏa mãn nhu cầu của công chúng về những chương trình truyền hình phản ánh cuộc sống của người dân địa phương bình thường. Không giống với hình tượng *tiểu sinh* tiền hiện đại, vốn thể hiện mối liên hệ tưởng tượng với quá khứ xa xôi, hình ảnh *tiểu sinh* hiện đại của Châu Nhuận Phát thường hướng về hiện thực và tạo ra cảm giác gần gũi.

Mặc dù địa vị ngôi sao truyền hình của Châu Nhuận Phát được kiểm soát tốt bởi hệ thống quản lý ngôi sao của đài TVB, hình ảnh thanh niên thành thị lãng mạn của ông lại là kết quả của “sự hợp tác” giữa khán giả bản địa, nhận thức của người hâm mộ về những thay đổi trong xã hội Hồng Kông và cơ chế phân vai của hãng phim. Khi nền kinh tế Hồng Kông phát triển nhanh chóng, khán giả địa phương bắt đầu kỳ vọng một biểu tượng mới có thể đại diện cho tinh thần đô thị hiện đại của thành phố này. Trong khi cơ chế phân vai trong

ngành công nghiệp phim truyền hình Hồng Kông vẫn chú trọng vẻ bề ngoài và sức hấp dẫn cả hai giới của nam chính, sự thay đổi trong hình ảnh *tiểu sinh* của Châu Nhuận Phát phản ánh những thay đổi xã hội đang diễn ra tại Hồng Kông. Thành phố này đang trải qua quá trình tăng trưởng kinh tế nhanh chóng và có nhận thức về sự thay đổi chính trị ngày càng tăng.

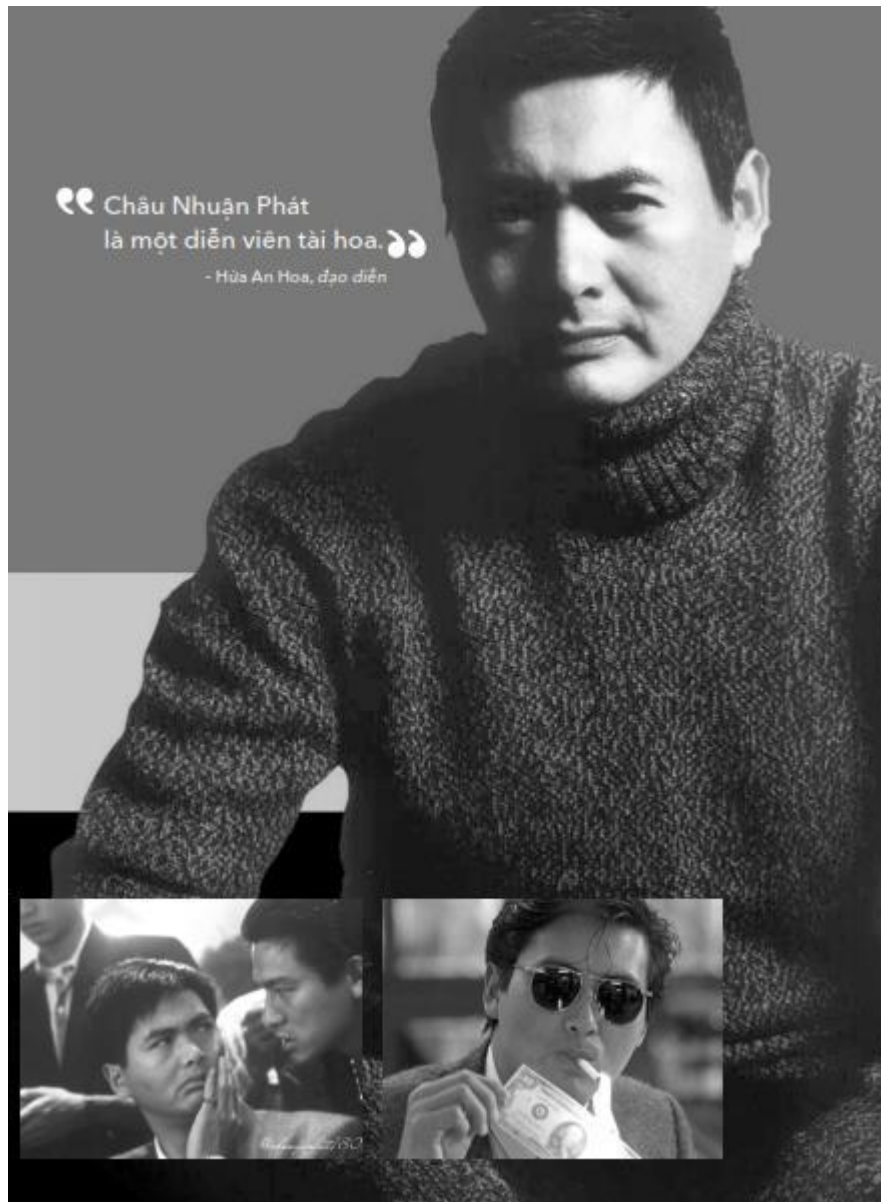
Tuy các vai diễn trong các bộ phim truyền hình làm giảm tính phi thường của hình tượng Châu Nhuận Phát, nhưng chúng lại mang đến cho người dân địa phương cơ hội theo dõi quá trình một thanh niên thay đổi và tự kiểm soát số phận của mình qua màn ảnh nhỏ. Sự nổi tiếng của hình ảnh *tiểu sinh* Châu Nhuận Phát đã đáp ứng khát vọng thành công của người dân địa phương, phù hợp với nhận thức của họ về bản thân và xã hội Hồng Kông.

TỪ
DIỄN VIÊN TRUYỀN HÌNH
ĐẾN
SIÊU SAO ĐIỆN ẢNH
HỒNG KÔNG

“ Trong vai trò
một diễn viên chuyên nghiệp,
Châu Nhuận Phát rất đặc biệt. ”
- Ringo Lam, đạo diễn

“ Châu Nhuận Phát là
một diễn viên đa năng,
có lẽ cũng là diễn viên
giỏi nhất ở Hồng Kông
những năm 1980. ”
- David Bordwell, học giả điện ảnh

Những phát biểu trên cho thấy hình tượng diễn viên tài năng của Châu Nhuận Phát đã được các chuyên gia điện ảnh công nhận cả trong lẫn ngoài ngành công nghiệp điện ảnh Hồng Kông. Điều này cũng được xác nhận qua danh sách rất nhiều giải thưởng diễn xuất mà Châu Nhuận Phát giành được. Từ năm 1985 đến năm 1996, Châu Nhuận Phát được đề cử gần như hàng năm, thậm chí có những năm ông còn nhận được hai đến ba đề cử. Với các vai diễn trong nhiều

thể loại phim khác nhau, bao gồm nhạc kịch, hành động, hài, lãng mạn, phim kinh dị, tiểu sử và phim điện ảnh phương Tây, Châu Nhuận Phát thật sự là một trong những diễn viên linh hoạt và được hoan nghênh nhất trong ngành công nghiệp điện ảnh Hồng Kông.

Địa vị ngôi sao truyền hình hàng đầu vào cuối những năm 1970 và đầu những năm 1980 của Châu Nhuận Phát đã giúp ông mở ra cánh cửa đến với ngành công nghiệp điện ảnh. Tuy nhiên, nhiều bộ phim điện ảnh đầu tiên của ông, như *Massage Girls* (1976), *Bed for Day*, *Bed for Night* (1977) và *Miss O* (1978), chỉ mang lại cho ông danh tiếng “thuốc độc phòng vé”. Mãi đến năm 1986, Châu Nhuận Phát mới đạt được cột mốc quan trọng trong sự nghiệp diễn xuất cũng như thành công thương mại trong bộ phim *Bản Sắc Anh Hùng* (*A Better Tomorrow*) của đạo diễn Ngô Vũ Sâm. Kể từ đó, hình ảnh Châu Nhuận Phát như một ngôi sao điện ảnh lớn, một diễn viên tài năng đã được tung hô rộng rãi trên các phương tiện truyền thông. Cuối thập niên 1970 và nửa đầu thập niên 1980 có thể được xem là thời kỳ quan trọng mà trong đó hình ảnh ngôi sao của Châu Nhuận Phát được (tái) xây dựng, từ ngôi sao truyền hình thành ngôi sao điện ảnh. Để hiểu hình ảnh diễn viên của Châu Nhuận Phát, chúng ta cần xem xét trong bối cảnh xã hội và lịch sử rộng lớn hơn của điện ảnh Hồng Kông.

Chúng ta không thể hiểu diễn xuất của diễn viên và sự sáng tạo nhân vật của họ nếu không có hiểu biết về thực tiễn ngành công nghiệp phim điện ảnh và nhu cầu của khán giả trong một thị trường cụ thể. Kỹ năng diễn xuất thường quyết định sức hút của diễn viên trên màn ảnh và ảnh hưởng đến toàn bộ sự nghiệp của họ. Việc chuyển đổi hình ảnh đại chúng của Châu Nhuận Phát từ một ngôi

sao truyền hình sang ngôi sao điện ảnh, cùng với những cuộc thảo luận công khai về diễn xuất của ông, mang đến góc nhìn mới về thay đổi của nền điện ảnh Hồng Kông trong mối tương quan với những thay đổi xã hội diễn ra ở thành phố này đầu những năm 1980.

Vậy chính xác thì điều gì đã giúp Châu Nhuận Phát xây dựng danh tiếng diễn viên tài năng? Để trả lời câu hỏi này, chúng ta cần biết một chút về lịch sử điện ảnh Hồng Kông. Kể từ năm 1932, khi ngành công nghiệp điện ảnh Hồng Kông bước vào kỷ nguyên âm thanh, phim tiếng phổ thông và tiếng Quảng Đông đã trở thành hai dòng phim chính thống của điện ảnh địa phương. Mặc dù khác nhau về ngôn ngữ, phân khúc thị trường và cách sản xuất, cả hai dòng phim này đều có một điểm chung, đó là phong cách diễn xuất chịu ảnh hưởng rất lớn từ sân khấu kịch Trung Quốc. Trong những năm đầu của nền điện ảnh tiếng phổ thông ở Hồng Kông, lối diễn xuất của diễn viên thường chú ý kiểm soát chuyển động, nhịp điệu, cử chỉ cơ thể và biểu cảm trên khuôn mặt - giống với tiêu chí của nghệ thuật sân khấu. Trong khi đó, nền điện ảnh tiếng Quảng Hồng Kông ngay từ đầu đã nhìn thấy tiềm năng chiếm lĩnh thị trường của các tác phẩm chuyển thể từ những vở tuồng truyền thống Trung Quốc. Nhiều bộ phim tiếng Quảng thời kỳ này chỉ cần khoảng bảy ngày cho toàn bộ quá trình sản xuất (bao gồm cả quay phim và hậu kỳ) và được xem như một video ghi lại các màn trình diễn của các ngôi sao sân khấu.

Từ những năm 1950 đến đầu những năm 1970, phim ảnh tiếng Trung phổ thông (Quan Thoại) và tiếng Quảng Đông tiếp tục phát triển và chịu ảnh hưởng của nhà hát. Trong thời kỳ này, phần lớn phim tiếng Quan Thoại đều theo hai thể loại phổ biến nhất, đó là phim

truyền hình cổ trang và phim võ thuật. Trái ngược với sự thịnh vượng của nền điện ảnh Quan Thoại, vốn có sự hỗ trợ tài chính từ các hãng phim lớn, nền điện ảnh tiếng Quảng dần mất đi sức hấp dẫn với công chúng địa phương do chất lượng kém và có quá nhiều kịch bản tương tự nhau. Bên cạnh đó, sự xuất hiện của nhiều chương trình truyền hình tiếng Quảng Đông từ giữa những năm 1960. Số lượng phim tiếng Quảng được sản xuất giảm mạnh hàng năm, đến mức chỉ có một phim được sản xuất vào năm 1971 và không có phim nào được sản xuất vào năm 1972. Năm 1973, một bộ phim hài mang tên *The House of 72 Tenants* (1973) được phát hành và khán giả địa phương đón nhận nhiệt tình, đánh dấu sự trở lại của điện ảnh tiếng Quảng Đông tại thị trường phim Hồng Kông những năm tiếp theo. Cần lưu ý rằng *The House of 72 Tenants*, bộ phim tiếng Quảng Đông duy nhất được sản xuất năm 1973, là một tác phẩm được làm lại từ bộ phim cùng tên của Trung Quốc đại lục, vốn được chuyển thể từ một vở hài kịch sân khấu nổi tiếng do Nhà hát hài Dagong Thượng Hải giới thiệu vào năm 1958.

Cũng trong giai đoạn này, thế hệ công dân hậu chiến tranh lớn lên và trở thành một nhóm khán giả chính của phim điện ảnh. Thế hệ trẻ này được giáo dục trong môi trường có nhiều cơ hội tiếp xúc với truyền thông phương Tây và cuộc sống thành thị ở Hồng Kông. Theo nhiều học giả điện ảnh, chính điều này đã bắt đầu định hình bản sắc văn hóa Hồng Kông. Hệ quả là bối cảnh nông thôn, cấu trúc đạo đức xã hội truyền thống lấy gia đình làm cơ sở và các câu chuyện lịch sử trong phim điện ảnh võ thuật, các bộ phim truyền hình và hài kịch không còn đáp ứng được thị hiếu của nhóm khán giả này. Tuy nhiên, ngành công nghiệp phim bảo thủ vào giữa những năm 1970 đã không

nhận ra sự thay đổi này và cũng dè dặt trong việc thuê những tài năng mới, trừ vài trường hợp đặc biệt như Hui Brothers. Năm 1977, chính quyền Hồng Kông đã nói lòng sự kiểm duyệt về hình ảnh gợi cảm và cảnh bạo lực trên các phương tiện truyền thông địa phương. Khi nền điện ảnh tiếng Quảng ở Hồng Kông bước vào thời kỳ đình trệ vào giữa những năm 1970, nhiều hãng phim địa phương đã cố gắng thu hút khán giả trở lại rạp bằng những bộ phim gợi tình hơn là tìm cách cải thiện chất lượng kịch bản và thiết kế nhân vật.

Với bối cảnh như vậy, không khó để hiểu tại sao một số bộ phim của Châu Nhuận Phát ở đầu thời kỳ này được quảng bá như phim truyền hình dành cho người lớn. Như đã đề cập trong chương trước, Châu Nhuận Phát bắt đầu làm việc trong ngành công nghiệp điện ảnh địa phương vào năm 1976. Trong vòng hai năm, ông đã đóng 8 bộ phim cho Goldig Films (HK) Ltd. Các tài liệu quảng cáo cho thấy phần lớn các phim này sử dụng yếu tố tình dục và bạo lực để thu hút sự chú ý của công chúng. Mặc dù Châu Nhuận Phát gần như không xuất hiện trong các cảnh nhạy cảm (như vai diễn trong bộ phim *Bed for Day, Bed for Night*), các tài liệu quảng cáo thường che giấu thông tin đó bằng cách không tiết lộ cho khán giả biết vai diễn mà ngôi sao đóng trong phim. Đôi khi Châu Nhuận Phát chỉ xuất hiện trong một vai rất nhỏ hoặc vai phụ trong các bộ phim như *Miss O* và *Bed for Day, Bed for Night*, nhưng tên của ông lại thường xuất hiện ở đầu danh sách diễn viên trong các tài liệu quảng cáo và ở phần mở đầu phim, như thể ông là nam chính. Sự đánh tráo này rõ ràng đã thể hiện ý đồ của Goldig Films, đó là lợi dụng sự nổi tiếng (bên mảng phim truyền hình) và sức hấp dẫn của Châu Nhuận Phát để thu hút khán giả đến rạp. Và khi Châu Nhuận Phát thật sự có phô diễn cơ

thể của mình trong một bộ phim, hãng phim lập tức biến điều này thành yếu tố câu khách một cách lộ liễu. Trong cả hai trường hợp, Châu Nhuận Phát và các nhân vật của ông đã trở thành một phần của nhãn mác người lớn phục vụ cho chiến lược quảng bá sản phẩm.

Những bộ phim như thế này không quan tâm đến việc quảng bá Châu Nhuận Phát như một diễn viên có thực lực, mà chỉ đơn giản là tiếp tục khai thác hình ảnh Châu Nhuận Phát như một chàng trai trẻ và quyến rũ - không khác gì hình ảnh *tiểu sinh*, vốn đã giúp anh trở thành một ngôi sao truyền hình nổi tiếng. Tuy nhiên, yếu tố tình dục và bạo lực không cứu được thị trường điện ảnh địa phương. Trên thực tế, nhiều bộ phim điện ảnh thời kỳ đầu của Châu Nhuận Phát đã thất bại tại phòng vé. Phản ánh này chứng tỏ sự tập trung một chiều vào vẻ ngoài quyến rũ của diễn viên không đủ để thu hút khán giả địa phương (bao gồm cả người hâm mộ Châu Nhuận Phát trên truyền hình). Thất vọng với cách làm việc này của ngành công nghiệp điện ảnh, Châu Nhuận Phát quyết định tập trung vào sự nghiệp phim truyền hình địa phương và không tham gia bất kỳ bộ phim điện ảnh nào trong gần hai năm.

Tình hình chỉ bắt đầu thay đổi vào cuối những năm 1970. Trước những thành tựu của các tài năng trẻ, như Hứa An Hoa và Từ Khắc trong ngành truyền hình, các hãng phim bắt đầu xem xét lại chiến lược sản xuất của họ sau khi ngành công nghiệp điện ảnh trải qua vài năm trì trệ. Bên cạnh việc kết hợp nhiều thể loại phim phổ biến với nhau, các hãng phim cởi mở hơn với việc đầu tư vào các thể loại phim khác, chứ không còn quanh quẩn với phim võ thuật, phim truyền hình nhiều tập và phim hài. Ngoài ra, sự suy yếu của hệ thống

hãng phim khiến nền điện ảnh tiếng Quan Thoại ở Hồng Kông đi xuống và góp phần làm tăng hình thức sản xuất phim độc lập. Một số lượng đáng kể các tài năng truyền hình trẻ tuổi đã lấn sân sang màn ảnh rộng. Không giống như thế hệ các nhà làm phim lớn tuổi hơn, như Lý Hàn Tường, Hồ Kim Thuyên và Trương Triệt, vốn đến từ Trung Quốc đại lục hoặc Đài Loan, những nhà làm phim trẻ này là người Hồng Kông bản địa hoặc lớn lên ở Hồng Kông từ nhỏ. Nhiều người trong số họ được đào tạo kiến thức chuyên môn về phim và quá trình sản xuất phim ở nước ngoài. Thế hệ những nhà làm phim mới này được biết đến với những ý tưởng mới mẻ về điện ảnh và mối quan tâm của họ đối với xã hội địa phương. Họ sớm mang đến cái gọi là *“Làn Sóng Mới”* cho nền điện ảnh tiếng Quảng Đông ở Hồng Kông. Họ rất chịu khó thử nghiệm, nhờ đó đã mang đến cho khán giả những trải nghiệm xem phim mới mẻ trong những năm đầu thập niên 1980. Trong bối cảnh đó, Châu Nhuận Phát trở lại ngành công nghiệp điện ảnh vào năm 1980 và các vai diễn trên màn ảnh rộng của ông trở nên đa dạng hơn, phù hợp với sở thích của thế hệ các nhà làm phim trẻ.

Một thay đổi rõ ràng mà thế hệ các nhà làm phim trẻ mang lại là sự nhấn mạnh vào cảm xúc của nhân vật, một điều được thể hiện rõ qua nhiều bộ phim của Châu Nhuận Phát vào đầu những năm 1980. Chẳng hạn, tờ rơi quảng cáo cho bộ phim *Hồ Việt Địch Cố Sự* (1981) đã thể hiện một số cảnh phim như vậy. Trong đó có cảnh nhân vật Hồ Việt của Châu Nhuận Phát ôm người bạn tị nạn Shum Ching (do Chung Sở Hồng đóng), nắm tay người bạn Li Lap-quan (do Mâu Khiên Nhân đóng) qua tấm vách lưới giữa họ, cùng người bạn phố Tàu Sarm (do La Liệt đóng) chiến đấu với băng đảng giang hồ và

buồn bã ôm một cậu bé trong tay khi đang ngồi trên một chiếc thuyền tị nạn nhỏ. Những hình ảnh này thể hiện sự phức tạp của câu chuyện, của tâm lý nhân vật chứ không xoay quanh ngoại hình thu hút của Châu Nhuận Phát, từ đó hé mở cho khán giả biết các giai đoạn khác nhau trong cuộc sống đầy kịch tính của nhân vật chính. Không những vậy, những cụm từ khóa như “mất mát”, “trôi dạt”, “nguồn cội” và “tuyệt vọng” được lặp đi lặp lại với tác dụng hướng sự chú ý của người đọc đến những tranh đấu của nhân vật trong hành trình đi tìm bản thân.

*Diễn xuất của Châu Nhuận Phát
được đánh giá cao trong bộ phim
Hồ Việt Đích Cổ Sự*

Sự tập trung vào cảm xúc phức tạp của nhân vật và các mối quan hệ xã hội đã đề cập nhiều lần trong các bài phê bình phim và các cuộc thảo luận về những thay đổi trong xã hội Hồng Kông. Đối với nhiều nhà phê bình, cảm xúc mãnh liệt trong các nhân vật của Châu Nhuận Phát là một biểu hiện của tâm lý xã hội trong những năm đầu thập niên 1980. Theo các nhà phê bình phim này, trải nghiệm của nhân vật đã nhắc nhở người Hồng Kông về bản sắc của họ trong một lãnh thổ thuộc địa, gợi lên cảm giác về cội nguồn/không nguồn cội, hy vọng/tuyệt vọng và gia đình/vô gia cư. Sự thay đổi về hình ảnh Châu Nhuận Phát trong các tài liệu quảng cáo cũng như cách các báo viết về các bộ phim của ông cho thấy ngành công nghiệp điện ảnh và thị trường của Hồng Kông bắt đầu chuyển sự chú ý từ vẻ ngoài ưa nhìn sang cách ông thể hiện cảm xúc của nhân vật. Theo cách này, sự phong phú trong cách diễn đạt biểu cảm nhân vật chính là phép thử kỹ năng diễn xuất của Châu Nhuận Phát. Phép thử này đã đưa Châu Nhuận Phát lên một tầm cao xứng đáng với tài năng của mình.

GIẢI MÃ SỨC HÚT DIỄN XUẤT CHÂU NHUẬN PHÁT

“Tôi nghĩ sự nổi tiếng của Châu Nhuận Phát chủ yếu là kết quả của việc khán giả say đắm những cảm xúc mạnh mẽ mà anh thể hiện qua các nhân vật trên màn ảnh. Anh cũng có ngoại hình thu hút và kỹ năng diễn xuất cực kỳ giỏi, có khả năng biến những cảnh phim tầm thường nhất trở nên thú vị.”

- Sek Kei, nhà phê bình phim

Nhận định trên cho thấy sức hút màn ảnh của Châu Nhuận Phát không chỉ dựa vào ngoại hình, mà quan trọng hơn là dựa vào diễn xuất của anh, yếu tố đáp ứng kỳ vọng của khán giả địa phương về một nhân vật được diễn tròn vai và thể hiện những cảm xúc phức tạp. Tuy nhiên, người ta có thể lập luận rằng: một diễn viên không nhất thiết trở thành một diễn viên giỏi chỉ bằng một vai diễn đa sầu, đa cảm. Đối với công chúng, khả năng mang đến một màn trình diễn thuyết phục là một trong những tiêu chí quan trọng để đánh giá sự chuyên nghiệp của một diễn viên. Một màn diễn xuất tốt không hoàn toàn phụ thuộc vào diễn viên và trong nhiều trường hợp thì cảm nhận của diễn viên rất khác với những gì khán giả tin vào.

Theo hướng này, các bài phê bình phim cho chúng ta thấy nhận thức của cộng đồng địa phương về diễn xuất của Châu Nhuận Phát tại thời điểm đó. Trong các bài phê bình của Sek Kei và Huang Zhi về *Hồ Việt Đích Cố Sự*, cả hai nhà phê bình đều sử dụng các từ như “cảm động” và “thuyết phục” để mô tả diễn xuất của Châu Nhuận Phát. Theo họ, Châu Nhuận Phát truyền đạt cảm xúc mạnh mẽ của nhân vật một cách hoàn hảo thông qua diễn xuất tinh tế của ông. Tương tự, nhà phê bình Qi Fuhui nhận xét rằng Châu Nhuận Phát và các bạn diễn của ông trong bộ phim *Hong Kong 1941* đã làm một công việc tuyệt vời khi mang đến một màn trình diễn thuyết phục và ấn tượng. Bình luận từ các chuyên gia đều cho rằng Châu Nhuận Phát có khả năng diễn tròn vai và thể hiện được những cung bậc cảm xúc của nhân vật.

Các bài viết của những nhà phê bình phim về diễn xuất của Châu Nhuận Phát trong các bộ phim hậu 1980 của ông có tư tưởng tương đồng với nội dung của các tài liệu quảng cáo phim. Thay vì nhấn

mạnh quá nhiều vào ngoại hình, sự quyến rũ hình thể của Châu Nhuận Phát như trong các bộ phim truyền hình và điện ảnh đầu tiên của ông, các bộ phim điện ảnh sau những năm 1980 của Châu Nhuận Phát đã chú ý nhiều hơn đến thực lực diễn xuất của ông, dù vài bộ phim trong số đó có yếu tố gợi tình rõ ràng, như *Hoa Thành* (*The Last Affair*, 1983) và *Mộng Trung Nhân* (*Dream Lovers*, 1986). Cụ thể, tài liệu quảng cáo ban đầu cho *Hoa Thành* đã tiết lộ rằng nhân vật của Châu Nhuận Phát là người đàn ông đa tình và luôn mờ mịt về cuộc sống của mình. Tài liệu này cũng sử dụng cuộc hôn nhân ngắn ngủi của Châu Nhuận Phát (với nữ diễn viên Dư An An, lý do chia tay: không hợp tính cách - Dư An An thích ồn ã tiệc tùng, còn diễn viên Châu Nhuận Phát thì không) - để gợi ý rằng bản thân ông cũng là người tìm đến nhiều mối quan hệ tình cảm lãng mạn khác nhau để che giấu cảm giác bất an. Điều tương tự có thể được nhìn thấy trong tập sách quảng cáo cho *Khuynh Thành Chi Luyến* (*Love in a Fallen City*, 1984), trong đó một bài viết có tựa đề “*Triết lý tình yêu của Châu Nhuận Phát*” nhấn mạnh rằng Châu Nhuận Phát và vai diễn của anh có nhiều điểm tương đồng về sự đa tình cũng như thái độ đối với các mối quan hệ lãng mạn. Quảng cáo này ẩn ý rằng tin đồn về mối quan hệ lãng mạn của Châu Nhuận Phát và bạn diễn Mâu Khiên Nhân (cũng chính là bạn gái đầu tiên của Châu Nhuận Phát) có thể là sự thật.

*Bộ phim Hoa Thành ra mắt
vào đúng thời điểm Châu Nhuận
Phát vừa ly hôn với diễn viên
Dư An An*

Trường hợp “vai diễn phản ánh diễn viên” này rõ ràng cho thấy Châu Nhuận Phát hoàn toàn phù hợp với các nhân vật mà ông diễn, như nhà phê bình Richard Dyer đã mô tả. Tuy nhiên, khái niệm của Dyer về “sự phù hợp hoàn hảo” cũng gợi ý rằng cách định hình nhân vật của Châu Nhuận Phát là dựa vào sự cá nhân hóa, tức là vai diễn cho thấy những đặc điểm của bản thân diễn viên. Sự cá nhân hóa này thường dẫn đến nhận thức cho rằng diễn viên tự nhập vai chính mình và trở thành mối đe dọa tiềm tàng đối với danh tiếng chuyên nghiệp của một ngôi sao. Nó khơi gợi những chỉ trích về việc diễn viên không có khả năng đóng vai người khác, mà chỉ có thể diễn chính bản thân mình trên màn ảnh.

Nhiều nhà nghiên cứu điện ảnh, trong đó có Barry King nhận định rằng diễn xuất tốt có nghĩa là tính cách thật của diễn viên sẽ biến mất trong vai diễn, từ đó tạo thành khái niệm “nhập vai”. Nhà phê bình McDonald cũng có quan điểm tương tự khi cho rằng yếu tố quyết định sự chuyên nghiệp của diễn viên chính là khả năng nhập vai chứ không phải khả năng cá nhân hóa nhân vật. Các lập luận này đều nhấn mạnh sự khác biệt giữa diễn viên và nhân vật có thể cho thấy khả năng diễn xuất của diễn viên ở mức nào. Theo đó, sự chuyên nghiệp của diễn viên thường được đánh giá bởi khả năng loại bỏ những khác biệt này bằng cách biến mình thành nhân vật, thay vì biến đổi nhân vật cho phù hợp với bản thân.

Điều thú vị là mặc dù các tài liệu quảng cáo cho những bộ phim của Châu Nhuận Phát vào đầu những năm 1980 đã tung hô thực lực diễn xuất của ông bằng cách nhấn mạnh vào sự tương đồng giữa ông và các vai diễn của ông, chúng cũng đồng thời làm nổi bật sự khác biệt giữa hai hình tượng này. Đây chính là sự khác biệt về chiến lược quảng bá ngôi sao giữa các bộ phim điện ảnh thời kỳ “*Làn Sóng Mới*” với những bộ phim đầu tiên của Châu Nhuận Phát. Trong tập sách quảng cáo cho *Hoa Thành*, bối cảnh gia đình giàu có, nền tảng giáo dục đại học ở nước ngoài và tính lý tưởng của nhân vật hoàn toàn trái ngược với xuất thân thuộc tầng lớp lao động, trình độ học vấn hạn chế và thái độ sống thực tế của Châu Nhuận Phát. Chiến lược này cho thấy nền điện ảnh “*Làn Sóng Mới*” không có ý định bỏ qua hoặc xem nhẹ sự khác nhau giữa hình tượng ngôi sao Châu Nhuận Phát và hình ảnh nhân vật trong phim. Thay vào đó, sự khác biệt này được tận dụng để quảng bá năng lực diễn xuất của Châu

Nhuận Phát, người có thể xử lý những xung đột đó bằng cách cam kết hóa thân vào vai diễn.

Trong khi khả năng thể hiện các nhân vật đa cảm của Châu Nhuận Phát đã được các nhà phê bình phim công nhận, phong cách diễn xuất cũng đã định hình danh tiếng diễn viên của ông. Trên các phương tiện truyền thông địa phương, diễn xuất của Châu Nhuận Phát thường được mô tả là *“tự nhiên”, “không gượng ép”* và *“mới mẻ”*. Theo Pan Bingchang, *“các nhân vật mà Châu Nhuận Phát tạo ra không chỉ là hình ảnh mà là những con người thật với linh hồn riêng”*. Tương tự, đạo diễn Ngô Vũ Sâm nhận xét: *“Châu Nhuận Phát rất có chủ ý, rất chân thực. Diễn xuất của anh rất đa dạng và sống động. Anh ấy có khả năng quan sát đáng ngạc nhiên”*.

Những nhận xét về năng lực diễn xuất của Châu Nhuận Phát được đưa ra sau khi anh đã tái dựng địa vị ngôi sao cực kỳ thành công của mình tại thị trường Hồng Kông nhờ bộ phim *Bản Sắc Anh Hùng* năm 1986. Trên thực tế, diễn xuất của Châu Nhuận Phát không phải lúc nào cũng nhận được lời khen ở giai đoạn trước năm 1986, mặc dù ông đã giành được một số giải thưởng diễn xuất vào đầu những năm 1980. Nhà phê bình phim Chen Yaocheng đã chỉ trích gay gắt diễn xuất của Châu Nhuận Phát trong *Khuynh Thành Chi Luyến* là cứng nhắc, lời thoại đơn giản và nhàm chán.

Xét về những ý kiến khác nhau đối với diễn xuất của Châu Nhuận Phát, đạo diễn Vương Tinh đã có một nhận định sâu sắc về sự thay đổi phong cách diễn xuất của ngôi sao này:

“Ma lực trong diễn xuất của Châu Nhuận Phát là gì? Hãy để tôi nói cho bạn biết, đó chính là đôi mắt và thái độ ‘không quan

tâm' trên gương mặt anh ấy. Vì sự 'bất cần' này, anh diễn xuất tự do và tự nhiên. Tuy nhiên, vẻ không quan tâm của anh không phải là bẩm sinh. Anh đã cường điệu vai diễn của mình trên truyền hình cho đến khi nắm bắt được bản chất của sự bất cần và sự tự nhiên trong Võng Trung Nhân và Bến Thượng Hải. Vấn đề cường điệu vai diễn lặp lại khi Châu Nhuận Phát gia nhập ngành công nghiệp điện ảnh. Cá nhân tôi nghĩ rằng diễn xuất của anh trong Hồ Việt Đích Cố Sự là dở tệ cũng như vai diễn trong Khuynh Thành Chi Luyến, vì anh đã tỏ ra sự để tâm quá nhiều... Tuy nhiên, anh đã giành được giải thưởng Nam diễn viên xuất sắc nhất cho vai diễn trong Hong Kong 1941 ngay khi anh từ bỏ sự chú tâm quá mức... Kể từ đó, anh đã nhận ra tầm quan trọng của phong cách diễn xuất 'bất cần, không quan tâm', nhập vai một cách tự nhiên như hơi thở."

Từ những bình luận trên, chúng ta có thể thấy mặc dù Châu Nhuận Phát đã được giới thiệu là một diễn viên giỏi trong nhiều bộ phim sau những năm 1980, nhưng ông không thật sự được công nhận là một diễn viên giỏi trong ngành điện ảnh cho đến khi vượt qua xu hướng cường điệu vai diễn và nhận thức được tầm quan trọng của cái mà Siegfried Kracauer gọi là *"tự nhiên như hơi thở"*.

Như đã đề cập trong phần đầu của chương này, trước những năm 1970, phong cách diễn xuất trong phim điện ảnh Hồng Kông (cả tiếng Quảng Đông và Quan Thoại) chịu nhiều ảnh hưởng của nghệ thuật nhà hát. Vào thời điểm đó, thường chỉ có người phương Tây và giới thượng lưu Trung Quốc giàu có, có học thức, mới đi xem phim nước ngoài. Song song với quá trình cải cách giáo dục và tăng

trưởng kinh tế nhanh chóng, ngày càng nhiều công dân trẻ địa phương tiếp cận với điện ảnh phương Tây ở Hồng Kông. Trong những năm 1960 và 1970, nhiều sinh viên địa phương đã thể hiện niềm đam mê điện ảnh của họ bị ảnh hưởng bởi các bộ phim *Underground* * của Mỹ và phong trào “*Làn Sóng Mới*” của Pháp. Vì các cơ sở giáo dục sau trung học ở Hồng Kông không cung cấp các chương trình đào tạo chính thức về phim ảnh trong giai đoạn này, nhiều người trẻ quyết định học chuyên ngành này (theo hướng phê bình phim hoặc sản xuất phim) ở nước ngoài, đặc biệt là ở Mỹ và châu Âu. Cần lưu ý, *Chủ nghĩa Hiện thực* bắt đầu len lỏi vào các rạp chiếu phim ở châu Âu, Mỹ vào những năm 1960. Khi nhóm du học sinh này trở về Hồng Kông và gia nhập ngành công nghiệp điện ảnh với tư cách là một thành viên của nhóm đạo diễn “*Làn Sóng Mới*”, quá trình học tập và tiếp xúc với truyền thông phương Tây đã ảnh hưởng đến sự hiểu biết về thẩm mỹ phim và về nhận thức của họ đối với diễn xuất trên màn ảnh.

** Phim Underground được hiểu nôm na là những bộ phim có kinh phí thấp và không chính thống.*

Châu Nhuận Phát từng nhận định trong một cuộc phỏng vấn: một diễn viên cần học cách tự điều chỉnh để tạo ra một nhân vật không chỉ phù hợp với ý tưởng sáng tạo của riêng mình, mà còn phù hợp với sự sáng tạo của những thành viên khác trong đoàn làm phim, như đạo diễn và biên kịch. Ông cũng thừa nhận rằng mình đã cố gắng học các kỹ thuật diễn xuất khác nhau bằng cách xem phim của các diễn viên khác để cải thiện kỹ năng diễn xuất của mình. Điều này cho thấy ông đã có ý thức áp dụng các chiến thuật khác nhau để loại bỏ (hoặc ít nhất là giảm bớt) sự khác biệt tính cách giữa ông và nhân

vật, ngoài việc nỗ lực học hỏi từ những người khác để cải thiện các kỹ năng diễn xuất của mình.

Có thể thấy khả năng “phốt đời” của Châu Nhuận Phát có liên quan đến việc kiểm soát kỹ năng diễn xuất của ông và bộ máy điện ảnh. Kết quả của quá trình liên tục học hỏi và thực hành này là Châu Nhuận Phát ngày càng thành thạo khả năng diễn xuất tự nhiên trên màn ảnh. Từ đó cho thấy nỗ lực của ông trong việc trau dồi khả năng diễn xuất chuyên nghiệp của mình, điều được công nhận bởi ngành công nghiệp và thị trường điện ảnh vào thời điểm đó. Sự áp dụng phong cách diễn xuất theo chủ nghĩa tự nhiên của Châu Nhuận Phát chứng minh ông đã nắm bắt được xu hướng thẩm mỹ điện ảnh mới bằng cách nương theo sự thay đổi trong nhận thức về diễn xuất của nền công nghiệp điện ảnh Hồng Kông.

Có một điều cần lưu ý là nhiều nhà phê bình phim địa phương vẫn theo quan điểm rằng diễn viên không được xem là một trong những tác giả của bộ phim. Sự xuất hiện của điện ảnh “*Làn Sóng Mới*” ở Hồng Kông đã thu hút được sự chú ý đáng kể từ các học giả điện ảnh nhưng có rất ít nghiên cứu thật sự tập trung vào các diễn viên thời đó. Các nghiên cứu và phê bình chỉ đơn giản là bỏ qua tầm quan trọng của diễn viên trong bộ phim. Đặc biệt, thuyết *Auteur* (đạo diễn) của thập niên 1970 có tác động đáng kể đến giới phê bình phim Hồng Kông trong những năm 1970 và 1980. Hai nhà nghiên cứu điện ảnh Peter Krämer và Alan Lovell nhận định, thuyết *Auteur* đặt đạo diễn vào vị trí trọng tâm, trong khi đóng góp của diễn viên cho bộ phim “*nếu được thừa nhận thì vẫn phụ thuộc vào sự chỉ đạo tài năng của đạo diễn*”. Tuy sự nhấn mạnh vào sáng tạo cá nhân trong thuyết *Auteur* đã bị thách thức bởi quan điểm cho rằng sản xuất phim là một

quá trình hợp tác, vai trò của diễn viên vẫn khuất sau quá trình hậu kỳ, âm thanh, bối cảnh, trách nhiệm của đạo diễn và diễn giải cá nhân của khán giả.

Khi xem các ngôi sao và diễn viên như “*con rối của đạo diễn*” - theo lời Krämer và Lovell - những cuộc thảo luận về vai trò của sự sáng tạo trong hoạt động sản xuất phim cho thấy có sự thay đổi khác trong nền văn hóa điện ảnh của Hồng Kông (tiếng Quảng Đông) từ những năm 1970. Cuối những năm 1970, đạo diễn bắt đầu đóng vai trò đầu tàu sáng tạo trong nền điện ảnh. Mặc dù các ngôi sao là yếu tố quan trọng trong việc thu hút đầu tư và quảng bá một bộ phim, vai trò của họ trong quá trình làm phim nói chung đã bị giảm đi. Các nhà phê bình nhận định rằng, các ngôi sao có trách nhiệm phục tùng sự chỉ đạo của các đạo diễn “*Làn Sóng Mới*”. Ở mức độ nào đó, nhận định này khiến công chúng dễ tha thứ cho những màn diễn xuất không thành công của ngôi sao.

TƯỢNG ĐÀI BẢN SẮC ANH HÙNG

Trong mười năm, từ 1976 đến 1985, nền điện ảnh Hồng Kông đã đạt đến một giai đoạn đột phá mới. Sự xuất hiện của các đạo diễn “*Làn Sóng Mới*” bắt đầu thách thức các cơ chế cũ trong nền điện ảnh địa phương và từ từ thay đổi cách hoạt động của ngành về mặt quay phim, kỹ xảo điện ảnh, cách tiếp cận vấn đề và nhận thức về phong cách diễn xuất. Điện ảnh Hồng Kông ngày càng tập trung hơn vào cách kể chuyện và cảm xúc của các nhân vật. Châu Nhuận Phát đã có cơ hội thể hiện tài năng diễn xuất của mình thông qua các vai diễn trong các bộ phim “*Làn Sóng Mới*”, vốn làm nổi bật những đấu tranh cảm xúc của nhân vật trong một thế giới đang thay đổi. Như đã đề cập trong chương trước, vị trí của Châu Nhuận Phát tại TVB đã

nhANH chóng bị các diễn viên mới chiếm giữ ngay sau khi ông kiên quyết nhận vai diễn trong *Hồ Việt Đích Cố Sự*. Tuy nhiên, vị thế ngôi sao truyền hình số một của ông bị lung lay không hoàn toàn là một điều xấu, ngược lại nó giúp xóa đi mối liên hệ của Châu Nhuận Phát với hình ảnh đã được tạo dựng trên màn ảnh nhỏ và buộc ông phải nỗ lực đóng các vai khác nhau ở các thể loại phim khác nhau. Điều này đã giúp ông vượt qua được những hạn chế của những vai diễn *tiểu sinh*.

Mặc dù Châu Nhuận Phát không thật sự thiết lập hình ảnh ngôi sao điện ảnh lớn của mình trong giai đoạn này, nhưng các nhà phê bình lại tập trung hướng mũi dùi về phía các đạo diễn của *“Làn Sóng Mới”*. Họ chỉ trích các đạo diễn đã tạo không gian cho Châu Nhuận Phát thực hành các kỹ thuật diễn xuất của mình trên màn ảnh rộng vào đầu thập niên 1980. Nhà phê bình điện ảnh Stanley Cavell nhận định: *“Quá trình tạo ra một diễn viên (trên màn ảnh) cũng là quá trình tạo ra một nhân vật”*. Để tạo ra một nhân vật có sức thuyết phục trên màn ảnh và để khán giả có thể hiểu được cảm xúc, động lực, hành động của nhân vật, diễn viên phải hiểu nhân vật, thể loại phim, cốt truyện, hệ thống điện ảnh và khán giả, cũng như làm chủ các kỹ năng và kỹ thuật diễn xuất (như đài từ, cử chỉ và chuyển động cơ thể).

Khi Châu Nhuận Phát từng bước thành thạo các kỹ năng nhập vai vào nhân vật của mình trên màn ảnh rộng một cách tự nhiên và thoải mái, diễn xuất của ông đã truyền tải được những cảm xúc tinh tế của nhân vật, giúp ông xây dựng hình tượng ngôi sao điện ảnh trong các bộ phim hành động anh hùng sau này như *Bản Sắc Anh Hùng* (1986) và *Điệp huyết Song Hùng* (1989). Nhiều bộ phim tình cảm xã hội nổi tiếng khác như *Đồng Thoại Mùa Thu* (*An Autumn's*

Tale, 1987) và *Đường Đua Đắm Máu* (*All About Ah-Long*, 1989 – bộ phim mà Châu Nhuận Phát viết kịch bản cùng biên kịch Trương Ngải Gia) cũng theo xu hướng này. Có thể thấy sự công nhận mà ông nhận được từ công chúng cho những vai diễn phức tạp chính là kết quả của nỗ lực cá nhân, những biến đổi trong văn hóa ngành công nghiệp sản xuất phim và sự thay đổi thị hiếu của thị trường phim ảnh Hồng Kông giai đoạn này. Trong bối cảnh như vậy, bước chuyển đổi trong sự nghiệp và sự thay đổi hình ảnh ngôi sao của Châu Nhuận Phát thật sự phản ánh các xu hướng mới trong nền điện ảnh Hồng Kông.

Nếu xem lại một số tựa phim nổi đình nổi đám, mang tính dấu ấn của điện ảnh Hồng Kông giữa thập niên 1980, ta thường nhìn thấy Châu Nhuận Phát thủ vai chính. Điển hình là *Bản Sắc Anh Hùng* (1986), bộ phim của đạo diễn Ngô Vũ Sâm đã biến Châu Nhuận Phát thành siêu sao điện ảnh châu Á và mở ra thời kỳ hoàng kim của dòng phim xã hội đen Hồng Kông. Người hâm mộ và giới nghệ sĩ Hồng Kông đã gọi Châu Nhuận Phát là “*Phát ca*” từ sau bộ phim này. Khi hình dung về Châu Nhuận Phát, công chúng sẽ nhớ mãi hình ảnh đại ca Lý Mã Khắc với áo choàng, kính đen, nụ cười nửa miệng, bắn súng hai tay như một và hình thành nên trường phái “*Võ súng Gun-fu*”. Hình tượng Châu Nhuận Phát cùng sự sáng tạo Gun-fu từ đạo diễn Ngô Vũ Sâm còn trở thành nguồn cảm hứng cho một số phim hành động Hollywood của các đạo diễn lừng danh như Quentin Tarantino, Robert Rodriguez... Phong cách “võ súng cận chiến” này đã được áp dụng và kế thừa một cách điêu luyện trong những bộ phim Hollywood nổi tiếng như *The Matrix*, *Equilibrium*, *Captain America: The Winter Soldier*... Hiệu ứng ngược chiều lan tỏa từ châu

Á sang Hollywood như trường hợp của Châu Nhuận Phát và đạo diễn Ngô Vũ Sâm là hy hữu. Với riêng Hồng Kông và châu Á, hình ảnh Châu Nhuận Phát trong *Bản Sắc Anh Hùng* đã trở thành biểu tượng tương tự như hình ảnh của huyền thoại điện ảnh *Bố Già* trong lòng công chúng thế giới nhưng ở tầm vóc nhỏ hơn.

Trong số ba tác phẩm điện ảnh có đề tài xã hội đen hiếm hoi lọt vào *Danh sách phim kinh điển Hồng Kông* là *Bản Sắc Anh Hùng*, *Thiên Nhược Hữu Tình* và *Điệp Huyết Song Hùng* thì Châu Nhuận Phát xuất hiện trong hai bộ phim. *Bản Sắc Anh Hùng* cũng xếp hạng thứ hai trong *Top 108 phim Hoa ngữ hay nhất mọi thời đại*. Trong bảng xếp hạng *Phim được người Hồng Kông yêu thích nhất*, *Bản Sắc Anh Hùng* được xếp thứ nhất. Nhân vật Lý Mã Khắc của Châu Nhuận Phát cũng được bình chọn là *Nhân vật điện ảnh Hồng Kông khó quên nhất trong lịch sử*. Hình ảnh Lý Mã Khắc dùng tờ đô-la Mỹ châm thuốc cũng trở thành một biểu tượng nổi tiếng trong lịch sử điện ảnh châu Á.

Châu Nhuận Phát trong bộ phim Bản Sắc Anh Hùng

Khi nói đến *Bản Sắc Anh Hùng*, đây chính là bộ phim định hình cho trường phái “*Anh hùng lãng mạn*” của điện ảnh hiện đại Hồng Kông thập niên 1980 - 1990. Do sức ảnh hưởng quá lớn của nhân vật Lý Mã Khắc do diễn viên Châu Nhuận Phát thủ vai, công chúng vô hình trung đã nghiêm nhiên đánh đồng hình tượng Châu Nhuận Phát với biểu tượng anh hùng lãng mạn. Nếu phân tích cử chỉ, tính cách của nhân vật Lý Mã Khắc, ngoài yếu tố dũng cảm, nghĩa khí là điều đương nhiên bắt buộc của nam chính hành động - ta còn thấy nhân vật này đại diện cho tính cách của dân Hồng Kông, đặc biệt là tầng lớp lao động và trung lưu. Ở vị thế đại ca nhưng Lý Mã Khắc lại gần gũi, bình dị, biết quan tâm đến nỗi khổ của những người xung quanh, vui tính và có nghĩa cử hào hiệp. Những tính cách này cũng giống với con người thật của Châu Nhuận Phát ngoài đời. Đó có thể là lý do khiến cho ông đã diễn xuất sắc nhân vật này. Tuy nhiên, cũng cần lưu ý, Châu Nhuận Phát là người ghét bạo lực, việc ông thể hiện

thành công nhân vật hành động Lý Mã Khắc cho thấy sự nhập vai chuyên nghiệp của ông.

Chúng ta cũng có thể hiểu sâu hơn về *Bản Sắc Anh Hùng* thông qua lời chia sẻ của đạo diễn Ngô Vũ Sâm về vấn đề quan niệm thẩm mỹ bạo lực: *“Bạo lực chưa bao giờ là trọng tâm trong phim của tôi. Tôi chống lại bạo lực, tôi chống lại chiến tranh, tôi chống lại sự giết chóc của con người. Tôi là một người yêu hòa bình. Tôi nghĩ rằng bạo lực phải được dừng lại. Chúng ta cần một anh hùng để ngăn chặn nó. Tôi không cố tình lãng mạn hóa bạo lực, tôi chỉ lãng mạn hóa những anh hùng. Trên thực tế, khi làm một bộ phim, tôi thường không nghĩ về những hiệu ứng tiếp theo của nó và tôi chỉ muốn thể hiện cảm xúc của chính mình. Ví dụ, nếu tôi quay *Bản Sắc Anh Hùng*, tôi chỉ muốn đặt nhân vật của Châu Nhuận Phát thành một nhân vật kiểu *Alain Delon*, vì vậy tôi để cậu ấy mặc một chiếc áo choàng dài và kính đen, và tôi không mong đợi vai diễn của cậu ấy phổ biến đến mức mọi người phải bắt chước theo. Những người trẻ tuổi đang học theo cách ăn mặc và cách cư xử của Châu Nhuận Phát trong phim này và tôi không hề nhắm vào điều đó! Tôi không có ý định làm đẹp thế giới ngầm ở Hồng Kông. Đây chắc chắn không phải là ý định ban đầu của tôi để quay *Bản Sắc Anh Hùng*. Những gì tôi muốn là làm đẹp cho một nhân vật, một anh hùng của các anh hùng. Một số khán giả đã xem phim của tôi và thích thú với bạo lực khi họ hiểu sai thông điệp ban đầu của bộ phim. Tôi biết rằng một số đạo diễn sẽ cân nhắc đặc biệt đến các vấn đề đạo đức khi làm phim, nhưng tôi làm phim theo cách của các nghệ sĩ. Tôi chỉ làm phim và tôi không nghĩ gì nhiều”*.

Khi nhắc đến *Bản Sắc Anh Hùng*, có một điều thú vị nữa, đó là bộ phim này đã tạo nên bước ngoặt quan trọng cho tất cả những người tham gia. Đạo diễn Ngô Vũ Sâm làm nghề lâu năm nhưng chưa có tác phẩm đáng nhớ và ông đang ấp ủ một dự án phim tạo nên một thứ khác biệt gọi là *“thẩm mỹ bạo lực”*. Nhưng vị đạo diễn tài ba này luôn kẹt tiền và phải xoay xở làm phim trong một chi phí ít ỏi. Trong hoàn cảnh ngặt nghèo thiếu tiền thực hiện, dự án *Bản Sắc Anh Hùng* đã có một hành trình hy hữu trong việc tìm kiếm diễn viên. May mắn là diễn viên nam chính mà đạo diễn Ngô Vũ Sâm đặt vào tầm ngắm để mời (với thù lao thấp) mới bị công ty chủ quản sa thải nên sẵn sàng tham gia, đó chính là diễn viên kỳ cựu Địch Long. Trương Quốc Vinh mới lấn sân qua phim điện ảnh và có người tài trợ nên coi như đạo diễn Ngô Vũ Sâm không tốn chi phí. Thời điểm này, Châu Nhuận Phát vẫn còn bị mang danh *“thuốc độc phòng vé”* dù đang ở vị thế ông hoàng phim truyền hình lừng lẫy và có một vài dấu ấn nhất định trong mảng phim điện ảnh. Tuy nhiên, ông chưa có một phim điện ảnh ăn khách và được ca tụng thực sự. Có thể nói ê kíp thực hiện *Bản Sắc Anh Hùng* chính là tổ hợp của những người đang gặp rắc rối trong sự nghiệp và đều khát khao khẳng định bản thân.

Ban đầu, nhân vật Lý Mã Khắc là tuyến vai phụ và Ngô Vũ Sâm định mời một diễn viên không phải Châu Nhuận Phát để thủ vai, tuy nhiên, diễn viên này chê vai phụ nên từ chối và nhận một phim khác để đóng vai chính. Đạo diễn Ngô Vũ Sâm bắt buộc phải đi tìm một diễn viên phù hợp để vào vai anh hùng lãng mạn Lý Mã Khắc. Vào đúng thời điểm quan trọng này, Châu Nhuận Phát đã chủ động đi tìm Ngô Vũ Sâm để tự tiến cử mình và thuyết phục: *“Đạo diễn, anh có thể cho tôi một cơ hội được không? Dù sao tôi cũng không cần tiền,*

cũng không muốn tranh vị trí nam chính số một của Địch Long hay nam chính số hai của Trương Quốc Vinh, hãy để Châu Nhuận Phát đóng vai nam thứ ba! Nếu tôi diễn xuất tốt là điều bất ngờ nhưng không may diễn dở thì cũng không thành vấn đề. Anh cũng không cần phải đếm số ngày làm của tôi. Chỉ cần anh cho tôi tham gia vào dự án này thôi”.

Ngô Vũ Sâm kể lại rằng, ông cũng đã tìm hiểu Châu Nhuận Phát qua báo chí và biết anh hay làm từ thiện, sống giản dị... Chính vì điều này, Ngô Vũ Sâm đã xem Châu Nhuận Phát như một anh hùng trong đời thực, một người có nhiều nét tương đồng với nhân vật Lý Mã Khắc, nên quyết định giao vai này cho Châu Nhuận Phát. Trong quá trình quay phim, không những Châu Nhuận Phát thể hiện rất tốt mà còn đóng góp nhiều trong thiết kế, xây dựng hình tượng nhân vật nên Ngô Vũ Sâm cho tăng vai trò của nhân vật Lý Mã Khắc. Khi quay phim, Châu Nhuận Phát đã đề nghị đạo diễn cho mình đưa một phần cuộc sống thực của bản thân vào nhân vật. Ngô Vũ Sâm không từ chối và các chi tiết như Tiểu Mã ngâm que diêm hay cảnh ăn cơm hộp lúc gặp lại Hào ca là do Châu Nhuận Phát tự mình đề xuất thêm. Đây cũng là lý do nhân vật Lý Mã Khắc đã gắn liền với tên tuổi Châu Nhuận Phát bởi phần nào đó, nhân vật này đã mang những nét đặc tính ngoài đời thực của Châu Nhuận Phát. Sau đó, bộ phim thành công vang dội, dẫn đầu doanh thu phòng vé Hồng Kông và nâng Châu Nhuận Phát lên vị thế ngôi sao số một Hồng Kông. Đây cũng là lý do vì sao Châu Nhuận Phát tham gia hai phần tiếp theo để trả nợ ân tình (ông từng nói không thích lặp lại vai diễn nhiều lần).

Bằng diễn xuất tài tình, Châu Nhuận Phát đã biến Tiểu Mã Ca, người chỉ là nam thứ ba của phim thành nhân vật nổi bật xuất sắc và

được yêu thích nhất trong Bản Sắc Anh Hùng. Những câu thoại kinh điển của nhân vật này giống như chính Châu Nhuận Phát đang đồng dạng nói với cả thế giới: *“Tôi đã không may mắn trong ba năm. Tôi chỉ muốn chờ đợi một cơ hội. Tôi chiến đấu không phải vì muốn chứng tỏ mình vĩ đại hơn người khác. Tôi chỉ muốn nói rằng những thứ mà tôi đã đánh mất, tôi sẽ tự mình lấy lại”*. Năm 1987, Châu Nhuận Phát, người bị xem là *“thuốc độc phòng vé”* đã trở thành *“người bảo chứng doanh thu phòng vé”*. Liên tiếp nhiều dự án phim sau đó phải xếp hàng đợi một chữ ký của Châu Nhuận Phát. Các bảng xếp hạng điện ảnh đã biến năm 1987 thành *“Năm của Châu Nhuận Phát”*. Trong số đó phải kể đến *Ngục Tù Phong Vân (Prison on Fire, 1987)* và *Long Hồ Phong Vân (City on Fire, 1987)* (do ông trùm Hường Hoa Cường sản xuất) đều do Lâm Đình Đông - một bạn học cùng khóa của Châu Nhuận Phát - làm đạo diễn. Nếu nhân vật Tiểu Mã của Châu Nhuận Phát đã bị khai tử trong phần đầu của bộ phim vào năm trước thì năm sau đó, không có lý do gì mà các nhà biên kịch và đạo diễn không chiều khán giả để hồi sinh cho nhân vật của Châu Nhuận Phát trong vị trí của người em song sinh, cũng như tuổi trẻ của Lý Mã Khắc trong phần ba của bộ phim.

Có thể nhắc thêm tới *Bản Sắc Anh Hùng 3*, do đạo diễn Từ Khắc đồng thời làm cả vai trò sản xuất lẫn đạo diễn (vì giám chế Từ Khắc bất đồng với đạo diễn Ngô Vũ Sâm trong quá trình thực hiện *Bản Sắc Anh Hùng 2*). Bộ phim được quay tại Sài Gòn cuối thập niên 1980 nên nhân vật anh hùng lãng mạn Lý Mã Khắc của Châu Nhuận Phát đã cập bến Sài Gòn (bối cảnh phim là năm 1974). Nếu ai mê phim của đạo diễn Từ Khắc thì đều biết ông là người Hoa gốc Chợ Lớn ở Sài Gòn, nên phim ông làm nhắc đến Việt Nam không chỉ một lần. Bộ

phim kể về quá khứ của nhân vật Lý Mã Khắc mà khán giả đã biết trong phần một. Từ cách cười đùa, ăn mặc, phong thái cử chỉ, cách tán tỉnh những cô gái cho đến những trường đoạn hành động khốc liệt, Châu Nhuận Phát đều diễn xuất rất tự nhiên và cuốn hút. Đây là yếu tố lý giải tại sao, cảm giác gần gũi của ngôi sao từ trên phim đến ngoài đời lại tác động sâu sắc đến công chúng bản địa (Hồng Kông) hoặc các thị trường có chút tương đồng về văn hóa, lối sống (như Việt Nam). Khi xem bộ phim này, công chúng Việt Nam còn thấy Quyền Linh đóng vai nhân viên ở sân bay Tân Sơn Nhất, nghệ sĩ Thanh Hoàng (tác giả kịch bản *Dạ Cổ Hoài Lang*) vào vai phục vụ bàn khi hai tài tử Châu Nhuận Phát và Lương Gia Huy đến nhà hàng bàn chuyện tìm cách quay về Hồng Kông. Và tại cảnh quay đó, còn có một diễn viên quần chúng vào vai ca sĩ Khánh Ly hát *Diễm xưa* của nhạc sĩ Trịnh Công Sơn (sử dụng bản ghi âm trong băng nhạc *Sơn Ca 7* của Khánh Ly do nhạc sĩ Nguyễn Văn Đông thực hiện vào đúng năm 1974).

Bản Sắc Anh Hùng 3
quay tại Sài Gòn

Bản Sắc Anh Hùng 3 có cảnh Lý Mã Khắc nhìn nhân vật chú Ba lưu luyến chia tay hiệu thuốc Nhân Ái Đường trước khi trở về quê quán Hồng Kông và dặn dò đứa bé mồ côi mà ông nhận nuôi tại Sài Gòn. Lý Mã Khắc lặng lẽ cầm máy ảnh chụp tấm hình họ ôm nhau khóc chia tay. Trước khi rời đi, anh ôm cậu bé và đưa tấm ảnh kỷ niệm cho cậu. Hình ảnh đó thể hiện tính nhân ái, lãng mạn trong con người anh hùng của Lý Mã Khắc. Cảnh phim này còn có đoạn thoại đánh đúng vào tâm lý người Hồng Kông những năm 1989 - thời điểm bộ phim ra mắt. Khi chú Ba nói: *“Chúng ta còn trở lại nơi đó làm gì? Năm 1997 đại lục cũng lấy lại Hương Cảng, lúc ấy cũng phải quay lại nơi này”*, Lý Mã Khắc cười và nói: *“Chú Ba à, giờ mới là năm 1974,*

còn hai mươi ba năm nữa mới tới năm 1997. Dù sao cũng phải trở về nơi đó chứ”. Có thể nói, hình ảnh Lý Mã Khắc trong *Bản Sắc Anh Hùng* và diễn viên Châu Nhuận Phát luôn đại diện cho nỗi niềm của người Hồng Kông trước năm 1997.

Điều thú vị là lúc hai ông trùm làng điện ảnh Hồng Kông Ngô Vũ Sâm và Từ Khắc mâu thuẫn với nhau về cách xây dựng kịch bản trong quá trình làm *Bản Sắc Anh Hùng 2*, dự án riêng của cả hai đạo diễn này đều có mặt của Châu Nhuận Phát. Năm 1989, tiếp tục là Châu Nhuận Phát ghi dấu ấn quan trọng trong bộ phim *Điệp Huyết Song Hùng* của đạo diễn Ngô Vũ Sâm. Đây là bộ phim đánh dấu cột mốc ảnh hưởng của đạo diễn Ngô Vũ Sâm tới thị trường quốc tế. Đồng thời nhân vật Lý Mã Khắc mà Châu Nhuận Phát thủ vai trong *Bản Sắc Anh Hùng 3* (đạo diễn Từ Khắc thực hiện) vẫn lấy đi trái tim khán giả hâm mộ, dù bị đánh giá kịch bản không hay bằng phần một. Trong phần ba này, đất diễn của Châu Nhuận Phát được đẩy lên tối đa, cộng với mối tình lâm ly cùng nữ chính do Mai Diễm Phương thủ vai nên có thể nói hình tượng nhân vật Lý Mã Khắc đã được toàn vẹn trong *Bản Sắc Anh Hùng 3*. Một thành công đáng kể khiến *Bản Sắc Anh Hùng 3* ở mãi trong tiềm thức công chúng chính là ca khúc nhạc phim *Tịch Dương Chi Ca*. Ca khúc là sáng tác của nhạc sĩ người Nhật Kohji Makaino và nhờ bộ phim này cùng tiếng hát của chính Mai Diễm Phương (người thủ vai Châu Anh Kiệt) nên nó càng trở nên nổi tiếng, được rất nhiều nghệ sĩ châu Á hát lại.

Nhiều nhà phê bình đã xem xét hình ảnh Châu Nhuận Phát như một biểu tượng của *bản sắc Hồng Kông*, điều này bắt nguồn từ chính con người ông ngoài đời và cả những nhân vật mà ông thủ vai - những anh hùng rất gần gũi, bình dị, dũng cảm, coi thường tiền bạc

và trọng nghĩa khí. Châu Nhuận Phát qua diễn xuất đã tạo nên một kiểu thần tượng rất riêng, nói là đậm chất Châu Nhuận Phát cũng đúng mà nói là đậm chất Hồng Kông cũng không sai, đó chính là những anh hùng không có khoảng cách. Khán giả có thể nhìn thấy bản thân mình trong nhân vật anh hùng với những câu chuyện đời thường. Nghĩa khí, lẫm mạp, phong lưu, hào sảng, ý thức văn minh, tình yêu quê hương Hồng Kông... những tập tính này trộn lẫn trong hình tượng anh hùng của Châu Nhuận Phát và đồng thời nó cũng định dạng cho bản sắc người Hồng Kông.

Năm 1986 có thể coi là năm định mệnh của Châu Nhuận Phát với cột mốc *Bản Sắc Anh Hùng* của đạo diễn Ngô Vũ Sâm. Thành công ngay lập tức của bộ phim đã giúp Châu Nhuận Phát trở thành một trong những ngôi sao nổi tiếng nhất ở Hồng Kông trong thập niên tiếp theo. Bản thân đạo diễn Ngô Vũ Sâm cũng gây được tiếng vang lớn ngoài khu vực Hồng Kông, ông cùng với Châu Nhuận Phát sau này trở thành cặp song hùng đánh đầu thắng đó. Sau bộ phim này, Châu Nhuận Phát trở thành biểu tượng của dòng phim xã hội đen Hồng Kông, ông bắt đầu đóng nhiều phim của thể loại này và cả phim hài. Châu Nhuận Phát không thích bạo lực và chỉ thích những vai diễn nội tâm, tình cảm thế nên ông mang nét diễn nội tâm sâu sắc cùng những sắc thái cảm xúc, ứng xử bình dị vào các nhân vật giang hồ mà mình thủ vai, điều này đã tạo nên thiện cảm sâu đậm của công chúng với các đại ca giang hồ trên phim của Châu Nhuận Phát.

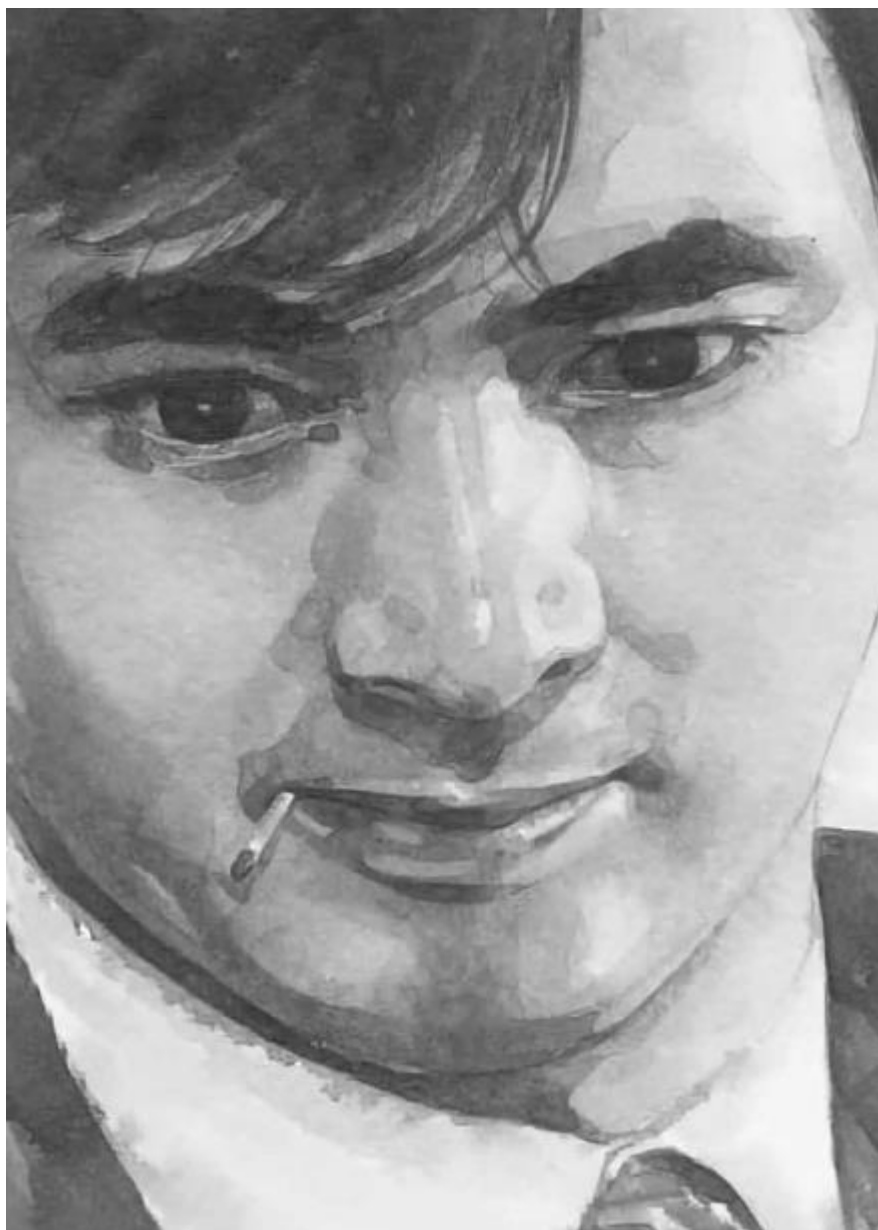
Trong sự nghiệp đóng phim ở Hồng Kông giai đoạn này, Châu Nhuận Phát đã tham gia hơn 70 bộ phim. Diễn xuất của ông không chỉ tạo ra lợi nhuận khổng lồ cho các hãng phim, mà còn mang lại cho ông nhiều giải thưởng, bao gồm hai giải *Nam Diễn viên Xuất sắc nhất* từ Liên hoan phim châu Á - Thái Bình Dương và Giải thưởng Kim Mã cho vai diễn Yip Kim-fay trong phim *Hong Kong 1941* (1984), một giải thưởng *Nam Diễn viên Xuất sắc nhất* nữa từ Giải thưởng Kim Mã cho vai diễn Samuel, hay Sampan trong *Đồng Thoại Mùa Thu* (1987) và ba giải thưởng *Nam Diễn viên Xuất sắc nhất* từ Giải thưởng Điện ảnh Hồng Kông cho các vai diễn trong *Bản Sắc Anh*

Hùng (1986), *Long Hồ Phong Vân* (1987) và *Đường Đua Đắm Máu* (1989) lần lượt vào các năm 1987, 1988 và 1990. Ở giai đoạn hoàng kim này, Châu Nhuận Phát còn tạo nên một dấu ấn đặc biệt trong lòng công chúng qua vai diễn Cao Tiến trong bộ phim *Thần Bài* (*God of Gamblers*, 1989) của đạo diễn Vương Tinh. Nếu *Bản Sắc Anh Hùng* mở ra thời hoàng kim của dòng phim xã hội đen thì *Thần Bài* còn mở ra hẳn một trường phái phim mới ăn khách tại Hồng Kông. Tương tự trường hợp của nhân vật Lý Mã Khắc, Thần bài Cao Tiến cũng trở thành một nhân vật mang tính biểu tượng của Châu Nhuận Phát.

Chương hai

Tâm ảnh hưởng Châu Nhuận Phát

"Người lao động nghèo Hồng Kông luôn hãnh diện rằng Châu Nhuận Phát bước ra từ thế giới của họ, vươn lên, cống hiến cho xã hội và bước tới vinh quang. Ở đỉnh vinh quang đó, Châu Nhuận Phát vẫn gần gũi với họ, tạo cho họ giấc mơ và niềm tin về một cuộc sống tốt đẹp hơn..."

GÓP PHẦN TẠO NÊN GIÁ TRỊ HỒNG KÔNG

Các ngôi sao điện ảnh có vai trò quan trọng trong việc kết nối phim ảnh và thói quen tiêu dùng hàng ngày trong xã hội chúng ta. Chương này xem xét mối liên kết năng động và phức tạp giữa hình ảnh ngôi sao Châu Nhuận Phát - trong vị thế một biểu tượng thời trang và lối sống - với văn hóa tiêu dùng địa phương trong giai đoạn

Hồng Kông đang trải qua những thay đổi nhanh chóng về xã hội, kinh tế và văn hóa.

Ngôi sao nào cũng đóng quảng cáo thương mại, chuyện này không có gì lạ, nhưng chỉ có Châu Nhuận Phát mới tạo nên cuộc *“Cách mạng nhận thức với người tiêu dùng”* trong lịch sử ngành quảng cáo Hồng Kông. Thông điệp trong những hình ảnh quảng cáo của Châu Nhuận Phát đã góp phần khởi phát một giấc mơ Hồng Kông trong lòng người dân bản địa. Khán giả được truyền cảm hứng rằng chỉ cần nỗ lực, không lùi bước trước khó khăn, bất cứ ai cũng có thể vươn tới cuộc sống thành công như Châu Nhuận Phát. Những quảng cáo hàng xa xỉ của Châu Nhuận Phát không chỉ hướng đến việc bán hàng cho giới thượng lưu, mà còn tạo nên khát vọng cho người nghèo mà giới nghiên cứu gọi là *“cuộc đấu tranh vượt giai cấp”*. Thông điệp quan trọng nhất đằng sau giấc mơ vượt giai cấp đó là: rèn giũa thực lực và chăm chỉ lao động, nỗ lực không ngừng - như chính cuộc đời, sự nghiệp của diễn viên Châu Nhuận Phát.

Từ hình ảnh trên phim đến ngoài đời, dấu chân của Châu Nhuận Phát bước tới đâu cũng được coi là bảo chứng cho sự thành công. Tuy nhiên, hình ảnh một Châu Nhuận Phát thành công, là giấc mơ của người trung lưu, biểu tượng của lối sống nhàn nhã, lại chưa bao giờ đánh mất mối liên hệ với những người lao động nghèo. Người lao động nghèo Hồng Kông luôn hãnh diện rằng Châu Nhuận Phát bước ra từ thế giới của họ, vươn lên, cống hiến cho xã hội và bước tới vinh quang. Ở đỉnh vinh quang đó, thần tượng Châu Nhuận Phát vẫn gần gũi với họ, tạo cho họ giấc mơ và niềm tin về một cuộc sống

tốt đẹp hơn. Trong sự truyền cảm hứng mạnh mẽ về sự vươn lên của mỗi cá nhân trong xã hội để có cuộc sống tốt đẹp hơn, Châu Nhuận Phát đã góp phần tạo nên một bầu không khí đặc biệt mà báo chí Hồng Kông thời đó từng nhận định, đó là *hào khí Hồng Kông*.

Vào những năm 1980, sau gần hai thập niên tái cấu trúc công nghiệp, Hồng Kông cuối cùng đã định hình lại hình ảnh của mình, từ một thành phố sản xuất khu vực thành một đô thị và trung tâm tài chính toàn cầu. Cùng với sự thay đổi này là sự phát triển của văn hóa tiêu dùng trong xã hội địa phương. Với mong muốn kích thích nhu cầu của người tiêu dùng, ngày càng có nhiều doanh nghiệp và tổ chức tìm kiếm sự bảo chứng từ những người đại diện cao cấp cho sản phẩm và dịch vụ của họ.

Các ngôi sao điện ảnh nổi tiếng, có nhiều người hâm mộ, trở thành ứng cử viên lý tưởng cho sự bảo chứng đó, vì hình ảnh của họ (trên màn ảnh và trong thực tế) tạo ra một không gian linh hoạt mà trong đó các nhà quảng cáo có thể thiết lập các kết nối mang tính biểu tượng giữa sản phẩm (hoặc dịch vụ) của họ và một lối sống, hình tượng thẩm mỹ hoặc giá trị xã hội nào đó. Cùng với sự thành công của *Bản Sắc Anh Hùng* năm 1986 và sự nổi tiếng bất ngờ của nhân vật anh hùng Lý Mã Khắc trong phim, Châu Nhuận Phát trở thành một trong những ngôi sao nổi tiếng nhất ngành công nghiệp điện ảnh Hồng Kông và là một trong những người nổi tiếng được các doanh nghiệp địa phương săn đón nhiều nhất. Trong những năm sau đó, một loạt các công ty và tổ chức từ thiện đã mời Châu Nhuận Phát làm gương mặt bảo chứng cho các sản phẩm hoặc dịch vụ của họ, bao gồm trang phục nam và phụ kiện, đồ trang sức, điện thoại di

động, thực phẩm và đồ uống, hoạt động hiến máu và thậm chí cả tẩy lột cho trẻ sơ sinh.

Học giả Paul McDonald chỉ ra rằng các ngôi sao thường đại diện cho các giá trị tư tưởng của sự giàu có, tự do và chủ nghĩa cá nhân mà dựa vào đó nền kinh tế tiêu dùng được xây dựng. Do đó, họ không chỉ được sử dụng để quảng bá phim mà còn bán các sản phẩm thương mại khác. Khi xem xét từ các nhận xét của nhà nghiên cứu Sarah Berry về mối liên quan của các ngôi sao như Joan Crawford, Greta Garbo và Marlene Dietrich với ngành thời trang, đến nghiên cứu của Gaylyn Studlar về mối quan hệ giữa thương hiệu Givenchy và hình tượng của Audrey Hepburn, để thấy các ngôi sao nữ góp phần định hướng một số phong cách nữ tính thông qua trang phục họ mặc trong phim. Qua đó khuyến khích các khán giả nữ tham gia vào quá trình tiêu thụ những xu hướng này.

Trong khi mối liên hệ giữa các ngôi sao nữ với văn hóa tiêu dùng đại chúng tiếp tục thu hút sự chú ý của các học giả, thì các ngôi sao nam gần như hoàn toàn vắng mặt trong chủ đề này. Nhưng ngày nay, các ngôi sao nam đóng vai trò quan trọng không kém các đồng nghiệp nữ của họ trong văn hóa tiêu dùng. Bởi vì nhiều ngôi sao nam đang xuất hiện thường xuyên trong các quảng cáo thương mại hoặc phi thương mại, đồng thời khán giả nam là một nhóm người tiêu dùng quan trọng không kém đối với nhiều ngành hàng, bao gồm cả ngành thời trang, mỹ phẩm. Có thể kể vài ví dụ như James Bond 007 Pierce Brosnan với điện thoại di động Ericsson (1997) và đồng hồ Omega (1995 - 2005); Brad Pitt với Honda Integra (1996), Rolex (1998) và Heineken (2005); George Clooney với Martini (2000, 2006 và 2007)

và Nespresso (2006); Leonardo DiCaprio với TAG Heuer (2010 - 2015), Daniel Craig với Heineken (2014)...

Quay lại Đông Á, chúng ta có thể thấy hiện tượng ngôi sao bảo chứng cho một thương hiệu nào đó thậm chí còn nổi bật hơn ở Hollywood. Tại Hồng Kông, kể từ những năm 1980, hầu hết mọi ngôi sao điện ảnh (nam và nữ) đều đại diện cho các sản phẩm và dịch vụ thương mại nào đó. Nguyên nhân là vì nghề diễn viên ở Hồng Kông không hẳn mang lại thu nhập cao cho các ngôi sao, đặc biệt là trong bốn thập niên, từ những năm 1960 đến cuối những năm 1990. Do đó, đóng các đoạn phim quảng cáo thương mại trở thành nguồn thu nhập lớn và hiệu quả của họ. Ngoài ra, theo nhận định của Li Shaomin, việc các ngôi sao liên kết với một số nhãn hàng nhất định và có thu nhập từ các hợp đồng bảo chứng thương mại, thường được coi là một trong những tiêu chí (ẩn) để đánh giá giá trị ngôi sao của họ. Các hợp đồng này giúp các ngôi sao duy trì, thậm chí làm tăng mức độ phổ biến của họ đối với công chúng. Chúng cũng là bằng chứng cho thấy ngôi sao này nổi tiếng trong ngành công nghiệp giải trí.

Về vấn đề này, thông qua sức ảnh hưởng của Châu Nhuận Phát, không chỉ giúp chúng ta khám phá sự năng động của một nền văn hóa điện ảnh ngoài phạm vi của Hollywood, mà còn mang đến cơ hội tìm hiểu mối quan hệ giữa các ngôi sao điện ảnh nam với sự tiêu thụ của đại chúng. Trong các nội dung tiếp theo, chúng ta sẽ tìm hiểu việc các công ty quảng cáo đã tận dụng năng lực điện ảnh của Châu Nhuận Phát (trong vai trò một ngôi sao quyến rũ và một diễn viên có thực lực) để tạo ra nhu cầu tiêu dùng như thế nào. Không chỉ vậy, sự tương tác giữa hình ảnh Châu Nhuận Phát trên màn ảnh và trong

các quảng cáo tiêu dùng đã tạo ra một không gian chung cho tầng lớp trung lưu mới của Hồng Kông thể hiện quyền lực chính trị và kinh tế mới trỗi dậy của họ, đồng thời tự do thể hiện ý thức mới của họ về nhân dạng người Hồng Kông.

GIẤC MƠ VÀ HIỆN THỰC

Trong giai đoạn xã hội Hồng Kông chưa được công nghiệp hóa, nhiều sĩ quan chính phủ cấp cao (như thống đốc và cảnh sát trưởng) và quản lý cấp cao là những người da trắng được chính phủ Anh hoặc một công ty mẹ (nước ngoài) bổ nhiệm trực tiếp. Những *Yangren* này (người nước ngoài, đặc biệt dùng để chỉ người da trắng đến từ các nước phương Tây) có quyền lực chính trị và thương mại, nên họ là những người cai trị thật sự của thành phố. Ngoại trừ những doanh nhân giàu có người Hoa di cư từ Trung Quốc đại lục, phần lớn công dân Hồng Kông và người nhập cư được tuyển dụng để làm các công việc tay nghề thấp (làm công nhân nhà máy, trợ lý cửa hàng hoặc nhân viên văn phòng cấp thấp). Tuy nhiên, kết quả của quá trình công nghiệp hóa và đô thị hóa nhanh chóng của Hồng Kông đã làm phát sinh nhu cầu rất lớn đối với các nhân viên quản lý cấp nhỏ, cấp trung và cấp chuyên gia. Cùng với một loạt các cải cách giáo dục diễn ra tại địa phương trong những năm 1960 và 1970, ngày càng có nhiều công dân Hồng Kông bước vào tầng lớp trung lưu và trở thành các chuyên gia (như luật sư, chuyên gia tư vấn tài chính và bác sĩ). Những thập niên sau đó, các công nhân có tay nghề cao và quản lý cũng tham gia vào tầng lớp này.

Sự phát triển của tầng lớp trung lưu đã tạo ra một phân khúc thị trường mới mà nhiều doanh nghiệp hào hứng khám phá. Được các nhà quảng cáo địa phương lựa chọn là người cung cấp hình ảnh lôi

cuốn để thúc đẩy hoạt động tiêu dùng của đại chúng, hình tượng ngôi sao Châu Nhuận Phát trong các quảng cáo thật sự đã phản ánh những thay đổi xã hội của thời đại. Trong các quảng cáo thương mại của mình, Châu Nhuận Phát thường xuyên xuất hiện như một người đàn ông giàu có và thích lối sống nhàn nhã. Từ năm 1987 đến năm 1992, Châu Nhuận Phát đã đại diện cho hai thương hiệu đồng hồ nam Guy Laroche và Solvil et Titus. Guy Laroche là thương hiệu có mối liên kết với nhà thiết kế thời trang người Pháp và được bán độc quyền tại Hồng Kông bởi Dickson Concepts (International) Limited (sau đây gọi là Dickson Concepts). Đây là nhà bán lẻ thời trang cao cấp chuyên kinh doanh các thương hiệu cao cấp như Rolex, Charles Jourdan và Polo Ralph Lauren. Trong một bộ ảnh đăng trên tờ *Ming Pao Daily*, hình ảnh Châu Nhuận Phát giàu có với mức sống cao được làm nổi bật qua bộ trang phục vừa sang trọng vừa thoải mái và ngôi nhà lớn với trang trí nội thất sang trọng. Trong một bộ ảnh khác, ông xuất hiện cùng với đàn piano và cello, thể hiện hình ảnh một người đàn ông vừa giàu có - vì có tiền để mua những nhạc cụ đắt tiền - vừa có học thức - vì được đào tạo về âm nhạc cổ điển.

*Châu Nhuận Phát trong
một quảng cáo sang trọng
của Guy Laroche*

Thương hiệu đồng hồ Solvil et Titus có nguồn gốc từ Thụy Sĩ và cũng nhắm đến đối tượng người tiêu dùng tương đối giàu có. Trong một quảng cáo trên truyền hình, Châu Nhuận Phát và bạn diễn Ngô Thanh Liên đóng vai một cặp vợ chồng trẻ phải xa nhau vì chiến tranh. Trước khi lên đường làm nhiệm vụ, người chồng tặng vợ một chiếc đồng hồ Solvil et Titus và nó trở thành biểu tượng cho tình yêu của họ. Ngoài chiếc đồng hồ có kiểu dáng cổ điển, Châu Nhuận Phát còn thể hiện sự sở hữu các loại hàng hóa khác mà những người thuộc tầng lớp lao động không thể mua nổi trong những năm 1930 và 1940, như máy ảnh và xe hơi. Tại thời điểm đó, Châu Nhuận Phát và Ngô Thanh Liên cũng là một cặp thường xuất hiện trên màn ảnh

rộng. Poster của bộ phim Hollywood *Waterloo Bridge* (1940) (chứ không phải là một bộ phim tiếng Quảng Đông, thể loại có sức hấp dẫn đặc biệt đối với khán giả thuộc tầng lớp lao động thấp hơn ở địa phương) cho thấy cả hai nhân vật đều là công dân thành thị, những người được thừa hưởng nền giáo dục phương Tây.

Hình tượng ngôi sao của Châu Nhuận Phát và sự kết nối của ông với các sản phẩm xa xỉ và lối sống nhàn nhã được mô tả trong các quảng cáo này thể hiện rõ ý định của các doanh nghiệp địa phương tại thời điểm đó. Mục đích là thúc đẩy khao khát về một cuộc sống vật chất tốt hơn trong văn hóa tiêu dùng Hồng Kông. Richard Dyer từng nhận định văn hóa tiêu dùng của Mỹ đã tạo ra “*một niềm tin về thành công*” để khuyến khích người tiêu dùng tin rằng xã hội Mỹ đủ linh hoạt và bất cứ ai cũng có thể vươn lên dẫn đầu, bất kể họ thuộc tầng lớp nào. Nương theo nhận định này, sự hiện diện của ngôi sao Châu Nhuận Phát trong các quảng cáo thương mại có sự tương đồng với vai trò của các ngôi sao Hollywood trong xã hội tiêu dùng Mỹ. Đó là khuyến khích những người dân bình thường tưởng tượng mình trở thành thành viên của giới thượng lưu.

Tuy nhiên, có một sự khác biệt đáng kể giữa văn hóa tiêu dùng của Hồng Kông và Mỹ lúc bấy giờ. Theo Dyer, hình tượng của các ngôi sao Hollywood trong văn hóa tiêu dùng của Mỹ đã hạn chế sự thể hiện hình ảnh của họ trong công việc. Những ngôi sao Hollywood này được định vị như biểu tượng cho sự nhàn nhã và đặc quyền của các tầng lớp thượng lưu, họ không xuất hiện với những hình ảnh liên quan đến công việc hay lao động. Nói cách khác, lối sống giàu có và nhàn nhã gắn liền với họ đại diện cho sự thành công, hay chính xác hơn là kết quả của sự thành công.

Ngược lại, văn hóa tiêu dùng Hồng Kông thể hiện hình ảnh thành công bằng cách làm nổi bật nghề nghiệp và công việc của Châu Nhuận Phát. Chẳng hạn, Guy Laroche đã công bố một quảng cáo có Châu Nhuận Phát trên cùng trang với một báo cáo về lễ trao giải Hong Kong Film Awards. Mặc dù bức ảnh này chỉ có một người mẫu nữ, nhưng nó nằm ngay bên dưới những bức ảnh ghi lại khoảnh khắc Châu Nhuận Phát (đang mặc trang phục của Lý Mã Khắc vì đi thẳng từ phim trường đến) nhận giải thưởng “*Nam diễn viên xuất sắc nhất*” cho vai diễn trong *Bản Sắc Anh Hùng*. Vài tuần sau, Guy Laroche phát hành một bộ ảnh khác, trong đó Châu Nhuận Phát xuất hiện trong một bộ trang phục tương tự, với một chiếc áo khoác dài và miệng ngậm một que tăm (phong cách đặc trưng của Châu Nhuận Phát kể từ khi *Bản Sắc Anh Hùng* được công chiếu). Thay vì được phát hành ngay sau khi bộ phim ra rạp, bộ ảnh có Châu Nhuận Phát mặc trang phục theo phong cách Lý Mã Khắc được phát hành sau khi nam diễn viên giành được giải thưởng cho vai diễn này. Hình ảnh Châu Nhuận Phát trong bộ ảnh này thể hiện chiến lược của nhãn hiệu thời trang Guy Laroche, đó là tận dụng sự thành công của diễn viên Châu Nhuận Phát.

Tương tự, quảng cáo của thương hiệu Solvil et Titus thể hiện rõ cho khán giả biết nhân vật mà Châu Nhuận Phát thủ vai là một phi công chiến đấu và phục vụ đất nước của mình trong Chiến tranh Trung - Nhật lần thứ hai. Để tiện cho bạn đọc so sánh, hãy lưu ý rằng Solvil et Titus cũng sản xuất hai quảng cáo truyền hình khác trong giai đoạn này, với sự tham gia lần lượt của Mai Diễm Phương và Lưu Đức Hoa. Trong quảng cáo có sự tham gia của Mai Diễm Phương, ngôi sao này được miêu tả đơn giản là có cuộc sống giàu

sang thông qua trang phục xa hoa, trang sức đắt tiền, xe hơi sang trọng và nhà vòm. Còn trong mẫu quảng cáo có sự tham gia của Lưu Đức Hoa, ngôi sao này thể hiện hình ảnh một thanh niên nổi loạn trong thập niên 1960. Trong cả hai quảng cáo, nghề nghiệp của hai ngôi sao và nhân vật của họ hoàn toàn không được đề cập.

Có thể thấy, dù cả ba quảng cáo được sản xuất bởi Solvil et Titus đều có kịch bản và phong cách phim hoài cổ, nhưng chỉ quảng cáo có Châu Nhuận Phát mới thể hiện rõ nghề nghiệp của nhân vật (một người lính chuyên nghiệp). Cách thể hiện nội dung quảng cáo và nghề nghiệp nhân vật của Châu Nhuận Phát rõ ràng là khác biệt với kiểu thể hiện trong các quảng cáo thời trang điển hình do các ngôi sao Hollywood thực hiện vào thời điểm đó. Nó cũng hoàn toàn khác các quảng cáo thương mại mà nhiều ngôi sao Hồng Kông khác tham gia. Vậy chuyện nhấn mạnh hình tượng lao động của Châu Nhuận Phát có vai trò như thế nào trong việc giúp các doanh nghiệp địa phương nhắm đúng vào thị trường mục tiêu của họ, tại thời điểm lối sống nhàn nhã đang là hình mẫu lý tưởng trong xã hội tiêu dùng?

Các ngôi sao chiếm một trong những vị trí cao nhất trong cơ cấu lực lượng lao động của lĩnh vực phim ảnh, nhưng họ cũng thuộc nhóm lao động diễn viên. Trong những năm 1980 và đầu những năm 1990, nhiều diễn viên Hồng Kông (bao gồm cả Châu Nhuận Phát) phải cật lực làm việc trong điều kiện áp lực cao và thời gian cực kỳ dài, ngay cả khi họ đã đạt được vị trí ngôi sao hàng đầu. Châu Nhuận Phát đóng vai chính trong 10 bộ phim vào năm 1986, 11 bộ phim vào năm 1987, 8 bộ phim vào năm 1988 và 6 bộ phim vào năm 1989. Trường hợp như ông không phải là hiếm tại thời điểm đó. Nói cách khác, năng lực làm việc chăm chỉ là yếu tố thiết yếu tạo nên địa vị

cao của các ngôi sao điện ảnh Hồng Kông. Do đó, các quảng cáo thương mại của Châu Nhuận Phát vào cuối những năm 1980 cho thấy sự chuyên nghiệp trong công việc là một yếu tố không thể thiếu để có cuộc sống tốt đẹp hơn hoặc nhàn nhã hơn. Điều này đã thay đổi ý nghĩa của sự giàu sang và nhàn nhã từ lối sống của giới thượng lưu thành biểu tượng của sự thành công trong sự nghiệp.

Xem xét phân khúc thị trường của các thương hiệu này, mục tiêu quảng cáo của Châu Nhuận Phát rõ ràng nhắm vào nhóm người tiêu dùng có thu nhập đủ cao để tiêu thụ hàng hóa đắt tiền. Như đã đề cập, từ những năm 1970, ngày càng có nhiều công dân địa phương bước vào tầng lớp trung lưu. Nằm giữa tầng lớp thượng lưu - những người kiểm soát phần lớn quyền lực xã hội ở Hồng Kông - và tầng lớp lao động - những người dành phần lớn thu nhập cho các nhu cầu cơ bản như nhà ở, thực phẩm và y tế - tầng lớp trung lưu nhanh chóng trở thành một nhóm người tiêu dùng quyền lực trong thị trường đại chúng của Hồng Kông.

Vì nhiều công dân thuộc tầng lớp trung lưu đều xuất thân từ tầng lớp lao động, họ leo lên các nấc thang xã hội thông qua con đường sự nghiệp tương tự như Châu Nhuận Phát. Chính vì vậy, họ dễ dàng nhận định Châu Nhuận Phát cũng giống với họ. Vì thế, nội dung quảng cáo truyền đạt thông tin về nghề nghiệp của ông khiến nhóm người tiêu dùng này coi việc sở hữu các sản phẩm xa xỉ và tận hưởng các hoạt động giải trí như một phần cơ bản trong lối sống của họ. Quảng cáo là một công cụ tiếp thị hiệu quả mà các nhà cung cấp sản phẩm hoặc dịch vụ sử dụng để thuyết phục người tiêu dùng tin vào sự hài lòng mà quá trình tiêu dùng đó mang lại, như hạnh phúc, thành công, tuổi trẻ và sắc đẹp. Theo nghĩa này, hình ảnh ngôi sao

của Châu Nhuận Phát trong các quảng cáo tượng trưng cho sự dịch chuyển xuyên giai cấp của Hồng Kông vào thời điểm đó. Nó còn biến hàng tiêu dùng đắt tiền thành phần thưởng được mong đợi của tầng lớp trung lưu sau quá trình làm việc chăm chỉ. Sự kết hợp giữa sự nhàn nhã và yếu tố chuyên nghiệp của hình ảnh ngôi sao Châu Nhuận Phát trong các quảng cáo cho phép người tiêu dùng thuộc tầng lớp trung lưu ở Hồng Kông tự xác định địa vị xã hội của bản thân thông qua hành vi tiêu dùng.

DÙ ĐỜI KHÔNG LÀ GIẤC MƠ

Trong nghiên cứu của mình về văn hóa tiêu dùng của Hollywood, Addison lập luận rằng điện ảnh và văn hóa tiêu dùng là *“sự bổ sung hoàn hảo cho nhau”*, vì *“phim ảnh khơi dậy những mong muốn mà các công ty quảng cáo có thể khai thác. Còn các chương trình quảng cáo có thể kích thích những mong muốn mà các bộ phim có thể thỏa mãn một cách gián tiếp, từ đó thiết lập một chu kỳ hoàn hảo để các hiện tượng này thường hỗ trợ lẫn nhau theo kiểu cộng sinh”*. Nhận định này có thể được áp dụng ở Hồng Kông. Một trong những ví dụ rõ ràng nhất là song song với hình ảnh đàn ông trung lưu của Châu Nhuận Phát trong các quảng cáo địa phương, ngày càng có nhiều bộ phim chọn ngôi sao này vào vai một người đàn ông trung lưu hoặc thượng lưu. Điển hình như nhạc sĩ Song Yu trong *Mộng Trung Nhân* (1986), nhà môi giới ngân hàng Chow Chen-fat trong *Nhật Ký Đại Trượng Phu* (*The Diary of a Big Man*, 1988) và triệu phú Lam Bo-sun trong *Cát Tinh Cùng Chiếu* (*The Fun, the Luck & the Tycoon*, 1990).

Hollywood, nơi có nhiều công ty sản xuất và công ty mẹ (như MGM, Paramount Pictures và 20th Century Fox) tập trung kinh doanh trong các ngành công nghiệp truyền thông và giải trí. Trong khi nhiều

công ty sản xuất phim Hồng Kông, đặc biệt là các hãng phim độc lập, đã nhận được đầu tư từ các doanh nghiệp thuộc các ngành nghề khác. Do đó, họ có nghĩa vụ quảng bá giá trị tiêu dùng trên màn ảnh rộng để phục vụ cho lợi ích của các nhà đầu tư. Giữa những năm 1980 và đầu những năm 1990, Châu Nhuận Phát đóng vai chính trong một vài bộ phim được sản xuất bởi D&B Films Co. Ltd. (sau đây gọi là D&B). Được đồng sáng lập bởi Sammo Hung và Dickson Poon Dik-sang - chủ tịch điều hành của Dickson Concepts - D&B là một studio liên quan chặt chẽ với nhà bán lẻ Guy Laroche. D&B thường vinh danh Dickson Concepts và các sản phẩm của công ty này vào phần cảm ơn nhà tài trợ ở cuối phim. Hình ảnh Châu Nhuận Phát và “người đàn ông trung lưu” của ông trong phim thường gián tiếp quảng bá các sản phẩm được bán bởi Dickson Concepts.

Nhưng không phải mọi bộ phim của D&B đều chọn Châu Nhuận Phát vào vai người đàn ông trung lưu. Trong *Đồng Thoại Mùa Thu* (1987), ông đóng vai Samuel “Sampan” Pang, một người nhập cư bất hợp pháp sống ở khu ổ chuột người Hoa ở New York. Làm thế nào những hình ảnh khác nhau của Châu Nhuận Phát có thể cùng nhau quảng bá cho các thương hiệu dưới trướng Dickson Concepts trong bối cảnh như vậy? Như Lim Chiu-wing nhận định, trong khi bộ phim miêu tả Châu Nhuận Phát là một người nhập cư bất hợp pháp có trình độ học vấn thấp, nó cũng kể một câu chuyện tình yêu giữa những người thuộc các tầng lớp xã hội khác nhau. Kết thúc của bộ phim, với sự mô tả về cuộc hội ngộ của Sampan với Jennifer - người anh thầm yêu - và những thành công anh đạt được với tư cách là chủ nhà hàng cho thấy cuối cùng Sampan đã đạt được “giấc mơ Mỹ”. Đây là một khái niệm được Stacilee Ford định nghĩa là “*niềm tin rằng*

một cá nhân có thể đạt được thành công và địa vị khi nỗ lực hết mình". Mặc dù bộ phim không đưa ra bất kỳ manh mối nào về cách nhân vật của Châu Nhuận Phát đạt được giấc mơ Mỹ, đoạn kết mang đến cho khán giả Hồng Kông một ảo mộng về việc vượt qua sự ngăn cách giai cấp. Rất rõ ràng, Châu Nhuận Phát đã biến giấc mơ Mỹ của nhân vật thành giấc mơ trung lưu cho công chúng địa phương.

Châu Nhuận Phát trong bộ phim tình cảm Đồng Thoại Mùa Thu

Một mặt, quá trình vượt giai cấp này cho thấy hình ảnh tầng lớp trung lưu của Châu Nhuận Phát không và không thể khiến ông hoàn toàn mất kết nối với xuất thân tầng lớp lao động của mình; mặt khác, nó cũng cho thấy đặc trưng hình ảnh tầng lớp lao động của Châu Nhuận Phát thường liên quan đến thành công vượt giai cấp của ông. Đặt hình tượng ngôi sao của ông trong bối cảnh xã hội Hồng Kông

khi đó, không có gì đáng ngạc nhiên khi sự dịch chuyển giai cấp này đã góp phần tạo nên sự nổi tiếng của Châu Nhuận Phát.

Như đã đề cập trước đó, phần lớn tầng lớp trung lưu địa phương xuất thân từ các gia đình thuộc tầng lớp thấp hơn. Vì không thể có được nguồn vốn xã hội hoặc văn hóa từ gia đình, các thành viên của thế hệ sau chiến tranh này phải tự dựa vào bản thân để cải thiện kiến thức chuyên môn và điều kiện sống. Nhờ các chương trình cải cách giáo dục địa phương và sự phát triển kinh tế nhanh chóng của thành phố, họ dần dần đạt đến đỉnh cao của sự nghiệp vào cuối những năm 1970 và 1980. Nhiều người trong số họ đã thành đạt với công việc quản lý, chuyên gia hoặc làm trong cơ quan chính phủ. Tuy nhiên sự thành công này không thể tách rời quá trình làm việc chăm chỉ của bản thân họ trong thời gian khó khăn. Xuất thân tầng lớp lao động của Châu Nhuận Phát có thể biến giấc mơ gia nhập tầng lớp trung lưu trở nên khả thi hơn đối với nhóm người tiêu dùng thuộc tầng lớp lao động. Đồng thời nó cũng tạo được mối dây gắn kết với nhóm người tiêu dùng trung lưu vì cách đó không lâu họ cũng trải qua quá trình nỗ lực thăng tiến trong xã hội như vậy.

Nhưng hình tượng màn ảnh của Châu Nhuận Phát không phải lúc nào cũng biểu thị sự vượt qua ranh giới của tầng lớp xã hội. Trong bộ phim *Điên Lũ Chính Truyện* (*The Lunatics*, 1986) của D&B, Châu Nhuận Phát đóng vai Chung - một bệnh nhân yếu ớt, bị bệnh tâm thần, không thể tự chăm sóc bản thân và gia đình. Khác với vai diễn của anh trong *Đồng Thoại Mùa Thu*, Châu Nhuận Phát không vượt qua ranh giới giai cấp và vẫn ở mức thấp nhất của nấc thang xã hội trong suốt bộ phim. Điều thú vị là hình ảnh một chiếc đồng hồ Guy Laroche xuất hiện ngay sau khi nội dung bộ phim kết thúc. Hình ảnh

này xuất hiện trước cả khi hiện danh sách diễn viên, cho thấy mối quan hệ giữa Guy Laroche và quá trình sản xuất bộ phim. Quảng cáo này có những điểm tương đồng với việc tận dụng thương hiệu hình ảnh của Châu Nhuận Phát trong vai Lý Mã Khắc, một nhân vật bị chèn ép trong *Bản Sắc Anh Hùng*. Mặc dù *Bản Sắc Anh Hùng* không phải do D&B sản xuất, Guy Laroche vẫn quyết định sử dụng hình ảnh Lý Mã Khắc để tiếp thị sản phẩm của mình - như đã đề cập ở phần trước. Có thể thấy rằng các nhân vật này không phù hợp với phân khúc thị trường và hình ảnh thương hiệu, điều khiến chúng ta đặt câu hỏi về nhận định của Addison đối với mối quan hệ tương hỗ giữa điện ảnh và văn hóa tiêu dùng ở một mức độ nào đó.

Câu hỏi sau đó là làm thế nào hình ảnh kẻ thua thiệt trên màn ảnh của Châu Nhuận Phát có thể giúp Guy Laroche tiếp thị sản phẩm của mình cho người tiêu dùng trung lưu địa phương. Theo nhà nghiên cứu điện ảnh Sek Kei, *Điên Lão Chính Truyện* là bộ phim kêu gọi xã hội quan tâm nhiều hơn và bớt xa lánh những người mắc bệnh tâm thần. Với sự tham gia của nhiều ngôi sao điện ảnh, bao gồm Châu Nhuận Phát, Lương Triều Vỹ, Tần Bái trong vai những bệnh nhân mắc bệnh tâm thần, bộ phim đã cố gắng nâng cao nhận thức cộng đồng về phúc lợi xã hội của nhóm người dễ bị tổn thương này. Dù nhân vật trên màn ảnh của Châu Nhuận Phát vẫn ở tầng dưới cùng của cấu trúc xã hội, nhưng nam diễn viên, các nhà làm phim cùng những ngôi sao khác tham gia sản xuất cũng đại diện cho sự tham gia của các chuyên gia (và sự mở rộng của tầng lớp trung lưu địa phương) trong việc chăm sóc những người khó khăn trong xã hội.

Vừa là biểu tượng thành công vừa là biểu tượng đáng mơ ước với người nghèo, Châu Nhuận Phát đã tạo ra những tiền lệ đột phá trong quảng cáo thương mại, hướng đến tình yêu thương tương ái và trách nhiệm xã hội. Rõ ràng kinh nghiệm nỗ lực làm việc để thăng tiến không chỉ quyết định ý thức tự lực của công dân Hồng Kông mới, mà còn khiến họ nhạy cảm với các vấn đề xã hội và phúc lợi của những nhóm người dễ bị tổn thương trong cộng đồng. Vì Hồng Kông là nơi họ lớn lên, thành gia và lập nghiệp, nên họ có ý thức về bản sắc địa phương mạnh mẽ hơn nhiều so với những người thuộc thế hệ trước. Từ đó hình thành nên nhóm người quan tâm sâu sắc đến các vấn đề hiện tại và tương lai của Hồng Kông. Hiểu được bối cảnh xã hội này, chúng ta có thể thấy hình ảnh của Châu Nhuận Phát trong *Điên Lão Chính Truyện* đã giúp Guy Laroche nhắm đến những người tiêu dùng thuộc tầng lớp trung lưu mới ở Hồng Kông bằng cách đáp ứng mong muốn gánh vác trách nhiệm và dẫn đầu trong việc quản lý các vấn đề địa phương.

Điều này cũng lý giải tại sao Lý Mã Khắc của Châu Nhuận Phát trở thành một biểu tượng thời trang trong văn hóa tiêu dùng của Hồng Kông. Một số học giả và nhà phê bình phim lập luận rằng nhân vật Lý Mã Khắc đã trở thành một biểu tượng điện ảnh cũng như biểu tượng thời trang. Lý do là ông đã cho người dân địa phương cơ hội để trút nỗi lo lắng trong giai đoạn chuẩn bị chuyển giao Hồng Kông về Trung Quốc trước năm 1997. Nhiều bộ phim sau năm 1986 của Ngô Vũ Sâm (trong đó nhiều phim có sự tham gia của Châu Nhuận Phát) cũng phản ánh sự thất vọng, bất an và không chắc chắn của người dân Hồng Kông. Bên cạnh đó, nhiều ý kiến được công bố trên các phương tiện truyền thông phương Tây cũng cho rằng hầu hết công

dân Hồng Kông coi “1997 là tận thế của tận thế” và là mối đe dọa đối với “sự tinh túy và bản chất đa dạng” của Hồng Kông. Tương tự, trong *Bản Sắc Anh Hùng*, cũng như *Điệp huyết Song Hùng* và *Lạt Thủ Thần Thám* (*Hard Boiled*, 1992), Châu Nhuận Phát đại diện cho khát vọng chống lại biến đổi xã hội có nguy cơ xảy ra khi trở về với chính quyền Trung Quốc ở Hồng Kông. Từ đó phản ánh nỗi sợ hãi của người dân địa phương liên quan đến việc trao trả chủ quyền Hồng Kông cho Trung Quốc.

Ngược lại, nhiều học giả khác nhận định rằng các bộ phim hành động địa phương phản ánh mặt tối của xã hội Hồng Kông bằng cách tiết lộ sự giả dối và sự bất lực trước các thế lực tham nhũng của chính quyền thực dân. Wang Haizhou, một học giả điện ảnh từ Trung Quốc đại lục, cho rằng phim hành động của Châu Nhuận Phát cho thấy xã hội dưới thời chính quyền thực dân là tham nhũng và phi lý, một hệ thống xã hội và pháp lý mà trong đó công dân địa phương là nạn nhân của sự bóc lột. Theo Wang, các nhân vật anh hùng hành động của Châu Nhuận Phát phản ánh sự tức giận của người Hồng Kông về tình trạng bị áp bức của họ dưới chính quyền thuộc địa, đại diện cho một lực lượng mới, đối đầu với những lỗ hổng của hệ thống xã hội dưới trướng chính quyền thực dân.

Như đã giải thích trước đó, nhóm công dân thuộc tầng lớp trung lưu Hồng Kông đã phát triển ý thức mạnh mẽ về nhân dạng người Hồng Kông, đồng thời cũng lo lắng nhất về tương lai của thành phố này và vị trí của họ trong một xã hội đang thay đổi. Họ là những người khao khát quyền tự chủ xã hội nhất. Chính quyền thuộc địa đã dần bắt đầu mở cửa và cải thiện mối quan hệ với người dân địa phương kể từ những năm 1960. Do đó, một số công dân thuộc tầng

lớp trung lưu trí thức của Hồng Kông đã tham gia vào chính quyền thuộc địa nhờ các dự án nội địa hóa do chính phủ tài trợ từ những năm 1970. Hứa hẹn của chính phủ Trung Quốc về *Gangren zhi gang* (người Hồng Kông cai trị Hồng Kông) đã tạo ra hy vọng rằng người dân địa phương sẽ tiếp tục nắm vai trò lãnh đạo sau cuộc chuyển giao quyền lực. Tuy nhiên, vì sự nghèo đói của Trung Quốc đại lục và sự hỗn loạn xã hội do chính sách đóng cửa vào những năm 1960, vì cuộc *Cách mạng Văn hóa* sau đó, người Hồng Kông khá hoài nghi hệ thống chính quyền của Trung Quốc. Họ không chắc chính phủ Trung Quốc có giữ lời hứa “người Hồng Kông cai trị Hồng Kông”, có tiếp tục chính sách trước đây của chính quyền thực dân Anh để ủng hộ giới thượng lưu hay không.

Với bối cảnh này, diễn giải của các nhà phê bình phim Hồng Kông về sự nổi tiếng của hình ảnh Lý Mã Khắc của Châu Nhuận Phát trong và ngoài rạp chiếu phim cho thấy nỗi lo lắng của người dân bản địa trước sự thay đổi chính trị là mơ hồ và phức tạp hơn nhiều. Không chọn cách im lặng hoặc rời khỏi Hồng Kông như những người bạn của mình trong phim, Lý Mã Khắc truyền đạt cho khán giả một thông điệp rõ ràng rằng anh muốn đấu tranh để có cơ hội làm chủ số phận của mình. Không chỉ vậy, qua bài phát biểu đầy cảm hứng trên đỉnh Victoria về phong cảnh nổi bật của Hồng Kông, qua hành động quay lại để đối mặt với cuộc chiến cuối cùng của bộ phim, Lý Mã Khắc đã nói lên sự gắn bó tình cảm của tầng lớp trung lưu mới với thành phố Hồng Kông. Quả thật, tuy nhân vật Lý Mã Khắc là một tay xã hội đen, nhưng hành động lại vì danh dự và lòng trắc ẩn của anh ấy đối với người dân và lãnh thổ Hồng Kông. Ý thức tự chủ và kiểm soát mạnh mẽ đối với số phận của nhân vật đã cộng hưởng

được với mối quan tâm của tầng lớp trung lưu mới trong thời kỳ chuyển tiếp của Hồng Kông.

Lý Mã Khắc của Châu Nhuận Phát đã phản ánh khát vọng của tầng lớp trung lưu mới trong việc nắm bắt cơ hội lịch sử để đấu tranh có được địa vị xã hội tốt hơn. Quay trở lại với mức độ phổ biến của hình ảnh Lý Mã Khắc trong các quảng cáo sang trọng của Guy Laroche, chúng ta có thể thấy hình tượng nhân vật này đã xóa nhòa ranh giới giữa một anh hùng bị thua thiệt và biểu tượng của tầng lớp trung lưu. Rõ ràng là điều này rất có sức hấp dẫn về mặt xã hội. Tất nhiên, nếu không phải là Châu Nhuận Phát với hành trình sống và nhân cách đầy thuyết phục của mình thì không ai tạo nên được cảm hứng đó.

Sự phân chia tầng lớp xã hội phụ thuộc vào sự đa dạng của các tiêu chí khác nhau (chẳng hạn như sự giàu có, quyền lực xã hội, nghề nghiệp, giáo dục...) được sử dụng tại các không gian văn hóa và giai đoạn lịch sử khác nhau. Nằm ở vị trí trung gian trong cấu trúc xã hội, tầng lớp trung lưu không phải là một phạm trù được xác định trước hoặc cố định. Thượng tầng của nhóm này trộn lẫn với các thành viên của tầng lớp thượng lưu, còn hạ tầng của nó thì giao thoa với tầng lớp lao động. Do đó, tầng lớp trung lưu thật sự là một khái niệm mơ hồ và bao hàm nhiều tầng nghĩa. Mặt khác, từ những năm 1960, các chương trình cải cách giáo dục, chuyển dịch cơ cấu công nghiệp, các dự án nội địa hóa do chính quyền thực dân tài trợ và sự tham gia của các hệ thống tài chính và kinh doanh toàn cầu. Các chương trình đã tạo ra nhiều cơ hội cho giới trẻ Hồng Kông cải thiện vị thế xã hội của họ. Vào cuối những năm 1970 và 1980, những người trẻ tuổi này đã trở thành một lực lượng lao động quan trọng trong xã

hội. Nhiều người trong số họ đã phát triển sự nghiệp trong các cơ quan quản lý hoặc trở thành chuyên gia.

Trong bối cảnh này, hình ảnh trung lưu của Châu Nhuận Phát trong các quảng cáo đã công nhận và tuyên bố rằng tầng lớp trung lưu mới đã trở thành phân khúc thị trường quan trọng trong văn hóa tiêu dùng đại chúng của Hồng Kông những năm 1980. Hình ảnh này được củng cố bởi một loạt các bộ phim Hồng Kông mà Châu Nhuận Phát trực tiếp thủ vai người đàn ông trung lưu, hoặc một người nỗ lực vượt qua ranh giới giai cấp, có thái độ và suy nghĩ tương tự với các công dân thuộc tầng lớp trung lưu mới. Tuy nhiên, điều đó không có nghĩa là xuất thân tầng lớp lao động của Châu Nhuận Phát hoàn toàn bị loại bỏ khỏi hình tượng ngôi sao của ông. Thay vào đó, nó được kết hợp một cách hoàn hảo vào hình ảnh một ngôi sao thành công và luôn hướng đến những nấc thang cao hơn của ông. Nó cũng khơi gợi giấc mơ chạm đến tầng lớp thượng lưu nên thu hút cả khán giả thuộc tầng lớp lao động cũng như trung lưu. Chính vì vậy, sự tương tác đa chiều của hình ảnh ngôi sao của Châu Nhuận Phát đã nắm bắt được các yếu tố phức tạp, thứ quyết định sự dịch chuyển xã hội ở Hồng Kông, từ đó tạo thành nền tảng cho sự nổi tiếng của ông tại thời điểm đó.

Chương ba

Châu Nhuận Phát trong trái tim Hồng Kông

Châu Nhuận Phát sử dụng tài năng diễn xuất của mình để khẳng định sự tự nhận thức của người Hồng Kông về điều mà họ hãnh diện: chúng tôi là công dân của một nền văn hóa xuyên quốc gia.

– Nhà nghiên cứu Steve Fore

HUYỀN THOẠI HƯƠNG CÀNG TRONG PHIM HÀI CHÂU NHUẬN PHÁT

Đối với nhiều khán giả Hồng Kông, Châu Nhuận Phát không chỉ là một ngôi sao hành động hay tình cảm, mà còn là một diễn viên hài xuất sắc. Nhiều tác phẩm của ông đã mang lại lợi tức đầu tư tốt cho các hãng phim vào cuối những năm 1980 và đầu những năm 1990. Như *Bát Tinh Báo Hỷ* (*The Eighth Happiness*, 1988) và *Thần Bài*

(1989) của Châu Nhuận Phát đạt tổng doanh thu phòng vé lần lượt là 37.090.776 đô-la Hồng Kông và 37.058.686 đô-la Hồng Kông. Cả hai bộ phim đều đứng đầu phòng vé địa phương trong năm phát hành. Trên thực tế, các bộ phim hài của Châu Nhuận Phát thường xuyên có mặt trong “top 10” của các phòng vé ở Hồng Kông từ năm 1986 đến 1995. Đây cũng là những phim có doanh thu phòng vé cao hơn cả các bộ phim hành động nổi tiếng của chính nam diễn viên. Chẳng hạn như *Now You See Love, Now You Don't* (1992) của Châu Nhuận Phát đã thu về 36.475.536 đô-la Hồng Kông, gần gấp đôi doanh thu phòng vé của bộ phim hành động nổi tiếng *Lạt Thủ Thần Thám* và hơn gấp đôi *Hiệp Đại Cao Phi* (*Full Contact*, 1992).

Một điều thú vị khi nhìn nhận về sự nghiệp của Châu Nhuận Phát là mọi hành trình của ông đều góp phần vào sự biến chuyển của xã hội Hồng Kông. Xét riêng trong dòng phim hài, hình ảnh Châu Nhuận Phát đã góp phần định hình rõ nét với thế giới về một Hồng Kông đa văn hóa, hội nhập toàn cầu, một thành phố của những giấc mơ thần kỳ nhưng vẫn khẳng định được bản sắc riêng của Hồng Kông và nhân dạng người Hồng Kông. Trong những bộ phim này, Châu Nhuận Phát đại diện cho một thế hệ người Hồng Kông văn minh, được chào đón ở các quốc gia, khu vực hùng mạnh trên thế giới, đi du lịch khắp nơi với tấm hộ chiếu đầy sức mạnh. Bản sắc Hồng Kông được lồng vào phim khéo léo khiến người ta nhìn về Hồng Kông với ánh mắt thiện cảm, hứng thú và cả ngưỡng mộ.

Các nhân vật trong những bộ phim hài của Châu Nhuận Phát cũng khiến công dân Hồng Kông cảm thấy mình tốt hơn (người Trung Quốc đại lục). Hẳn nhiên, chúng còn tiết lộ niềm hãnh diện mà

công dân Hồng Kông cảm nhận được khi gặp những người đến từ các vùng khác trên thế giới, về trí thông minh, khả năng và thậm chí cả sự tinh ranh, hài hước của họ. Như Cao Tiến trong *Thần Bài* là một tay chơi cờ bạc người Hồng Kông có khả năng dễ dàng đánh bại các đối thủ đến từ Nhật Bản, Singapore và Đài Loan. Tương tự, nhân vật của Châu Nhuận Phát trong *Tung Hoành Tứ Hải* (*Once a Thief*, 1991) đã thoát khỏi sự truy sát của một nhóm xã hội đen người Pháp. Đó là câu chuyện về một người Hồng Kông du ngoạn khắp thế giới, kiếm tiền và tự bảo vệ bản thân bằng trí tuệ. Có thể thấy, các nhân vật mà Châu Nhuận Phát đóng trong các phim hài nội địa biểu thị sự độc đáo của người dân địa phương và niềm tự hào khi được trở thành người Hồng Kông, không những ở Đông Á, mà trên toàn thế giới. Không chỉ khiến người Hồng Kông tự hào về quê hương mình, hình ảnh Châu Nhuận Phát trong những bộ phim hài còn khẳng định, nhấn mạnh vị thế công dân quốc tế của người Hồng Kông. Đây là một dấu chỉ quan trọng giúp nhận dạng, định danh về người Hồng Kông nhiều năm sau đó.

Châu Nhuận Phát và Lưu Đức Hoa trong phim Thần Bài

Nhiều học giả và nhà phê bình điện ảnh đã đồng ý rằng: “ *Dù các bộ phim hài Hồng Kông đôi khi được xem là một dòng văn hóa đại chúng ít “danh giá” hơn - vì chúng thể hiện những câu chuyện cười về ngoại hình, giọng nói, khuynh hướng tình dục và những khiếm khuyết của con người - chúng vẫn được đánh giá cao vì phản ánh những đặc điểm của xã hội Hồng Kông trong những giai đoạn cụ thể. Đó là những gì thuộc về tâm lý xã hội Hồng Kông được thể hiện trong các hình ảnh hài của Châu Nhuận Phát vào cuối những năm 1980 và đầu thập niên 1990*”.

Với mục đích hiểu được sự phổ biến của hình ảnh của diễn viên Châu Nhuận Phát trong phim hài, chương này đặc biệt chú ý đến album nhạc *12 Fun 10 Fun Chuen* (1988) và các poster phim hài của Châu Nhuận Phát. *12 Fun 10 Fun Chuen* là một trong hai album nhạc duy nhất mà Châu Nhuận Phát từng phát hành. Album này chỉ có tổng cộng hai bài hát: một bài cùng tên với album, bài còn lại là *Very Nice*, nhạc nền của bộ phim hài *Nhật Ký Đại Trượng Phu* (1988) của Châu Nhuận Phát. Việc các ngôi sao biểu diễn nhiều loại hình nghệ thuật khác nhau là khá phổ biến ở Hồng Kông, nhưng phong cách của album nhạc này đã đưa hình ảnh diễn viên hài của Châu Nhuận Phát vượt ra ngoài phạm vi rạp chiếu phim. Phân tích chi tiết về các tài liệu tiền đề này cho thấy hình ảnh diễn viên hài nổi tiếng của Châu Nhuận Phát trong thị trường phim Hồng Kông có sự gắn bó chặt chẽ với lịch sử đô thị của thành phố này. Trong đó nổi bật nhất là sự biến đổi của thành phố để trở thành một đô thị quốc tế có vị thế quan trọng trên thế giới tại thời điểm đó.

NỤ CƯỜI TRƯỚC THỜI KHẮC CHUYỂN GIAO

Trong các nghiên cứu về phim hài địa phương, lịch sử đô thị Hồng Kông thường là một trong những yếu tố có ảnh hưởng nhất đến cách dẫn chuyện của bộ phim và định hình vị thế ngôi sao của nhiều diễn viên hài Hồng Kông. Một trong những lý do khiến phim hài của Hui Brothers trở nên phổ biến vào những năm 1970 là vì phim của họ bắt đầu xem Hồng Kông như một đô thị hiện đại, từ đó làm bật lên sự khác biệt của thành phố này với một Trung Quốc nông nghiệp. Trong các bộ phim này, nhiều nhân vật trên màn ảnh đại diện cho những người di cư mới đến thành phố (thường là từ Trung Quốc đại lục). Họ được mô tả như những con người khác biệt, xa lạ với lối sống của thành phố này và thường xuyên có những hành động ngô nghê khi tương tác với cư dân Hồng Kông hiện đại, văn minh. Những bộ phim hài Hồng Kông vào cuối những năm 1970 và 1980 đã đảo ngược các vai trò biểu tượng, xem Hồng Kông là “chúng ta” và Trung Quốc đại lục là “người ngoài”.

Thoạt nhìn, sự nổi tiếng của các bộ phim hài của Châu Nhuận Phát dường như chỉ là một trường hợp khác của câu chuyện giữa người dân Hồng Kông và sự lo lắng của họ về vấn đề bàn giao chủ quyền năm 1997. Nhà sản xuất phim Gordon Chan nhận định, các phim hài của Châu Nhuận Phát đưa khán giả vào một thế giới khác bằng cách giúp họ trút bỏ sự tức giận cũng nổi thất vọng và đắm mình vào câu chuyện. Tuy nhiên, ta có thể nhận thấy dù Chan đã cố gắng khám phá những lý do đằng sau sự nổi tiếng của các bộ phim hài của Châu Nhuận Phát, ông ấy đã không cho chúng ta biết chính xác điều gì đã thu hút người dân địa phương đến rạp chiếu phim để xem những bộ phim này. Nếu những nhận định của ông về tính thoát

lý thực tế của người Hồng Kông vào thời điểm đó là đúng, lý do khán giả địa phương đi xem phim hài của Châu Nhuận Phát là để tìm kiếm sự giải trí - chứ không phải trực tiếp đối phó với sự chuyển đổi chính trị của Hồng Kông hay nhắc nhở mình về sự không ổn định của chính trị xã hội đương thời. Thay vào đó, chúng ta có thể khẳng định rằng, khán giả Hồng Kông đã tự giác tránh suy nghĩ về những lo lắng chính trị, xã hội như vậy và đang tìm kiếm một cái gì đó có thể khiến họ cười.

Vấn đề bàn giao năm 1997 thường được sử dụng để chứng minh các yếu tố năng động và mạnh mẽ trong nền điện ảnh Hồng Kông những năm 1980 và 1990. Đây cũng được coi là một thời khắc lịch sử quan trọng đánh động ý thức về bản thân của người dân địa phương. Trong khi đó, các đánh giá khái quát hiệu ứng năm 1997 về Hồng Kông - có xu hướng xóa bỏ các chi tiết trải nghiệm văn hóa rõ ràng, cũng như che đậy thực tế tâm lý và xã hội phức tạp của cuộc sống ở Hồng Kông lúc bấy giờ. Trong khi đó, những bộ phim hài của Châu Nhuận Phát có vẻ nối tiếp phong cách những bộ phim hài đô thị của Hui Brothers, bằng cách kể câu chuyện đời thường của một người đàn ông ở Hồng Kông hiện đại. Chúng ta có thể xem xét để làm rõ những bộ phim hài đô thị của Châu Nhuận Phát có gì đặc biệt và sự khác biệt giữa hình ảnh diễn viên hài Châu Nhuận Phát với các diễn viên hài khác vào cuối những năm 1980 và đầu thập niên 1990.

Trước tiên, mời bạn xem một đoạn trong lời bài hát *12 Fun 10 Fun Chuen* của Châu Nhuận Phát:

“Bạn tốt của tôi, bạn thích ăn gì? Hanbao bao (hamburger), yuliu bao (burger cá), jiwei bao (bánh dừa nướng), naiyou bao

(bánh kem sữa trứng hấp), boluo bao (bánh dừa nướng). Người nước ngoài thích hanbao bao, người Trung Quốc từ các tỉnh khác thích kiểu Thượng Hải. Chính xác thì đâu là loại mà người Hồng Kông thích - hanbao bao, jiwei bao, kiểu Thượng Hải...”

Cố tình sử dụng giọng đều đều, Châu Nhuận Phát mang đến một màn trình diễn độc đáo bằng cách liệt kê một loạt các loại *bao*, từ được dùng để chỉ cả bánh hấp kiểu Trung Quốc, bánh mì kẹp thịt và bánh mì phương Tây. Trong khi nói rõ những người di cư từ Trung Quốc đại lục thích bánh kiểu Thượng Hải và người nước ngoài thích bánh kẹp thịt, ông không nêu rõ câu trả lời chắc chắn liên quan đến sở thích của người Hồng Kông đối với bất kỳ loại *bao* cụ thể nào. Thay vào đó, ông lặp lại tất cả các lựa chọn khác nhau. Vì thực phẩm có ý nghĩa văn hóa riêng, nên danh sách các loại *bao* mà người Hồng Kông có thể thích cho thấy thành phố này chứa đựng các nền văn hóa khác nhau, cũng như cư dân của nó rất linh hoạt và sành sỏi khi tiếp cận các nền văn hóa này.

Thông điệp này được củng cố trong bài hát bởi các loại ngôn ngữ khác nhau mà Châu Nhuận Phát sử dụng. Sự chuyển đổi thường xuyên giữa tiếng Quảng Đông, tiếng Quan Thoại, Khách Gia, Phúc Kiến, tiếng Anh và tiếng Nhật, màn biểu diễn giọng hát của Châu Nhuận Phát kết nối Hồng Kông với Trung Quốc đại lục, Đài Loan và các nước Đông Nam Á với dân số di cư lớn của Trung Quốc. Nó còn kết nối Hồng Kông với Nhật Bản - nền kinh tế lớn nhất châu Á trong những năm 1980 - và nhiều quốc gia thuộc Anh đã nói lòng kiểm soát di cư đối với người di cư gốc Hoa, đặc biệt là những người có quốc tịch Hồng Kông, từ thập niên 1970.

Vào cuối những năm 1980, Hồng Kông đã phát triển thành một đô thị năng động và trưởng thành. Nơi đây cũng thiết lập vị thế toàn cầu như một trung tâm tài chính và thương mại quốc tế. Cùng với việc thành phố tiến vào một giai đoạn lịch sử mới khi trở thành một đô thị quốc tế, việc di cư và du lịch ngoài phạm vi thành phố trở thành một phần quan trọng trong cuộc sống của người dân địa phương. Theo nghĩa này, ca khúc *12 Fun 10 Fun Chuen* của Châu Nhuận Phát đã khéo léo nắm bắt được tính đô thị của Hồng Kông và sự giao thoa văn hóa của thời kỳ đó.

Tương tự như vậy, trong nhiều bộ phim hài của Châu Nhuận Phát, ngôi sao này đóng vai một người đàn ông thường thay đổi quốc tịch, hoặc thể hiện khả năng di chuyển của mình thông qua mối quan hệ với một cái gì đó hoặc ai đó liên quan đến một địa điểm bên ngoài Hồng Kông. Hình ảnh Châu Nhuận Phát như một công dân quốc tế được đặc biệt nhấn mạnh trong các poster quảng cáo những bộ phim này. Chẳng hạn, một nửa poster cho *Nhật Ký Đại Trượng Phu* (1988) được thiết kế dưới dạng lịch, trong đó mỗi ngày chứa đầy những hình ảnh như đồng đô-la Mỹ, tượng Nữ thần Tự do, Tháp Eiffel và các từ tiếng Anh “Love” và “Very Nice!”. Trong khi khuôn mặt tươi cười của Châu Nhuận Phát gần như thống trị nửa kia của poster, phần lịch cho thấy nhân vật của anh ấy hài lòng với lối sống xê dịch và thường xuyên tiếp xúc với môi trường quốc tế.

Châu Nhuận Phát, Chung Sở Hồng và Trương Quốc Vinh trong bộ phim Tung Hoành Tứ Hải của đạo diễn Ngô Vũ Sâm

Một dẫn chứng khác là ba tấm áp-phích quảng cáo của bộ phim *Tung Hoành Tứ Hải* (1991). Bản dịch của tựa đề tiếng Hoa của bộ phim có nghĩa là tự do đi khắp thế giới, ba ngôi sao hàng đầu đều được chụp ảnh trong trạng thái di chuyển trên hai áp-phích đầu tiên, một áp-phích khác thể hiện hình ảnh Châu Nhuận Phát và hai bạn diễn cùng ngồi trong một chiếc ô-tô. Tấm cuối cùng là cảnh họ đi bộ dọc theo một con đường. Trong ba ngôi sao, Châu Nhuận Phát là nhân vật có hình ảnh đặc biệt thể hiện ý tưởng về sự cơ động. Điều này được thể hiện qua poster thứ ba (được dùng vào ngày công chiếu bộ phim), trong đó đề cập đến biệt danh của ba nhân vật trong phim. Trong khi cả biệt danh *Tay trộm dơi* của Trương Quốc Vinh và *Người đẹp khéo tay* của Chung Sở Hồng tiết lộ đặc điểm nhân vật

của họ, biệt danh *Kẻ lãng du* của Châu Nhuận Phát nhấn mạnh hình tượng du khách toàn cầu của ông.

Vậy thì tại sao Châu Nhuận Phát lại được chọn riêng ra để đại diện cho tâm lý xã hội ngày càng tăng về tính di chuyển xuyên biên giới của công dân Hồng Kông tại thời điểm đó? Như đã thảo luận trong các chương trước, trong suốt sự nghiệp diễn xuất của mình, Châu Nhuận Phát đã xây dựng một hình ảnh ngôi sao mạnh mẽ gắn liền với tư cách một công dân địa phương của Hồng Kông. Tính di động xuyên biên giới trong hình ảnh diễn viên của ông thể hiện mong muốn khám phá cơ hội mới ở những nơi khác nhau của người dân địa phương. Trong khi đó hình ảnh ngôi sao của Châu Nhuận Phát trong vai một người Hồng Kông cũng truyền tải nhận thức của khán giả địa phương về việc thành phố này là cội nguồn văn hóa của họ. Mặc dù các nhân vật của Châu Nhuận Phát linh hoạt di chuyển khắp thế giới, nhưng Hồng Kông luôn là bối cảnh cho những câu chuyện cá nhân của họ. Như trong bộ phim *Công Tử Đa Tình* (*The Greatest Lover*, 1988) và *Cát Tinh Cùng Chiếu* (1990), Hồng Kông là nơi nhân vật tìm thấy tình yêu. Ngay cả trong *Now You See Love, Now You Don't* (1992), nhân vật Ng Shan-shui của Châu Nhuận Phát chia tay bạn gái Firefly ngay từ đầu phim, mối quan hệ lãng mạn của hai nhân vật đã được hàn gắn sau khi họ chuyển đến một khu đô thị ở Hồng Kông.

Ngoài việc tìm thấy tình yêu đích thực của mình trong thành phố, cách miêu tả về gia đình trong các bộ phim hài của Châu Nhuận Phát cũng rất đặc biệt. Nhân vật của ông có sự gắn bó tình cảm và xu hướng tìm kiếm cảm giác thân thuộc. Không giống với kiểu nhân vật độc lai độc vãng trong phim hành động hoặc tình cảm lãng mạn của

mình, các nhân vật hài của Châu Nhuận Phát thường có người nhà, chẳng hạn như có anh em trong *Bát Tinh Báo Hỷ*, có bà ngoại trong *Cát Tinh Củng Chiếu*. Ngay cả trong phim *Thần Bài*, nhân vật Cao Tiến của Châu Nhuận Phát cũng phát triển mối quan hệ kiểu gia đình với Knife, Jane và bà nội của Knife, người chăm sóc Cao Tiến khi anh bị thương. Trong những bộ phim hài này, Châu Nhuận Phát không còn là một anh hùng đơn độc, mà thay vào đó, ông là một người đàn ông thích nhận sự hỗ trợ và chăm sóc từ gia đình và bạn bè.

Bên cạnh sự xê dịch khắp thế giới, tình cảm gắn bó của các nhân vật trong phim với thành phố Hồng Kông cũng được nhấn mạnh trong các poster phim. Chẳng hạn, cả *Bát Tinh Báo Hỷ* và *Now You See Love, Now You Don't* đều sử dụng cảnh đêm Hồng Kông làm bối cảnh. Trong poster quảng cáo *Bát Tinh Báo Hỷ*, tám bức ảnh nhỏ cho thấy tám nhân vật đang gọi điện thoại được chèn vào một bức tranh cảnh đêm thành phố. Mặc dù rất khó nói chính xác vị trí của những nhân vật và đối tượng mà họ đang trò chuyện, ảnh nền thể hiện đường chân trời Hồng Kông cho thấy sự gắn kết của họ với thành phố này. Tương tự, trong poster phim *Now You See Love, Now You Don't*, Châu Nhuận Phát và bạn diễn cùng khiêu vũ trên một con phố ở Hồng Kông. Khuôn mặt tươi cười và những cử chỉ của họ cho thấy sự gắn bó với thành phố và niềm hạnh phúc khi trở thành người Hồng Kông.

Trong nhiều bộ phim hài của Châu Nhuận Phát, Trung Quốc đại lục hoàn toàn vắng bóng trong câu chuyện. Nếu có thì chỉ miêu tả đơn giản là một trong nhiều điểm đến du lịch của nhân vật. Ngay cả trong bộ phim *Công Tử Đa Tình*, Châu Nhuận Phát đóng vai một

nhân vật đến từ đại lục, Trung Quốc đã sớm biến mất khỏi câu chuyện kể và Hồng Kông trở thành nơi nhân vật của Châu Nhuận Phát mở rộng tầm nhìn về xã hội hiện đại và có cuộc sống tự do hơn. Anh ta có thể tiếp cận các loại hình văn hóa nước ngoài như học tiếng Anh, nếm rượu vang Pháp và tập khiêu vũ phương Tây để cư xử giống một người Hồng Kông hơn.

Hình poster phim Now you see love, Now you don't thể hiện sự gắn bó và tình yêu của người Hồng Kông với thành phố quê hương

Các bộ phim của Hui Brothers hay của các diễn viên hài khác, yếu tố hài thường được đặt vào lúc nhân vật đối mặt với công nghệ mới hoặc cách tiếp cận vấn đề hiện đại, nói một ngôn ngữ khác hoặc thưởng thức rượu vang và giải trí. Trong khi đó, các bộ phim của Châu Nhuận Phát không nhất thiết liên quan đến các đặc điểm của cuộc sống đô thị hiện đại. Nhưng với chiếc bánh hamburger khổng lồ mà Châu Nhuận Phát cầm trong poster của bộ phim, đã mở rộng

cuộc sống Hồng Kông của nhân vật từ trải nghiệm đô thị đơn giản đến một trải nghiệm mang tính quốc tế.

Chúng ta có thể thấy rằng các nhân vật hài của Châu Nhuận Phát và trải nghiệm quốc tế của họ giúp xác định Hồng Kông là một thành phố đa văn hóa, sôi động với những công dân địa phương linh hoạt về địa lý và văn hóa. Là một hòn đảo nhỏ trên bản đồ thế giới, Hồng Kông đại diện cho một nơi mà công dân của họ gọi là nhà (nơi họ đến và họ có thể trở về). Đây còn là một địa điểm mang tính biểu tượng giao thoa văn hóa toàn cầu. Nói cách khác, các bộ phim hài của Châu Nhuận Phát phân biệt rõ cư dân Hồng Kông với các công dân Trung Quốc đại lục nói chung, thông qua miêu tả đặc quyền của công dân Hồng Kông trong việc di chuyển toàn cầu.

Với tư cách là một người đàn ông chưa hoàn toàn làm chủ được lối sống thành thị, nhân vật nhà quê đến từ đại lục trong *Công Tử Đa Tình* của Châu Nhuận Phát đối lập với hình tượng công dân Hồng Kông siêng năng trong nhiều bộ phim khác của ông, như nhân vật Ching Wai trong phim *Võng Trung Nhân* (1979). Tuy nhiên, khi thể hiện tính gây cười của nhân vật qua cách cư xử tỉnh lẻ và thiếu hiểu biết về lối sống quốc tế, Châu Nhuận Phát sử dụng tài năng diễn xuất của mình để khẳng định sự tự nhận thức của công dân Hồng Kông về cái mà Steve Fore gọi là “*công dân của các nền văn hóa xuyên quốc gia*”. Theo nghĩa này, vai hài của Châu Nhuận Phát cũng có chức năng tương tự như các vai nghiêm túc khác của ông trong việc thể hiện hình ảnh người Hồng Kông. Nó gợi ý sự vượt trội về văn hóa của công dân Hồng Kông đối với những người hàng xóm đến từ Trung Quốc đại lục.

Sự hiện diện của Hồng Kông thường xuyên được nhấn mạnh trong các bộ phim hài của Châu Nhuận Phát. Đây là yếu tố quan trọng để hiểu được sự nổi tiếng của hình tượng diễn viên hài Châu Nhuận Phát trong nền điện ảnh Hồng Kông. Như học giả Sek Kei đã nêu trong bài phê bình của mình về *Thần Bài* :

“Người Hồng Kông thích đi du lịch nước ngoài, nhưng điều này không có nghĩa là họ muốn sống cả đời ở nước ngoài.”

Châu Nhuận Phát cũng bày tỏ quan điểm tương tự khi thảo luận về kinh nghiệm của mình về du lịch thế giới trong một cuộc phỏng vấn năm 1990. Trong cuộc phỏng vấn này, Châu Nhuận Phát thừa nhận ông thích đi du lịch, nhưng không thích rời Hồng Kông trong một thời gian dài, tốt nhất là có thể *“quay lại Hồng Kông một thời gian và sau đó đi nước ngoài tiếp”*. Quan điểm của Châu Nhuận Phát về du lịch toàn cầu, hình tượng ngôi sao Hồng Kông và tính giao thoa

văn hóa trong hình ảnh diễn viên hài của ông, đã nhấn mạnh nhận thức của người dân địa phương về tư cách là công dân quốc tế.

NƠI ĐÔNG TÂY HỘI TỤ

Nhiều nghiên cứu về cộng đồng người Hoa đã lập luận rằng khái niệm định cư quốc tế đã có sự thay đổi đáng chú ý trong những năm gần đây. Theo Giáo sư Laurence J. C. Ma, khái niệm này bao hàm “sự di chuyển một chiều và chỉ một lần của người dân từ quốc gia này sang quốc gia khác do ảnh hưởng của sự tàn phá về kinh tế, tôn giáo hoặc chính trị tại nơi khởi điểm”. Tuy nhiên, các định nghĩa gần đây lại xác định quá trình này liên quan đến các *“biểu hiện địa lý phức tạp của sự tương tác giữa con người trên không gian toàn cầu”*, được tạo ra bởi các hình thức chuyển đổi và hoạt động kinh tế xuyên quốc gia khác nhau.

Trong quá trình thay đổi khái niệm này, những ý nghĩa tích cực như *“siêu linh động”*, *“tính linh hoạt”* và *“đa văn hóa”* được chú trọng. Ngày nay, hiện tượng di cư không nhất thiết phải ở trong tình trạng vô gia cư, lưu vong và rối loạn, vì di dân có thể được trao quyền thông qua việc di cư của họ. Sự thay đổi khái niệm tổng thể chỉ ra rằng cộng đồng người Hoa mới (như người Hồng Kông) đã áp dụng các bản sắc không ngừng thay đổi, đa dạng và linh hoạt hơn.

Hình tượng diễn viên hài của Châu Nhuận Phát phù hợp chính xác với các đặc điểm mới, yếu tố đang được xem xét nghiêm túc trong trải nghiệm cộng đồng và mối quan hệ của nó với tình trạng quốc tế hóa của Hồng Kông. Khi xem xét bốn hình ảnh của Châu Nhuận Phát trên ảnh bìa và trong album nhạc của ông, chúng ta sẽ thấy không có mối liên hệ rõ ràng nào giữa mỗi hình ảnh. Trong một ảnh, ông là một nhân viên cổ cồn trắng mặc com-lê, thắt cà vạt; trong

ảnh khác, ông ăn mặc như một người bán hàng rong trong chiếc tạp dề màu xanh, quần ba phần tư và một đôi guốc, tay bưng một cái nồi tre lớn hấp bánh bao; trong tấm thứ ba, ông mặc trang phục của nhạc sĩ dân gian Trung Quốc, tay cầm một cây đàn nhị; ở tấm cuối cùng, ông xuất hiện như một ca sĩ nhạc rock 'n' roll, tay cầm cây guitar điện. Tuy nhiên, bằng cách kết hợp các quy tắc trang phục Trung Hoa và Tây phương, hiện đại và truyền thống, tầng lớp trung lưu và tầng lớp lao động, những trang phục và đạo cụ này nhấn mạnh hình ảnh ngôi sao của Châu Nhuận Phát như một người đàn ông đa bản sắc.

Hình ảnh của Châu Nhuận Phát trong album này có thể được xem như phần mở rộng hình ảnh của ông trong bộ phim *Nhật Ký Đại Trượng Phu*. Trong bộ phim này, Châu Nhuận Phát hát bài hát chủ đề *Very Nice!* tại một thời điểm mà ngôi sao cũng thường xuyên thay đổi hình ảnh của mình. Bên cạnh xuất hiện với tư cách là nhân vật trong phim, Châu Nhuận Phát còn mặc trang phục truyền thống của Mexico và một chiếc mũ sombrero^{**}, trong trang phục điển hình của một đầu bếp làm việc tại một quầy hàng trên đường phố. Giống như những hình ảnh trong album, Châu Nhuận Phát chơi các nhạc cụ khác nhau trong phim, bao gồm saxophone, guitar và maracas. Ngoài việc gây ngạc nhiên cho khán giả, những hình ảnh dường như không liên quan đến câu chuyện này còn có tác dụng nhắc nhở họ về tính văn hóa linh hoạt được thể hiện bởi cả Châu Nhuận Phát và các nhân vật ông đóng.

^{**} *Mũ sombrero là loại mũ có vành rộng, có nguồn gốc từ Tây Ban Nha nhưng phổ biến ở Mexico.*

Bản sắc linh hoạt và đa dạng của Hồng Kông như một thành phố quốc tế mới cũng là một trong những chủ đề được phản ánh trong các bộ phim hài của Châu Nhuận Phát. Trong *Thần Bài*, hành vi của nhân vật Cao Tiến sau khi bị chấn thương ở đầu trở nên giống với một cậu bé 8 tuổi. Trong *Thần Bài II*, Châu Nhuận Phát dù là một bậc thầy cờ bạc nhưng lại giả vờ mình không phải như vậy. Các ví dụ khác bao gồm các nhân vật như dân làng trong *Công Tử Đa Tình*, người giả vờ là một người đàn ông thượng lưu thành thị; và triệu phú trong *Cát Tinh Cung Chiếu*, người cải trang thành bồi bàn trong nhà hàng. Dù sự ngụy trang này là hệ quả của một vụ tai nạn hay là một hành động tự chủ, những nhân vật đều cho thấy việc có danh tính mới đã mang đến cho họ giải pháp để xử lý các vấn đề hoặc đạt được mục tiêu của mình - như chuyện trả thù trong *Thần Bài*, hoặc tìm thấy tình yêu đích thực trong *Công Tử Đa Tình* và *Cát Tinh Cung Chiếu*.

Những bộ phim truyền hình được sản xuất trong cùng thời kỳ, như *Farewell China* (1990), *Song of the Exile* (1990) hay *Đồng Thoại Mùa Thu* (1987) của Châu Nhuận Phát nói về chuyện di dân Trung Quốc đang sống ở nước ngoài và những khó khăn liên quan đến sự thay đổi nhân dạng của họ. Không giống như vậy, các phim hài của ông mang đến cho khán giả địa phương sự lạc quan và hy vọng về việc thay đổi hiện trạng. Ví dụ, nhân vật của Châu Nhuận Phát giải quyết tình trạng khó xử khi có hai người vợ bằng cách chuyển sang đạo Hồi trong *Nhật Ký Đại Trượng Phu*. Sự ngụy trang của nhân vật Lam giúp anh tránh được một cuộc hôn nhân sắp đặt và tìm thấy tình yêu đích thực của mình trong *Cát Tinh Cung Chiếu*. Trong bầu không khí thoải mái và giải trí nhẹ nhàng, những kết thúc có hậu dành cho

các nhân vật hài của Châu Nhuận Phát xuất hiện như một phần thưởng cho người Hồng Kông vì sự linh hoạt và thực dụng của họ.

*Châu Nhuận Phát chơi kèn saxophone trong phim Nhật Ký Đại
Trượng Phu*

Tuy nhiên, xét về điều kiện di cư, tiền đóng vai trò quan trọng trong khả năng đi lại khắp toàn cầu của một người. Do đó, việc khám phá các cơ hội trong các bộ phim đã làm phổ biến hiện tượng cờ bạc và cá cược. Trong *Cát Tinh Cùng Chiếu*, nhân vật lái xe taxi Mr Stink (do Châu Nhuận Phát thủ vai) trở thành triệu phú vì anh ta trông giống như triệu phú thật sự trong phim. Đó là chưa đề cập đến hình ảnh biểu tượng của Châu Nhuận Phát trong vai thần bài Cao Tiến. Như Cheng Yu và Cheung Chi-wai đã chỉ ra, những bộ phim hài của Hồng Kông những năm 1980 không còn xem cờ bạc hay mách khéo là nguồn gốc của tội lỗi và lòng tham. Đây vốn là thông điệp phổ biến

trong những bộ phim hài của những năm 1950 và 1960. Thay vào đó, người ta bắt đầu coi cờ bạc là một cách làm giàu nhanh chóng, hợp pháp.

Điều này giải thích tại sao ca khúc *12 Fun 10 Fun Chuen* của Châu Nhuận Phát có hẳn một đoạn được dành riêng cho biệt ngữ của các trò chơi (cờ bạc) khác nhau. So với hình ảnh *tiểu sinh* của ông, vốn khuyến khích thái độ chăm chỉ làm việc để thành công, các chủ đề liên quan đến cờ bạc và cá cược trong các phim hài và trong âm nhạc của Châu Nhuận Phát đã cộng hưởng với tâm lý cơ hội của khán giả địa phương thời đó. Điều này mang đến cho các khán giả ở tầng lớp lao động ước mơ làm giàu nhanh để loại bỏ một trong những trở ngại chính đối với việc du lịch toàn cầu.

Tất nhiên, sự nổi tiếng của hình tượng diễn viên hài Châu Nhuận Phát không thể được lý giải chỉ bằng những ảo mộng mà nhân vật của ông mang lại. Ông chính là đại diện của khán giả địa phương trong những năm 1980 và 1990. Các nhân vật hài của ông đã phản ánh được những tình huống nan giải và vấn đề xã hội mà người dân gặp phải trong môi trường quốc tế Hồng Kông. Trong bài hát chủ đề từ bộ phim *Nhật Ký Đại Trượng Phu*, Châu Nhuận Phát thể hiện hình ảnh “*Big Man*” (đại trượng phu), người đàn ông theo chủ nghĩa sô-vanh có mối quan hệ hôn nhân với hai phụ nữ. Khi hai người phụ nữ phát hiện ra bí mật này, nhân vật của Châu Nhuận Phát đạt đến điểm khủng hoảng trong phim. Vấn đề gia đình vẫn được giải quyết khi cả hai người vợ bắt đầu chấp nhận sự thật rằng họ yêu anh ta và sẵn sàng chia sẻ một người chồng. Chủ đề này cũng được thể hiện trong *Bát Tinh Báo Hỷ*, trong đó nam diễn viên cũng đóng vai một nhân vật

đa tình, thường xuyên hẹn hò với các cô gái khác nhau ở mỗi quận trong tổng cộng mười chín quận của Hồng Kông.

Theo tờ *Hong Kong Economic Times*, vì chế độ đa thê là bất hợp pháp ở Hồng Kông kể từ năm 1971, hình ảnh Châu Nhuận Phát trong *Nhật Ký Đại Trượng Phu* mang đến cho đàn ông địa phương một ảo mộng về việc tiếp tục có nhiều vợ. Tuy nhiên, mặc dù Hồng Kông vẫn là một xã hội mà trong đó chủ nghĩa sô-vanh nam giới (có thể hiểu là trọng nam khinh nữ cực đoan) chiếm ưu thế trong những năm 1950 và 1960, nhiều bộ phim hài Quảng Đông đã tạo ra các nhân vật nữ thông minh và độc lập. Tương tự, một trong những lý do khiến Châu Nhuận Phát nổi tiếng trong ngành truyền hình địa phương là hình ảnh *tiểu sinh* của ông thể hiện sự tôn trọng đối với hình tượng phụ nữ mới. Tại sao, sau đó, khán giả lại chấp nhận hình ảnh hài của Châu Nhuận Phát như một kẻ đa tình?

Câu trả lời được đề xuất bởi tờ *Hong Kong Economic Times* và Laikwan Pang là các phim hài địa phương được sản xuất chủ yếu cho khán giả nam, và nền điện ảnh có định hướng giới tính này cung cấp một không gian phù hợp với hệ tư tưởng phụ hệ. Các học giả như Cheng và Sek Kei lập luận rằng sự hồi sinh của tư tưởng phụ hệ ở Hồng Kông đã thúc đẩy sự thành công của các bộ phim hài kiểu này của Châu Nhuận Phát. Nếu những nhà phê bình và học giả này đúng, thì chúng ta phải hiểu sự hồi sinh của chủ nghĩa sô-vanh nam giới ở Hồng Kông hiện đại vào cuối những năm 1980 như thế nào? Hơn nữa, kinh nghiệm của khán giả nữ phải đối mặt với thể loại hài này cũng nên được xem xét, cho dù khi đó, phụ nữ chỉ chiếm một phần nhỏ trong số khán giả xem phim.

Có thể nhận thấy trong cả hai bộ phim nói trên, nhân vật của Châu Nhuận Phát đều có vợ hoặc bạn gái là nữ tiếp viên hàng không. Nghề nghiệp này khiến họ thường xuyên vắng nhà để tham gia những chuyến bay từ Hồng Kông đến các quốc gia khác, từ đó tạo cơ hội cho nhân vật nam chính có thể ở bên những người phụ nữ khác. Những câu chuyện như vậy phản ánh đúng những thử thách của người dân địa phương khi họ phải đối mặt với những vấn

đề phát sinh từ việc di cư và du lịch toàn cầu. Một loạt các vấn đề xã hội độc đáo đã được tạo ra bởi hoạt động di cư và du lịch toàn cầu, khi một số người di cư trở thành những người thường xuyên di chuyển đến các địa điểm khác nhau. Các vấn đề như yêu người ở xa, ngoại tình và cảm giác bất an giữa những gia đình di cư và xuyên quốc gia trở nên ngày càng rõ ràng hơn. Vì những vấn đề xã hội này liên quan mật thiết đến cuộc sống hàng ngày của người dân địa phương vào thời điểm đó. Chúng đã trở thành một trong những mối quan tâm chính của những công dân Hồng Kông vào cuối những năm 1980 và đầu những năm 1990 (cho dù họ định cư ở một quốc gia khác, thường xuyên bay giữa các quốc gia khác nhau, vẫn ở thành phố quê hương của họ, hoặc trải nghiệm những khó khăn này vì có người thân hoặc bạn bè di cư). Khi xem xét theo hướng này, chủ đề “đại trượng phu”, có thể đã mang đến cho một số người đàn ông ảo tưởng về việc giải quyết các nan đề của họ bằng cách ngoại tình mà vẫn không hủy hoại mối quan hệ gia đình của mình.

Tuy nhiên, thay vì cổ xúy hành vi này, các nhân vật hài của Châu Nhuận Phát thường chế giễu những người đàn ông địa phương vì đã lợi dụng sự di chuyển toàn cầu để duy trì tính gia trưởng. Mặc dù các nhân vật hài của Châu Nhuận Phát thường có kết thúc có hậu trong phim, ông cũng miêu tả họ như những nhân vật đáng nhận hình phạt vì lừa dối vợ hoặc bạn gái. Theo cách này, họ mang đến cho một nhóm khán giả khác niềm vui khi thấy những gã “đại trượng phu” nhận hình phạt thích đáng cho hành vi gian dối. Họ bị trừng phạt vì không giữ đúng cam kết và vô trách nhiệm của họ đối với gia đình trong bối cảnh xã hội có nhiều sự xê dịch như vậy. Một lần nữa, hình ảnh “đại trượng phu” của Châu Nhuận Phát đã phản ánh tâm lý khó

xử của người dân địa phương liên quan đến vấn đề xã hội ngày càng nghiêm trọng này.

KHÔNG CHỈ LÀ MUA VUI

Hài hước không chỉ là một siêu vũ khí mà còn là một sự giáo dục và cả phản tỉnh xã hội. Như nhà phê bình điện ảnh Geoff King đã lập luận: *“Không có điều gì là hài hước đơn thuần, mọi thứ trở nên hài hước ở một góc độ nào đó và vì những lý do cụ thể”*. Để hiểu được sự phổ biến của phim hài Châu Nhuận Phát, chúng ta phải xem xét kỹ bối cảnh cụ thể của nó. Trong khi các yếu tố hài và nhân vật trong các bộ phim hài Hồng Kông của thập niên 1970 đã được đô thị hóa và hiện đại hóa, hình ảnh hài của Châu Nhuận Phát vào cuối những năm 1980 và đầu những năm 1990 phản ánh một thành phố tiếp tục biến đổi để trở thành một đô thị quốc tế, có vị thế quan trọng trên thế giới.

Không chỉ nổi tiếng vì nhấn mạnh vào những trải nghiệm mang tính quốc tế của nhân vật, các vai diễn trong phim hài của Châu Nhuận Phát còn chỉ ra các vấn đề xã hội cụ thể tại thời điểm Hồng Kông đang trải qua một giai đoạn mới trong lịch sử đô thị hóa. Với việc thành phố ngày càng liên quan đến thương mại toàn cầu và dần trở thành một trung tâm tài chính quốc tế, người dân Hồng Kông nhận thấy những cơ hội được tạo ra bởi sự di chuyển xã hội và địa lý mới.

Trong mô hình mới về trải nghiệm xuyên quốc gia này, người di cư Hồng Kông bắt đầu áp dụng bản sắc linh hoạt để khám phá các cơ hội ở những địa điểm khác nhau trên toàn cầu, cũng như để giảm nguy cơ cư trú ở một nơi duy nhất. Do đó, các nhân vật hài của Châu Nhuận Phát mang hy vọng và cơ hội thỏa mãn mộng tưởng của

người dân địa phương. Tuy nhiên, việc đi lại thường xuyên giữa các địa điểm khác nhau cũng mang đến những vấn đề xã hội, chẳng hạn như sự căng thẳng đặt lên mối quan hệ giữa các cá nhân trong gia đình.

Bằng cách phản chiếu những mối quan tâm xã hội này lên màn ảnh lớn và bên ngoài rạp chiếu theo cách hài hước, Châu Nhuận Phát đã biến những vấn đề thời đại thành đối tượng châm biếm. Theo nghĩa này, hình ảnh hài của Châu Nhuận Phát cũng giải quyết các vấn đề nan giải xã hội xuất hiện do gia tăng di cư toàn cầu và lối sống quốc tế đã trở nên thịnh hành trong xã hội Hồng Kông vào những năm 1980 và 1990.

Chương bốn

Hương Cảng những đêm thao thức

"Không cần phải là một nhà nghiên cứu xã hội thì bạn cũng dễ nhận thấy người Hồng Kông tạo nên 'Chất Hồng Kông' trong mọi điều họ làm."

TINH THẦN KHAI PHÓNG HỒNG KÔNG

Hình ảnh Châu Nhuận Phát hàm chứa nhiều cảm xúc và liên tưởng đa dạng, không chỉ gói gọn trong nhận thức về một người của công chúng. Nhìn chung, có thể xác định Châu Nhuận Phát là biểu tượng văn hóa đại chúng trên tầm mức của một ngôi sao điện ảnh thông thường. Đối với người Hồng Kông, ông được xem là người hùng của các tầng lớp. Ông có sức ảnh hưởng như một đại sứ văn

hóa đã góp phần quảng bá hình ảnh Hồng Kông thành miền đất kỳ diệu trong góc nhìn của cộng đồng quốc tế trong gần bốn thập niên qua. Đối với nhiều người, sức hấp dẫn của Châu Nhuận Phát gần tương đồng với sức hấp dẫn của Hồng Kông - một cảm giác vừa lấp lánh như một giấc mơ, đồng thời cũng vô cùng gần gũi, thân thương.

Có thể lý giải cảm giác phồn hoa, mộng tưởng trong tiềm thức người Hồng Kông bởi chính tên gọi Hồng Kông được xuất phát từ *Hương Cảng* - tiếng Quảng Đông đọc là Hướng Coong, có nghĩa là “*cảng thơm*”, bắt nguồn từ khu vực ngày nay là Aberdeen trên đảo Hồng Kông, nơi các sản phẩm từ gỗ hương và hương một thời được buôn bán tấp nập. Có những mùi hương khiến người ta lưu luyến, ám ảnh cả đời và Hồng Kông xét ở khía cạnh ẩn dụ Hương Cảng, cũng là một mùi hương nức tiếng xa gần. Là vùng đất giàu truyền thống bản địa và mở cửa thông thương, giao lưu văn hóa từ rất sớm nên *Hồng Kông chính là điển hình của một nơi được xem là phương Đông gặp gỡ phương Tây*. Tiềm thức và tinh hoa phương Đông kết hợp với nền tảng văn minh hàng trăm năm, dân chủ và giáo dục của Vương quốc Anh đã thực sự biến Hồng Kông trở thành một con rồng châu Á thực thụ. Đô thị này mang trong mình nội lực và sự quyến rũ vô cùng lớn trong mắt du khách quốc tế cũng như giới kinh doanh, đầu tư tài chính thế giới.

Để hiểu sự thành công của diễn viên Châu Nhuận Phát ở Hồng Kông, chúng ta cần xem xét những thay đổi xã hội diễn ra tại thành phố này. Trong giai đoạn đầu của lịch sử ngành công nghiệp điện ảnh Hồng Kông, nhiều nhà làm phim và ngôi sao điện ảnh đều là người đến từ Trung Hoa đại lục. Nhưng thời điểm đó, biên giới giữa

Hồng Kông và Trung Hoa đại lục đã bị đóng cửa vào đầu những năm 1950 và hành trình di chuyển từ đại lục đến Hồng Kông trở nên khó khăn hơn. Việc kiểm soát biên giới nghiêm ngặt đã dần dần khắc sâu sự khác biệt giữa xã hội Trung Hoa đại lục và Hồng Kông trong ba thập niên tiếp theo - từ hệ thống chính trị, kinh tế, giáo dục, cách nhìn, cảm nhận sản phẩm văn hóa... đến xây dựng cơ sở hạ tầng đường phố và nhiều lĩnh vực khác. Ở Trung Quốc đại lục từ những năm 1950 đến 1970, một số phong trào như *Đại nhảy vọt* (1958 - 1961), *Cách mạng Văn hóa* (1966 - 1976) và *Lên vùng núi và xuống nông thôn* (1968 - 1978) đã gây tổn hại cho nền kinh tế quốc gia và tạo nên những thay đổi lớn trong giáo dục.

Trong khi đó, tại Hồng Kông, nhờ chính sách *Không-can-thiệp* được thúc đẩy bởi Ngài John James Cowperthwaite, Bộ trưởng Tài chính Hồng Kông lúc bấy giờ. Chính sách này giúp cho nền kinh tế của thành phố phát triển nhanh chóng, dần dần biến Hồng Kông thành một trong bốn “*Con Rồng châu Á*”, cùng với Singapore, Đài Loan và Hàn Quốc. Năm 1971, chính phủ Hồng Kông đã đưa ra chương trình giáo dục bắt buộc miễn phí sáu năm, và sau này đã được mở rộng lên chín năm vào năm 1978. Nền kinh tế bùng nổ và cơ sở hạ tầng giáo dục được cải thiện đã kéo theo sự mở rộng của xã hội trung lưu, với đặc trưng là số lượng ngày càng tăng những người Hồng Kông bản địa leo lên nấc thang xã hội từ những năm 1970. Với bối cảnh xã hội như vậy, các công dân địa phương bắt đầu đặt câu hỏi về “*Bản sắc người Hồng Kông*” của mình.

Theo hướng này, một sự khác biệt giữa hai nền điện ảnh Trung Quốc đại lục và Hồng Kông đã xuất hiện. Không như điện ảnh tuyên truyền của Trung Quốc đại lục, điện ảnh Hồng Kông lại ưu tiên đi

theo hướng thương mại hóa. Mặc dù chính quyền thuộc địa Hồng Kông cũng áp dụng cơ chế kiểm duyệt để kiểm soát sự chỉ trích chính phủ, nhưng nó không can thiệp quá mức vào các khía cạnh khác của quá trình làm phim và kịch bản. Chẳng hạn như sự tự do lựa chọn thể loại, quy định về trang phục và phong cách trang điểm, hoặc những nội dung mang tính hài hước về tôn giáo, giới tính, chủng tộc... Nhờ vào sự kiểm duyệt tương đối linh hoạt đó, điện ảnh Hồng Kông được tự do chuyển thể những câu chuyện dân gian Trung Quốc, kịch sân khấu, tác phẩm văn học cổ điển và đại chúng lên màn ảnh rộng. Ngành giải trí này có thể mượn ý tưởng một cách thoải mái từ các nền văn hóa điện ảnh khác, như Nhật và Hollywood.

Tuy nhiên, những câu chuyện hoặc ý tưởng vay mượn từ nơi khác không thể đáp ứng được nhu cầu ngày càng tăng cao của khán giả Hồng Kông. Quá trình đô thị hóa và công nghiệp hóa nhanh chóng của Hồng Kông trong những năm 1960 và 1970 đã thúc đẩy ngành công nghiệp giải trí địa phương sản xuất các sản phẩm văn hóa như phim, chương trình truyền hình và âm nhạc. Đáng lưu ý nhất là những câu chuyện mang tính địa phương và phản ánh các mối quan tâm xã hội của người Hồng Kông. Cùng với sự nới lỏng hơn nữa việc kiểm soát nội dung phim của chính quyền thuộc địa kể từ những năm 1970, nền điện ảnh Hồng Kông có được nhiều không gian tự do sáng tạo hơn. Một thế hệ các nhà làm phim mới đã trưởng thành trong chính bối cảnh này. Sự xuất hiện của những tài năng được sinh ra và giáo dục tại Hồng Kông đã mang đến bộ mặt hoàn toàn mới cho nền điện ảnh (nói tiếng Quảng Đông) bản địa bằng cách đi theo con đường hiện đại hóa. Dù vậy, họ vẫn tinh tế thể hiện

sự khác biệt của địa phương và khu vực - theo lời của nhà phê bình phim Hồng Kông Sek Kei.

Chính trong giai đoạn này, Châu Nhuận Phát đã bắt đầu sự nghiệp diễn viên của ông và dần dần đạt được vị trí ngôi sao tại Hồng Kông. Không khó thấy rằng nhiều diễn viên Hồng Kông, như Lưu Đức Hoa, Lương Triều Vỹ, Châu Tinh Trì và Trương Mạn Ngọc, đều có con đường sự nghiệp tương tự với Châu Nhuận Phát: khởi nghiệp và xây dựng danh tiếng ban đầu trong ngành công nghiệp truyền hình địa phương trước khi chuyển sang màn ảnh rộng. Châu Nhuận Phát là người dẫn đầu xu hướng này, do đó, ông chính là một ứng cử viên lý tưởng để chúng ta tìm hiểu hệ thống ngôi sao cùng sự tương tác với nền kinh tế, chính trị Hồng Kông. Về mặt này, chính những vai diễn đa dạng và sự nghiệp trải dài qua nhiều nền công nghiệp khác nhau của Châu Nhuận Phát đã được xem như tài liệu phân tích những thay đổi của nền văn hóa Hồng Kông.

Khi thời hạn cho thuê Tân Giới chuẩn bị kết thúc trong hai thập niên, chính phủ hai nước Trung Quốc và Anh Quốc đã thảo luận vấn đề chủ quyền Hồng Kông vào thập niên 1980. Năm 1983, Anh Quốc tái xác định Hồng Kông từ một thuộc địa thành một lãnh thổ phụ thuộc và sẵn sàng thảo luận về vấn đề chủ quyền Hồng Kông. Năm 1984, hai nước đã ký *Tuyên bố chung Trung-Anh*, đồng ý chuyển giao chủ quyền Hồng Kông cho Cộng hòa Nhân dân Trung Hoa vào năm 1997. Tuyên bố quy định rằng Hồng Kông sẽ được quản lý như một đặc khu hành chính, được giữ lại các luật lệ của mình và một mức độ tự trị cao trong năm mươi năm sau khi chuyển giao. Do thiếu tin tưởng vào thỏa thuận này, nhiều cư dân đã chọn cách di cư khỏi

Hồng Kông, đặc biệt sau sự kiện Thiên An Môn năm 1989, làn sóng di cư khỏi Hồng Kông càng nhiều hơn.

Thêm vào đó, việc diễn viên Châu Nhuận Phát phát triển sự nghiệp từ Hồng Kông sang Hollywood và sau đó quay về với điện ảnh Hoa ngữ giúp chúng ta có được một trường hợp điển hình để tìm hiểu vai trò của một ngôi sao Hồng Kông trong việc hòa giải các cuộc tranh luận về xã hội, chính trị và văn hóa khác nhau trong mối quan hệ giữa Hồng Kông và Trung Quốc. Sự bùng nổ của ngành công nghiệp điện ảnh địa phương đã đưa Hồng Kông trở thành một trong những thành phố quan trọng nhất của ngành sản xuất phim ở Đông Á trong những năm 1980 và đầu những năm 1990. Từ nền tảng này, nhiều ngôi sao bản địa, bao gồm Châu Nhuận Phát, bắt đầu tiến vào thị trường phim quốc tế. Tuy nhiên, chỉ sau hơn một thập niên phát triển rực rỡ, nền điện ảnh Hồng Kông đã bước vào thời kỳ suy thoái kéo dài sau năm 1997 khi Hồng Kông trở về với Trung Quốc. Sản lượng sản xuất phim hàng năm ở Hồng Kông giảm gần 40%, từ 242 phim vào năm 1993 xuống còn 150 phim vào năm 2000; và doanh thu của ngành bị giảm gần một nửa, từ 1 tỷ đô-la Hồng Kông vào năm 1993 xuống còn 0,45 tỷ đô-la Hồng Kông năm 2001.

Mặc dù thành công về thương mại và có tầm ảnh hưởng quan trọng trong nền công nghiệp màn ảnh rộng bản địa, diễn viên Châu Nhuận Phát cũng không tránh khỏi tác động của khủng hoảng trong ngành công nghiệp điện ảnh Hồng Kông. Ông từng chỉ trích tình trạng sụt giảm giá trị của ngành công nghiệp điện ảnh và thị trường phim Hồng Kông, nơi đang tràn ngập những bộ phim kém chất lượng với nội dung na ná nhau, không tập trung vào cốt truyện và nhìn chung là thiếu sáng tạo. Hệ quả là số lượng phim Châu Nhuận Phát

lựa chọn tham gia trong giai đoạn nửa đầu thập niên 1990 ít hơn đáng kể so với nửa cuối thập niên 1980.

“

Nam chính trong các bộ phim hành động của Ngô Vũ Sâm, đặc biệt là những nhân vật do Châu Nhuận Phát thủ vai, đã chỉ ra nỗi sợ, sự không chắc chắn và sự hoang mang về tương lai của Hồng Kông.

– Nhà phê bình điện ảnh Julian Stringer

”

*Châu Nhuận Phát trong phim
Điệp Huyết Song Hùng*

Có nhiều yếu tố góp phần tạo nên sự nổi tiếng của Châu Nhuận Phát trong nền điện ảnh địa phương (đặc biệt là dòng phim hành động), cũng như góp phần vào sự phát triển và suy tàn của ngành công nghiệp điện ảnh Hồng Kông những năm 1980 và 1990. Một

trong những lý giải phổ biến nhất có liên quan tới tình hình chính trị không ổn định của thành phố này vào năm 1997, hiện tượng mà học giả Stephen Teo gọi là “*hội chứng Trung Quốc*”. Để thấy vai diễn của nhiều ngôi sao Hồng Kông như Thành Long, Địch Long, Lý Tu Hiền và Lý Liên Kiệt thường liên quan đến hình ảnh anh hùng dân tộc hoặc cảnh sát chính trực, những người đấu tranh cho niềm tự hào dân tộc hoặc bảo vệ công bằng xã hội. Ngược lại, nhiều vai diễn nổi tiếng của Châu Nhuận Phát thường nằm ở ranh giới của xã hội pháp trị và thế giới ngầm ngoài vòng pháp luật - như vai diễn Lý Mã Khắc trong *Bản Sắc Anh Hùng* (1986), Chung Tin-ching trong *Ngục Tù Phong Vân* (1987), Joe trong *Tung Hoành Tứ Hải* (1991) và Ah Jong trong *Điệp huyết Song Hùng* (1989). Julian Stringer lập luận rằng việc hình ảnh ngôi sao Châu Nhuận Phát được đặt ở lẫn ranh trắng - đen giúp chúng ta hiểu được câu chuyện trong *Bản Sắc Anh Hùng* và *Điệp huyết Song Hùng*, với bối cảnh lịch sử gắn liền với cơ chế xã hội coi trọng xuất thân và khả năng sinh tồn. Nam chính trong các bộ phim hành động của Ngô Vũ Sâm, đặc biệt là những nhân vật do Châu Nhuận Phát thủ vai, đã chỉ ra nỗi sợ, sự không chắc chắn và sự hoang mang về tương lai của Hồng Kông. Trong bài viết của một số học giả về phim hành động Hồng Kông, Châu Nhuận Phát và các nhân vật anh hùng màn ảnh của ông đại diện cho nỗi lo lắng tràn lan trong xã hội Hồng Kông khi tưởng tượng viễn cảnh Hồng Kông tái sáp nhập với Trung Quốc vào năm 1997.

Tương tự, một số nhà nghiên cứu điện ảnh cho rằng nỗi lo ngại về việc Hồng Kông bị Trung Quốc tiếp quản đã góp phần làm tăng số lượng người Hồng Kông di cư. Đây là vấn đề liên quan chặt chẽ đến cuộc khủng hoảng của ngành công nghiệp điện ảnh Hồng Kông, vì

nó làm giảm số lượng các chuyên gia trong ngành điện ảnh, các nhà đầu tư và khán giả điện ảnh địa phương. Nhìn nhận theo góc độ của nhà sản xuất phim ảnh, Liang Liang cho rằng các nhà đầu tư khi đó đang muốn nhanh chóng thu lợi nhuận từ các khoản đầu tư của họ trước năm 1997. Hệ quả là nhiều hãng phim và nhà làm phim đã ngừng thực hiện các dự án làm phim dài hạn. Về vấn đề này, nhận xét của Châu Nhuận Phát trước đó về điều kiện thị trường của điện ảnh Hồng Kông cho thấy ngôi sao này đã cảm nhận được cuộc khủng hoảng sẽ tác động tới sự nghiệp diễn viên của mình trước cách làm phim ngắn hạn ở Hồng Kông. Chính trong hoàn cảnh đó, Châu Nhuận Phát đã quyết định chuyển sự nghiệp sang Hollywood vào năm 1995.

Năm 1995, Châu Nhuận Phát tham gia bộ phim do chính ông viết kịch bản cùng đạo diễn Vi Gia Huy - *Hòa Bình Phạm Điểm* (*Peace Hotel*, 1995), đây cũng là bộ phim cuối cùng của ông tại Hồng Kông trước khi chinh phục kinh đô điện ảnh thế giới Hollywood. Hình ảnh Châu Nhuận Phát cầm súng khế quay đầu nhìn lại trên poster phim cũng giống như đang nhìn lại một thời vàng son của nền điện ảnh Hồng Kông. Sau bộ phim này, Châu Nhuận Phát đã trao tặng toàn bộ những chiếc cúp và giải thưởng của mình cho bảo tàng nghệ thuật Hồng Kông để khẳng định mình đã sẵn sàng cho một cuộc phiêu lưu mới.

*Bộ phim cuối cùng của Châu Nhuận Phát tại Hồng Kông trước khi
chinh phục Hollywood*

Theo học giả Steve Fore, việc Châu Nhuận Phát dịch chuyển đến Hollywood chỉ là một trong những ví dụ khẳng định sự lo lắng của xã hội Hồng Kông và mối e ngại của ngành công nghiệp điện ảnh địa phương về sự thay đổi chính trị của thành phố sau khi bị Trung Quốc tiếp quản. Tuy nhiên, khi tập trung vào mặt tiêu cực của cuộc khủng hoảng này, tức là vào mối nguy hiểm và mối đe dọa liên quan đến tình hình năm 1997, lý giải hình ảnh ngôi sao của Châu Nhuận Phát như một người đàn ông đang gặp khủng hoảng chỉ là một mặt của vấn đề. Trong tiếng Hoa, “*khủng hoảng*” là một từ ghép của “*nguy*” (*wei*) và “*cơ*” (*ji*), cho thấy cả những khó khăn, nguy hiểm lẫn cơ hội

và triển vọng. Mặc dù tình trạng di cư khỏi Hồng Kông vào thời điểm đó rất phổ biến, nhưng cảm giác hoảng loạn khiến người dân muốn rời thành phố bằng hộ chiếu nước ngoài không lan rộng trước năm 1997. Ngược lại, các quyết định liên quan đến việc nộp đơn di cư thường được đưa ra sau khi người ta đã cân nhắc cẩn thận và đánh giá thực trạng của các yếu tố như phúc lợi xã hội, hệ thống giáo dục và cơ hội kinh doanh.

Ngoài ra, Tổng thư ký Hồng Kông khi đó là David Robert Ford đã nhận định việc bãi bỏ quy định nhập cư những năm 1980 của một số nước phương Tây đã khuyến khích công dân Hồng Kông dịch chuyển trên phạm vi toàn cầu, vì việc di cư ra nước ngoài để tìm kiếm cơ hội mới đã trở nên dễ dàng hơn nhiều. Có thể đồng ý *nguy* đóng vai trò quan trọng trong việc hình thành ý thức về bản thân và bản sắc của người Hồng Kông vào thời điểm đó. Tuy nhiên, khi nghiên cứu về địa vị ngôi sao của Châu Nhuận Phát bên ngoài lĩnh vực phim ảnh hành động, cho thấy *cơ* cũng quan trọng không kém - để hiểu mức độ nổi tiếng của Châu Nhuận Phát ở Hồng Kông, cũng như hiểu mối quan hệ phức tạp giữa Hồng Kông và Trung Quốc đại lục vào thời điểm trước năm 1997.

Nhờ sự đơn giản hóa thủ tục nhập cư và đi lại giữa các quốc gia, cuộc di cư diễn ra ở Hồng Kông vào cuối những năm 1980 và 1990 là một phần của hệ thống di cư trong khu vực, nơi những người gốc Hoa ở khu vực đó có cách phản ứng tương tự nhau với điều kiện kinh tế toàn cầu. Nhận định trên có thể được chứng minh bằng tình trạng của ngành công nghiệp điện ảnh Hoa ngữ đương đại (bao gồm cả Hồng Kông). Trong khi sự phát triển của nền điện ảnh thương mại Hồng Kông trong những năm 1980 dần dần thu hút sự chú ý của

Hollywood, sự xuất hiện của các nhà làm phim “thế hệ thứ năm” cũng giúp mang các bộ phim của Trung Quốc đại lục trở lại thị trường phim quốc tế. Bối cảnh này diễn ra sau gần hai thập niên vắng bóng trên thị trường này do ảnh hưởng của *Cách mạng Văn hóa* vào giữa những năm 1960 tại Trung Quốc. Sự tăng trưởng của hệ thống rạp chiếu phim thương mại Hồng Kông và các nhà làm phim thế hệ thứ năm ở Trung Quốc đại lục không chỉ góp phần khiến mọi người quan tâm đến phim Hoa ngữ, mà còn tạo ra sự tiếp xúc ngày càng tăng giữa các nhà làm phim trong và ngoài ngành công nghiệp điện ảnh Hoa ngữ.

Trong những năm 1980 và 1990, một số lượng lớn các nhà làm phim và diễn viên Hồng Kông/Trung Quốc đã di cư sang Mỹ, Anh, Pháp và các nước phương Tây khác để học hỏi nhiều kỹ thuật và kỹ năng khác nhau. Ngoài các ngôi sao Hồng Kông như Thành Long, Lý Liên Kiệt, Hồng Kim Bảo và Châu Nhuận Phát, danh sách các nhà làm phim và diễn viên Trung Quốc di cư còn có đạo diễn đại lục Trần Khải Ca, đạo diễn - nhà quay phim Gu Changwei và các diễn viên Trần Xung, Ô Quân Mai, Trương Du, Tùng San, Trương Thiết Lâm... Mặc dù số lượng diễn viên Trung Quốc đại lục thành công xây dựng địa vị ngôi sao trong ngành công nghiệp điện ảnh quốc tế không nhiều như số lượng ngôi sao Hồng Kông đã làm được, nhưng sự di cư của họ là minh chứng cho thấy hiện tượng tài năng điện ảnh ra đi không chỉ diễn ra ở Hồng Kông.

Ngành công nghiệp điện ảnh Hồng Kông từ lâu đã theo đuổi giấc mơ Hollywood. Trong một cuộc phỏng vấn, Châu Nhuận Phát cũng tuyên bố rằng ông đến Hollywood là để *“tìm hiểu, để học ngôn ngữ... và để hiểu thêm về các nhà sản xuất phim cũng như cơ chế sản xuất*

phim ở nước ngoài”. Quyết định di cư từ châu Á sang Mỹ của ông được đưa ra với sự cân nhắc về triển vọng nghề nghiệp và sự phát triển cá nhân trên con đường điện ảnh chuyên nghiệp. Ông có ý định tìm kiếm cơ hội nghề nghiệp mới trên sân khấu toàn cầu, chứ không hoàn toàn vì do e ngại sự bất ổn chính trị và xã hội lúc bấy giờ.

Điều quan trọng cần lưu ý ở đây là Châu Nhuận Phát đã không trải qua bất kỳ giai đoạn thích nghi nào trước khi ông được chọn vào vai nam chính trong một bộ phim của Hollywood. Không giống như Thành Long, người đã tái gia nhập thị trường đại chúng Mỹ thông qua bộ phim *Rumble in the Bronx* (1995) do Hồng Kông sản xuất, hay Lý Liên Kiệt, người đóng vai phụ phản diện Wah Sing Ku trong *Lethal Weapon 4* (1998) trước khi trở thành nam chính ở Hollywood, Châu Nhuận Phát đã bỏ qua quá trình này. Trên thực tế, mặc dù các bộ phim Hồng Kông của Châu Nhuận Phát được lưu hành rộng rãi tại những cửa hàng video của các khu phố Tàu trên thế giới, nhưng hình ảnh ngôi sao của ông phần nào đó giới hạn trong giới yêu thích phim Hoa ngữ ở thị trường Mỹ trước giai đoạn giữa thập niên 1990. Châu Nhuận Phát rất có thể là ngôi sao Hồng Kông đầu tiên được Hollywood giới thiệu trực tiếp với công chúng Mỹ trong vai trò nam chính người gốc Hoa. Trước đó, ông không tham gia bất kỳ bộ phim nào từng được phát hành tại các rạp chiếu đại chúng của Mỹ và cũng không đóng bất kỳ vai phụ nào trong phim Hollywood. Tức là Châu Nhuận Phát có được địa vị ngôi sao tầm vóc toàn cầu chỉ bằng tài năng và bản sắc Hồng Kông rõ nét của mình. Do đó, quá trình dịch chuyển sự nghiệp của Châu Nhuận Phát qua bên kia Thái Bình Dương cũng là một trường hợp thú vị để nghiên cứu hành trình tỏa sáng xuyên quốc gia của ngôi sao Hoa ngữ.

Trong khi đó, các nhà làm phim và diễn viên từ ba nền công nghiệp điện ảnh Hoa ngữ (Trung Quốc đại lục, Đài Loan và Hồng Kông) làm việc cùng nhau ngày càng nhiều hơn để sản xuất *huayu dapian* (phim bom tấn Hoa ngữ). Đây là thứ tạo nên *huayu dianying* (điện ảnh Hoa ngữ) - một khái niệm đã được nhiều học giả điện ảnh áp dụng từ những năm 2000 để vượt qua sự bế tắc địa-chính trị gây ra như kết quả của việc kết hợp thị trường và sự di chuyển mạnh mẽ của các nhân tài trong nhiều nền công nghiệp điện ảnh Hoa ngữ khác nhau.

Sự kết hợp giữa truyền thống văn hóa Trung Quốc và ảnh hưởng phương Tây, vốn được nhập khẩu trong quá trình hiện đại hóa nhanh chóng từ thập niên 1970, đã biến Hồng Kông thành trung tâm sản xuất giàu có và năng động nhất của nền điện ảnh Hoa ngữ. Tuy nhiên, nét độc đáo này của điện ảnh Hồng Kông bắt đầu mờ dần khi ngành công nghiệp này phải đối mặt với sự trỗi dậy của điện ảnh Trung Quốc đại lục từ cuối thập niên 1980, cùng với việc Trung Quốc tăng cường tương tác với phần còn lại của thế giới. Trong bối cảnh này, ngành công nghiệp điện ảnh Hồng Kông cần phải cân nhắc các hoạt động sản xuất của mình và tìm kiếm nhiều giải pháp khác nhau để cải thiện chất lượng của các bộ phim được sản xuất tại địa phương. Đồng thời phải tái tạo hoạt động làm phim địa phương khi phải đối mặt với cả nền công nghiệp phim ảnh Hollywood mạnh mẽ và điện ảnh Trung Quốc đại lục ngày càng tham vọng.

Khi thị trường phim Trung Quốc đại lục tiếp tục phát triển mạnh mẽ, nhiều nhà làm phim và ngôi sao di dân, bao gồm Ngô Vũ Sâm, Từ Khắc, Trương Gia Chấn, Thành Long, Lý Liên Kiệt, Hồng Kim Bảo và Châu Nhuận Phát, đã dần trở lại với ngành công nghiệp điện

ảnh Hoa ngữ từ năm 2000. Mặc dù, đến nay số lượng phim Hollywood mà Châu Nhuận Phát tham gia không nhiều, nhưng ông đã thành công trong việc trở thành *“ngôi sao điện ảnh châu Á đầu tiên đóng vai nam chính trong một bộ phim lãng mạn, phức tạp với kinh phí lớn của Hollywood”*. Nhận định này vừa ghi nhận tình huống khó xử mà các ngôi sao châu Á phải đối mặt trong toàn bộ lịch sử điện ảnh Hollywood (tức là chỉ giới hạn trong những vai diễn liên quan đến võ thuật), vừa chỉ ra tầm quan trọng của vai diễn của Châu Nhuận Phát trong phim *Anna and the King* (1999). Mặc dù cho đến ngày nay, bộ phim vẫn là sản phẩm duy nhất của Hollywood mà Châu Nhuận Phát được chọn vào vai nam chính lãng mạn, nhưng kinh nghiệm của ông được đánh giá rất cao bởi giới điện ảnh Hoa ngữ, nơi có tham vọng tiến vào thị trường phim thương mại toàn cầu.

Đặt trong bối cảnh rộng hơn, *sự nghiệp sau năm 1997 của diễn viên Châu Nhuận Phát đã minh họa cách một ngôi sao Hồng Kông trở thành chất xúc tác cho nhận thức xã hội về bản sắc văn hóa châu Á trong ngành công nghiệp điện ảnh Mỹ. Nó cũng đánh dấu sự xuất hiện của nền điện ảnh xuyên quốc gia Hoa ngữ thông qua sự hiện diện của ngôi sao Châu Nhuận Phát*. Còn sự nghiệp của Châu Nhuận Phát trước năm 1997 đã góp phần tạo nên một Hồng Kông rực rỡ bản sắc, khiến người Hồng Kông ý thức về vị thế công dân toàn cầu của mình. Ông cũng truyền cảm hứng cho mọi người dân Hồng Kông nỗ lực vươn lên để có cuộc sống tốt đẹp hơn, đồng thời gánh vác trách nhiệm xã hội cũng như trách nhiệm với thế hệ tương lai.

GÌN GIỮ KHÍ CHẤT HỒNG KÔNG

Năm 1997 chắc chắn là năm định mệnh của Hồng Kông trên mọi phương diện khi vùng đất này được Vương quốc Anh trao trả cho chính quyền Trung Quốc đại lục. Trong suốt hai mươi năm trước đó, vấn đề Trung Quốc tiếp quản vào năm 1997 luôn là nỗi trăn trở lớn của mọi tầng lớp người dân Hồng Kông. Để chuẩn bị tinh thần cũng như dự đoán tương lai Hồng Kông khi trở về với Trung Quốc, bộ phim *1997 Rừng Đổi Màu* đã được đài ATV sản xuất và phát hành rộng rãi ở đại lục, Hồng Kông cũng như toàn châu Á. Về cơ bản, nội dung bộ phim hướng đến thông điệp Hồng Kông phát triển mạnh mẽ nhưng quá nhiều tự do, hỗn loạn, nguy hiểm và việc trở về với Trung Quốc có thể sẽ khiến Hồng Kông thành một nơi an toàn, phát triển và đáng sống hơn. Đó là một sự trấn an và vỗ về từ đại lục quyền lực đang âm thầm xây dựng tham vọng thống nhất “*một Trung Quốc*”.

Việc chuyển giao chủ quyền Hồng Kông về Trung Quốc đã được thực hiện vào giữa đêm ngày 1 tháng 7 năm 1997, đánh dấu bằng buổi đại lễ tại Trung tâm Hội nghị và Triển lãm Hồng Kông. Trung Quốc đồng ý cai quản Hồng Kông theo nguyên tắc “*một quốc gia, hai chế độ*” trong năm mươi năm tiếp theo, nghĩa là nơi này sẽ hưởng “một mức độ tự trị cao, trừ các vấn đề về quốc phòng và ngoại giao” trong thời gian đó. Ông Đồng Kiến Hoa đã nhậm chức Trưởng Đặc khu Hành chính Hồng Kông đầu tiên. Theo thống kê, có khoảng 10% người dân Hồng Kông đã di dân sang các nước khác trước khi Hồng Kông được trả lại cho Trung Quốc, vì họ không muốn sống dưới quyền cai trị của Trung Quốc, dù là ở giai đoạn đầu.

Cuộc khủng hoảng tài chính châu Á diễn ra ngay sau đó và những can thiệp mềm vào ngành giải trí Hồng Kông của chính phủ Trung Quốc đã bắt đầu tạo nên những thay đổi lớn đối với kinh đô

điện ảnh châu Á - Hồng Kông. Nền điện ảnh đậm bản sắc của Hồng Kông bắt đầu sa sút và bị cài cắm định hướng tuyên truyền khi dòng tiền khổng lồ từ Trung Quốc bắt đầu thao túng các hãng phim. Khán giả Hồng Kông nhanh chóng hiểu ra vấn đề và không còn mặn mà với rạp phim nội địa, bởi họ nhìn ra phim Hồng Kông đã bị ảnh hưởng bởi Trung Quốc.

Năm 2003, nửa triệu người tham gia vào cuộc tuần hành biểu thị phản đối chính quyền của ông Đổng Kiến Hoa và đề xuất thi hành Điều 23 Luật Cơ bản để bảo vệ các quyền tự do, dân chủ của Hồng Kông. Đề xuất này sau đó bị chính quyền Hồng Kông hủy bỏ. Năm 2005, ông Đổng Kiến Hoa đệ đơn từ chức Trưởng Đặc khu. Tăng Âm Quyền, Trưởng ty Hành chính, đã được chọn làm Trưởng Đặc khu để hoàn thành nốt nhiệm kỳ của Đổng Kiến Hoa. Năm 2012, ông Lương Chấn Anh kế nhiệm chức Trưởng Đặc khu. Cuộc thăm dò hàng năm của Đại học Hồng Kông vào cuối tháng 12 năm 2012 cho thấy *hơn 70% những người được hỏi ý kiến nói rằng họ tự nhận là người Hồng Kông chứ không phải là người Trung Quốc.*

Sau năm 1997, nổi trăn trở về bản sắc Hồng Kông không những không giảm mà ngày càng cuộn trào trong mạch ngầm của đặc khu hành chính này. Một người sành sỏi nhất về Hồng Kông cũng sẽ phải bối rối khi được hỏi: *“Đặc sản Hồng Kông là gì? Bản sắc Hồng Kông là gì?”*. Bởi lẽ, có quá nhiều điều hấp dẫn và đáng hãnh diện về mảnh đất được gọi là Hương Cảng này. Có lẽ nhiều người sẽ trả lời ngay là điện ảnh Hồng Kông, một đế chế từng một thời huy hoàng vượt khỏi tầm lãnh thổ để trở thành một trong những biểu tượng thời đại của châu Á, được xếp hạng một trong ba kinh đô điện ảnh của thế giới. Câu trả lời này đúng nhưng chưa đủ. Dù trả lời thế nào đi nữa,

người dân Hồng Kông hoặc người yêu thích Hồng Kông cũng cảm thấy chưa đủ.

Du khách quốc tế yêu Hồng Kông vì sự phồn hoa rực rỡ, là thiên đường mua sắm hàng hiệu miễn thuế, một mê cung đô thị với vô vàn mỹ thực đặc sản, các khu vui chơi giải trí hấp dẫn đa sắc văn hóa, những sòng bài Casino thâu đêm suốt sáng... Người Hồng Kông lại càng hào sảng, dễ thương, văn minh và gần gũi, người ta khó lòng không yêu mến họ khi đến nơi này. Đặc biệt, những tín đồ phim ảnh khu vực châu Á lại càng không thoát khỏi sức mê hoặc khi đặt chân đến Hương Cảng. Rất nhiều con đường, khu chung cư, nhà hàng, bến cảng ở mảnh đất này in đậm trong tiềm thức những ai từng yêu thích phim bộ Hồng Kông. Chỉ cần đi ngang qua Tiêm Sa Chủy (Tsim Sha Tsui – khu Nam Cửu Long), Xích Trụ (Stanley), Trung Hoàn (Central), Vịnh Nhỏ (Wang Chai)..., các tín đồ phim Hồng Kông như được sống lại cảm xúc trong các thước phim kinh điển cùng các thần tượng: Châu Nhuận Phát, Lưu Đức Hoa, Trương Quốc Vinh, Lương Triều Vỹ, Trương Mạn Ngọc, Ngô Thanh Liên, Trịnh Y Kiện... Không ít người lần đầu đến Hồng Kông đã có cảm giác như thuộc về nơi này vì những cảm xúc khó tả như vậy. Đến một thành phố xa lạ mà có cảm giác trở về, như đi trong ký ức, như bước vào những giấc mơ niên thiếu. Không có nhiều địa danh trên thế giới này có thể gây cho người ta cảm xúc đó.

Hồng Kông là nơi khiến người ta một khi đã đến, phải quay lại nhiều lần, giống như cảm giác phải lòng trong tình yêu vậy. Như thống kê ở trên, có rất nhiều lý do để yêu mến Hồng Kông, nhưng để giải thích cho cảm giác phải lòng rất đặc thù kia, ta có thể tạm khái quát trong cụm từ: *“Chất Hồng Kông”*. Không cần phải là một nhà

ngiên cứu xã hội thì bạn cũng dễ nhận thấy người Hồng Kông tạo nên “*Chất Hồng Kông*” trong mọi hành động và sản phẩm, dịch vụ của họ. Bản sắc và khí chất Hồng Kông rõ nét, riêng biệt đến mức không thể nhầm lẫn với Trung Quốc đại lục, dù họ đều là những thành tố gốc Hoa.

Từ bên ngoài nhìn vào Hồng Kông, người ta đã cảm thấy yêu mến, lưu luyến đến vậy thì tình cảm của người Hồng Kông dành cho quê hương họ không thể chỉ dùng từ sâu nặng để hình dung. Niềm tự hào pha lẫn nỗi trăn trở về bản sắc Hồng Kông sau năm 1997 - đã hình thành những mâu thuẫn ngày càng sâu sắc giữa người Hồng Kông (bản sắc) và Trung Quốc đại lục (tài chính và quyền lực).

Nhiều người không tránh khỏi cảm khái khi lá cờ hoa dương từ kinh của Hồng Kông không còn tung bay trên bến cảng khu Tân Giới. Suốt mấy thập niên, trong ký ức người Hồng Kông và người mê phim Hồng Kông, khu bến cảng đó là nơi các “đại ca” TVB đứng suy tư khi thất tình hoặc tính chuyện mở rộng địa bàn, buôn lậu, kết nghĩa anh em... Nhiều người cũng sẽ chạnh lòng nhớ lại ánh mắt nhiều nỗi niềm của Lý Mã Khắc trong *Bản Sắc Anh Hùng*, *Nhân vật điện ảnh khó quên nhất Hồng Kông do khán giả bình chọn*, khi anh ngồi câm lặng nơi bến cảng ngắm nhìn Hồng Kông với cái chân khập khiễng lúc sa cơ; hay trong cảnh phim mà hai nhân vật chính (của Địch Long và Châu Nhuận Phát) ngồi trên đồi nhìn xuống cảnh đêm rực rỡ, Lý Mã Khắc nói: “*Hồng Kông đẹp thật đấy, nhưng điều đẹp đẽ này sẽ không kéo dài*”. Đặt trong bối cảnh phim, đây là sự cảm khái của một người bị sa cơ, đã mất đi mọi thứ. Thế nhưng trong ẩn ý của đạo diễn Ngô Vũ Sâm, đó lại là sự lo lắng về tương lai Hồng Kông - cũng

là tâm sự chung của hầu hết người Hồng Kông vào thời điểm nửa cuối thập niên 1980.

“Màu” Trung Quốc xâm lấn dần vào nhiều góc ngách của “con rồng” Hồng Kông, không chỉ riêng ngành công nghiệp điện ảnh. Tuy nhiên, tiền và những hứa hẹn vĩ đại từ đại lục lại không thật sự có tác dụng với một điều, đó là *Bản sắc Hồng Kông*.

Sự đối lập tư tưởng sâu sắc diễn ra trong âm thầm, thậm chí nối tiếp qua các thế hệ trẻ Hồng Kông. Đây là một bất ngờ không nhỏ với chính quyền Trung Quốc khi tin rằng chỉ cần qua một hai thế hệ, qua vài chục năm, người Hồng Kông cũng sẽ không khác gì người Trung Quốc đại lục. Sau năm 1997, những đứa trẻ Hồng Kông lớn lên vẫn mang trong người bản sắc, khí chất của người Hồng Kông được truyền từ cha mẹ và nền giáo dục khai phóng vẫn chưa bị Trung Quốc can thiệp hoàn toàn. Cùng với sự cập nhật công nghệ thời đại toàn cầu, tự do Internet, thế hệ người trẻ Hồng Kông ngày càng thể hiện những ưu điểm vượt trội về nhận thức, văn hóa và trình độ. Bên cạnh đó, sự thiếu ý thức văn minh của lượng du khách và người nhập cư đến từ đại lục khiến cho mâu thuẫn về bản sắc, ý thức hệ giữa Hồng Kông và Trung Quốc ngày càng trở nên sâu sắc.

Cuộc chiến giữ gìn bản sắc diễn ra mỗi ngày tại Hồng Kông, nơi tạm thời trở thành “*một quốc gia, hai chế độ*”. Tuy nhiên, quyền tự chủ của Hồng Kông ngày càng trở nên mong manh trước sự thiếu cam kết của chính quyền Trung Quốc trong Tuyên bố chung Trung - Anh. Vào ngày 21 tháng 9 năm 2014, Quốc hội Trung Quốc khẳng định người dân Hồng Kông chỉ được quyền bầu đặc khu trưởng vào năm 2017 theo danh sách ứng cử viên phải được ủy ban bầu cử chấp thuận. Tuyên bố này đã làm dấy mạnh lên làn sóng biểu tình

phản đối, đòi bầu cử tự do, đỉnh điểm là phong trào bãi khóa của học sinh, sinh viên với biểu tượng là chiếc dù vàng để chống lại lựu đạn cay, hơi ngạt từ cảnh sát.

Các dải ruy băng vàng cũng được cột vào hàng rào, dính trên áo của người biểu tình và trang hoàng các trang mạng xã hội tại Hồng Kông. Người Hồng Kông coi dải ruy băng vàng là biểu tượng của khát vọng dân chủ. Biểu tượng này đã xuất hiện bốn trăm năm trước ở Anh Quốc từ một bài thơ, trong đó một người phụ nữ đã đeo để tưởng nhớ người chồng đi xa. Qua thời gian ruy băng vàng biểu tượng cho hy vọng, chiến thắng và tình yêu. Người Hồng Kông chọn ruy băng vàng vì họ vẫn hy vọng vào chiến thắng trong một cuộc chiến không cân sức, không phải bằng bạo lực mà bằng lý giải chân thực và tình yêu. Năm 2014, phong trào Dù Vàng của Hồng Kông đã làm xôn xao thế giới và chưa cuộc biểu tình nào trong lịch sử thời hiện đại có thể tạo nên tiếng vang sâu sắc đến thế.

Dù là ngôi sao lớn hoạt động mạnh ở cả đại lục lẫn Hồng Kông, nhưng Châu Nhuận Phát và nhiều ngôi sao khác như Lưu Đức Hoa, Lương Triều Vỹ, Hà Vận Thi... vẫn công khai lên tiếng ủng hộ người dân Hương Cảng. Ông phát biểu: *“Tôi đã gặp gỡ nhiều người dân, sinh viên - những người đã rất dũng cảm và tôi xúc động khi chứng kiến họ đang đấu tranh vì những quyền lợi của mình. Những sinh viên này đều có lý do của họ. Nếu chính quyền có thể đưa ra một giải pháp mà người dân hay giới sinh viên đồng thuận, tôi nghĩ rằng cuộc khủng hoảng sẽ chấm dứt. Khi chính quyền sử dụng các biện pháp bạo lực đàn áp sinh viên, điều đó sẽ khiến người dân Hồng Kông phẫn nộ. Tôi không muốn phải thấy bất kỳ ai bị thương. Đây là một cuộc biểu tình hòa bình và không cần phải dùng đến bất kỳ các biện*

pháp vũ lực hay hơi cay”. Hậu quả của thái độ này là lệnh cấm bất thành văn của Trung Quốc đại lục, bao gồm cấm hoạt động biểu diễn ở Trung Quốc, gỡ bỏ tất cả các quảng cáo liên quan, các đài truyền hình và hãng phim không được sử dụng, ký hợp đồng hay phát hành... Đối diện với việc này, diễn viên Châu Nhuận Phát chỉ hờ hững: *“Vậy thì tôi kiếm tiền ít đi thôi”*.

Trong khi đó, trước những sức ép cả về chính trị lẫn kinh tế, một số ngôi sao Hồng Kông đã thỏa hiệp với chính quyền Trung Quốc để có thể dễ dàng phát triển sự nghiệp, tiêu biểu nhất chính là một tên tuổi điện ảnh lớn ở Hồng Kông - Thành Long.

Châu Nhuận Phát - người từng tạo nên biểu tượng thời đại trong *Bản Sắc Anh Hùng* - vẫn giữ vững bản sắc của mình như vậy và Hồng Kông không chỉ có Châu Nhuận Phát có cách sống nghĩa khí như thế. Nhiều người Hồng Kông cũng bày tỏ sự đồng lòng của mình trong các phong trào biểu tình của Hồng Kông từ năm 2014 đến cao trào năm 2019, với nhiều hành động nghĩa khí, gắn kết và đùm bọc lẫn nhau. Họ đã tự hoàn thiện nên bức tranh “Bản sắc Hồng Kông” rõ nét và bi tráng đối với truyền thông thế giới. Có thể kể đến hào khí và cốt cách làm người của tỷ phú Hồng Kông Jimmy Lai, ông chủ của nhật báo ăn khách hàng đầu Hương Cảng - *The Apple Daily* là một ví dụ tiêu biểu về cách sống trọng nghĩa khinh tài của người Hồng Kông, dù họ ở bất cứ giai tầng xã hội nào. Vị tỷ phú này luôn biết rằng sự giàu có, địa vị của mình đến từ sự ủng hộ của người Hồng Kông, nên khi Hồng Kông hữu sự, ông sẵn sàng trả lại những gì ông có cho mảnh đất này.

Trong những biến động mang dấu ấn thời đại từ cuộc đấu tranh giữ gìn bản sắc và sự tôn nghiêm Hồng Kông, có lúc cả thế giới đã

hướng về Hồng Kông trong sự thán phục, trân trọng. Mặc dù để lại những bất ổn trên diện rộng và ít nhiều gây chia rẽ lập trường của những người sống tại Hồng Kông, nhưng lịch sử thế giới ở giai đoạn bản-lề-thời-đại đầu thế kỷ 21 sẽ không thể không nhắc đến Hồng Kông. Thậm chí, những biến động xã hội nơi xứ Cảng Thơm có thể đang báo hiệu sự khởi đầu cho một kỷ nguyên mới của thế giới sau này.

Chương năm

Chinh phục Hollywood

"Nói về sức hút đối với cả hai giới thì Châu Nhuận Phát là một người đàn ông lạnh lùng, gợi cảm, mạnh mẽ, quyến rũ và hài hước."

MỘT ANH HÙNG CHÂU Á KHÁC BIỆT TRÊN MÀN ẢNH HOLLYWOOD

Hollywood chính là giấc mơ Mỹ khắc nghiệt nhất đối với những người không phải da trắng. Sự phân biệt đối xử, không coi trọng những giá trị Á Đông hoặc vị thế của các diễn viên gốc châu Á trên phim Hollywood rất rõ nét trong nhiều thập niên. Hành trình Châu Nhuận Phát chinh phục kinh đô điện ảnh thế giới không đơn thuần

chỉ là một diễn viên châu Á hiếm hoi vượt khỏi những khó khăn, rào cản trùng trùng để trở thành một ngôi sao Hollywood. Ông chính là một tiền lệ hiếm hoi, một người đã bước đầu xóa bỏ những rào cản, định kiến về vị thế người châu Á tại Hollywood.

Sự khác biệt lớn đối với riêng trường hợp Châu Nhuận Phát chính là Hollywood chủ động mời ông vào vị thế nam chính lãng mạn được coi trọng trong phim và tôn trọng bản sắc Á Đông mà ông đại diện. Điều này cũng có thể hiểu, Hollywood nhìn nhận diễn viên Châu Nhuận Phát là một biểu tượng của châu Á, bởi sức ảnh hưởng đặc biệt lớn của ông lên nhiều quốc gia và giai tầng xã hội trong thời hiện đại. Ở một góc độ đầy ý nhị, mối quan hệ Đông - Tây đã dần trở nên song phẳng qua những vai diễn của Châu Nhuận Phát tại Hollywood. Điều này phù hợp với sự vận động toàn cầu hóa về kinh tế và giao thoa văn hóa, cũng là chiến lược mà Hollywood muốn chứng minh kinh đô điện ảnh này thực sự hướng đến đa văn hóa và toàn cầu hóa. Cột mốc mang tính lịch sử của ngành công nghiệp điện ảnh này cũng đủ lớn đến mức chưa từng có người châu Á nào làm được, trừ Châu Nhuận Phát.

Hollywood, trung tâm của điện ảnh thương mại toàn cầu, luôn có sức hấp dẫn đối với nhiều diễn viên gốc Hoa. Tuy nhiên, trước thập niên 1990, điện ảnh Hoa ngữ có rất ít người (ngoại trừ Huỳnh Liễn Sương và Lý Tiểu Long) đạt được vị trí ngôi sao điện ảnh ở Mỹ và định kiến về chủng tộc của Hollywood với diễn viên gốc Á không thay đổi. Tình trạng này có vẻ bắt đầu khởi sắc vào những năm 1990, khi một loạt các ngôi sao điện ảnh Hồng Kông, bao gồm các tên tuổi như Châu Nhuận Phát, Thành Long, Lý Liên Kiệt và Dương Tử Quỳnh

mở rộng sự nghiệp vào Hollywood. Có nhiều yếu tố đã góp phần vào sự thay đổi này. Đầu tiên, sự thịnh vượng của nền điện ảnh Hồng Kông và sự trỗi dậy của các ngành công nghiệp điện ảnh Đông Á khác trong những năm 1980 đã thu hút sự chú ý toàn cầu. Thông qua việc lưu hành video, các liên hoan phim và rạp chiếu phim nghệ thuật, các bộ phim Đông Á đã tìm thấy chiến lược để thâm nhập thị trường phim Mỹ. Mặc dù việc phân phối phim tiếng Hoa ở thị trường này vẫn bị hạn chế, nhưng nó đã nuôi dưỡng và hình thành một nhóm người hâm mộ thể loại này ở Mỹ. Thông qua những bộ phim này, các ngôi sao điện ảnh Hồng Kông đã thể hiện sự hấp dẫn đa chủng tộc và đa văn hóa của họ.

Thứ hai, do số lượng người nhập cư Trung Quốc tăng mạnh, sự thay đổi quyền lực của người tiêu dùng đã diễn ra ở thị trường phim Mỹ và toàn cầu. Đồng thời, sự tăng trưởng nhanh chóng của nền kinh tế châu Á trong ba thập niên qua đã nâng cao vị thế của thị trường phim Đông Á trong chiến lược phân phối toàn cầu của Hollywood, và cấu trúc nhân khẩu học trong thị trường nội địa của Hollywood cũng đã thay đổi. Cụ thể, dân số những người di dân gốc Hoa và con cháu của họ đang tăng với tốc độ nhanh hơn từ bốn đến năm lần so với tốc độ tăng trưởng của tổng dân số Mỹ. So với thế hệ người di dân gốc Hoa lớn tuổi, ngày càng nhiều người di cư gốc Hoa mới bắt đầu làm những công việc có địa vị xã hội cao như luật sư, doanh nhân và nhà khoa học. Có được kết quả đó nhờ vào các quy định mới về nhập cư của Mỹ, đặc biệt là *Đạo luật Di trú* (1990). Sự thay đổi này có nghĩa là cộng đồng người Hoa bắt đầu sở hữu sức mạnh tiêu dùng mới và ngày càng đáng kể ở thị trường nội địa Mỹ.

Tuy nhiên, hành trình thâm nhập thị trường điện ảnh Mỹ của Châu Nhuận Phát và các ngôi sao Hồng Kông khác đã thách thức hiện trạng ở Hollywood. Sự thách thức không chỉ vì sự hiện diện của người châu Á vốn không được xem trọng ở Hollywood, mà còn vì những ngôi sao như Châu Nhuận Phát đã quá nổi tiếng trong thị trường phim châu Á. Như Châu Nhuận Phát từng chia sẻ:

“Vai diễn tốt là rất quan trọng, nhưng quan trọng hơn cả chính là kịch bản. Bởi vì tôi, một người châu Á, có rất nhiều người hâm mộ, những người hết lòng ủng hộ tôi. Nếu tôi chọn sai vai trong một bộ phim, họ sẽ cảm thấy xấu hổ, cho cả tôi và họ... Nếu nói rằng đến Hollywood là một trong những ước mơ của tôi, thì có lẽ ước mơ này thành hiện thực và giúp ích cho sự nghiệp của tôi. Nhưng mặt khác, nó cũng có thể làm hỏng sự nghiệp của tôi nếu tôi không cẩn thận.”

Có thể thấy Châu Nhuận Phát hiểu rõ về địa vị ngôi sao và lượng người hâm mộ của mình ở châu Á. Ông biết rằng diễn xuất của mình trong các bộ phim Hollywood có thể sẽ ảnh hưởng đến sự nổi tiếng của mình ở cả thị trường mới và thị trường đã thành hình. Điều này khiến Châu Nhuận Phát trở thành đối tượng thích hợp để thông qua đó, chúng ta tìm hiểu về sự chuyển đổi sự nghiệp của ngôi sao Hồng Kông từ thị trường phim châu Á sang thị trường Mỹ, cũng như xem xét các thay đổi của Hollywood liên quan đến vấn đề chủng tộc.

VỊ THẾ NGƯỜI Á ĐÔNG QUA HÌNH ẢNH CHÂU NHUẬN PHÁT

Hollywood nổi tiếng với sự mô tả rập khuôn về hình ảnh đàn ông châu Á là nguyên thủy, trẻ con, cọc cằn, nhu nhược, lạc hậu... hoặc

như một mối đe dọa đối với xã hội Mỹ. Trong vấn đề này, Hollywood bị chỉ trích vì quá ưu ái quyền lực người da trắng, thể hiện rõ qua sự phân biệt đối xử với người phương Đông, xem họ như “mối nguy hiểm da vàng”. Quan niệm của Hollywood về “mối nguy hiểm da vàng” này giải thích cho tình trạng có quá ít các diễn viên châu Á được chọn vào vai nam chính trong điện ảnh Hollywood. Như nhà phê bình Jachinson Chan đã chỉ ra, nỗi sợ “sự khác biệt phương Đông” của Hollywood đã gây ra tình trạng loại bỏ các nhân vật châu Á trên màn bạc từ những năm 1920 đến một thời gian dài, sau khi tình trạng tẩy chay người da đen trở thành điều cấm kỵ trong ngành công nghiệp phim Mỹ. Đề cập đến tình huống này, Chan cho rằng việc loại bỏ diễn viên da vàng đã loại bỏ các diễn viên châu Á khỏi lực lượng lao động. Điều này nối lại truyền thống lịch sử loại bỏ người di cư gốc Hoa khỏi việc cạnh tranh lao động ở Mỹ.

Mặc dù việc tẩy chay người da vàng đã trở nên ít phổ biến hơn trong những năm gần đây. Thế nhưng nhiều học giả điện ảnh, như Gina Marchetti và Lo Kwai-cheung, tin rằng quan niệm về sự khác biệt phương Đông của Hollywood không thay đổi nhiều, bất chấp sự xuất hiện của các ngôi sao người Hoa ở Mỹ vào những năm 1990. Đối với họ, các bộ phim Hollywood của Châu Nhuận Phát, như *The Replacement Killers* (1998), *The Corruptor* (1999) và *Anna and the King* (1999), chỉ là những ví dụ tiếp tục củng cố các mô tả của Hollywood về đàn ông châu Á.

Trong khi các nghiên cứu của Marchetti và Lo rất quan trọng trong việc tiết lộ những hạn chế mà nhiều diễn viên châu Á gặp phải ở Mỹ, có ba yếu tố bổ sung có thể giúp chúng ta hiểu thêm về quá trình xây dựng hình ảnh châu Á trong điện ảnh Hollywood theo chiều

sâu. Đầu tiên, như đã đề cập ở đầu chương, những bước chuyển trong sự nghiệp của các ngôi sao Hồng Kông trong những năm 1990 không mang ngụ ý rằng họ sắp từ bỏ thị trường châu Á và bắt đầu hình ảnh mới ở Hollywood. Những ngôi sao này có thể mạnh độc đáo riêng, bao gồm các kỹ năng điện ảnh khác nhau, kiến thức làm phim và sức hấp dẫn với thị trường châu Á. Do đó, họ có một mức độ quyền lực nào đó khi đàm phán vai diễn trong các bộ phim Hollywood. Theo nghĩa này, việc cân nhắc về sức mạnh của các ngôi sao trong sản xuất phim cần phải được xem xét.

Thứ hai, sự hiện diện của ngôi sao ngoài phạm vi màn bạc Hollywood cũng cần được đánh giá. Như đạo diễn Antoine Fuqua nhận xét, sự ra mắt Hollywood của Châu Nhuận Phát trong *The Replacement Killers* (1998) sẽ khiến khán giả cảm thấy đây là phiên bản Mỹ của bộ phim Hồng Kông nổi tiếng của Châu Nhuận Phát - *Điệp huyết song hùng* (1989). Bằng cách đưa phong cách phim hành động Hồng Kông (như các pha bắn súng slow-motion và chuyển động cơ thể cách điệu) trong quá trình sản xuất, hãng phim Columbia Pictures cho thấy họ đang nỗ lực kết hợp ngôn ngữ điện ảnh Hồng Kông vào điện ảnh hành động của mình. Bằng cách đó, hãng phim không chỉ có ý định thu hút người hâm mộ của dòng phim hành động Hồng Kông, mà còn quảng bá Châu Nhuận Phát như một ngôi sao sẽ mang đến trải nghiệm điện ảnh mới cho những khán giả chỉ quen thuộc với phim hành động Hollywood.

Châu Nhuận Phát trong bộ phim The Replacement Killers (1998)

Thứ ba, cần tính đến sự thay đổi về cấu trúc nhân khẩu học của ngành công nghiệp điện ảnh và thị trường phim. Như Marchetti lập luận, các nhân vật châu Á phải hy sinh tính chủ quan của họ và bất kỳ mong muốn nào về việc gìn giữ bản sắc của mình - để được chấp nhận bởi xã hội da trắng, nhóm người đang thống trị nền điện ảnh Hollywood. Mặc dù Marchetti sử dụng một cách tiếp cận lịch sử trong nghiên cứu của mình, lập luận của cô vẫn cho rằng Hollywood và thị trường chính của Mỹ ở một mức độ nào đó vẫn bị chi phối bởi những người đàn ông trung lưu da trắng. Tuy nhiên, khi quá phụ thuộc vào mối quan hệ thuộc địa giữa phương Tây và phương Đông, nghiên cứu của Marchetti về cách Hollywood mô tả hình ảnh châu Á trong mối quan hệ giữa các chủng tộc ngày càng gợi ra nhiều thắc mắc trong bối cảnh xã hội và văn hóa đương đại, khi tính di động toàn cầu và giao thoa văn hóa đã trở thành chuẩn mực. Tốc độ di dân và du lịch quốc tế ngày càng tăng (cả trong giải trí và kinh doanh), hôn

nhân giữa các chủng tộc và cấu trúc nhân khẩu học thay đổi của thị trường nội địa Mỹ, đã làm thay đổi nhận thức chung của công chúng Mỹ về người nhập cư châu Á. Do đó, chúng ta cũng nên xem xét bối cảnh xã hội đã định hình cách thể hiện bản sắc văn hóa của các ngôi sao châu Á trong ngành công nghiệp điện ảnh Hollywood.

Chưa nhắc đến lối kể chuyện phương Đông trong các bộ phim Hollywood của Châu Nhuận Phát, một sự khác biệt lớn có thể được xác định trong các bộ phim này chính là chiến lược tiếp thị. Trái ngược với quá trình đồng hóa văn hóa và sự khách quan hóa các nhân vật châu Á trong điện ảnh Hollywood thời kỳ đầu, tất cả các bộ phim Hollywood của Châu Nhuận Phát đều nhấn mạnh cách người đàn ông châu Á khẳng định tầm ảnh hưởng của mình đối với các đối tác da trắng. Cách nhìn này thể hiện nỗ lực của Hollywood trong việc kết hợp với quan điểm chủ quan châu Á. Điều này đặc biệt rõ ràng trong bộ phim Hollywood đầu tiên của Châu Nhuận Phát, *The Replacement Killers* (1998). Trong đó, nhân vật John Lee của ông hợp tác với một tay buôn tài liệu giả có tên Meg Coburn (do Mira Sorvino đóng) và đánh bại trùm băng đảng Terence Wei (do Kenneth Tsang đóng). Chuẩn mực đạo đức của Lee và hành động của anh cũng giúp anh nhận được sự tôn trọng từ thám tử Stan “Zeedo” Zedkov (do Michael Rooker đóng). Bất chấp những ồn ào về mối quan hệ hợp tác của bộ phim, đoạn phim giới thiệu đã đặt hai đối tác người da trắng của Lee là Coburn và thám tử Zedkov ở phía sau, đồng thời giới thiệu người hùng gốc Hoa là nhân vật trung tâm, người trải qua gần như toàn bộ câu chuyện và thực hiện các hành động. Điều này rõ ràng đã tiếp thị bộ phim như một cỗ xe đưa Châu Nhuận Phát thành ngôi sao.

Để so sánh, đoạn trailer ban đầu cho *The Corruptor* (1999) thuật lại hai câu chuyện song song về Nick Chen của Châu Nhuận Phát và Richard Wallace của Mark Wahlberg. Mặc dù sự hiện diện của nhân vật Chen có vẻ ít nổi bật trong đoạn trailer này, nhưng yếu tố châu Á chắc chắn có ảnh hưởng đến quá trình sản xuất bộ phim. Lori Drazen, Phó chủ tịch cấp cao của Phòng tiếp thị sáng tạo New Line Cinema, cho biết hãng phim đã sản xuất ba đoạn trailer trước khi bộ phim được công chiếu. Hai trailer đầu tiên tập trung vào danh tính kép của Wallace, một cảnh sát mới ở khu phố Tàu và một thanh tra về các vấn đề nội bộ, nhưng cả hai trailer này đều thất bại trong các thử nghiệm thị trường. Do đó, hãng phim đã điều chỉnh các yếu tố thể hiện mối quan hệ của hai nhân vật chính trong đoạn trailer thứ ba - đoạn trailer kể câu chuyện từ quan điểm của cả Chen và Wallace. Nó không chỉ bỏ qua vai trò thanh tra nội bộ của Wallace, mà còn nhấn mạnh vai trò của Chen như “cố vấn” của Wallace. Mặc dù Drazen không tiết lộ ai đã tham gia các thử nghiệm tiếp thị cho hai trailer đầu tiên, nhưng sự nhấn mạnh về vị trí của Châu Nhuận Phát trong quá trình phát triển của trailer cho thấy các hãng phim không thể dễ dãi trong việc sử dụng hình ảnh phương Đông trong quá trình quảng bá bộ phim được nữa.

Châu Nhuận Phát trong phim The Corruptor

Quá trình quảng bá cho bộ phim Hollywood thứ ba của Châu Nhuận Phát, *Anna and the King* (1999), cũng xác nhận rằng cuộc đàm phán về tính chủ quan châu Á và tính khách quan phương Đông này đang diễn ra ở Mỹ. Thoạt nhìn, cách tiếp thị của *Anna and the King* dường như vẫn đi theo con đường truyền thống của Hollywood bằng cách đặt nhân vật của Châu Nhuận Phát ở hậu cảnh, phía sau bạn diễn Jodie Foster trong poster phim. Theo cách này, poster phim có vẻ ủng hộ lập luận của Marchetti về vị trí thấp của phương Đông trên màn bạc Hollywood. Tuy nhiên, nếu xem xét kỹ hơn các tài liệu quảng cáo và truyền thông xung quanh bộ phim, chúng ta có thể nhận ra một câu chuyện khác. Chẳng hạn, đoạn trailer gốc của bộ phim (phát hành năm 1999) nói rõ nội dung phim xoay quanh “hai người đến từ hai thế giới khác nhau cùng chia sẻ một khoảnh khắc phi thường”. Theo đúng tinh thần của trailer này, Emanuel Levy đã viết một bài báo trên tờ *Variety* trước khi bộ phim được công chiếu,

trong đó thừa nhận sự bình đẳng của Vua Mongkut (Châu Nhuận Phát) và Anna (Jodie Foster), không ai vượt trội so với người kia - mặc dù họ khác nhau về nền tảng xã hội và văn hóa.

Châu Nhuận Phát trong phim Anna and the King

Cách hai nhân vật chính học hỏi lẫn nhau, như được mô tả trong đoạn trailer và thông tin truyền thông của ba bộ phim nói trên, nhằm giữ lại nét riêng của các nhân vật châu Á trong sự tương tác giữa các chủng tộc. Nó còn truyền tải thông điệp về việc phát triển mối quan hệ Đông - Tây mới (từ cả hai phía) trong bối cảnh thay đổi nhanh chóng của thế giới.

Khi tìm hiểu tài liệu truyền thông của ba bộ phim này, chúng ta không thể phủ nhận những nỗ lực của Hollywood trong việc quảng bá Châu Nhuận Phát như một biểu tượng châu Á mới, người thách thức cách thể hiện cũ của Hollywood về đàn ông phương Đông. Tuy

nhiên, không nên bỏ qua phân tích của Lo về việc lựa chọn Châu Nhuận Phát là giải pháp hời hợt của Hollywood nhằm chứng minh ngành công nghiệp điện ảnh Mỹ đã trở nên toàn cầu hóa và đa văn hóa hơn. Mặc dù các nhân vật của Châu Nhuận Phát thường được ưu tiên thể hiện những nét đặc trưng châu Á, cách Hollywood mô tả hình tượng này trên màn ảnh không phải là không có vấn đề. Chúng ta dễ dàng nhận thấy hành động trên màn ảnh của Châu Nhuận Phát trong các bộ phim Hollywood thường bị giới hạn ở các không gian phương Đông, như khu phố Tàu hay cung điện Xiêm, tạo ra sự mơ hồ về vị trí của các ngôi sao châu Á ở Hollywood.

Tính chủ quan của các nhân vật anh hùng do Châu Nhuận Phát đóng trong các bộ phim Hollywood trở nên mơ hồ hơn khi các hãng phim cố gắng đưa câu chuyện cá nhân của nhân vật vào câu chuyện chung. Không giống như những nhân vật phản diện bí ẩn ở châu Á có nền tảng cá nhân gần như hoàn toàn bị che khuất trong điện ảnh Hollywood, các bộ phim Hollywood của Châu Nhuận Phát sản xuất vào cuối những năm 1990 đều cố gắng cho khán giả Mỹ biết về xuất thân và quá trình nhân vật phát triển thành mẫu hình mà họ thấy trong phim. Chẳng hạn, phần tặng kèm của DVD *The Replacement Killers* tiết lộ rằng cha của Lee là một vị tướng bị cầm tù trong giai đoạn *Cách mạng Văn hóa*. Mặc dù đã bị xóa khỏi phiên bản chiếu rạp vì hãng phim xem xét phát hành bộ phim ở Hồng Kông - nơi khi đó do Trung Quốc quản lý - để tận dụng lực lượng người hâm mộ sẵn có của Châu Nhuận Phát, cảnh phim này được phục hồi và bổ sung trong DVD được phát hành ở Bắc Mỹ. Việc này nhằm giúp khán giả hiểu thêm về lý do hình thành mối quan hệ đối tác giữa Lee và Coburn.

Tuy nhiên, loại câu chuyện bổ sung này mang lại một kết quả mơ hồ. Một mặt, nó làm sáng tỏ hình ảnh nhân vật và giúp khán giả Mỹ hiểu được động lực của người anh hùng gốc Hoa. Mặt khác, khi cho khán giả Mỹ biết cảnh này đã bị xóa vì hãng phim lo lắng về sự kiểm duyệt của chính phủ Trung Quốc, phần nội dung bổ sung này càng củng cố quan điểm của Hollywood về một Trung Quốc khác biệt với thế giới phương Tây.

Ngoài ra, Hollywood thường sử dụng các cử chỉ thân mật để mô tả tình cảm giữa hai nhân vật da trắng, nhưng điều này không xuất hiện trong các bộ phim Hollywood của Châu Nhuận Phát. Sự thiếu vắng những cảnh thân mật như vậy giữa nhân vật của Châu Nhuận Phát và phụ nữ da trắng, như Coburn trong *The Replacement Killers* và Anna trong *Anna and the King*, dường như đưa ra bằng chứng rõ ràng hơn về sự mô tả rập khuôn về đàn ông phương Đông như một nhân vật vô tính và không lãng mạn. Tuy nhiên, nếu xem xét diễn xuất của Châu Nhuận Phát trong các bộ phim Hồng Kông, chúng ta sẽ thấy từ khi đạt được địa vị ngôi sao hàng đầu vào năm 1986, ông hiếm khi dựa vào những cảnh thân mật rõ ràng để thể hiện tình cảm lãng mạn hoặc khả năng sinh lý của người đàn ông. Có thể mô tả sự thân mật thể xác trên màn ảnh đúng là phương pháp phổ biến để truyền tải mức độ gắn bó tình cảm trong các bộ phim điện ảnh Hollywood, nhưng đó không phải là biểu hiện duy nhất của sự lãng mạn. Xu hướng quá coi trọng sự thân mật thể xác trong các bộ phim Hollywood làm giảm sự đa dạng của các biểu hiện tình cảm trên phương diện điện ảnh. Đồng thời có nguy cơ bỏ qua sự tinh tế và sáng tạo của diễn viên trong việc thể hiện các cử chỉ lãng mạn khác nhau. Do đó, thật quá vội vàng khi chỉ trích Châu Nhuận Phát đánh

mất tính chủ quan của nhân vật chỉ dựa vào việc thiếu những cảnh tiếp xúc thân mật.

Sự hiện diện của ngôi sao Châu Nhuận Phát trong các bộ phim Hollywood và tài liệu truyền thông cho các bộ phim đó chứng tỏ vị trí khó xử mà các ngôi sao châu Á phải đối mặt ở Hollywood vào đầu thế kỷ 21. Một mặt, Châu Nhuận Phát được giới thiệu như là niềm hy vọng của người châu Á trong việc thách thức quan điểm rập khuôn của Hollywood về phương Đông. Mặt khác, các hãng phim Hollywood cũng đang nỗ lực để tạo ra các kịch bản thuyết phục hơn về cách mô tả hình ảnh phương Đông.

Cả *The Replacement Killers* và *The Corruptor* đều cố gắng đưa các yếu tố đấu tranh cảm xúc vốn thường thấy trong phim tình cảm vào nội dung, để tiếp tục xây dựng hình tượng anh hùng hành động giàu tình cảm của Châu Nhuận Phát. Nhưng bộ phim sử thi lãng mạn *Anna and the King* có vẻ muốn sử dụng hình ảnh ngôi sao hành động của Châu Nhuận Phát. Tuy nhiên, do không thể hoàn toàn nắm bắt được tính chủ quan châu Á, ba bộ phim Hollywood đầu tiên của Châu Nhuận Phát có phần không đồng đều khi xét về các quy ước thể loại, và đây cũng là lý do khiến những bộ phim này không thu về kết quả quá tốt tại các phòng vé trong nước Mỹ và quốc tế.

Mặc dù chưa có những nỗ lực rõ ràng nhưng có thể thấy Hollywood đã công nhận ảnh hưởng của châu Á đối với ngành công nghiệp điện ảnh Mỹ. Thông điệp mơ hồ được truyền tải bởi các tài liệu quảng cáo phim đã hé mở về cách tiếp thị toàn cầu của Hollywood đang bắt đầu định hình sự phát triển câu chuyện, về sự tham gia của các lực lượng lịch sử và chính trị khác nhau, đã bắt đầu

làm phức tạp cách Hollywood xây dựng hình ảnh người đàn ông Á châu.

SỰ TỎA SÁNG CỦA MỘT NGÔI SAO HỒNG KÔNG TẠI MỸ

Giới thiệu Châu Nhuận Phát với công chúng Mỹ vào những năm 1990 không phải là một nhiệm vụ dễ dàng. Là một ngôi sao lớn trong cộng đồng người Mỹ gốc Á và đã đạt được địa vị ngôi sao lớn ở Mỹ, nhưng tên của ông vẫn còn khá xa lạ với nhiều khán giả Mỹ vào thời điểm đó. Để tận dụng địa vị ngôi sao của Châu Nhuận Phát ở Mỹ, Hollywood cần phải thỏa hiệp với những kỳ vọng khác nhau từ khán giả - những người có thể quen thuộc hoặc không quen thuộc với Châu Nhuận Phát và các bộ phim Hồng Kông của ông. Một chiến lược mà Hollywood áp dụng là liên kết hình ảnh Châu Nhuận Phát với các ngôi sao thành danh mà công chúng Mỹ đã quen thuộc.

Một năm trước khi *The Replacement Killers*, bộ phim Hollywood đầu tiên của Châu Nhuận Phát, đến với khán giả, báo *Los Angeles Times* đã xuất bản một bài viết của Cheo Hodari Coker, mô tả Châu Nhuận Phát là một người đàn ông “*thanh lịch hơn Pierce Brosnan, nhanh nhẹn hơn Jean-Claude Van Damme, coi trọng danh dự hơn Steven Seagal và có sự hấp dẫn của Denzel Washington*”. Brosnan là một diễn viên người Ireland, Van Damme có nguồn gốc từ Bỉ, Seagal là một diễn viên người Mỹ da trắng nổi tiếng với năng lực võ thuật châu Á và Washington là một diễn viên người Mỹ gốc Phi. Những ngôi sao này rõ ràng gắn liền với những bản sắc dân tộc/chủng tộc khác hoặc các nền văn hóa không nói tiếng Anh. Sự hiện diện của họ cũng được Hollywood gọi lên để định hình hình ảnh ngành công nghiệp như một trung tâm điện ảnh toàn cầu, đa dạng về chủng tộc và văn hóa. Bằng cách so sánh Châu Nhuận Phát với

những ngôi sao này và nhấn mạnh sức hút phi thường trên màn ảnh của nam diễn viên, Hollywood chỉ ra rằng hình tượng màn ảnh của ông có thể dễ dàng vượt qua sự khác biệt về chủng tộc và văn hóa. Họ cũng ngụ ý rằng, tính châu Á của Châu Nhuận Phát cũng nên được coi là một phần của chiến lược toàn cầu của Hollywood.

Một điều quan trọng nữa trong cách truyền thông Mỹ nói về bước chuyển trong sự nghiệp của Châu Nhuận Phát là làm nổi bật sự pha trộn các phẩm chất ngôi sao của nam diễn viên, như phong cách, thanh lịch, gợi cảm, nhanh nhẹn và trọng danh dự. Trong một cuộc phỏng vấn về dàn diễn viên của *Anna and the King*, đạo diễn Tennant nhận định:

“Nói về sức hút đối với cả hai giới thì Châu Nhuận Phát là một người đàn ông lạnh lùng, gợi cảm, mạnh mẽ, quyến rũ và hài hước. Một điều khác về Châu Nhuận Phát là khi tôi biết Vua Mongkut đã trải qua nhiều năm đi tu, tôi thấy Châu Nhuận Phát có sự điềm tĩnh và nhẹ nhàng để thể hiện được điều đó.”

Tennant liệt kê một số đặc điểm có vẻ mâu thuẫn với nhau - chẳng hạn như sự lạnh lùng và hài hước, điềm tĩnh và gợi cảm, nhẹ nhàng và mạnh mẽ - cho thấy sức hút cá nhân của ngôi sao phù hợp với vai trò trên màn ảnh của Châu Nhuận Phát. Vị đạo diễn đã lặp lại một cách sống động những bình luận của truyền thông Mỹ về bản chất đa chiều của hình tượng ngôi sao Châu Nhuận Phát.

Thông qua các cuộc thảo luận về sức thu hút ngôi sao của Châu Nhuận Phát, giới truyền thông liên tục nói với khán giả Mỹ rằng sự xuất hiện của ngôi sao này tại Hollywood sẽ giới thiệu một hình ảnh

châu Á mới cho nước Mỹ. Hình ảnh này có thể xóa tan hình ảnh phương Đông vốn thịnh hành và rập khuôn rằng đàn ông châu Á là yếu đuối và thấp kém. Để phục vụ cho ý thức về bản thân của khán giả người Mỹ gốc Á, Hollywood đã đi xa hơn và quay lại phê phán sự thờ ơ trong quá khứ của chính họ, dự đoán rằng sức hút ngôi sao của Châu Nhuận Phát và sự hiện diện trên màn ảnh có thể giúp ngành công nghiệp điện ảnh nói riêng, và xã hội Mỹ nói chung, thay đổi tiếng xấu phân biệt chủng tộc. Chẳng hạn như James Foley (với vai trò một đạo diễn da trắng), lập luận rằng dù khán giả Mỹ trong thập niên 1990 chưa quen nhìn người châu Á đóng vai chính trong phim Mỹ - nhưng nhân vật người Hoa của Châu Nhuận Phát và việc ông trở thành ngôi sao Hollywood, sẽ giúp công chúng Mỹ quen thuộc hơn với các nhóm dân tộc châu Á.

Sức cuốn hút của Châu Nhuận Phát trong vai vị vua phương Đông

Tương tự như của Foley, các nhà làm phim người dân tộc như đạo diễn người Mỹ gốc Phi Fuqua và nhà sản xuất người Mỹ gốc Hoa Terence Chang đã khẳng định rằng sự hiện diện của Châu Nhuận Phát đã giúp mở rộng quan điểm của Hollywood về các diễn viên thiểu số và người di cư từ Đông Á. Điều này còn hé lộ một tương lai đầy hứa hẹn, trong đó các diễn viên châu Á có thể nhận

được nhiều cơ hội hơn để tham gia các ngành công nghiệp điện ảnh Hollywood cũng như toàn cầu. Tất cả ý kiến của các nhà làm phim đều chỉ ra rằng Hollywood cố gắng duy trì tính cách châu Á của Châu Nhuận Phát trong quá trình phát triển sự nghiệp và thể hiện Châu Nhuận Phát như một biểu tượng công chúng có ảnh hưởng. Từ đó, giúp ngành công nghiệp điện ảnh và khán giả Mỹ mở rộng tầm nhìn và hiểu biết về châu Á, văn hóa châu Á và người châu Á.

Những bình luận của các nhà làm phim về địa vị ngôi sao của Châu Nhuận Phát đã được đón nhận nồng nhiệt trong các bài đánh giá phê bình phim của Mỹ về các phần biểu diễn của Châu Nhuận Phát, đặc biệt là những bài nói về *Anna and the King*. Chẳng hạn, vai Vua Mongkut của Châu Nhuận Phát được mô tả là một nhà lãnh đạo đầy quyền lực, mạnh mẽ, tinh tế và hùng mạnh. Điều này trái ngược với nhận xét về nhân vật này do Yul Brynner thủ vai trong bộ phim *The King and I* (1956), vốn thường tập trung vào vẻ ngoài kỳ lạ, vẻ đẹp man rợ và hành vi gây cười của nhân vật.

Không chỉ có được sự công nhận của các nhà phê bình phim chuyên nghiệp, hình ảnh ngôi sao của Châu Nhuận Phát cũng được công chúng đón nhận ở thị trường phim Mỹ. Phóng viên Zarminae Ansari đã nhận xét trong một tạp chí sinh viên: "*Bên cạnh sự lôi cuốn, Châu Nhuận Phát còn là một diễn viên tuyệt vời. Ông xứng đáng với một đề cử Oscar*". Theo quan điểm của Ansari, diễn xuất của Châu Nhuận Phát vượt trội so với bạn diễn Jodie Foster, người hai lần giành giải Oscar. Ông thuyết phục khán giả Mỹ rằng người đàn ông châu Á này không chỉ là một ngôi sao mà còn là một diễn viên rất giỏi. Nhiều ý kiến tương tự đến từ công chúng, cho thấy Châu Nhuận Phát đã thuyết phục khán giả Mỹ với hình ảnh mới của một người

đàn ông châu Á mạnh mẽ. Điều đó khá hiếm thấy trong phim điện ảnh Hollywood vào những thập niên trước, và nâng cao hiểu biết của thị trường điện ảnh Mỹ về giá trị màn ảnh của một ngôi sao châu Á trong nền điện ảnh toàn cầu.

Bên cạnh đó, Châu Nhuận Phát còn được thừa nhận như một diễn viên lành nghề và giàu kinh nghiệm tại Hollywood. Theo đạo diễn Fuqua, Châu Nhuận Phát không chỉ hiểu rõ khung hình và phản ứng rất tốt với chuyển động của máy quay, mà còn là một ngôi sao với một số phẩm chất rất đặc biệt mà nhiều diễn viên Hollywood thường không có. Bằng chứng là khả năng tự thiết kế các pha hành động của riêng ông. Mặc dù Châu Nhuận Phát không chịu trách nhiệm đưa ra các quyết định quan trọng liên quan đến quay phim, nhưng những đề xuất và sáng tạo của anh được Fuqua đánh giá là truyền cảm hứng. Thông qua Fuqua, Hollywood đã truyền tải một thông điệp rằng kinh nghiệm và kiến thức mà Châu Nhuận Phát có được khi làm việc trong ngành công nghiệp điện ảnh Hồng Kông là rất có giá trị.

Tuy nhiên, với sự mơ hồ của Hollywood khi giới thiệu người hùng châu Á trên màn ảnh của Châu Nhuận Phát với công chúng Mỹ, nhận định của Hollywood về chất lượng ngôi sao của Châu Nhuận Phát cũng xoay quanh những va chạm và xung đột nội bộ. Điều này có thể được nhìn thấy trong miêu tả của Hollywood về ngôi sao mới Châu Nhuận Phát với tư cách là cố vấn (không chính thức) về văn hóa châu Á. Vai trò đó được sử dụng để xác nhận cũng như thách thức hình ảnh rập khuôn của phương Đông ở Hollywood.

Trong bộ phim *The Corruptor* có một cảnh nhân vật của Châu Nhuận Phát sử dụng kỹ thuật hít thở của người Hoa xưa để giải tỏa

căng thẳng. Đạo diễn Foley cho biết ông đã nghe theo góp ý của Châu Nhuận Phát và quyết định thay đổi kịch bản gốc để làm cho cảnh quay “đúng chất” hơn. Ban đầu, phân đoạn này là nhân vật Chen của Châu Nhuận Phát đâm vào gương và làm hỏng một hộp đựng khăn giấy để trút giận. Rõ ràng rằng ý kiến của Châu Nhuận Phát và xuất thân của ông đã được hãng phim tôn trọng như một cách để cải thiện cách thể hiện các yếu tố châu Á. Tuy nhiên, hình ảnh Châu Nhuận Phát như một chuyên gia văn hóa châu Á là không rõ ràng. Ví dụ, trong hai bộ phim hành động, khu phố Tàu xuất hiện trên màn hình như một nơi kỳ lạ và bí ẩn, nơi bạo lực đường phố, buôn bán ma túy, mại dâm và cưỡng bức nô lệ tình dục, buôn lậu, đánh bạc và tham nhũng xảy ra hàng ngày. Fuqua và Foley đều thừa nhận rằng họ không thể quay phim ở khu phố Tàu thật sự, vì nơi này không phù hợp với ý tưởng của họ. Cả hai đạo diễn đều nhấn mạnh rằng khu phố Tàu được họ thể hiện trên phim phải là một nơi “có những con đường và tòa nhà dơ bẩn”, như vậy mới lột tả được bản chất của nơi này. Cách Hollywood thể hiện những đặc điểm bí ẩn và bạo lực liên quan đến khu phố Tàu này củng cố nhận định của học giả Marchetti và Lo rằng Hollywood tiếp tục lấy cảm hứng từ những người di cư Trung Quốc bất hợp pháp và “dán nhãn riêng” cho người Mỹ gốc Á vì văn hóa khác biệt của họ.

Trong khi khu phố Tàu đại diện cho nhận thức của các nhà làm phim Hollywood. Chính xác hơn là không gian phương Đông trong trí tưởng tượng của họ, nó cũng tiết lộ rằng Châu Nhuận Phát không thể thay đổi cách kể chuyện rập khuôn và thậm chí là xúc phạm của Hollywood. Với hình ảnh của Châu Nhuận Phát là một chuyên gia về văn hóa châu Á (như được quảng bá trong các tài liệu phát hành

phim), cùng với nhận xét của chính ngôi sao rằng ông sẽ không chấp nhận một kịch bản không phù hợp để giữ uy tín với người hâm mộ trung thành của mình ở thị trường châu Á, sự hiện diện và sự im lặng của ông đối với hình ảnh phố Tàu trên phim Hollywood, đã góp phần xác nhận hình ảnh các khu phố Tàu được miêu tả trong các bộ phim này là chân thực. Kết quả, hình ảnh ngôi sao Châu Nhuận Phát trở nên mâu thuẫn ở điểm này: một mặt, ông là một diễn viên gốc Á dày dặn kinh nghiệm và ý thức rõ các giá trị của châu Á; mặt khác, ông lại ủng hộ việc xây dựng hình ảnh cộng đồng người Hoa vô luật pháp trong phim Hollywood.

Sự nhập nhằng về hình tượng ngôi sao của Châu Nhuận Phát cũng được truyền tải qua kỹ năng sử dụng tiếng Anh của nam diễn viên. Khi quảng bá Châu Nhuận Phát như một diễn viên hàng đầu, Hollywood đã điều chỉnh kịch bản phim cho phù hợp với ông hơn. Trong phim ảnh Mỹ, các anh hùng hành động thường sử dụng cơ thể của họ như một loại áo giáp, do đó, im lặng trở thành một phương pháp đặc trưng để tránh lộ ra sự yếu đuối. Đạo diễn Fuqua cho rằng việc Châu Nhuận Phát có ít lời thoại trong *The Replacement Killers* sẽ nhắc nhở khán giả về “một loại sức mạnh thầm lặng” thường xuất hiện trong điện ảnh phương Tây. Theo nghĩa này, sự im lặng của Châu Nhuận Phát trong phim dường như phù hợp với truyền thống của Hollywood về một anh hùng hành động. Nó cũng tương ứng với hình tượng anh hùng thầm lặng của Châu Nhuận Phát trong các bộ phim hành động Hồng Kông (như nhân vật Ah Jong trong *Điệp huyết song hùng*).

Tuy nhiên, nhà sản xuất Mathew Baer tiết lộ rằng việc cắt giảm những đoạn độc thoại và đối thoại dài không chỉ là quyết định viết lại

nhân vật của Châu Nhuận Phát như một nhân vật mạnh mẽ và trầm lặng, mà còn để phù hợp với khả năng tiếng Anh của nam diễn viên. Không giống những ngôi sao nói tiếng Anh khác, như Clint Eastwood hay Sylvester Stallone, sự im lặng trên màn ảnh không làm giảm khả năng nói (tiếng Anh) của họ, sự im lặng của Châu Nhuận Phát trong phim và câu chuyện đi kèm về kịch bản đo ni đóng giày cho thấy rào cản ngôn ngữ đã hạn chế các loại vai diễn của ông ở Hollywood. Khi đặt việc Châu Nhuận Phát được thuận lợi trong việc sửa đổi kịch bản và diễn xuất như một anh hùng lạnh lẽo điển hình, bên cạnh việc anh không quá thành thạo tiếng Anh, chúng ta có thể xác định rằng Hollywood vừa hỗ trợ vừa hạn chế sự hiện diện ngôi sao của Châu Nhuận Phát trong ngành điện ảnh.

Châu Nhuận Phát luôn vào vai một anh hùng trầm lặng trong những bộ phim của Hollywood

Việc Hollywood quảng bá các ngôi sao châu Á cho thấy ngành công nghiệp này đã buộc phải cải thiện sự đa dạng các đại diện điện ảnh của nhân vật châu Á trong bối cảnh toàn cầu đang thay đổi nhanh chóng. Tuy nhiên, việc thường xuyên không chọn các ngôi sao châu Á vào vai chính, đặc biệt là vai chính lãng mạn, cho thấy Hollywood không có khả năng sản xuất kịch bản với các câu chuyện có thể phục vụ cho nhận thức xã hội đa dạng về hình ảnh châu Á trong thị trường phim toàn cầu ngày nay. Tình huống như vậy không chỉ làm thất vọng nhiều diễn viên gốc Á, mà ít nhất, một phần, đã góp phần vào việc thay đổi chiến lược sản xuất và phân phối của các hãng phim Hollywood trong những năm qua. Thay vì trực tiếp chọn các ngôi sao châu Á vào vai chính trong các bộ phim do Hollywood sản xuất, Hollywood ngày càng tham gia hợp tác với ngành công nghiệp điện ảnh châu Á nhiều hơn, bao gồm đầu tư tài chính và phân phối toàn cầu các bộ phim được sản xuất ở châu Á. Cùng với sự phát triển của điện ảnh châu Á, không khó hiểu tại sao nhiều ngôi sao Hồng Kông, bao gồm cả Châu Nhuận Phát, quyết định chuyển sự nghiệp trở lại ngành công nghiệp điện ảnh Hoa ngữ vài năm sau đó.

DẤU ẤN LỊCH SỬ TRONG CHIẾN LƯỢC TOÀN CẦU HÓA ĐIỆN ẢNH CỦA HOLLYWOOD

Gần cuối thế kỷ 20, hình ảnh trên phim của người đàn ông châu Á trong các bộ phim Hollywood chủ yếu gắn liền với những mô tả rập khuôn về “*mối đe dọa da vàng*”. Do đó, Hollywood chỉ cung cấp những cơ hội rất hạn chế cho diễn viên châu Á. Để thể hiện nhận thức về sự đa dạng văn hóa, Hollywood đặc biệt muốn truyền tải sự khác biệt văn hóa trong các sản phẩm của mình vào những năm 1990. Cũng như các doanh nghiệp Mỹ cố gắng nâng cao vị thế của

họ trên thị trường toàn cầu, các hãng phim Hollywood bắt đầu tuyển dụng các ngôi sao châu Á để cải thiện thị phần của họ ở châu Á, cũng như mang lại làn gió mới cho khán giả đa sắc tộc trong nước..

Từ những phân tích trong chương này, có thể thấy Châu Nhuận Phát đã giới thiệu một hình ảnh tích cực và phức tạp hơn về đàn ông châu Á cho khán giả Mỹ. Không giống như mô tả thông thường về một người châu Á đã mất đi đặc điểm dân tộc và bản sắc của mình để bị đồng hóa vào xã hội Mỹ (da trắng), nền tảng văn hóa của Châu Nhuận Phát và các kỹ năng chuyên nghiệp mà ông đạt được từ việc làm phim ở Hồng Kông thật sự được ngành công nghiệp điện ảnh coi trọng. Bằng cách đó, Hollywood đã cố gắng thu hút cả lượng người hâm mộ châu Á và Mỹ của ông, cũng như một lượng khán giả đại

chúng chưa quen thuộc với địa vị ngôi sao (Hồng Kông) của Châu Nhuận Phát trước đó.

Tuy nhiên, mô tả của Hollywood về tính chủ quan châu Á của Châu Nhuận Phát có phần không ổn định. Ngoài ra, như các tài liệu quảng cáo phim ở Bắc Mỹ cho thấy, Hollywood cũng khiến hình tượng ngôi sao của Châu Nhuận Phát gặp vấn đề thông qua thái độ nhập nhằng đối với các kỹ năng chuyên nghiệp của ông (như kỹ năng sử dụng tiếng Anh) và thể hiện nỗi ám ảnh dai dẳng với hình ảnh tưởng tượng có phần thái quá về người nhập cư gốc Hoa. Kết quả là hình ảnh ngôi sao của Châu Nhuận Phát ở Hollywood mang một nét mơ hồ đặc trưng, còn vị trí của ngôi sao châu Á của ông tại Hollywood thì vừa được đón nhận lại vừa bị hạn chế.

Bỏ qua tất cả những yếu tố có thể mổ xẻ, phân tích thì sự xuất hiện của diễn viên Châu Nhuận Phát tại Hollywood là một cột mốc lịch sử không chỉ của điện ảnh, mà còn ở cả khía cạnh văn hóa - chủng tộc toàn cầu đang tiến vào một kỷ nguyên mới hiểu biết và tôn trọng nhau hơn.

Có tờ báo Trung Quốc viết rằng Châu Nhuận Phát sang Hollywood làm phim mười năm là phí thời gian, chi bằng dùng thời gian đó ở trong nước thì sẽ làm ra không biết bao nhiêu tác phẩm để đời. Châu Nhuận Phát chỉ cười nói: *“Tôi sang Hollywood khoảng mười năm và chỉ làm 5 bộ phim. Có thể mọi người thích quan tâm đến doanh thu và sự nổi tiếng của tôi ở đó ra sao nhưng niềm vui khi đắm mình vào những thách thức và trải nghiệm mới mẻ thì không phải ai cũng hiểu được”*.

Chương sáu

Người truyền cảm hứng

"Tuy tôi không hẳn là một Phật tử hoàn toàn, nhưng tôi có niềm tin rằng khi đối xử tốt với mọi người và mang trong mình trái tim nhân ái thì kiếp sau ta sẽ gặp điều tốt lành."

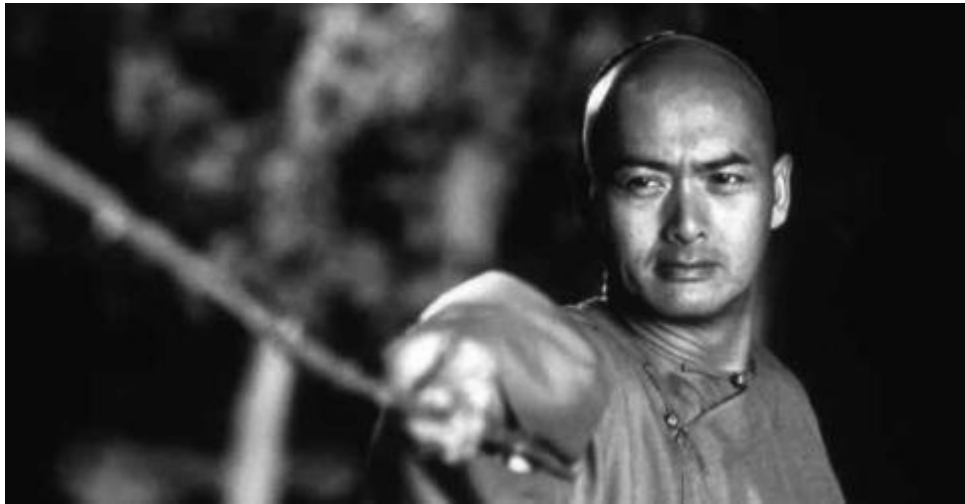
- Châu Nhuận Phát

NGÔI SAO HÀNH ĐỘNG KHÔNG TUỔI

Vào năm 2000, diễn viên 45 tuổi Châu Nhuận Phát vào vai một võ sĩ trung niên - Lý Mộ Bạch - trong *Ngọa Hổ Tàng Long (Crouching Tiger, Hidden Dragon)*, một bộ phim được phát hành bằng tiếng Hoa. Bộ phim này không chỉ thành công về mặt thương mại và nghệ thuật, mà còn nâng cao địa vị ngôi sao của Châu Nhuận Phát trong thị trường phim toàn cầu. Ba năm sau, Châu Nhuận Phát xuất hiện

trong *Bulletproof Monk* (2003), được nhiều nhà phê bình xem là một ví dụ về những nỗ lực của Hollywood trong việc tái hiện sự thành công của *Ngọa Hổ Tàng Long* trên thị trường phim toàn cầu. Cho dù thị trường khác nhau, cả hai bộ phim đều có phần khá bất thường vào thời điểm đó, khi cho phép một diễn viên hành động thể hệ trước (tuổi trung niên) đóng vai nhân vật trung tâm trong phim võ thuật.

Châu Nhuận Phát ở tuổi 45 vẫn vào vai nam chính hành động trong phim Ngọa Hổ Tàng Long

Trong phần lớn các bộ phim võ thuật của Hồng Kông được sản xuất từ những năm 1960 đến 1990, các diễn viên võ thuật thể hệ trước (ngôi sao tuổi trung niên) thường đóng vai phụ hoặc đơn giản là không có mặt trong câu chuyện (như trong *Once Upon a Time in China I–III*, 1991–1993; *New Dragon Gate Inn*, 1992; *Heroes Among Heroes*, 1993). Lý do là vì theo quy ước, thể loại phim võ thuật chú trọng khả năng thể chất, khả năng thích ứng và chuyển động linh

hoạt của diễn viên, mà tất cả những điều này thường đi kèm với sự trẻ trung.

Diễn xuất trong thể loại phim này đòi hỏi diễn viên phải có nền tảng thể lực tốt. Nhiều ngôi sao điện ảnh võ thuật đã phải trải qua quá trình rèn luyện nghiêm khắc để đáp ứng đòi hỏi này. Có thể kể vài ví dụ, Lý Tiểu Long, người đã phát triển phong cách võ thuật của riêng mình trong *Triệt Quyền Đạo (Jeet Kune Do)* ; Thành Long và Hồng Kim Bảo, hai diễn viên đều được đào tạo võ thuật tại Bắc Kinh và làm diễn viên đóng thế trước khi trở thành ngôi sao; và Lý Liên Kiệt, người bắt đầu học võ thuật từ năm 8 tuổi và giành được nhiều huy chương vàng trong giải vô địch võ thuật quốc gia Trung Quốc trước khi tham gia sự nghiệp diễn xuất. Mặc dù kỹ xảo điện ảnh (như hiệu ứng đặc biệt, người đóng thế và công nghệ máy tính) có thể được dùng để làm cho màn trình diễn trở nên mạnh mẽ hơn, nhưng yếu tố này thường bị xem nhẹ trong phần truyền thông của bộ phim. Thay vào đó, nền tảng đào tạo võ thuật của những ngôi sao này thường được làm nổi bật để chứng minh tính chân thực của các cảnh hành động trong phim.

Ngược lại, Châu Nhuận Phát không được đào tạo chính quy về võ thuật, ông cũng không xuất hiện trong bất kỳ bộ phim võ thuật nào trước *Ngọa Hổ Tàng Long*. Vì vậy vai diễn một võ sĩ trung niên sắp đến tuổi nghỉ hưu này có tính thách thức gấp đôi so những vai diễn truyền thống khác trong thể loại phim này. Chương này sẽ phân tích để so sánh quá trình truyền thông trên các phương tiện thông tin đại chúng ở Trung Quốc và Mỹ cho bộ phim *Ngọa Hổ Tàng Long* và *Bulletproof Monk*, để từ đó tìm hiểu các điều kiện thị trường cụ thể

ảnh hưởng đến hình ảnh trên màn ảnh và sự nghiệp diễn xuất của các ngôi sao đang ở tuổi xế chiều như thế nào.

TUNG HOÀNH THEO CÁCH RIÊNG

Theo học giả điện ảnh Chris Holmlund, yếu tố tuổi trẻ là rất quan trọng đối với cả phụ nữ và nam giới trong ngành công nghiệp điện ảnh. Với công chúng là “không có hứng với tuổi già”. Cấu trúc lực lượng lao động trong ngành công nghiệp điện ảnh cũng chứng minh cho nhận định này của Holmlund. Theo số liệu của Cục Thống kê Mỹ, gần 74% nhân viên của ngành công nghiệp điện ảnh có độ tuổi từ 44 trở xuống. Trong khi tỷ lệ nhân viên trong tất cả các ngành giảm mạnh ở độ tuổi từ 65 trở lên. Đây là độ tuổi nghỉ hưu trong hầu hết các ngành nghề. Với người làm trong ngành công nghiệp điện ảnh, tuổi “nghỉ hưu” của họ trẻ hơn nhiều so với mức tuổi nghỉ hưu trung bình.

Không thể phủ nhận rằng cấu trúc lao động của Mỹ cho thấy, đối với nhiều ngôi sao trung niên, lớn tuổi có lẽ đồng nghĩa với việc tự nguyện rút lui hoặc bị buộc nghỉ hưu vì số lượng hợp đồng ít ỏi và tiền lương giảm. Arnold Schwarzenegger là một ví dụ. Ngôi sao này đã chuyển sang làm chính trị gia toàn thời gian vào năm 2003, ở tuổi 57. Hiện tượng này đặc biệt rõ ràng đối với các ngôi sao võ thuật hoặc hành động, những người thường phải đối mặt với các câu hỏi họ có thể tiếp tục chiến đấu một cách thuyết phục trên màn ảnh rộng bao lâu sau khi bước qua độ tuổi 40. Vào năm 1998, phóng viên Rone Tempest đã viết rằng Thành Long, người lúc đó đã 44 tuổi, phải đối mặt với sự cạnh tranh của các đối thủ trẻ tuổi, cùng với sự lo ngại ngày càng tăng là sự nghiệp điện ảnh của ông sẽ sớm lu mờ khi ông già đi. Điều tương tự cũng xảy ra với nhiều diễn viên nam của dòng

phim hành động có thu nhập cao ở Hollywood trong những năm 1980 và 1990. Các diễn viên như Sylvester Stallone, Bruce Willis và Kevin Costner đều bắt đầu thấy cơ hội đóng vai chính trong một bộ phim Hollywood của mình bị sụt giảm, và doanh thu phòng vé các bộ phim hành động của họ cũng trở nên thấp hơn nhiều sau khi họ bước qua tuổi 40.

Cảm giác bị khủng hoảng tuổi trung niên không phải quá xa lạ trong ngành công nghiệp điện ảnh nói riêng và xã hội nói chung, mặc dù đàn ông thuộc nhóm tuổi này được coi là nhóm tuổi mạnh nhất. Đàn ông trung niên nằm ở giữa nhóm tuổi trẻ và tuổi già. Do đó, nhóm tuổi của họ không chỉ biểu thị cho quyền lực xã hội mà những người trẻ mong muốn sở hữu, mà ở họ còn có sự nhanh nhạy cũng như chín muồi trong nhiều khía cạnh và yếu tố này vốn sẽ phai mờ dần khi họ về già. Theo nghĩa này, cuộc khủng hoảng tuổi trung niên không xuất phát từ những lo ngại về độ tuổi này, mà nó bộc lộ nỗi sợ khi sắp phải ra khỏi nhóm có sức ảnh hưởng nhất trong xã hội và đến gần hơn với tuổi già.

Vì ngày nay, nhiều xã hội hiện đại có dân số già, cuộc khủng hoảng tuổi trung niên cũng trở nên rõ ràng hơn trên các phương tiện truyền thông, kể từ những năm 1990. Xét trong ngành điện ảnh, điều này làm tăng thái độ hoài nghi đối với năng lực của các ngôi sao võ thuật và hành động tuổi trung niên. Nó cũng khiến các nhà làm phim sản xuất ngày càng nhiều những bộ phim giải quyết vấn đề khủng hoảng tuổi trung niên như *The Bridges of Madison County* (1995) và *American Beauty* (1999).

Tuy nhiên, một số ngôi sao, chẳng hạn như Robert De Niro, Dustin Hoffman và Meryl Streep, đã thành công trong việc duy trì vị

thể của mình trên màn ảnh rộng dù đã lớn tuổi. Tại sao phần lớn những diễn viên khác không làm được như vậy? Holmlund lập luận rằng các ngôi sao lớn tuổi thường che giấu tuổi tác bằng cách bám vào các phương pháp như trang điểm và phẫu thuật thẩm mỹ. Tương tự, Leon Hunt, trong nghiên cứu về các màn trình diễn của Mel Gibson và Danny Glover trong *Lethal Weapon 4* (1998), đã nhận xét rằng hai “*người hùng lớn tuổi*” phải chứng minh mình không già đến mức không thực hiện được các pha võ thuật đòi hỏi sự nhanh nhẹn. Lập luận của cả Holmlund và Hunt đều cho rằng một cơ thể trẻ trung là điểm mấu chốt để các ngôi sao tuổi trung niên thuyết phục khán giả rằng sự nhanh nhẹn của họ vẫn ở phong độ tốt, từ đó đánh lạc hướng khán giả khỏi tuổi thật của họ. Thông qua việc giảm bớt sự phụ thuộc của họ vào các hiệu ứng đặc biệt và người đóng thế, các ngôi sao lớn tuổi như Thành Long và Lý Liên Kiệt có thể tiếp tục đóng những vai trẻ hơn so với tuổi thật của họ.

Tuy nhiên, Châu Nhuận Phát, cùng với những ngôi sao lớn tuổi đang thành công trên màn ảnh rộng đề cập ở trên, cho thấy sự liên kết giữa tuổi tác và sự nghiệp màn ảnh của một ngôi sao là phức tạp hơn nhiều. Ngày càng có nhiều bộ phim nói về tuổi trung niên và cuộc sống người lớn tuổi. Điều này rất quan trọng, vì việc sản xuất những bộ phim như vậy cho phép một số ngôi sao trung niên phản ánh những thử thách liên quan đến tuổi tác và quá trình chuyển đổi của họ qua các thế hệ trên màn ảnh. Thay vì phủ nhận tuổi tác hoặc giả vờ trẻ, những ngôi sao lớn tuổi này sử dụng kỹ thuật diễn xuất và hình ảnh ngôi sao của chính họ để đa dạng hóa hình tượng điện ảnh của người trung niên. Hơn nữa, sự hiểu biết của khán giả về thể loại phim, cũng như thái độ xã hội đối với sự lão hóa, cũng xác định mức

độ ảnh hưởng của vấn đề tuổi tác đối với sự nghiệp trên màn ảnh của ngôi sao. Châu Nhuận Phát và hình tượng một võ sĩ lớn tuổi trên màn ảnh có thể cho thấy sự tương tác phức tạp giữa tiêu chuẩn truyền thống của các thể loại phim, thực tế tuyển dụng ngôi sao trong ngành điện ảnh và nhận định của xã hội về sự lão hóa.

CHÂU NHUẬN PHÁT VÀ TRIẾT HỌC VÕ THUẬT

So với các ngôi sao đang già đi khác, như Thành Long và Lý Liên Kiệt, những người đã chọn tiếp tục thực hiện các cảnh võ thuật đầy thử thách trên màn ảnh rộng vào những năm 2000, Châu Nhuận Phát chỉ xuất hiện trong ba cảnh chiến đấu với tổng thời gian khoảng sáu phút trong *Ngọa Hổ Tàng Long*. Thay vì thể hiện năng lực thể chất của nhân vật thông qua hành động, Lý Mộ Bạch của Châu Nhuận Phát thường được thể hiện vào những lúc ông dạy Ngọc Kiều Long (do Chương Tử Di đóng) trong các môn như *jiandao* (đạo đức dùng kiếm) và *jiande* (luân lý dùng kiếm). Đây được xem là cảnh giới cao nhất của kiếm tu - kiếm đạo. Bằng cách chuyển lối nhận thức phổ biến về võ thuật trên màn ảnh như một pha hành động thành quá trình suy ngẫm triết học, Lý Mộ Bạch của Châu Nhuận Phát thể hiện kiến thức về giang hồ và khả năng sử dụng kiếm của mình. Cách này còn thể hiện ý đồ khác: giảm thiểu sự chú ý của khán giả đến chuyển động cơ thể.

Triết học võ thuật trong hình tượng điện ảnh của Châu Nhuận Phát

Ngay cả trong các cảnh chiến đấu, cơ thể Châu Nhuận Phát vẫn được định vị giữa khả năng có thể và không thể trong võ thuật. Chẳng hạn, trong cảnh chiến đấu đầu tiên của mình, Lý Mộ Bạch đánh bại Ngọc Kiều Long dễ dàng chỉ bằng một tay, cho thấy kỹ năng vượt trội so với kiếm khách trẻ tuổi. Qua đó, Lý Mộ Bạch thể hiện thành công năng lực thể chất của mình bất chấp tuổi tác. Tuy nhiên, điều quan trọng không kém là các động tác cực kỳ đơn giản của nhân vật đã che giấu hiệu quả sự thiếu thành thạo trong việc thực hiện các động tác võ thuật phức tạp của Châu Nhuận Phát. Trên thực tế, ngoại trừ cảnh này, khán giả khó lòng thấy được nhân vật của Châu Nhuận Phát xuất hiện trong cùng khung hình với đối thủ khi một cuộc song đấu hoặc hỗn chiến đang diễn ra. Ông thường xuất hiện trên màn ảnh một mình, ngay cả trong cảnh trận chiến cuối cùng của Lý Mộ Bạch, khi ông sử dụng một thanh kiếm để chặn phi

tiêu độc từ Bích Nhân Hồ Ly (do Trịnh Phối Phối đóng), người thật sự không có trong khung hình. Sự cô lập hình ảnh của Châu Nhuận Phát trong khung hình giúp ông không cần phải kiểm soát các chuyển động của mình một cách chính xác về tư thế, nhịp điệu, tốc độ và sức mạnh.

Sự thiếu vắng màn trình diễn võ thuật của Châu Nhuận Phát được ghi nhận rõ ràng trên các phương tiện truyền thông Mỹ. Vào tháng 11 năm 2000, tờ *Los Angeles Times* đã đăng một bài viết dài về “một cảnh hành động quan trọng” được xây dựng riêng cho Châu Nhuận Phát. Ngoài phần giới thiệu về biên đạo võ thuật Yuen Woo-ping và tác phẩm trước đó của ông trong bộ phim *Ma Trận* (*The Matrix*, 1999), bài viết mô tả chi tiết về đội ngũ diễn viên đóng thế, trang thiết bị và các hiệu ứng đặc biệt được sử dụng trong hậu kỳ để loại bỏ dây nhợ. Bài viết kể rõ với độc giả rằng Châu Nhuận Phát chưa bao giờ đóng phim võ thuật trước đây, qua đó nhấn mạnh hình ảnh ngôi sao Châu Nhuận Phát với tư cách là một diễn viên chứ không phải là một võ sĩ. Tương tự, tờ *Variety* và *The New York Times* tập trung sự chú ý vào sự kết hợp không theo quy tắc của thể loại phim võ thuật với phong cách dẫn chuyện tình cảm của bộ phim, nhấn mạnh cách các diễn viên thể hiện những cảm xúc và biểu cảm phức tạp. Một lần nữa, sự chú ý vào kỹ năng võ thuật của Châu Nhuận Phát đã được giảm nhẹ, thay vào đó, công chúng được chuyển hướng sang kỹ năng diễn xuất của ông.

Ngược lại, thái độ của truyền thông Trung Quốc đối với việc chọn Châu Nhuận Phát vào bộ phim này lại phức tạp hơn. Một mặt, như trong các tin xuất hiện trên truyền thông Mỹ, một số bài báo tiếng Hoa cũng đặt sự chú ý của họ vào phương diện tình cảm tinh tế của nhân

vật. Những bài viết này nhấn mạnh rằng Châu Nhuận Phát đóng một vai diễn mà trước đây ông chưa từng thể hiện trên màn ảnh rộng, từ đó khơi gợi sự mong đợi của công chúng về việc Châu Nhuận Phát phải đối mặt với thử thách diễn xuất mới. Mặt khác, một số tờ báo và tạp chí đặt câu hỏi về sự phù hợp của Châu Nhuận Phát với vai diễn một võ sư bậc thầy. Những bài viết này bày tỏ sự nghi ngờ về việc Châu Nhuận Phát có thể thể hiện được các cảnh chiến đấu có cường độ cao trong phim hay không. Tác giả lập luận rằng việc chọn Châu Nhuận Phát trong vai diễn sẽ hy sinh tính chân thực của thể loại võ thuật.

Các bài báo nói trên đã cho thấy những cách hiểu khác nhau về văn hóa diễn xuất hình thể trong điện ảnh võ thuật ở hai thị trường phim khác nhau. Tuy nhiên, danh tiếng của Châu Nhuận Phát với tư cách một diễn viên thành công, giúp ông đối mặt với vấn đề khó khăn về tuổi tác và tiếp tục xuất hiện với các vai diễn tuổi trung niên màn ảnh rộng. Ưu thế đó còn biến tuổi của Châu Nhuận Phát thành một khía cạnh mới trong diễn xuất của ông. Do đó, truyền thông Hoa ngữ vẫn có thể làm nổi bật các khía cạnh khác nhau trong diễn xuất của ông, để đánh lạc hướng khán giả khỏi màn trình diễn võ thuật hạn chế. Châu Nhuận Phát đã chứng minh rằng một ngôi sao lớn tuổi có thực lực diễn xuất không nhất thiết phải ngưng xuất hiện trong các bộ phim hành động hoặc rút lui khỏi ngành công nghiệp làm phim. Điểm cuối cùng này có thể là một trong những lý do mà rất nhiều ngôi sao hành động mong muốn được nhìn nhận như một diễn viên thực thụ chứ không phải chỉ là diễn viên biểu diễn võ thuật. Đó là mấu chốt của sự nghiệp diễn xuất mà không phải diễn viên ngôi sao hành động nào cũng có thể nhìn thấu lúc hào quang còn rạng rỡ.

Trong khi đó, phim điện ảnh võ thuật (đặc biệt là thể loại phim kiếm hiệp) tương đối mới với khán giả Mỹ. Mối tương quan giữa khả năng võ thuật thực tế và diễn xuất võ thuật của diễn viên chưa thật sự được thiết lập tại thời điểm phát hành bộ phim. Do đó, những cách hiểu khác nhau về điện ảnh võ thuật ở thị trường phim Trung Quốc và Mỹ đã tạo ra thái độ đón nhận khác nhau đối với các pha hành động thực tế và hình ảnh võ thuật trên phim. Điều này khẳng định lập luận của Sheldon H. Lu rằng sự tiếp nhận các bộ phim xuyên quốc gia sẽ khác nhau tùy theo khu vực, do sự hiểu biết khác nhau của khán giả về thể loại phim, quy ước nghệ thuật và lịch sử điện ảnh.

Tuy nhiên, diễn xuất trong thể loại phim võ thuật không phải là một nhiệm vụ đơn giản đối với một ngôi sao lớn tuổi. Trong bộ phim võ thuật *Bulletproof Monk* do Hollywood sản xuất, Châu Nhuận Phát đóng vai một tu sĩ vô danh, người không bị lão hóa nhờ năng lực đặc biệt. Trái ngược với cách diễn xuất trong *Ngọa Hổ Tàng Long*, Châu Nhuận Phát được yêu cầu thể hiện năng lực thể chất của một võ sĩ chân chính trong suốt bộ phim.

Tuy nhiên, phản ứng về bộ phim trên các phương tiện truyền thông Hoa ngữ và Mỹ lại rất giống nhau. Mặc dù thừa nhận tài năng diễn xuất của Châu Nhuận Phát, cả hai đều cho rằng cơ thể già nua của ông đã thất bại trong việc thể hiện các cảnh hành động mà cơ thể không tuổi của nhân vật có thể làm được. Trái ngược với một số nhận định rằng đóng vai các nhân vật trẻ hơn hoặc sử dụng các biện pháp ngụy trang tuổi tác có thể giúp các ngôi sao vượt qua khủng hoảng nghề nghiệp liên quan đến tuổi tác, vai diễn trẻ hơn độ tuổi thật của Châu Nhuận Phát trong *Bulletproof Monk* khiến người ta chú

ý hơn về ảnh hưởng của tuổi tác đến khả năng đóng phim hành động của diễn viên.

Điều đáng chú ý là các cuộc thảo luận của cả truyền thông Hoa ngữ và Mỹ về diễn xuất của Châu Nhuận Phát trong cả hai bộ phim nói trên đều tách diễn xuất võ thuật khỏi khả năng diễn xuất tình cảm, mặc dù việc biểu diễn võ thuật là một phần quan trọng trong việc thể hiện vai võ sĩ trong thể loại phim này. Dù chiến lược của *Bulletproof Monk* trong việc phủ nhận tuổi thật của Châu Nhuận Phát (bằng cách mô tả nhân vật của ông ta là người không tuổi với sức mạnh thể chất vô hạn) lại làm nổi bật yếu tố tuổi tác của ông hơn. Tuy nhiên, cơ thể già nua không làm lu mờ kỹ năng diễn xuất của ông.

Châu Nhuận Phát trong phim Hollywood Bulletproof Monk

Châu Nhuận Phát từng trả lời trong một bài phỏng vấn rằng ông phải rất cẩn trọng khi chọn một “vai diễn đúng đắn” trong phim Hollywood. Khi phóng viên hỏi ông nghĩ sao khi Thành Long nhận vai liên tục trong các phim Hollywood, diễn viên Châu Nhuận Phát đã bình thản trả lời: *“Thành Long là ngôi sao phim võ thuật, ngược lại với tôi. Tôi không được đào tạo về kung-fu và tôi cũng không thích liên tục chạy trên đường với hai khẩu súng trên tay”*. Với vai diễn hành động về vị tu sĩ bất tử, nam tài tử thừa nhận vai diễn này không đặc trưng cho ông. Ông không thích việc bị treo trên những sợi cáp và tưởng tượng mình là chiến binh vĩ đại. Ông nói mình thích quay những cảnh tình cảm với một nữ diễn viên hơn. Tuy nhiên, diễn viên Châu Nhuận Phát cũng khẳng định: thầy tu không phải là một nhân vật hành động kinh điển, ông nhìn nhận vai diễn này ở một khía cạnh khác. *“Thông qua nhân vật này, chúng tôi muốn truyền tải những quan niệm khác nhau về Phật giáo. Tuy tôi không hẳn là một Phật tử hoàn toàn, nhưng tôi có niềm tin rằng khi đối xử tốt với mọi người và mang trong mình trái tim nhân ái thì kiếp sau ta sẽ gặp điều tốt lành”*, ông chia sẻ.

HÀO QUANG CỦA NGÔI SAO TRUNG NIÊN

Mỗi người khác nhau sẽ cảm thấy tuổi già có ý nghĩa khác nhau. Đối với một chàng trai trẻ, già đi có nghĩa là bước vào tuổi làm cha, một biểu tượng trưởng thành, mang đến cho đàn ông cảm giác vượt trội, uy quyền hơn con cháu và người phụ thuộc. Tuy nhiên, già đi cũng có xu hướng liên quan đến việc giảm và thậm chí mất hoàn toàn sự kiểm soát đối với các con (nay đã là người lớn) của mình. Những người đàn ông đang già đi phải chứng minh rằng họ vẫn còn cơ động và tỉnh táo về tinh thần để có thể tiếp tục đóng vai trò người cha theo chuẩn mực xã hội. Nói cách khác, duy trì vai trò người cha (hoặc thường được tái hiện như một bậc thầy trong điện ảnh võ thuật) và tiếp tục đóng một vai trò tích cực trong việc giáo dục những người trẻ tuổi hơn sẽ giúp họ vẫn ở trong nhóm quyền lực của xã hội.

Trong cả *Ngọa Hổ Tàng Long* và *Bulletproof Monk*, vai trò người cha của các nhân vật của Châu Nhuận Phát được đề cập rõ ràng trong phần thông tin bộ phim trên truyền thông Mỹ. Chẳng hạn,

Richard Corliss lưu ý mối quan hệ giữa các thế hệ trong *Ngọa Hổ Tàng Long* trên tờ *Time* :

“Trong cuộc chiến của các thế hệ, người lớn cũng háo hức với việc chỉ dẫn cho những người trẻ như người trẻ háo hức với việc chống lại người lớn. Trong cuộc sống cũng như trong võ thuật, kiến thức là sức mạnh. Và chỉ những người mạnh nhất, như Lý Mộ Bạch của Châu Nhuận Phát, mới có thể chia sẻ nó. Ông hy vọng sẽ chia sẻ nó với Ngọc Kiều Long. Việc dạy dỗ cô gái đầy ý chí này cũng gần giống công việc của người cha - cho dù công việc này mang đến những rủi ro chết người.”

Những nhận xét tương tự liên quan đến mối quan hệ thầy trò có thể được tìm thấy trong các đánh giá về *Bulletproof Monk* của Robert Koehler, Roger Ebert và Mick LaSalle. Trong các đánh giá này, Lý Mộ Bạch trong *Ngọa Hổ Tàng Long* và nhà sư trong *Bulletproof Monk* được xác định là đại diện cho hai người đàn ông trung niên có kiến thức chuyên môn và quyền lực xã hội cao hơn các nhân vật trẻ. Cả hai đều mong muốn truyền dạy những hiểu biết và trách nhiệm của mình cho các võ sĩ trẻ.

Bên cạnh đó, các bài viết của một số nhà phê bình khác cho rằng bản thân nhân vật trung niên của Châu Nhuận Phát rất muốn hoàn thành vai trò làm cha của mình. Điều này được thể hiện trong cảnh nhân vật của Châu Nhuận Phát gặp các học trò của mình trong hai bộ phim này: cao thủ lớn tuổi đuổi theo, đánh bại lớp trẻ bằng các kỹ năng và kiến thức của mình, và cố gắng truyền dạy kinh nghiệm, kỹ năng của mình cho họ. Khi bị mất đi địa vị xã hội và quyền lực, các

nhân vật của Châu Nhuận Phát phải chiến đấu hết mình để giữ vai trò người cha. Vì thế, cuộc đấu tranh giành quyền làm cha của họ đại diện cho cảm giác khủng hoảng của một người đàn ông trung niên; cả trong gia đình cũng như trong phạm vi chung của thị trường lao động.

Tuy nhiên, cần biết rằng các xã hội và nền văn hóa khác nhau có cách hiểu và thái độ khác nhau đối với vấn đề tuổi tác. Các phương tiện truyền thông Mỹ thường tập trung vào xung đột giữa các thế hệ và việc nhân vật trẻ tuổi hơn gạt bỏ vai trò của nhân vật lớn tuổi trong *Ngọa Hổ Tàng Long* và *Bulletproof Monk*. Trong khi sự giải thích của truyền thông Hoa ngữ về mối quan hệ giữa các thế hệ trong hai bộ phim này cho thấy tác động của Nho giáo đối với những cân nhắc của người Hoa về địa vị ngôi sao của Châu Nhuận Phát. Ví dụ, mặc dù ông không có nền tảng võ thuật, nhiều tờ báo và tạp chí Hoa ngữ lập luận rằng chỉ có Châu Nhuận Phát mới có thể mang lại sức mạnh siêu việt cho Lý Mộ Bạch trong *Ngọa Hổ Tàng Long*, vì quyền lực gắn liền với hình tượng ngôi sao của ông. Tương tự, đạo diễn Lý An đã công khai khẳng định trong một cuộc phỏng vấn rằng *Châu Nhuận Phát là ứng cử viên lý tưởng cho vai diễn này, vì ông có một số điểm tương đồng với Lý Mộ Bạch về khả năng lãnh đạo, cách cư xử và địa vị (trong ngành công nghiệp điện ảnh và trong giang hồ)*. Chúng ta cần lưu ý khi đạo diễn Lý An nói về cách cư xử. Trước khi quay *Ngọa Hổ Tàng Long*, đoàn phim đã gặp khó khăn trong kinh phí nên đạo diễn Lý An đã đề nghị các diễn viên tham gia giảm giá cát-sê. Diễn viên Châu Nhuận Phát lập tức đồng ý và không hỏi thêm nhiều. Nghĩa khí đó của diễn viên Châu Nhuận Phát khiến đạo diễn Lý An rất nể phục, ông cho rằng đó là tác phong của bậc đại hiệp, tông sư,

trọng nghĩa khinh tài. Điểm này rất giống cách miêu tả nhân vật Lý Mộ Bạch. Ở khía cạnh khác, Châu Nhuận Phát được xác định rõ ràng là một nhân vật nổi tiếng. Ông là một diễn viên đã vươn lên trong khoảng thời gian gần ba mươi năm để trở thành một ngôi sao Hoa ngữ hàng đầu và đã giành được nhiều giải thưởng trước thời điểm tham gia vào *Ngọa Hổ Tàng Long*. Châu Nhuận Phát cũng là người mà sức hút và địa vị trong ngành tương đương với các kỹ năng võ thuật xuất sắc của các bậc tông sư võ thuật trong giới giang hồ trên màn ảnh mà anh thủ vai.

Châu Nhuận Phát và Dương Tử Quỳnh trong phim Ngọa Hổ Tàng Long

Ngoài hình ảnh là một bậc thầy trên màn ảnh rộng, Châu Nhuận Phát còn được coi là một cố vấn đáng kính cho các ngôi sao mới. Một số bài viết đã nói về cách Châu Nhuận Phát và Dương Tử Quỳnh dạy cho ngôi sao trẻ Chương Tử Di cách tập trung và vượt

qua sự căng thẳng trong một cảnh quay của *Ngoạ Hồ Tàng Long*. Truyền thông Hoa ngữ cũng tin rằng sự công nhận toàn cầu về địa vị ngôi sao của Châu Nhuận Phát đã giúp bộ phim tăng thêm cơ hội thành công tại các phòng vé toàn cầu và giúp các ngôi sao trẻ đóng trong phim được nhiều khán giả trên thị trường phim ảnh toàn cầu biết tới. Trong các báo cáo truyền thông này, Châu Nhuận Phát được thể hiện là một ngôi sao cao cấp, người có nhiều kinh nghiệm trong ngành công nghiệp điện ảnh và sẵn sàng chia sẻ kiến thức cũng như mạng lưới nghề nghiệp của mình với các diễn viên trẻ.

Được truyền thông Hoa ngữ tin tưởng sẽ giúp các ngôi sao trẻ khởi động hoặc cải thiện sự nghiệp trong ngành, Châu Nhuận Phát phản ánh vai trò của bậc tông sư trong các bộ phim võ thuật, hướng dẫn học trò và chia sẻ sự khôn ngoan của mình với họ. Trái ngược với các cuộc thảo luận về hình ảnh ngôi sao già cỗi của Châu Nhuận Phát trên các phương tiện truyền thông Mỹ, truyền thông Hoa ngữ đưa tin về vai trò cố vấn của Châu Nhuận Phát, cho rằng quyền lực xã hội gắn liền với tình trạng làm cha hoặc làm thầy đã được đưa vào địa vị ngôi sao của ông. Từ quan điểm của truyền thông Hoa ngữ, cả Châu Nhuận Phát và các nhân vật võ sĩ trung niên mà ông thể hiện đều thích quyền lực và tôn trọng các khái niệm truyền thống của Nho giáo về thái độ đối với các bậc lão thành trong xã hội người Hoa. Đây là điều trái ngược với tư duy cởi mở của bản sắc Hồng Kông, khi Hồng Kông khuyến khích giáo dục khai phóng, sáng tạo, đi tìm con đường riêng, mở ra những chân trời mới, bình đẳng giới và sự công chính trong xã hội mới là điều cốt lõi. Rõ ràng, truyền thông Hoa ngữ đã bảo vệ hình tượng bậc thầy phương Đông của diễn viên Châu Nhuận Phát trước truyền thông Hollywood. Ngoài ra, họ còn

ngấm ngấm truyền bá quan điểm có lợi cho tư tưởng của đại lục, đó là sự phục tùng tuyệt đối, tôn ti rõ ràng giống như tư tưởng chủ đạo của Nho giáo. Châu Nhuận Phát chính là một nhân tố quyền lực ở vị thế cầu nối phương Đông - phương Tây, ông đặc biệt phù hợp với ý đồ truyền thông của Trung Quốc đại lục.

"Đối với tôi, điều khó khăn nhất không phải là kiếm được bao nhiêu tiền mà là làm thế nào để giữ được tâm trí bình thản, dùng phương thức đơn giản để vô ưu vượt qua quãng đời còn lại."

– Châu Nhuận Phát

Tuy nhiên, sự công nghiệp hóa và hiện đại hóa của xã hội người Hoa đã có một số tác động đến lối suy nghĩ truyền thống. Điều này được phản ánh trong mối đe dọa tiềm tàng do các ngôi sao thế hệ trẻ gây ra, đặc biệt là trong trường hợp diễn viên trẻ có cá tính mạnh mẽ và có khả năng trưởng thành nhanh chóng trong ngành. Đó là cách xây dựng mạng lưới của riêng họ, thu thập kinh nghiệm làm việc với truyền thông và xuất hiện tại các sự kiện công chúng khác nhau. Chẳng hạn, Chương Tử Di được một số tờ báo và tạp chí Hoa ngữ

coi là một nữ diễn viên trẻ tài năng và may mắn, người đã chiếm “hào quang” từ tay hai ngôi sao lớn tuổi của bộ phim nhờ tính cách mạnh mẽ và phức tạp của vai diễn trong phim. Những nhận xét như vậy cho thấy thế hệ ngôi sao mới đang bắt đầu đảm nhận những vai diễn từng được các ngôi sao tên tuổi nắm giữ khi họ còn trẻ. Điều này cũng cho thấy sự cạnh tranh không ngừng trong một ngành công nghiệp mà sự phát triển của các ngôi sao trẻ có khả năng buộc các ngôi sao thế hệ cũ phải nghỉ hưu, nếu các ngôi sao lớn tuổi này không thể điều chỉnh hình tượng của họ hoặc tìm thấy những ngã rẽ khác trong ngành. Xét theo khía cạnh này, hình tượng Châu Nhuận Phát như một ngôi sao trung niên và hình ảnh bậc thầy lớn tuổi của ông cả trong và ngoài màn ảnh đã phản ánh sự thay đổi của xã hội trong nhận thức về tuổi tác. Điều này thể hiện cả trên phương tiện truyền thông phương Tây và trong xã hội công nghiệp hóa và hiện đại hóa ngày nay ở Đông Á.

Tóm lại, phân tích về hình ảnh trung niên của Châu Nhuận Phát và sự nghiệp của ông trong điện ảnh võ thuật cho thấy sự đón nhận hình tượng một ngôi sao lớn tuổi phụ thuộc vào các yếu tố cụ thể của từng thị trường khác nhau. Các yếu tố này bao gồm sự quen thuộc của khán giả với ngôi sao, kiến thức của họ về thể loại phim và thái độ xã hội đối với sự lão hóa. Nhìn chung, nhận thức xã hội vẫn cho rằng tuổi tác đi kèm với sự đi xuống về sức khỏe và khả năng diễn xuất của diễn viên.

Trong khi việc sử dụng công nghệ và hiệu ứng đặc biệt đã tác động ngày càng nhiều đến các bộ phim võ thuật do Hollywood sản xuất, chẳng hạn như *The Tuxedo* (2002) của Thành Long; *The One* (2001) và *The Mummy : Tomb of the Dragon Emperor* (2008) của Lý

Liên Kiệt, thì các bộ phim do người Hoa sản xuất như *New Police Story* (2004) và *Shinjuku Incident* (2009) của Thành Long, cũng như *Fearless* (2006) và *The Warlords* (2007) của Lý Liên Kiệt, nhấn mạnh hơn vào biểu cảm của nhân vật và khả năng hành động của ngôi sao. Tất cả những yếu tố này cho thấy các ngôi sao nam lớn tuổi được đón nhận khác nhau bởi các thị trường phim khác nhau. Do đó, khi xem xét các điều kiện khác nhau giữa các ngành công nghiệp và thị trường phim khác nhau, năng lực thể chất của Châu Nhuận Phát đồng thời được nhấn mạnh và không nhấn mạnh trong các bộ phim võ thuật xuyên quốc gia. Nó làm hài hòa những nhận thức khác nhau về tuổi tác của diễn viên, đồng thời cho thấy hướng đi cho sự nghiệp của một ngôi sao lớn tuổi trong ngành công nghiệp phim đầy cạnh tranh.

Chương bảy

Quyền lực vô hình Châu Nhuận Phát

"Có thể nhiều người thích quan tâm đến doanh thu và sự nổi tiếng của tôi ở Hollywood ra sao nhưng niềm vui khi đắm mình vào những thách thức và trải nghiệm mới mẻ thì không phải ai cũng hiểu được."

CHÂU NHUẬN PHÁT VÀ NHỮNG CUỘC CHƠI LỚN

Trong giai đoạn giữa mùa Giáng sinh 2006 và mùa hè 2007, diễn viên Châu Nhuận Phát xuất hiện trong hai bộ phim bom tấn. Đó là bộ phim tiếng Hoa *Hoàng Kim Giáp* (*Curse of the Golden Flower*, 2006) và bộ phim tiếng Anh *Pirates of the Caribbean III: At World End* (2007). Với số tiền đầu tư 360 triệu nhân dân tệ, ngay từ khi bắt đầu sản xuất, *Hoàng Kim Giáp* đã được quảng bá trên thị trường như là

bộ phim tiếng Hoa đắt tiền nhất từng được thực hiện. Tương tự, *Pirates of the Caribbean III* cũng được đồn đại là bộ phim đắt nhất trong lịch sử Hollywood vào thời điểm đó. Cả hai bộ phim đều được quảng bá dưới dạng “phim sự kiện” với dàn diễn viên lớn và nhắm vào thị trường phim toàn cầu.

Sự hiện diện của ngôi sao Châu Nhuận Phát trong cả hai bộ phim đã minh họa chiến lược tiếp thị toàn cầu đang thay đổi của ngành công nghiệp điện ảnh Hollywood và Hoa ngữ. Để mở rộng thị trường nước ngoài và củng cố vị thế thống trị của mình trên thị trường phim thương mại toàn cầu, Hollywood có truyền thống tuyển dụng các ngôi sao nước ngoài. Có thể kể đến như: ngôi sao Tây Ban Nha Antonio Banderas và Penélope Cruz, ngôi sao người Úc Nicole Kidman và Hugh Jackman, ngôi sao người Pháp Juliette Binoche, Audrey Tautou và Jean Reno. Cùng với sự lên ngôi của các thị trường phim châu Á trong chiến lược toàn cầu của Hollywood, từ những năm 1990, ngày càng có nhiều ngôi sao người Hoa tham gia danh sách này. Cùng lúc, điện ảnh Hoa ngữ đã cho thấy tham vọng ngày càng lớn về việc tiến vào thị trường phim thương mại toàn cầu, dù nhiều thị trường trong số đó đã và đang bị chi phối bởi các bộ phim Hollywood. Cả hai ngành công nghiệp đều có những chiến lược toàn cầu mới, tạo điều kiện cho việc tạo ra các ngôi sao Hoa ngữ “toàn cầu”, “quốc tế” hay “xuyên quốc gia”. Những tên tuổi này được cho là có sức hấp dẫn khán giả vượt ra ngoài thị trường phim trong nước.

Để tìm hiểu vị thế ngôi sao của Châu Nhuận Phát trong thị trường phim toàn cầu, ta có thể áp dụng cách tiếp cận so sánh. Ngoài các tài

liệu quảng cáo của *Pirates of the Caribbean III* và *Hoàng Kim Giáp*, chương này đặc biệt tập trung vào hình thức quảng bá trên Internet ở cả thị trường nói tiếng Hoa và tiếng Anh. Như nhiều học giả điện ảnh đã phân tích, Internet đã có tác động đáng kể đến hệ thống ngôi sao. Internet không chỉ làm tăng mức tiêu thụ, mà còn cải thiện sự tương tác của việc sản xuất, phân phối và tiếp nhận hình ảnh ngôi sao. Tuy nhiên, không giống như truyền thông in ấn, nội dung của các bản tin trực tuyến có thể bị thay đổi mà không cần thông báo trước, và công chúng không phải lúc nào cũng có thể xác định những thay đổi đó. Do đó, ngày truy cập thông tin trở nên đặc biệt quan trọng. Theo đó, tất cả thông tin được phân tích trong chương này được tiếp cận trước ngày phát hành *Pirates of the Caribbean III* và *Hoàng Kim Giáp*.

Mặc dù Internet đã phá vỡ ranh giới địa lý của việc phân phối thông tin nhưng ngôn ngữ vẫn đóng một vai trò quan trọng trong việc hiểu được nội dung các trang web. Ngôn ngữ (tiếng Hoa và tiếng Anh trong trường hợp này), với khả năng tác động đến việc tiếp nhận thông tin của mọi người, được xác định là một công cụ để phân biệt hai thị trường chính mà Châu Nhuận Phát bắt đầu phát triển sự nghiệp đóng phim cũng như địa vị ngôi sao của mình. Bằng cách khảo sát sự xuất hiện của Châu Nhuận Phát tại hai thị trường văn hóa trên mạng, chương này lập luận rằng địa vị ngôi sao của Châu Nhuận Phát đồng thời được toàn cầu hóa và bản địa hóa trong điện ảnh xuyên quốc gia.

Là doanh nghiệp, các hãng phim thương mại cần phải kiếm được lợi nhuận từ các sản phẩm của mình, cụ thể ở đây là phim. Do đó, việc tối đa hóa lợi nhuận tại phòng vé ở cả thị trường phim trong

nước và toàn cầu là rất quan trọng đối với các ngành công nghiệp điện ảnh trên toàn thế giới. Nhiều ngôi sao đã đạt được danh tiếng vượt ra ngoài thị trường nội địa nhờ có phim được bán ra nước ngoài, và sự hợp tác giữa các ngành công nghiệp phim xuyên quốc gia. Được gọi với nhiều tên như *“ngôi sao toàn cầu”*, *“ngôi sao quốc tế”* và *“ngôi sao xuyên quốc gia”*, những diễn viên này thường có giá trị phòng vé mạnh hơn trong ngành công nghiệp phim so với các đồng nghiệp trong nước. Những thuật ngữ này có thể thay thế cho nhau và được sử dụng đơn giản như những gì Will Higbee và Song Hwee Lim gọi là “viết tắt” cho một cơ chế sản xuất và tiêu thụ phim xuyên biên giới. Tuy nhiên, việc khái quát hóa vị thế toàn cầu của ngôi sao đã làm mất đi sự giao thoa của nhu cầu công nghiệp và thị hiếu người tiêu dùng. Nó còn che mất các mối nối phức tạp của một hình ảnh ngôi sao. Do đó, điều quan trọng là phải làm rõ ý nghĩa và phạm vi của các thuật ngữ này.

Trong nghiên cứu về sự hiện diện của các ngôi sao Hồng Kông ở Hollywood, Lo Kwai-cheung đã lập luận rằng các ngôi sao như Châu Nhuận Phát, Thành Long và Lý Liên Kiệt *“không còn được xuất khẩu đến thị trường điện ảnh toàn cầu như các sản phẩm được sản xuất tại Hồng Kông”*. Họ trở nên giống như *“lao động người nước ngoài hoặc người lao động nhập cư”* ở nước sở tại. Về khái niệm “ngôi sao quốc tế”, nhà nghiên cứu Lo tập trung vào các bước chuyển đổi sự nghiệp của ngôi sao và sự tham gia vào các ngành công nghiệp điện ảnh nước ngoài. Đối với giới quan sát, địa vị ngôi sao của Châu Nhuận Phát và các ngôi sao Hồng Kông khác đã được quốc tế hóa khi họ tham gia vào một thị trường phim ảnh hoặc ngành công nghiệp vượt ra ngoài phạm vi quốc nội. Cách nhìn này bất kể địa vị

ngôi sao được thành lập ở thị trường nội địa của họ có thay đổi hay không.

Nhận thức về “ngôi sao quốc tế” tập trung sự chú ý của học giả vào việc làm của một ngôi sao trong các ngành công nghiệp điện ảnh khác nhau, hoặc sự hiện diện của ngôi sao đó bên ngoài thị trường nội địa. Trong khi “địa vị ngôi sao toàn cầu” tập trung vào tính kết nối sự hiện diện ngôi sao trong nhiều thị trường phim khác nhau trên thế giới. Tuy nhiên, yếu tố “toàn cầu” thường cho thấy sự đồng nhất để làm giảm sự khác biệt văn hóa của các thị trường khác nhau. Theo Kai Hafez, các phim bom tấn của Hollywood thường pha trộn các yếu tố văn hóa khác nhau vào một công thức “toàn cầu” đã được chuẩn hóa, với mục tiêu là tạo ra sự hợp nhất, thay vì đáp ứng thị hiếu địa phương trên thị trường phim toàn cầu.

Các ngôi sao “xuyên quốc gia” là những người có hình ảnh liên tục được điều chỉnh để phục vụ cho các thị trường khác nhau. Tiền tố “*trans*” trong “*transnational*” (xuyên quốc gia) không chỉ có nghĩa là di chuyển qua các đường ngăn cách, mà còn có nghĩa là “*thay đổi bản chất của một thứ gì đó*”. Ngược với tính đồng nhất của ngôi sao toàn cầu, ngôi sao xuyên quốc gia nỗ lực thể hiện hình ảnh ngôi sao trong các thị trường phim khác nhau. Ngôi sao xuyên quốc gia là kết quả của việc kết hợp quốc tế hóa và bản địa hóa hình ảnh ngôi sao - một quá trình thiết lập sự hiện diện toàn cầu của ngôi sao trong khi đồng thời điều chỉnh hình ảnh để đáp ứng các thị trường khác nhau.

Sự phân chia của ba khái niệm ngôi sao “*quốc tế*”, “*toàn cầu*” và “*xuyên quốc gia*” không phải là cứng nhắc. Sự phân biệt như vậy giúp chúng ta hiểu được sự gia tăng của hệ thống ngôi sao toàn cầu

và tính linh động của giá trị ngôi sao xuyên suốt các biên giới quốc gia và văn hóa.

SỨC HÚT CHÂU NHUẬN PHÁT

Thành công của *Pirates of the Caribbean: The Curse of the Black Pearl* (2003) đã dẫn đến việc sản xuất các phần tiếp theo của phim này, nhằm mục đích tận dụng thị trường phim Trung Quốc. Khi *Pirates of the Caribbean II* còn ở giai đoạn công bố, tin tức Châu Nhuận Phát có đóng một vai trong phim đã xuất hiện trên nhiều trang web tin tức tiếng Hoa. Khoảng hai tháng trước khi *Pirates of the Caribbean II* bắt đầu quay, nhiều trang web Trung Quốc cho biết Châu Nhuận Phát đã tham gia vào bộ phim. Để thu hút sự quan tâm của công chúng, các trang tin tức trực tuyến đã cố gắng chứng minh với độc giả rằng Châu Nhuận Phát sẽ thử thách bản thân trong vai trò màn ảnh mới là một tên cướp biển. Một số trang web, như *Sina.com* và *People's Daily*, thậm chí đăng một bức ảnh về hình ảnh ngoài đời của Châu Nhuận Phát đang để râu. Do ông hiếm khi xuất hiện trước công chúng với bộ râu như vậy, hình ảnh này được giới thiệu như một phần của trải nghiệm mới mà khán giả Trung Quốc sẽ có được khi đón xem vai diễn Châu Nhuận Phát trong phần tiếp theo của *Pirates of the Caribbean*.

Truyền thông trực tuyến Hoa ngữ rõ ràng rất nhấn mạnh đến tầm quan trọng của ngôi sao Châu Nhuận Phát. Ngày 23 tháng 5 năm 2006, một tháng trước khi bộ phim được phát hành tại Mỹ, *QQ.com* đăng một video clip từ Đài truyền hình Quảng Đông. Trong đó cũng cố thông điệp rằng vai diễn của Châu Nhuận Phát trong *Pirates of the Caribbean II* chỉ đứng sau nhân vật thuyền trưởng Jack Sparrow do Johnny Depp thủ vai. Thú vị hơn, các báo cáo về sự phân vai của

Châu Nhuận Phát và hình ảnh mới của ông đã chiếm ưu thế trong cuộc thảo luận về bộ phim. Các chi tiết về nhân vật mới của Châu Nhuận Phát, như tên nhân vật, mối quan hệ với các nhân vật khác và hình ảnh đắt giá của ông trong phim, đều được giữ bí mật “một cách thành công”. Điều này kích thích sự tò mò của khán giả người Hoa về bộ phim và hình ảnh bí ẩn về vai cướp biển của Châu Nhuận Phát.

Trớ trêu thay, vào tháng 6 và tháng 7 năm 2006, bộ phim *Pirates of the Caribbean II* được công chiếu ở Mỹ và châu Âu, cho thấy Châu Nhuận Phát hoàn toàn không xuất hiện trong phim. Tuy nhiên, do bộ phim vẫn đang cố gắng xin phép phát hành ở Trung Quốc đại lục vào tháng 8, tên của ông vẫn được kết nối một cách mơ hồ với bộ phim trên các phương tiện truyền thông trực tuyến Hoa ngữ vào mùa hè năm 2006. Trong một bản tin từ China.com về sự kiện công chiếu *Pirates of the Caribbean II* ở California, người đưa tin sử dụng tiêu đề “*Sự kiện ra mắt đình đám của Pirates of the Caribbean II; Châu Nhuận Phát đóng vai một thuyền trưởng cướp biển trong vai trò khách mời*”. Bản tin không công khai nói rằng Châu Nhuận Phát đóng một vai trong *Pirates of the Caribbean II*, nhưng mối liên hệ giữa hai phần trong tiêu đề bài báo đã giữ được ảo ảnh rằng Châu Nhuận Phát sẽ xuất hiện trong phim. Các bản tin trực tuyến này và các cuộc bàn tán xung quanh hình ảnh của Châu Nhuận Phát tạo ra một ấn tượng gian dối về nhu cầu xem phim. Thực tế thì bộ phim vẫn đang cố gắng xin được giấy phép phát hành theo chương trình chia sẻ doanh thu của Trung Quốc.

Các cuộc thảo luận trực tuyến xung quanh việc Châu Nhuận Phát góp mặt trong *Pirates of the Caribbean II* trên các trang web tiếng

Hoa trở nên đặc biệt thú vị khi chúng ta so sánh nó với nội dung về bộ phim trên các trang web tiếng Anh. Đây là nơi tập trung vào “sự trở lại” của các nhân vật quan trọng, bao gồm đạo diễn Gore Verbinski, nhà biên kịch Ted Elliott và Terry Rossio, và các ngôi sao Johnny Depp, Orlando Bloom và Keira Knightley. Trên thực tế, *Variety* là nguồn duy nhất xuất bản một bài báo mà trong đó đề cập ngắn gọn đến việc Châu Nhuận Phát xuất hiện trong *Pirates of the Caribbean II*. Hầu hết các trang web tiếng Anh khác đều ghi rõ “*Pirates of the Caribbean III*” để chỉ bộ phim có sự tham gia của Châu Nhuận Phát.

Sự khác biệt về sự hiện diện của Châu Nhuận Phát trên thông tin báo chí tại hai thị trường nói trên đặt ra câu hỏi tại sao rất ít trang web tiếng Anh mắc “lỗi” như vậy? Tại sao các trang web tiếng Hoa tiếp tục lan truyền thông tin sai lệch về việc Châu Nhuận Phát tham gia *Pirates of the Caribbean II*, ngay cả sau khi phim được phát hành tại các rạp chiếu phim phương Tây? Câu trả lời có thể là nhà sản xuất Walt Disney có ý định thao túng những kỳ vọng của cộng đồng thông qua chiến lược tiếp thị địa phương hóa. Bằng cách nhấn mạnh tầm quan trọng của Châu Nhuận Phát trong phim, nhà sản xuất loạt phim *Pirates of the Caribbean* rõ ràng có ý định tận dụng sự nổi tiếng của ông và sức hấp dẫn phòng vé ở thị trường phim Trung Quốc. *Pirates of the Caribbean II* cuối cùng đã không xin được hạn ngạch phát hành từ chính phủ Trung Quốc. Dù vậy, chiến dịch tiếp thị đã thành công tạo ra sự kỳ vọng của công chúng đối với bộ phim và sự tò mò về hình ảnh mới của Châu Nhuận Phát. Những kỳ vọng và sự tò mò như vậy sau đó đã trở thành một phần của chiến dịch tiếp thị khi *Pirates of the Caribbean III* chuẩn bị phát hành. Trong đó, Châu

Nhuận Phát được xác nhận là đóng vai thuyền trưởng Sao Feng, một tên cướp biển Trung Quốc.

Châu Nhuận Phát trong phim Pirates of the Caribbean III

Chiến lược sử dụng ngôi sao địa phương của Disney trong việc quảng bá *Pirates of the Caribbean III* được thể hiện rõ hơn qua các bài viết khác nhau về tình hình ngôi sao Châu Nhuận Phát trên các

trang web tiếng Anh và tiếng Trung Quốc. Nghiên cứu thực nghiệm trên Internet cho thấy giá trị ngôi sao của Châu Nhuận Phát khác nhau rất nhiều ở hai thị trường ảo, không chỉ về số lượng mà còn về nội dung. Công việc được thực hiện vào ngày 18 tháng 11 năm 2006, khoảng nửa năm trước khi *Pirates of the Caribbean III* được công chiếu toàn cầu. Nghiên cứu trực tuyến này đã kiểm tra sáu trang web tiếng Anh *Variety*, *Entertainment Weekly*, *The New York Times*, *Los Angeles Times*, hai trang web tiếng Hoa *Sina* và *Sohu*, cùng hai công cụ tìm kiếm là *Google.com* và *Yahoo.com*.

Kết quả trên *Sina* và *Sohu* cho thấy có khoảng 8 đến 13% các văn bản đề cập đến *Pirates of the Caribbean III* có tên Châu Nhuận Phát. Ở các trang web tiếng Anh thì con số này thấp hơn nhiều. Trên thực tế, chỉ có một vài bản tin trực tuyến từ các trang web tiếng Anh xem sự xuất hiện của Châu Nhuận Phát là một yếu tố thiết yếu trong việc quảng bá *Pirates of the Caribbean III* vào thời điểm đó. Trong khi đó, kết quả từ hai công cụ tìm kiếm Internet lớn nhất là *Google.com* và *Yahoo.com* đã xác nhận những khác biệt về thị trường này. Mặc dù các số liệu cho thấy sự khác biệt của các trang web và công cụ tìm kiếm khác nhau, kết quả tìm kiếm minh họa rằng sự hiện diện của ngôi sao Châu Nhuận Phát đóng vai trò quan trọng hơn nhiều trong việc quảng bá phim ở thị trường tiếng Hoa so với thị trường tiếng Anh.

Trong khi các số liệu trong các kết quả này cho thấy giá trị của ngôi sao Châu Nhuận Phát trong bộ phim bom tấn Hollywood được xác định bởi một thị trường cụ thể, nội dung của các kết quả tìm kiếm cũng nói lên khả năng đáp ứng của địa phương đối với địa vị ngôi sao xuyên quốc gia của nam diễn viên. Ví dụ, trong số bốn kết quả

được tìm thấy trên trang web của *Variety*, có hai kết quả thật sự giống hệt nhau. Đó là ấn phẩm duy nhất đặt tên Châu Nhuận Phát trong các tiêu đề và giới thiệu thông tin về thuyền trưởng Sao Feng do ông thủ vai. Trong hai bài viết còn lại, tên của Châu Nhuận Phát chỉ xuất hiện trong danh sách diễn viên, không đề cập bất kỳ thông tin gì khác về hình ảnh ngôi sao hoặc nhân vật của ông.

Tuy nhiên, kết quả tìm thấy trên các trang web của Trung Quốc cho thấy một bức tranh hoàn toàn khác. Vào ngày 15 tháng 7 năm 2006, trang *Sina.com* đã đăng một bài báo làm nổi bật mối quan hệ của nhân vật Sao Feng với thuyền trưởng Jack Sparrow. Ngay cả trang phục và kiểu hóa trang của Châu Nhuận Phát cũng được mô tả chi tiết. Các ví dụ khác nhấn mạnh tầm quan trọng của vai trò của Châu Nhuận Phát trong phim bao gồm việc thông tin trực tuyến về cảnh nhân vật của ông cứu sống thuyền trưởng Jack Sparrow; việc hình tượng ngôi sao Châu Nhuận Phát như một diễn viên hài cũng như sự hấp dẫn của ông đối với thị trường châu Á sẽ giúp ích cho bộ phim tiếp tục thành công về doanh thu phòng vé như thế nào. Châu Nhuận Phát chỉ xuất hiện trong phim khoảng hai mươi phút. Nhưng chắc chắn hình ảnh này khiến ông trở thành một trong những ngôi sao và nhân vật trung tâm hàng đầu trong chiến dịch tiếp thị của mình trên các trang web tiếng Hoa.

CHÂU NHUẬN PHÁT VÀ CUỘC ĐUA BOM TẤN

Trong khi Hollywood tiếp tục đóng vai trò lớn trong thị trường phim thương mại thế giới thì nhiều quốc gia khác đã tham gia vào cuộc đua này. Trung Quốc là một trong số đó và quốc gia này đã nỗ lực không ngừng để có được sự công nhận từ thị trường nước ngoài. Cạnh tranh với Hollywood ở cả thị trường trong và ngoài

nước, một số lượng lớn các bộ phim bom tấn tiếng Trung đã được sản xuất từ giữa những năm 2000. Các chiến lược của Hollywood coi trọng sự hiện diện của ngôi sao Châu Nhuận Phát chủ yếu là vì khả năng quảng bá phim tới thị trường châu Á. Trong khi các phim bom tấn tiếng Hoa công nhận sức hấp dẫn ngôi sao của Châu Nhuận Phát ở cả thị trường nội địa Trung Quốc và toàn cầu. Cũng như các hãng phim Hollywood, điện ảnh Hoa ngữ xuyên quốc gia điều chỉnh các chiến dịch tiếp thị trực tuyến và giới thiệu ngôi sao để thu hút khán giả trên toàn thế giới. Hình ảnh toàn cầu của Châu Nhuận Phát được làm nổi bật ở thị trường Trung Quốc như một cách để chứng minh chất lượng và tiêu chuẩn sản xuất của bộ phim. Ngược lại, tính châu Á và gốc Hoa của ông được nhấn mạnh trong thị trường tiếng Anh như một cách để quảng bá các đặc điểm “nguyên bản” Trung Quốc và cảnh quan kỳ lạ phương Đông.

Chris Berry nhận định, các bộ phim bom tấn Hollywood hầu như chiếm lĩnh sự chú ý trên toàn thị trường phim toàn cầu thông qua những thứ siêu lớn của ngành công nghiệp: ngân sách lớn, ngôi sao lớn, hiệu ứng lớn, chiến dịch quảng bá lớn. Để quảng bá chất lượng sản xuất và hình ảnh của bộ phim khi cạnh tranh với các bộ phim bom tấn Hollywood xuất hiện ở thị trường nội địa của Trung Quốc, các hãng phim của nước này đã áp dụng nhiều chiến lược khác nhau để nhấn mạnh “sự to lớn” của các bộ phim bom tấn của họ. Những bom tấn Hoa ngữ này chọn một ngôi sao toàn cầu đã thành danh như một trong những bảo chứng thành công trong việc quảng bá các bộ phim bom tấn tiếng Hoa này tại Trung Quốc. Nhiều bộ phim trong số này được sản xuất tại Trung Quốc đại lục và phần lớn các ngôi sao cũng như thành viên đoàn làm phim đều là người Hoa.

Tuy nhiên nhà sản xuất luôn cố gắng kết nối những bộ phim này với các sản phẩm toàn cầu khi quảng bá chúng ở thị trường Trung Quốc. Những bộ phim bom tấn tiếng Hoa này luôn được thể hiện là có chất lượng điện ảnh ngang tầm với Hollywood.

Châu Nhuận Phát trong hai bộ phim bom tấn của Trung Quốc và Hollywood

Được chỉ đạo bởi một trong những đạo diễn uy tín nhất của Trung Quốc, đạo diễn Trương Nghệ Mưu, bộ phim sử thi *Hoàng Kim Giáp* là bản chuyển thể của vở kịch nổi tiếng *Lôi Vũ*. Bi kịch được viết vào đầu những năm 1930 bởi một trong những tác giả kịch nổi tiếng nhất Trung Quốc, Tào Ngụ, người có biệt hiệu là “*Shakespeare Trung Quốc*”. Chuyển nền tảng câu chuyện từ bối cảnh ban đầu vào đầu những năm 1930 sang triều đại nhà Đường một ngàn năm trước, được cho là một trong những điểm sáng nhất trong nền văn minh

Trung Quốc. Bộ phim này thể hiện một bức tranh về sự sang trọng của hoàng gia và sự giàu sang tột đỉnh. Châu Nhuận Phát và Cung Lợi, hai ngôi sao hàng đầu Hồng Kông và Trung Quốc, được chọn để đóng vai các nhân vật hàng đầu trong phim là Hoàng đế và Hoàng hậu.

Chiến dịch tiền phát hành của bộ phim trên các trang web tiếng Hoa đã cố gắng thuyết phục khán giả rằng bộ phim này sẽ cung cấp cho công chúng những cảnh phim đẹp mắt. Cách kể chuyện kịch tính, mãnh liệt, không kém phần hấp dẫn so với các bộ phim bom tấn Hollywood. Trong bối cảnh đó, Châu Nhuận Phát đã nhiều lần được giới thiệu là một “ngôi sao Hollywood” hay “ngôi sao toàn cầu” ngay từ giai đoạn đầu của quá trình sản xuất bộ phim. Chẳng hạn, hai bản tin được đăng trên trang *Sina.com*, nhà tài trợ cho trang web tiếng Hoa chính thức của bộ phim, tiết lộ rằng tiền lương của Châu Nhuận Phát được tính bằng USD theo thông lệ việc làm của Hollywood. Trong đó, thời gian đi lại và hàng giờ bị kẹt xe cũng được đưa vào bảng chấm công của nam diễn viên. Các bản tin trực tuyến về ngôi sao trên các trang web tiếng Hoa cũng nhấn mạnh sự hấp dẫn của nam diễn viên trong ngành công nghiệp và thị trường điện ảnh toàn cầu. Như vậy, các bản tin trực tuyến tiếng Hoa này đã chỉ ra tiềm năng thương mại của bộ phim ở thị trường nước ngoài. Tác giả còn cho khán giả Trung Quốc thấy bức tranh về sự trỗi dậy của điện ảnh nói tiếng Hoa trên sân khấu toàn cầu.

Tuy nhiên, chiều hướng toàn cầu của bộ phim này đã biến mất trên các trang web tiếng Anh. Như một cách để phân biệt bộ phim với các bộ phim bom tấn Hollywood trên thị trường phim toàn cầu, *Hoàng Kim Giáp* đặc biệt được nhấn mạnh vào tính châu Á của bộ

phim. Là một phần của chiến lược toàn cầu của việc tạo ra hình ảnh Trung Quốc cho bộ phim, hình ảnh Châu Nhuận Phát với tư cách là một ngôi sao “toàn cầu” cũng chuyển sang thành một ngôi sao Hồng Kông hoặc Trung Quốc. Trong một bài báo đăng trên trang web của *Variety*, Châu Nhuận Phát được mô tả như là “*một ngôi sao Hồng Kông ở Hollywood*” và “*ngôi sao của Ngọa Hổ Tàng Long*”.

Davis và Yeh lập luận rằng: “Hình ảnh châu Á có thể được tối ưu hóa theo hướng chất lượng cao hơn, đặc biệt là trong tiếp thị, đồng thời tái định vị về chủ đề, ngôi sao và thể loại”. Từ hình tượng trên màn ảnh của Châu Nhuận Phát, sự chú ý dành cho địa vị ngôi sao châu Á của ông và các huyền thoại phương Đông của các trang web tiếng Anh thể hiện một dấu hiệu tượng trưng cho toàn cầu hóa điện ảnh châu Á. Nó biểu thị một màu sắc khác về phương Đông.

Kiến thức đã học được thì phải đem chia sẻ, tiền bạc kiếm được cũng nên cho đi.

– Châu Nhuận Phát

Mặc dù nhiều ngôi sao điện ảnh tham gia vào việc sản xuất và phân phối một bộ phim đa quốc gia hay đa lãnh thổ, việc truyền thông trực tuyến cho các bộ phim liên tục định vị lại bản sắc ngôi sao để phục vụ cho thị trường địa phương. Do đó, tình trạng toàn cầu của ngôi sao thay đổi đáng kể giữa các thị trường khác nhau.

Khoảng cách lớn về kết quả trực tuyến khi nghiên cứu sự hiện diện của Châu Nhuận Phát trong *Pirates of the Caribbean* - chỉ ra rằng địa vị ngôi sao toàn cầu của Châu Nhuận Phát là một khái niệm được tạo điều kiện chủ yếu bởi sự ủng hộ địa phương từ các thị

trường Hoa ngữ. Châu Nhuận Phát chỉ đóng vai phụ trong *Pirates of the Caribbean III*. Dù vậy, sự hiện diện của ông đóng một vai trò quan trọng trong việc quảng bá bộ phim ở Trung Quốc và một số quốc gia châu Á đồng thời giúp các hãng phim Hollywood kích thích nhu cầu tiêu dùng địa phương. Truyền thông xung quanh hình ảnh ngôi sao Châu Nhuận Phát trong *Hoàng Kim Giáp*, phản ứng địa phương này được áp dụng cho các hãng phim Hollywood ở thị trường phim Trung Quốc và cả ngành công nghiệp điện ảnh Trung Quốc trong thị trường phim nói tiếng Anh. Cách thể hiện khác nhau về hình ảnh ngôi sao của Châu Nhuận Phát, trên các trang web tiếng Anh và tiếng Hoa đã chỉ ra bản sắc lai của ngôi sao Hoa ngữ trong rạp chiếu phim xuyên quốc gia. Điều này cũng ngụ ý rằng các ngôi sao toàn cầu có tác dụng giúp một bộ phim bom tấn xuyên quốc gia đáp ứng thị trường địa phương bằng cách giới thiệu lại hình ảnh của họ.

Chương tám

Châu Nhuận Phát và mối tương tác phức tạp với Đại Lục Trung Quốc

"...Tuy nhiên, trước sự đe dọa này, Châu Nhuận Phát chỉ đơn giản mỉm cười và đáp: 'Thế thì tôi kiếm ít tiền hơn một chút vậy'."

“GIẤC MỘNG TRUNG HOA” TRONG ĐIỆN ẢNH

Các tài liệu tiền đề xung quanh sự nghiệp phim ảnh và truyền hình ở Hồng Kông của Châu Nhuận Phát đã thiết lập hình ảnh ngôi sao của ông như một công dân thành thị của Hồng Kông hiện đại. Châu Nhuận Phát hiếm khi xuất hiện trong một bộ phim tiền hiện đại trước khi chuyển đến Hollywood. Nhiều học giả đã lưu ý rằng văn hóa *yi* (lòng vị tha và lòng trung thành theo chiều ngang giữa anh em

và bạn bè) truyền thống của Trung Quốc đã góp phần đáng kể trong việc định hình hình tượng ngôi sao trước năm 1997 của ông. Sự kết hợp đặc biệt giữa tinh thần công dân đô thị hiện đại và văn hóa truyền thống *yì* của người Hoa đã tạo nên hình ảnh ngôi sao của Châu Nhuận Phát như một biểu tượng cho bản sắc giao thoa của người Hồng Kông. Đó là kiểu bản sắc vừa mang âm hưởng truyền thống vừa có màu sắc khác biệt với cả phương Tây lẫn Trung Quốc về mặt lịch sử, xã hội và văn hóa. Châu Nhuận Phát đã được Đại học Hồng Kông trao bằng *Tiến sĩ Danh dự* năm 2001, như một biểu thị cho niềm tự hào của Hồng Kông. Năm 2003, Châu Nhuận Phát cũng trở thành nghệ sĩ đầu tiên và duy nhất cho đến nay có câu chuyện cuộc đời được đưa vào trong sách giáo khoa ở Hồng Kông như một danh nhân lịch sử. Không quá khi nói rằng, Châu Nhuận Phát đã trở thành một huyền thoại sống, một tấm gương về nhân cách, tài năng, lòng hiếu thảo và sự tử tế, để truyền cảm hứng cho nhiều thế hệ người Hồng Kông.

*Châu Nhuận Phát luôn là một biểu tượng mẫu mực có tính giáo dục
tại Hồng Kông*

Chương này sẽ tiếp tục xem xét vì sao hình ảnh ngôi sao của Châu Nhuận Phát có thể làm hài hòa các nhận thức xã hội về bản sắc Hồng Kông. Nội dung sẽ tập trung vào những thông tin truyền thông xoay quanh các bộ phim Hollywood và phim điện ảnh Hoa ngữ của ông. Trước khi đi vào câu chuyện của Châu Nhuận Phát, chúng ta cần đánh giá sơ lược tham vọng điện ảnh của Trung Quốc vào đầu thế kỷ 21.

Kể từ đầu thiên niên kỷ mới, rạp chiếu phim thương mại ở Trung Quốc đại lục đã mở rộng với quy mô chưa từng có. Sản xuất hàng năm tăng từ 38 phim năm 2002 lên 618 phim vào năm 2014. Năm

2005, Trung Quốc có chưa đến 2.000 rạp phim, nhưng đến năm 2018, đại lục đã có tới 70.000 rạp và tầm nhìn phát triển đến 2020 là 80.000 rạp phim. Tuy nhiên, do dịch bệnh Covid-19, tầm nhìn 2020 đã không thể thành hiện thực. Theo *Variety*, Trung Quốc muốn trở thành cường quốc điện ảnh vào năm 2035. Sự tham vọng theo đuổi các con số trong mơ cũng kéo theo cơn khát tiền của nền công nghiệp điện ảnh. Sự thật là, doanh thu chủ đạo của phim nội địa Trung Quốc vẫn phụ thuộc vào top 10 phim ăn khách, hơn 400 phim sản xuất còn lại thì doanh thu bèo bọt không đến một triệu nhân dân tệ. Điện ảnh cũng chính là một phần của “*Giấc mộng Trung Hoa*”, một cuộc xâm chiếm và quảng bá văn hóa Đại Hán ra thế giới. Bên cạnh phát triển điện ảnh nội địa, Trung Quốc còn mở rộng thu mua xưởng phim, rạp chiếu và các công ty sản xuất phim của Hollywood.

Có thể nhận định Trung Quốc muốn vượt Hollywood, muốn tiếng nói của mình trên trường quốc tế trở nên có sức nặng văn hóa. Thông qua những thương hiệu phim bom tấn Mỹ, sẽ xoay chiều tâm lý khán giả về một tương lai mới - tương lai của người Trung Quốc, sức mạnh tuyệt đối của Trung Quốc.

Chúng ta thử xem xét hai bom tấn Hollywood mang đậm “bảng màu” Trung Quốc: *Từ Chiến Trường Thành (The Great Wall, 2016)* của đạo diễn Trương Nghệ Mưu và *Pacific Rim 2* của đạo diễn Steven DeKnight. Đồng thời đặt chúng trong bối cảnh hãng sản xuất Legendary Entertainment của Hollywood đã bị tập đoàn bất động sản Wanda Group của Trung Quốc mua. Tư duy đứng trên vai người khổng lồ và ăn thịt người khổng lồ của Trung Quốc đã được xúc tiến chóng vánh bằng phương pháp kinh điển - mạnh gạo bạo tiền. Tư tưởng mà Trung Quốc muốn áp đặt, truyền bá sẽ được nhẹ nhàng

đỉnh mác Hollywood. Công thức chung của dòng phim chiến lược này chính là phô trương tối đa tài lực, kỹ xảo, nhân lực và cài cắm vào trong nội dung phim sự vĩ đại của Trung Quốc cả trong quá khứ lẫn hiện tại và tương lai. Trong đó, họ khéo léo thay đổi lịch sử để phục vụ cho mục đích tuyên truyền mới. Thay vì làm những phim tuyên truyền khô khan sản xuất xong xếp kho vì không ai buồn xem, Trung Quốc đã dùng hàng trăm triệu USD làm phim bom tấn xuyên quốc gia để tuyên truyền chính sách, tư tưởng và tham vọng bá chủ của mình.

Tử Chiến Trường Thành được đóng mác thương hiệu đạo diễn lừng lẫy nhất điện ảnh Hoa ngữ - Trương Nghệ Mưu, với kinh phí đầu tư lên tới 150 triệu USD. Phim cũng sở hữu những sao Hoa ngữ tầm cỡ: Lưu Đức Hoa, Trương Hàm Dư, Cảnh Địch, Bành Vu Yến... kết hợp cùng các ngôi sao Hollywood: Matt Damon, Willem Dafoe, Pedro Pascal. Ngoài những đại cảnh hành động phô trương xứng tầm bom tấn, nội dung bộ phim hoàn toàn hướng đến mục đích truyền bá tư tưởng “Đại Hán”. Phim kể về cuộc chiến của người Trung Quốc với bày thao thiết hung tàn (một trong tứ đại hung thú huyền thoại thời thượng cổ trong *Sơn Hải Kinh*) dưới chân trường thành vĩ đại. Các ngôi sao Hollywood trong phim, đại diện cho người phương Tây, xuất hiện chỉ phục vụ cho mục đích là người phương Tây sùng sờ khi tận mắt chứng kiến nền khoa học, những phát minh, ý chí, văn hóa, triết lý và kỹ thuật quân sự vô địch của Trung Quốc. Lý do người da trắng đến Trung Quốc là để ăn cắp phát minh về thuốc súng của nước này. *Tử Chiến Trường Thành* xoay quanh mục tiêu: Trung Quốc giảng dạy cho người phương Tây về sự vĩ đại và tư tưởng nhân văn của Trung Quốc đã có từ ngàn xưa. Người phương

Tây (với đại diện gồm ba diễn viên đến từ Hollywood) sẽ luôn phải học hỏi Trung Quốc để tiến bộ hơn. Kết quả là bộ phim bị giảm đi chất lượng nghệ thuật, chỉ hấp dẫn phần đầu nhưng đến phần cuối thì kết thúc vội vã (*có thể vì đã đạt được mục đích quan trọng nhất là khẳng định sự vĩ đại của Trung Quốc*). Chưa nói đến diễn xuất quá non nớt của Cảnh Điềm trong vai nữ tướng trấn thủ trường thành, so với Matt Damon không khác đứa con nít đang tập diễn. Hình ảnh một cánh quân tinh nhuệ toàn nữ giới do Cảnh Điềm cầm đầu trong phim cũng mang ẩn ý rằng Trung Quốc đã biết tôn trọng tài năng phụ nữ từ lâu chứ không phải là một xã hội cổ hủ trọng nam khinh nữ. Đầu thế kỷ 21, ta có thể thấy Trung Quốc bắt đầu sử dụng sách và phim để tuyên truyền và lập lòe rằng nhiều thành tựu vĩ đại nhất của nhân loại đều có nguồn gốc từ Trung Quốc.

Tử Chiến Trường Thành - Bộ phim bom tấn đậm chất tuyên truyền tư tưởng Bá Hán của Trung Quốc

Trường hợp của *Pacific Rim II* là nỗi thất vọng lớn lao cho người từng hâm mộ *Pacific Rim* (2013), một bộ phim hành động bom tấn mãn nhãn về cuộc đại chiến giữa người máy khổng lồ do con người chế tạo và quái vật đại dương Kaiju. Có thể nói phần một là một siêu phẩm đầy ắp cảm xúc nhân văn và lý tưởng anh hùng của đạo diễn Guillermo DelToro. Tuy nhiên, khán giả đã ngã ngựa khi xem *Pacific Rim II* vì trung tâm điều khiển, nghiên cứu, đào tạo người máy khổng lồ đã chuyển về... Trung Quốc. Còn sự xuất hiện của nữ diễn viên Cảnh Địch không thể gượng ép hơn. Một bộ phim có nội dung lủng củng, không có sáng tạo gì mới ngoài việc cài cắm yếu tố ve vuốt Trung Quốc lộ liễu và hướng khán giả theo suy nghĩ: *Nếu trái đất gặp nguy hiểm thì anh hùng cứu trái đất chính là Trung Quốc chứ không phải là Mỹ như thường thấy trong nhiều bộ phim của Hollywood*. Sự ve vuốt này ẩn dưới vỏ bọc mỏng manh: Cuộc chiến bảo vệ trái đất trong *Pacific Rim II* là đa sắc tộc, gồm các chiến binh ưu tú nhất đến từ nhiều khu vực - tất nhiên do Trung Quốc lãnh đạo. Đây là một bom tấn nhạt nhẽo, thiếu cảm xúc và gượng ép, khiến người yêu thương hiệu *Pacific Rim* bước ra khỏi rạp với cảm giác thất vọng, nuối tiếc.

Tính Trung Quốc xuất hiện gương ép trong “bom tấn xịn” Pacific Rim

//

Sau thời điểm tiếp nhận Hồng Kông năm 1997, Trung Quốc luôn bày tỏ quan điểm “*một Trung Quốc*” một cách quyết liệt trên cả mặt trận ngoại giao lẫn tuyên truyền trong mọi hình thức. Tất cả những phát ngôn ngoại giao, sách báo và phim ảnh đều tập trung làm rõ hình ảnh “*người cha vĩ đại*” hoặc “*vị vua vĩ đại*” Trung Quốc. Chính họ sẽ một lần nữa đưa các dân tộc thuộc Trung Quốc đến bến bờ vinh quang, trở lại vị thế trung tâm của thế giới. Trong những tuyên truyền đó, họ không quên nhắc nhở: các dân tộc, vùng miền tự trị thuộc Trung Quốc như Hồng Kông, Tân Cương, Tây Tạng hoặc đang ly khai như Đài Loan, nên tuân phục và chịu sự dẫn dắt của Trung Quốc. Có thể kể đến một bom tấn đồ sộ của đạo diễn Trương Nghệ Mưu – *Anh Hùng (Hero, 2002)*, với dàn sao lớn như Lương Triều Vỹ, Lý Liên Kiệt, Chân Tử Đan, Trương Mạn Ngọc, Chương Tử Di... Câu

chuyện phim được kể một cách phức tạp, trộn lẫn giữa hiện tại và quá khứ, thực ảo đan xen nhưng đều toát lên thông điệp duy nhất. Đó cũng chính là câu nói của nhân vật Tàn Kiếm do Lương Triều Vỹ thủ vai sau khi giác ngộ đại nghĩa: *“Vì nghĩa lớn để mang lại lợi ích cho thiên hạ thì sự hy sinh đau khổ của một cá nhân không nghĩa lý gì cả”*. Điều này cổ xúy cho lý tưởng *“Đại Hán”*, rằng để đạt được mộng ước lớn, để có được *“thiên hạ”* thì những hy sinh, đau khổ của một thiểu số (nếu có) cũng không đáng kể và xứng đáng.

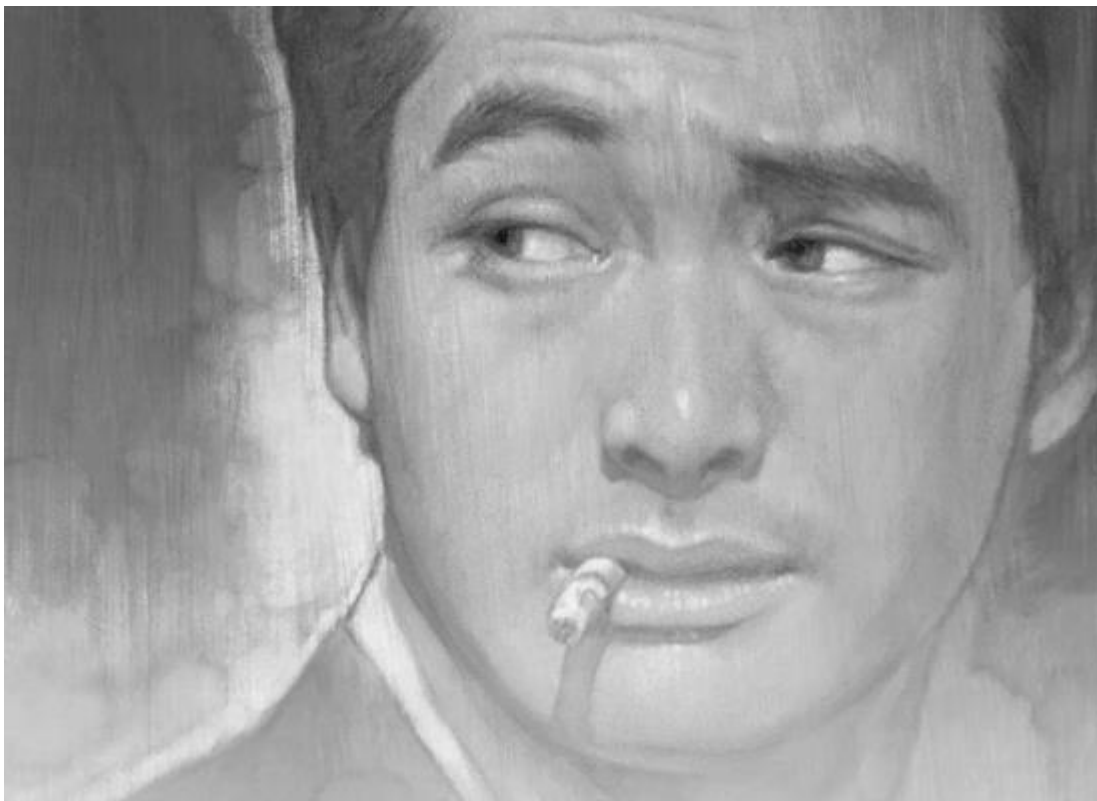
Anh Hùng - Bộ phim nổi tiếng của đạo diễn Trương Nghệ Mưu đã khéo léo thay đổi lịch sử và tuyên truyền Tần Thủy Hoàng thành anh hùng

Nếu bỏ qua những màn triết lý thấm đẫm tinh thần Trung Hoa, những màn chiến đấu ly kỳ như phép thuật thì nội dung phim chỉ *nhằm thay đổi lịch sử để phục vụ cho mục đích tuyên truyền chính trị* và khẳng định một điều: *Giết Tần Thủy Hoàng là sai!* Nếu Vô Danh (nhân vật ẩn dụ cho nhân vật lịch sử có thật là Kinh Kha - người anh hùng nhận trách nhiệm hành thích Tần Thủy Hoàng để cứu trăm họ thoát khỏi ách thống trị bạo tàn) hoặc Tàn Kiếm hành thích thành công Tần Thủy Hoàng thì thiên hạ sẽ chỉ thêm loạn, muôn dân lại rơi vào cảnh lầm than... Đây là ngụ ý không che giấu của đạo diễn Trương Nghệ Mưu: *Chấp nhận cho Tần Thủy Hoàng cai trị thì mới có hy vọng về một cuộc sống hòa bình, thịnh trị lâu dài.* Trong lịch sử Trung Quốc cổ đại, Tần Thủy Hoàng nổi danh là một bạo chúa số một, đốt sách, giết học trò, không tiếc xương máu hàng triệu người để xây Vạn Lý Trường Thành, cung A Phòng, lăng mộ tại Ly Sơn... Bộ phim *Anh Hùng* đã từng bước đảo lộn thế đứng của khái niệm “*anh hùng*”. Sự tôn vinh đó không phải dành cho Vô Danh (do Lý Liên Kiệt đóng) hay Tàn Kiếm mà *vị anh hùng duy nhất trong bộ phim* đó chính là Tần Thủy Hoàng. Chính vị bạo chúa tàn bạo này đã xoa đầu dạy dỗ cho gã kiếm khách “*còn thiếu nhận thức*” hiểu thế nào là đại nghĩa, hiểu thế nào là hai chữ “*thiên hạ*”. Đó là một kiểu triết lý về đại nghĩa dân tộc có thể làm những người yêu chuộng hòa bình, bác ái cảm thấy lạnh người và suy nghĩ nhiều về những tham vọng chính trị của Trung Quốc trong vài chục năm gần đây..

Đó là những câu chuyện xảy ra gần đây để ta thấy rõ tham vọng của điện ảnh Trung Quốc không thuần túy là sự đua tranh nghệ thuật mà mang màu sắc chính trị rõ ràng. Quay trở lại dòng thời gian của cuốn sách, sự phát triển nhanh chóng của thị trường phim Trung

Quốc đại lục và sự phát triển của điện ảnh Trung Quốc xuyên quốc gia luôn đòi hỏi một số lượng lớn tài năng điện ảnh, cả trước và sau máy quay.

Tuy nhiên, cùng thời điểm này, việc sản xuất phim Hồng Kông lại tiếp tục giảm. Năm 2011, ngành công nghiệp điện ảnh Hồng Kông chỉ sản xuất 56 bộ phim, chưa bằng một nửa con số sản xuất năm 2000. Sau đó, nhiều ngôi sao và nhà làm phim Hồng Kông, dù ở lại hay rời Hồng Kông vào thập niên 1990, bắt đầu làm việc và thậm chí di cư sang Trung Quốc đại lục từ đầu những năm 2000. Thời điểm sự nghiệp của Châu Nhuận Phát chuyển đến Hollywood và trở lại điện ảnh Hoa ngữ sau đó phù hợp với sự gia tăng của phim điện ảnh Hoa ngữ. Khoảng thời gian này cũng tương ứng với sự chuyển đổi phức tạp của Hồng Kông từ một thành phố thuộc địa của Anh sang Đặc khu hành chính Hồng Kông (HKSAR) sau việc chuyển giao chủ quyền thành phố vào ngày 1 tháng 7 năm 1997.

Trong các phim hành động vào thập niên 1990, Châu Nhuận Phát luôn vào vai những người hùng không có cha

CUỘC XUNG ĐỘT QUYỀN LỰC GIỮA ĐỨA TRẺ MỒ CÔI VÀ CHA NUÔI

Nhìn lại, người ta có thể thấy nhân vật của Châu Nhuận Phát hiếm khi có cha trên màn ảnh rộng từ giai đoạn đầu của sự nghiệp điện ảnh Hồng Kông. Từ các nhân vật Hồ Việt trong *Hồ Việt Đích Cố Sự* (1981), Yip Kim-fay trong *Hong Kong 1941* (1984), Lý Mã Khắc trong *Bản Sắc Anh Hùng* hay Ah Jong trong *Điệp huyết song hùng* (1989)... Người cha không chỉ vắng mặt trong các mối quan hệ trên màn ảnh của Châu Nhuận Phát, mà còn vắng mặt trên các phương tiện truyền thông đại chúng Hồng Kông về các mối quan hệ ngoài

màn ảnh của nam diễn viên. Chỉ trong những dịp rất hiếm hoi thì người cha thật sự của Châu Nhuận Phát, hay chính xác hơn là sự vắng mặt của cha anh, mới được đề cập để nhấn mạnh sự khó khăn, mồ côi cha từ thời thơ ấu của ngôi sao này. Mâu thuẫn đặt ra trong nhiều bộ phim Hồng Kông của Châu Nhuận Phát thường là giữa một cá nhân và môi trường rộng lớn hơn. Sự vắng mặt của người cha tạo ra hình ảnh ngôi sao Châu Nhuận Phát như “một đứa trẻ mồ côi”: tự dựa vào chính mình, tình anh em hoặc tình bạn để tồn tại trong xã hội bất ổn.

Các bộ phim hành động Hollywood của Châu Nhuận Phát tiếp tục đưa ra hình ảnh màn bạc của anh như một đứa trẻ mồ côi trưởng thành. Nhưng lần này, hình ảnh một người cha nuôi được áp đặt cho các mối quan hệ trên màn ảnh, bao gồm ông trùm thế giới ngầm Terence Wei (do Tăng Giang đóng) trong *The Replacement Killers* và chú Wong (do Kim Chan đóng) - người đứng đầu tổ chức tội phạm lớn nhất của khu phố Tàu - trong *The Corruptor*. Cả hai bộ phim, nhân vật đại diện cho hình ảnh người cha bảo vệ, hỗ trợ tài chính cho các nhân vật của Châu Nhuận Phát để đổi lấy sự phục vụ trung thành (như một người con). Trong khi đó, sự bảo vệ và hỗ trợ này đã khiến các nhân vật của Châu Nhuận Phát sa vào các tình huống nguy hiểm và vô đạo đức, như biểu thị cho khu phố Tàu vô luật pháp.

Chẳng hạn, *The Replacement Killers* bắt đầu bằng một cuộc đột kích của cảnh sát, trong đó đứa con trai buôn ma túy của ông trùm Terence Wei bị giết. Để trả thù cho đứa con trai đã chết của mình, Wei gọi cho nhân vật Lee của Châu Nhuận Phát, yêu cầu giết một cậu bé 7 tuổi, con trai của thám tử phụ trách cuộc đột kích. Giao cho Lee thực hiện nhiệm vụ, Wei có ý định thể hiện sự tức giận của mình

như một người cha gốc Hoa đã mất người thừa kế. Mặt khác, Wei còn tìm cách duy trì quyền lực gia trưởng của mình thông qua chỉ huy các dịch vụ của Lee. Tương tự, trung úy Nick Chen của Châu Nhuận Phát trong *The Corruptor*, người đứng đầu Đơn vị Băng đảng châu Á tại Sở cảnh sát thành phố New York (NYPD), dựa vào tin tình báo của chú Wong và Henry Lee (do Ric Young đóng) - băng Tong, người tiếp quản quyền lực của Wong trong băng đảng - để giải quyết các vụ án và ngăn chặn chiến tranh băng đảng tiềm tàng. Đổi lại, Chen nhận tiền từ chú Wong và Henry Lee và bí mật cung cấp sự bảo vệ cho việc kinh doanh bất hợp pháp của băng Tong. Không giống như mối quan hệ của nhân vật Lee và Chen với những người cha quá cố của họ, vốn được đặc trưng bởi sự tôn trọng, được truyền tải qua lời kể và ký ức của các nhân vật - mối quan hệ cha con nuôi giữa Wei với Lee, và chú Henry Lee với Chen liên tục có xung đột.

Là con trai trong mối quan hệ thứ bậc, quyền tự chủ của Lee và Chen bị hạn chế theo quy tắc văn hóa của *xiao*. Đó là lòng hiếu thảo, sự tôn trọng, sự phụ thuộc và lòng trung thành theo chiều dọc ở người trẻ đối với cha mẹ, tổ tiên và các thành viên cao cấp khác - như giáo viên, cố vấn hoặc những người giữ một vị trí cao cấp. Trong chế độ xã hội gia trưởng của người Hoa, người cha được trao cho quyền lực to lớn đối với con cháu của mình theo văn hóa của *xiao*, ngay cả khi con trai đã trưởng thành. Những tình huống khó xử của Lee và Chen nảy sinh khi họ bị mắc kẹt giữa nghĩa vụ tuân theo mệnh lệnh của hình mẫu người cha và ý thức về công bằng xã hội và tiêu chuẩn đạo đức của chính họ. Tuy nhiên, lý thuyết của Freud chỉ ra rằng một đứa con trai sẽ phát triển một ham muốn gia tăng nhằm

chiếm đoạt quyền lực gia đình. Do đó, mâu thuẫn cuối cùng giữa các nhân vật của Châu Nhuận Phát và các nhân vật hình mẫu người cha trong hai bộ phim Hollywood bắt nguồn từ sự bất tuân của đứa con trai. Quan trọng hơn, là kết quả của hành động của những người con trai trong việc loại bỏ thẩm quyền của người cha - dù đó là giết Wei trong *The Replacement Killers* hay kết án Henry Lee trong *The Corruptor*. Hình ảnh trên phim của Châu Nhuận Phát đã biến đổi từ một đứa trẻ mồ côi không cha thành một đứa con trai nổi loạn, người giành lấy sự độc lập và tự chủ bằng cách chống lại người cha quyền lực.

Những anh hùng hành động Hồng Kông của Châu Nhuận Phát thường chiến đấu để ở lại hoặc trở về Hồng Kông bất kể tương lai của thành phố là gì. Trong khi sự bất tuân và nổi loạn của Lee và Chen có liên quan mật thiết đến việc cậu con trai người Hoa mong muốn tránh xa khu phố Tàu, thứ được tượng trưng qua hình mẫu người cha. Thái độ của các anh hùng hành động Hollywood của Châu Nhuận Phát đối với Trung Quốc (khu phố Tàu) thể hiện định kiến truyền thông chính thống của Hollywood và Mỹ về Trung Quốc và mối quan hệ sau năm 1997 với Hồng Kông. Như các thông tin bổ sung của DVD *The Replacement Killers* tiết lộ, Lee của Châu Nhuận Phát tìm đến Wei để được giúp đỡ nhằm thực hiện nguyện vọng trước khi chết của cha là đưa cả gia đình ra khỏi Trung Quốc. Tuy nhiên, tình huống của riêng Lee ở khu phố Tàu tái hiện tình trạng của người cha quá cố ở Trung Quốc. Trong khi mối quan hệ giữa Lee và Wei tương đương với mối quan hệ của người cha quá cố và vị lãnh đạo ở đại lục, thì yếu tố sau lại là một tác nhân đưa hình ảnh chính trị

mạnh mẽ vào. Nó mô tả về một cuộc xung đột quyền lực giữa người cha và người con trai Trung Quốc trên màn ảnh.

Châu Nhuận Phát trong phim The Corruptor

Với quan điểm thân Trung Quốc, thường mô tả đất nước này như một người mẹ yêu thương và đau khổ chờ đợi một thế kỷ để đón đứa con trai đi lạc Hồng Kông trở về nhà. Với cả hai bộ phim Hollywood của Châu Nhuận Phát đều ám chỉ khu phố Tàu vô luật pháp như là một người cha tàn nhẫn, tước đi quyền tự chủ và tự do của con trai. Nhận thức của Hollywood về hình ảnh người cha của Trung Quốc không phải là duy nhất. Như Đạo luật Chính sách Hồng Kông của Mỹ năm 1992 và Báo cáo CRS cho Quốc hội nêu rõ, Mỹ coi Hồng Kông là một thực thể riêng biệt với phần còn lại của Trung Quốc. Do đó Mỹ sẽ tiếp tục đối xử với thành phố một cách khác biệt sau năm 1997, miễn là Hồng Kông vẫn giữ được quyền tự chủ cao. Trong khi đó, cả Đạo luật và Báo cáo này đều thúc giục chính phủ Mỹ nhận thức được rằng mối quan hệ giữa thành phố với Trung Quốc có

thể làm suy yếu mức độ tự trị và dân chủ cao của Hồng Kông. Trong bối cảnh này, mối quan hệ trên màn ảnh của hai vai diễn Hollywood đầu tiên của Châu Nhuận Phát đã lồng ghép vào đó mối quan tâm của Hollywood và Mỹ về cách Hồng Kông sẽ duy trì quyền tự chủ sau khi bàn giao.

Giống như thông tin của giới truyền thông đối với hai vai diễn điện ảnh đầu tiên của Châu Nhuận Phát ở Hollywood, các cuộc thảo luận trên truyền thông Mỹ xoay quanh sự nghiệp của Châu Nhuận Phát cũng đi theo cách lý giải của Mỹ về công dân Hồng Kông sau năm 1997 như công dân của Đặc khu hành chính Hồng Kông. Chẳng hạn, trong một cuộc phỏng vấn của tờ *Los Angeles Times* với Châu Nhuận Phát, phóng viên đã khẳng định rằng nhiều ngôi sao, đạo diễn và nhà sản xuất Hồng Kông đã mua hộ chiếu nước ngoài như một loại bảo hiểm. Với việc liên tục sử dụng các thuật ngữ như “sự chấm dứt”, “bị kìm nén” và “hấp hối” đối với điện ảnh Hồng Kông, cuộc phỏng vấn này đã đưa ra một bức tranh gợi ý về tương lai của Đặc khu hành chính Hồng Kông là không thể đoán trước được. Lý do ở chỗ: vị trí phụ thuộc của nó trong mối quan hệ thứ bậc với Trung Quốc. Châu Nhuận Phát trả lời rõ ràng rằng ông không lo lắng về tương lai của thành phố và không có ý định lấy hộ chiếu nước ngoài. Thế nhưng, sự thay đổi con đường sự nghiệp của ông từ Hồng Kông sang Mỹ đã được mô tả trước công chúng Mỹ như một công dân Hồng Kông từ chối có cha mới - chính phủ Trung Quốc. Như Joseph Chan Man và cộng sự lập luận, các phương tiện thông tin đại chúng thường nội địa hóa bản tin về các vấn đề quốc tế để phục vụ cho nhu cầu thị trường trong nước. Do đó, cách tờ *Los Angeles Times* đăng tải cuộc phỏng vấn về sự nghiệp của Châu Nhuận Phát đã củng cố

quan điểm hoài nghi của Mỹ về chính quyền Trung Quốc của Hồng Kông sau năm 1997. Họ nhấn mạnh hình dung của người Mỹ về Hồng Kông sau năm 1997. Bằng cách gợi ý rằng hệ thống xã hội của Hồng Kông sẽ bị thay đổi sau khi thành phố trở thành đặc khu của Trung Quốc, Hollywood và các phương tiện truyền thông đại chúng Mỹ đã xem xét sự thay đổi trên con đường sự nghiệp của Châu Nhuận Phát và vai diễn mới của ông trong các bộ phim hành động Hollywood. Từ đó xác nhận rằng người Hồng Kông chỉ có thể giữ được bản sắc Hồng Kông của họ bằng cách rời khỏi lãnh thổ Trung Quốc, bao gồm Trung Quốc và Đặc khu hành chính Hồng Kông, sau cuộc bàn giao năm 1997.

CHÂU NHUẬN PHÁT – QUÂN CỜ CỦA AI?

Như đã đề cập trong phần trước, Châu Nhuận Phát đã xây dựng hình ảnh ngôi sao là một đứa trẻ mồ côi trưởng thành trong những bộ phim đầu tiên ở Hồng Kông. Sau đó, trở thành con trai của một người cha trong hai bộ phim Hollywood đầu tiên của mình. Những nhân vật anh hùng hành động của Châu Nhuận Phát vốn đối đầu trực tiếp với người cha Trung Quốc. Nhưng nhiều vai diễn trên màn ảnh của ông kể từ những năm 2000 không còn chọn hành động quyết liệt để thay đổi các quy tắc do hình mẫu người cha truyền lại. Thay vào đó, mối quan hệ cha con trong phim biểu thị một nhận thức về sự thỏa hiệp. Chẳng hạn, Lý Mộ Bạch trong *Ngọa Hổ Tàng Long* là một bậc thầy võ thuật phái Võ Đang, người đã giới hạn hành động của mình (theo các quy tắc văn hóa Nho giáo về lòng hiếu thảo) trong giới giang hồ Trung Nguyên, mặc dù sự kiềm chế này khiến ông đau khổ. Việc Lý Mộ Bạch quyết định dạy võ thuật Võ Đang cho Ngọc Kiều Long đi ngược lại thái độ của chính sư phụ Nam Hạc của ông

đối với Bích Nhân Hồ Ly. Điều đó cũng thể hiện sự phân biệt đối xử kiểu gia trưởng đối với người phụ nữ. Nhưng ý định của Lý Mộ Bạch không phải là để thách thức truyền thống cũ, mà là để dạy cho người võ sĩ trẻ những nguyên tắc chính thống và quy tắc đạo đức giang hồ. Một mối quan hệ cha - con tương tự có thể được nhìn thấy trong nhiều bộ phim của Châu Nhuận Phát được sản xuất trong nửa đầu thập niên 2000, như *Anna and the King* (1999) và *Bulletproof Monk* (2003).

Đây không phải là lần đầu tiên Châu Nhuận Phát đóng vai người cha. Mặc dù các nhân vật của Châu Nhuận Phát hiếm khi có cha trong các bộ phim Hồng Kông, thỉnh thoảng họ vẫn có một cậu con trai tuổi teen trên màn ảnh rộng. Như Ah-Long trong *Đường Đua Đắm Máu* và Chung Tin-ching trong *Ngục Tù Phong Vân II* (1991). Trong những bộ phim Hồng Kông này, nhân vật của Châu Nhuận Phát là những người đàn ông có quá khứ nông cuồng, vốn là nguồn cơn cho sự tan vỡ gia đình của họ. Để bù đắp cho sự mất mát của con trai, người cha cố gắng cung cấp cho con những điều kiện sống tốt hơn. Do đó, tình yêu gia đình mãnh liệt của Ah-Long và Chung Tin-ching thường liên quan đến sự hy sinh và ăn năn của người cha. Ah-Long và Chung Tin-ching cố gắng hết sức để nuôi dạy các con, với kỳ vọng chúng sẽ trở thành những người khác với mình. Có thể thấy cách Châu Nhuận Phát thể hiện tình yêu gia đình trong điện ảnh Hồng Kông đã đi theo hướng làm cha với ý thức tự chuộc lỗi.

Tuy nhiên, không giống như vai trò người cha của mình trong các bộ phim Hồng Kông, hình ảnh người cha (người thầy) của Châu Nhuận Phát trong các bộ phim sau năm 2000 được miêu tả là một người đàn ông dạy dỗ, truyền cảm hứng. Những người cha này còn

giúp giới trẻ hiểu về văn hóa truyền thống và các giá trị xã hội, cũng như thúc giục họ xem xét ý nghĩa của trách nhiệm và nghĩa vụ khi trưởng thành. Sự thay đổi về cách thể hiện mối quan hệ cha - con trong các bộ phim của Châu Nhuận Phát kể từ những năm 2000 phải được xem xét trong bối cảnh xã hội của Trung Quốc khi quốc gia này trở thành một tay chơi ngày càng có tiếng nói trong các vấn đề quốc tế. Sau thất bại suýt soát trước Sydney để đăng cai Thế vận hội Olympic mùa hè 2000 vào năm 1992, Bắc Kinh một lần nữa lọt vào danh sách ứng cử viên năm 2000, và sau đó đã giành được quyền đăng cai Thế vận hội 2008 vào năm 2001. Năm 2001, sau gần mười lăm năm đàm phán, Trung Quốc đã gia nhập Tổ chức Thương mại Thế giới (WTO). Như một phần của thỏa thuận với WTO, chính phủ Trung Quốc đã tăng gấp đôi số lượng phim nước ngoài hàng năm có thể phát hành ở Trung Quốc đại lục theo chương trình chia sẻ doanh thu. Mối quan hệ thương mại ngày càng sâu sắc giữa Trung Quốc đại lục và Hồng Kông cũng đưa thành phố thoát khỏi suy thoái kinh tế kéo dài do cuộc khủng hoảng tài chính châu Á năm 1997 và sự bùng phát của dịch SARS năm 2002.

Tất cả những sự kiện quan trọng này đã dần dần định hình lại hình ảnh Trung Quốc từ một quốc gia bí ẩn thành một cường quốc mới nổi, chủ động tham gia vào các vấn đề quốc tế trên toàn cầu. Tất nhiên sự chủ động này đều có tính toán sâu xa. Tổng thống Trump sau này đã chỉ ra hầu hết các mảnh lời của Trung Quốc trong việc trục lợi từ những ưu đãi gia nhập WTO cũng như thao túng kinh tế, bẫy nợ các nước nghèo. Sự ảnh hưởng ngày càng tăng của Trung Quốc trong và ngoài châu Á khuyến khích các nhà làm phim xem xét lại mối quan hệ giữa phương Đông và phương Tây. Điều này cũng

ảnh hưởng đến sự tự nhận thức của người Hồng Kông. Theo một khảo sát do Đại học Hồng Kông thực hiện, tỷ lệ công dân Hồng Kông tự nhận mình là công dân Trung Quốc đã tăng từ 18,6% sau khi bàn giao lên 38,6% vào năm 2008. Trong bối cảnh này, chúng ta có thể hiểu lý do tại sao quyền lực của người cha dần dần được gắn với hình ảnh ngôi sao của Châu Nhuận Phát khi ngôi sao già đi. Nó còn là lý do tại sao hình ảnh màn ảnh của Châu Nhuận Phát ngày càng trở nên giống người Trung Hoa trong các bộ phim được sản xuất từ những năm 2000.

Nhiều vai diễn điện ảnh mới của Châu Nhuận Phát sau khi trở lại điện ảnh Hoa ngữ thể hiện những người cha chăm sóc và truyền cảm hứng giúp những người trẻ hiểu được các giá trị truyền thống của thế hệ cũ, đặc biệt là trong các bộ phim được đầu tư bởi các hãng phim từ Trung Quốc đại lục. Một trong những ví dụ là vai diễn Khổng Tử của Châu Nhuận Phát trong bộ phim cùng tên (2010), kể về tiểu sử của nhà triết học và nhà giáo dục có ảnh hưởng lớn của Trung Quốc. Trong phim, Khổng Tử của Châu Nhuận Phát trung thành với nước Lỗ của mình ngay cả khi ông bị lưu đày như một học giả lang thang. Quan trọng hơn, bộ phim mô tả quá trình Khổng Tử dần dần thiết lập hình ảnh của mình như một người thầy đáng kính và nhà triết học thông thái. Tất cả thông qua việc thúc đẩy các ý tưởng về lòng trung thành, tình yêu, sức chịu đựng và quyền sở hữu theo những nguyên tắc của xã hội gia trưởng. Ngoài vai diễn trên màn ảnh, Châu Nhuận Phát còn có hành động tương ứng ngoài màn hình bằng cách cúi chào và khấu đầu trước hậu duệ của Khổng Tử, Kong Demao. Hành động đó xuất hiện trong chuyến thăm của ông này tới phim trường vào năm 2009 và tại buổi ra mắt phim ở Bắc Kinh

năm 2010. Theo một nghĩa nào đó, Châu Nhuận Phát được chọn đóng vai trò là người phát ngôn thúc đẩy các quy tắc Nho giáo về lòng hiếu thảo và lòng trung thành.

Dư luận truyền thông xung quanh việc phát hành *Khổng Tử* cho thấy một trong những lý do chính khiến hãng phim chọn Châu Nhuận Phát đóng vai Khổng Tử là những đặc điểm thể hiện trong hình ảnh trước công chúng của ông. Đó là sự khiêm tốn, thái độ làm việc chăm chỉ, cam kết học tập suốt đời và tự hoàn thiện bản thân, trọng danh dự và kỷ luật tự giác. Thông tin đưa ra vào thời điểm phát hành *Khổng Tử* có mối tương quan rõ ràng với thông điệp được gửi bởi Đại học Hồng Kông tại một buổi lễ công khai. Tại đó, Châu Nhuận Phát cũng được trao bằng *Tiến sĩ Danh dự* (năm 2001). Cùng với đó là một nội dung mới được đưa vào sách giáo khoa năm 2003. Cả hai đều thể hiện rằng chính “sự siêng năng”, “khiêm tốn”, “hiếu thảo”, “tinh thần học hỏi suốt đời”, “khả năng tự cải thiện” và “tính chính trực” đã khiến Châu Nhuận Phát trở thành một hình mẫu cho các học sinh nhỏ tuổi. Những phẩm chất được nêu bật trong những dịp này phù hợp với những đức tính được đánh giá cao trong văn hóa truyền thống.

Ảnh chụp từ phim Khổng Tử, đạo diễn Hu Mei

Tuy nhiên, chúng ta không nên bỏ qua thực tế rằng một lý do khác cho việc chọn Châu Nhuận Phát đóng trong những bộ phim này là thành tích sự nghiệp và sự hiện diện xuyên quốc gia của ông. Châu Nhuận Phát là một ngôi sao có kinh nghiệm trong ngành công nghiệp điện ảnh toàn cầu và có cơ sở người hâm mộ mạnh mẽ trong và ngoài châu Á. Đó là lý do điện ảnh Hoa ngữ chọn ông là người phát ngôn lý tưởng để giới thiệu các giá trị Trung Quốc cho khán giả trong nước, quảng bá phim Trung Quốc cho những khán giả ở nước ngoài - những người có thể không quen thuộc với văn hóa Trung Quốc. Có thể nói, sự chú ý dành cho Châu Nhuận Phát là gợi ý về việc Trung Quốc gia tăng mong muốn tham gia vào các vấn đề toàn cầu và mở rộng ảnh hưởng của nó đối với các nền văn hóa và ý thức hệ khác. Hình ảnh người Trung Quốc của Châu Nhuận Phát trong

nền điện ảnh Hoa ngữ có thể so sánh với sự phát triển nhanh chóng của Viện Khổng Tử từ năm 2004. Việc thành lập Viện Khổng Tử có mục đích là quảng bá văn hóa và ngôn ngữ Trung Quốc ra nước ngoài thông qua chương trình giáo dục do chính phủ tài trợ. Việc chọn Châu Nhuận Phát vào vai Khổng Tử và công nhận các đức tính Trung Quốc trong hình ảnh ngôi sao xuyên quốc gia của Châu Nhuận Phát - mục tiêu là cải thiện sự hiểu biết về văn hóa Trung Quốc trên thị trường xuyên quốc gia, thông qua hình ảnh của một biểu tượng nổi tiếng lịch sử.

HAI BỘ MẶT CỦA NGƯỜI CHA

Một trong những mối quan tâm hàng đầu của chính quyền trung ương Trung Quốc hiện nay là duy trì sự thống nhất và ổn định của đất nước trong thời kỳ mà Trung Quốc đã trải qua sự tăng trưởng kinh tế nhanh chóng. Nho giáo phục vụ tốt cho xã hội cầm quyền trong hơn một ngàn năm lịch sử Trung Quốc. Vì thế, chính phủ Trung Quốc đã bắt đầu tái lập và tái quảng bá Nho giáo trong những năm gần đây, dù chính nước này từng phủ định Khổng Tử một cách gay gắt vào thời *Cách mạng Văn hóa*. Trong bối cảnh đó, quyền lực gia trưởng được trao cho các nhân vật màn ảnh gần đây của Châu Nhuận Phát để bảo vệ tính hợp pháp của giới cầm quyền dưới danh nghĩa duy trì sự ổn định và hòa hợp xã hội. Vai Hoàng Đế đáng sợ của Châu Nhuận Phát trong *Hoàng Kim Giáp* (2006) thể hiện sức mạnh của một người cha quá mạnh mẽ. Các vai diễn sau này của Châu Nhuận Phát ngày càng cho thấy ông được điện ảnh Trung Quốc chọn làm gương mặt đại diện cho đất nước mới nổi này. Ý đồ là thiết lập một hình ảnh như một quốc gia hùng mạnh, vĩ đại nhưng hòa bình.

Châu Nhuận Phát trong vai Tào Tháo

Việc xây dựng phương tiện điện ảnh và truyền thông tập trung vào hình ảnh ngôi sao của Châu Nhuận Phát từ một đứa con trai nổi loạn (của Hồng Kông) đến một người cha đáng kính không chỉ thể hiện rõ qua diễn xuất của Châu Nhuận Phát trong các bộ phim như *Khổng Tử* và quá trình truyền thông của nó. Điều này còn được thể hiện bằng nỗ lực của điện ảnh Trung Quốc nhằm thay đổi nhận thức phổ biến về các nhân vật gia trưởng gây tranh cãi, như Tào Tháo và Ngọc Hoàng. Tào Tháo, một nhân vật lịch sử, thường bị phỉ báng là một kẻ độc ác và đáng ngờ trong văn học và kịch sân khấu Trung Quốc, như trong tác phẩm *Tam Quốc Diễn Nghĩa*. Tuy nhiên, trong *Đồng Tước Đài (The Assassins, 2012)*, Tào Tháo của Châu Nhuận Phát không còn là một người đàn ông đầy tham vọng muốn chinh phục các vương quốc khác. Thay vào đó, ông được giới thiệu là một

người đàn ông theo đuổi tình yêu, hòa bình và nhân văn. Chưa hết, ông còn là một anh hùng tìm cách ngăn chặn chiến tranh giữa các quốc gia khác nhau ở Trung Quốc - như Triệu Lâm Sơn, đạo diễn của bộ phim nhấn mạnh.

Tương tự, với tư cách là người cai trị Thiên đường, Trái đất và Địa ngục, Ngọc Hoàng là biểu tượng của quyền lực gia trưởng trong tiểu thuyết cổ điển nổi tiếng của Trung Quốc *Tây Du Ký*, được viết bởi Ngô Thừa Ân vào thế kỷ 16. Trong tiểu thuyết, và trong nhiều tác phẩm chuyển thể trên sân khấu và màn ảnh, đặc biệt là trong *Tây Du Ký: Đại Náo Thiên Cung (The Monkey King, 2014)*, Hầu Vương thể hiện sự tự do, độc lập và nổi loạn. Ngọc Hoàng là một trong những vị thần cao nhất trấn áp sự thách thức của Hầu Vương, để bảo vệ vị trí cầm quyền của mình và trật tự xã hội hiện có trong tam giới. Tuy nhiên, tài liệu truyền thông mô tả Hầu Vương trẻ tuổi (do Chân Tử Đan đóng) là một nhân vật tinh nghịch đã bị Ngưu Ma Vương (do Quách Phú Thành đóng) lừa dối. Trong khi đó Ngọc Hoàng của Châu Nhuận Phát là một vị thần khoan dung và khôn ngoan, chỉ sử dụng sức mạnh của mình khi sự hòa bình, thống nhất và trật tự xã hội của thế giới đang bị đe dọa. Thông qua Ngọc Hoàng, Hầu Vương trẻ tuổi học được một bài học quan trọng về việc duy trì sự hòa hợp giữa các thế giới khác nhau.

Châu Nhuận Phát trong vai Ngọc Hoàng Thượng Đế

Cùng với sự chú trọng về vai trò làm cha mạnh mẽ nhưng ôn hòa trong các vai diễn mới của Châu Nhuận Phát trong phim, thông tin truyền thông về hình ảnh ngôi sao của ông cũng cho thấy những đặc điểm tương tự. Một mặt, Châu Nhuận Phát được giới thiệu là một ngôi sao kỳ cựu có ảnh hưởng và được kính trọng, có kinh nghiệm trong ngành, danh tiếng chuyên nghiệp và được các diễn viên và nhà làm phim trẻ nổi tiếng toàn cầu nể trọng. Mặt khác, hình ảnh một người đàn ông thân thiện và dễ gần được làm nổi bật trên nhiều phương tiện truyền thông khi nói về các bộ phim mới của ông. Sự kết hợp của hai yếu tố này trong truyền thông Trung Quốc đã miêu tả ngôi sao là một người đàn ông có quyền lực nhưng không đe dọa, khiêm tốn nhưng không yếu đuối. Nhờ đó, hình ảnh Châu Nhuận Phát trước công chúng cũng mạnh mẽ tương ứng với hình tượng đại

trượng phu trong Nho giáo, vốn được đánh giá cao trong xã hội gia trưởng Trung Quốc.

Hình ảnh ngôi sao của Châu Nhuận Phát như một người cha mạnh mẽ nhưng yêu chuộng hòa bình trên màn ảnh rộng Trung Quốc dường như phù hợp với nỗi sợ hãi về mối đe dọa của Trung Quốc đại lục đối với bản sắc của Hồng Kông, khi liên tục gia tăng quyền lực tại thành phố này. Theo một khảo sát của Đại học Hồng Kông, niềm tin của người Hồng Kông vào tương lai của thành phố đã tăng từ 62,1% trong nửa cuối năm 1998 lên 80,2% vào năm 2007. Tuy nhiên, con số này đã giảm còn 47,1% trong năm 2015, thấp hơn 15% so với năm 1998. Những con số này phản ánh rõ nét về mối quan hệ phức tạp giữa Hồng Kông và Trung Quốc đại lục gần hai mươi năm sau khi thành phố này trở về Trung Quốc. Thật ra, mối quan hệ kinh tế ngày càng sâu rộng và các chính sách kiểm soát biên giới thoải mái có lợi cho sự phục hồi kinh tế của Hồng Kông sau giai đoạn suy thoái. Tuy nhiên, điều này cũng gây ra mối bận tâm ngày càng tăng đối với việc bảo tồn văn hóa địa phương Hồng Kông. Bởi các biện pháp kiểm soát biên giới thoải mái đã dẫn đến tình trạng người Trung Quốc đại lục vào Hồng Kông như khách du lịch, người di cư, công nhân có tay nghề cao, nhà đầu tư... tăng lên. Một trong những lo lắng đó là nhu cầu mua hàng cao của người đại lục khiến các nguồn lực địa phương phải tăng lên quá mức. Chẳng hạn như trường hợp giảm chất lượng chăm sóc bà mẹ do số lượng lớn phụ nữ mang thai đổ về Hồng Kông để sinh con, để có được quyền công dân Hồng Kông. Hay là sự thất vọng của các bậc cha mẹ Hồng Kông với tình trạng thiếu sữa, vì người đại lục đổ dồn qua Hồng Kông mua sữa kể từ khi sữa bị nhiễm độc được tìm thấy ở nước họ. Người Hong Kong

cũng lo ngại lãi vay mua nhà thế chấp vốn đã cao, sẽ tiếp tục tăng khi nhu cầu nhà ở của các nhà đầu tư Trung Quốc đại lục làm việc tại Hồng Kông ngày càng nhiều.

Tranh chấp giữa dân Hồng Kông và đại lục ngày càng leo thang bởi một loạt các sự kiện, trong đó có những nhận xét khiêu khích của giáo sư Đại học Bắc Kinh Kong Qingdong, người gọi dân Hồng Kông là *zougou* (con rối, chó chạy) của đế quốc Anh. Đề xuất của Cục Giáo dục Hồng Kông về việc thay thế giáo dục “đạo đức và công dân” bằng “đạo đức và quốc gia” - nhằm tăng cường giáo dục về lòng yêu nước và các hạn chế do chính quyền trung ương áp đặt đối với hệ thống bầu cử Hồng Kông như “châm dầu vào lửa”. Tất cả những sự kiện này đã gây ra một số cuộc biểu tình chống Trung Quốc đại lục ở Hồng Kông kể từ năm 2012. Trong đó phải kể đến các cuộc biểu tình chống thương mại song phương và Phong trào Dù Vàng. Tuy nhiên, các cuộc biểu tình quy mô lớn của công dân Hồng Kông đã khiến nhiều người đại lục tức giận, bao gồm Lu Ping - cựu giám đốc Văn phòng các vấn đề Hồng Kông và Ma Cao của Hội đồng Nhà nước. Họ xem việc chống đại lục ở Hồng Kông đã bị khuấy động bởi một số người Hồng Kông kiêu ngạo, không trung thành với Trung Quốc và sợ mất cảm giác quyền lực tối cao về tay người đại lục. Xung đột giữa công dân Hồng Kông và người đại lục trên thực tế đặt tình trạng “Một quốc gia, hai chế độ” thành chuyện phải cân nhắc từ cả hai phía.

Trong bối cảnh này, hình tượng màn ảnh của Châu Nhuận Phát như một người cha đáng kính cho thấy diện ảnh thương mại Trung Quốc đang ôm ấp ý tưởng của chính quyền trung ương về việc thúc đẩy ổn định xã hội, đoàn kết và hòa hợp, cũng như niềm tin vào đảng

cầm quyền. Trong những bộ phim này, chủ yếu được sản xuất bởi các hãng phim nhà nước, Châu Nhuận Phát - một ngôi sao Hồng Kông - được chọn để đóng vai các nhân vật chứng thực quyền lực của người cha. Từ đó minh họa cho lòng trung thành và sự vâng lời của người con Hồng Kông với quyền lực của người cha Trung Quốc. Ngay cả trong những bộ phim mới nhất do các nhà làm phim Hồng Kông sản xuất, như *Thủ Lãnh Cuối Cùng* (*The Last Tycoon*, 2012), *Đổ Thánh Phong Vân* (*From Vegas to Macau*, 2014 và 2015) của nhà làm phim Vương Tinh, Châu Nhuận Phát cũng đóng các vai thể hiện tinh thần *xiao*.

Hình tượng màn ảnh của Châu Nhuận Phát thể hiện nỗ lực của Trung Quốc trong việc định hình cách mà quốc gia và đảng cầm quyền được nhìn nhận trong nước và toàn cầu. Qua đó còn củng cố vị thế phụ thuộc của Hồng Kông như một đặc khu của Trung Quốc trên màn ảnh lớn của đại lục.

Tất nhiên, không phải tất cả các vai diễn mới nhất của Châu Nhuận Phát đều tròn trịa trong mô hình của mối quan hệ giữa một người cha yêu thương và đáng kính đối với đứa con trai. Khác với vai diễn trong các bộ phim của Vương Tinh, nhân vật Ho Chung-ping của Châu Nhuận Phát trong *Office* (2015) của đạo diễn Johnnie To có nét tương đồng với vai Hoàng Đế trong *Hoàng Kim Giáp*. Đại diện cho vị trí quyền lực nhất của cấu trúc phân cấp, Ho là ông chủ lớn của một công ty thương mại bị cuốn vào cuộc khủng hoảng tài chính toàn cầu năm 2008, một sự kiện được kích hoạt bởi sự phá sản và thanh lý của Lehman Brothers. Trong khi mọi nhân vật trong phim bị cuốn vào cỗ máy chính trị khổng lồ, công ty cũng phản chiếu một hệ

thống xã hội tàn nhẫn có thể phá hủy sự toàn vẹn và giấc mơ của một cá nhân.

Châu Nhuận Phát trong phim Thủ Lĩnh Cuối Cùng

Các tài liệu quảng cáo cho *Office* nhấn mạnh sự hội ngộ của đạo diễn Johnnie To và hai ngôi sao, Trương Ngải Gia và Châu Nhuận Phát, sau hơn hai mươi lăm năm hợp tác trong *Đường Đua Đắm Máu* (1989) và *Cát Tinh Cùng Chiếu* (1990). Trong *Đường Đua Đắm Máu*, Ah-Long của Châu Nhuận Phát là một người cha đầy yêu thương nhưng thiếu sót, bị cầm tù vì đua xe bất hợp pháp ngay trước khi sinh con trai. Bằng mọi cách, anh ta giành được quyền để nuôi đứa trẻ khi ra tù và thực hiện mọi nỗ lực để chuộc lỗi. Ah-Long chết trong một tai nạn đua xe ở cuối phim, khắc họa sâu sắc sự chuộc lỗi của người cha. Ngược lại, Ho của Châu Nhuận Phát trong

Office là một người chiến thắng. Bằng cách đánh bại các nhân viên có hành động đe dọa sự ổn định và tài sản của công ty, cũng gây hại cho vị trí của Ho, nhân vật của Châu Nhuận Phát có thể giữ quyền kiểm soát và quyền lực tuyệt đối của người cha. Nói cách khác, người cha trừng phạt con trai trong trò chơi quyền lực. Sức mạnh của người cha thể hiện trong hình ảnh trên màn ảnh của Châu Nhuận Phát củng cố cho phát biểu của Johnnie To: bộ phim cho khán giả thấy thực tế khắc nghiệt của xã hội hiện đại và kêu gọi mọi người có cách nhìn rõ ràng về giá trị và vị trí của chính họ nơi công sở và trong xã hội. Trong một cuộc phỏng vấn về việc phát hành *Office*, Johnnie To thừa nhận rằng ông sẽ thay đổi cái kết của *Đường Đua Đắm Máu* nếu quay nó hai mươi lăm năm sau. Ông sẽ để Ah-Long sống. Bình luận của Johnnie To có vẻ như một trò đùa. Nhưng nhận xét đó cùng với hình ảnh của Châu Nhuận Phát trong các bộ phim mới nhất của Hồng Kông, cho thấy điện ảnh Hồng Kông không mẫn mà với quyền lực của người cha Trung Quốc trong trào lưu điện ảnh Hoa ngữ mới.

Bản thân Châu Nhuận Phát cũng có những nhận định riêng của ông về trào lưu điện ảnh Hoa ngữ và những ràng buộc của nó, đặc biệt là trong những năm gần đây. Ví dụ, vào năm 2014, tại Hồng Kông diễn ra phong trào đấu tranh phản ứng các chính sách can thiệp của chính quyền Trung Quốc vào việc điều hành của Đặc khu hành chính này. Trong khi rất nhiều ngôi sao lớn ở Hồng Kông đã chọn cách im lặng, không bày tỏ chính kiến thì Châu Nhuận Phát lại công khai đứng ra ủng hộ những người biểu tình. Trả lời phỏng vấn với *Apple Daily*, một trong những tòa soạn báo lớn nhất Hồng Kông, ông nhận xét những người biểu tình và các sinh viên là những người rất dũng

cảm. Ông xúc động trước cách họ lên tiếng đấu tranh vì tương lai Hồng Kông. Vì lẽ đó, một làn sóng hô hào tẩy chay nam diễn viên từ Trung Quốc đại lục đã nổi lên, yêu cầu cấm Châu Nhuận Phát đóng phim ở Trung Quốc đại lục. Tuy nhiên, trước sự đe dọa này, Châu Nhuận Phát chỉ mỉm cười và đáp: *“Thế thì tôi kiếm ít tiền hơn một chút vậy”*.

Nhiều người Trung Quốc đại lục - vốn được giáo dục triệt để tư tưởng *Đại Hán, Giấc mộng Trung Hoa* - xem việc ngôi sao Châu Nhuận Phát của Hồng Kông bất phục quyền lực của *“người cha vĩ đại”* Trung Quốc là điều không thể chấp nhận. Đây là “cú hố to” với người đại lục vì bao lâu nay, họ kỳ vọng sử dụng hình ảnh ngôi sao xuyên quốc gia của Châu Nhuận Phát làm đại diện cho tinh thần Trung Quốc chứ không phải Thành Long - một diễn viên kungfu hài hàng đầu của Hồng Kông luôn tỏ ra phục tùng tuyệt đối đại lục.

BẢN SẮC HỒNG KÔNG CỦA CHÂU NHUẬN PHÁT

Kể từ khi Châu Nhuận Phát chuyển từ một siêu sao Hồng Kông thành một biểu tượng xuyên quốc gia của điện ảnh Hoa ngữ, hình tượng ngôi sao và quỹ đạo sự nghiệp của ông mang lại một không gian thể hiện linh hoạt. Qua đó, bản sắc của người Hồng Kông và Hồng Kông sau năm 1997 luôn ở thế giằng co. So với tinh thần *yí* được kết hợp trong địa vị ngôi sao Hồng Kông của Châu Nhuận Phát, hình ảnh ngôi sao sau năm 1997 của Châu Nhuận Phát ngày càng tham gia vào cuộc tranh luận điện ảnh xung quanh quy tắc *xiao* của Nho giáo. Khái niệm này đóng vai trò quan trọng trong việc duy trì sự ổn định và liên tục của quyền lực người cha trong xã hội gia trưởng Trung Quốc. Như đã đề cập chi tiết trong chương này, hình tượng màn ảnh của Châu Nhuận Phát đã dần thay đổi kể từ những

năm 2000, từ một người con trai đấu tranh vì sự độc lập của mình trong những bộ phim đầu tiên, cho đến một người cha nắm chặt quyền lực của mình trong những bộ phim sau đó. Ông thể hiện hai kiểu làm cha khác nhau - người cha xa cách và người cha yêu hòa bình. Thế nhưng diễn xuất của Châu Nhuận Phát trên màn ảnh, trong thực tế và dư luận truyền thông xung quanh những bộ phim này, đều khẳng định rằng quyền lực tuyệt đối của người cha là không thể vượt qua. Đó chính là tư tưởng gia trưởng truyền thống của Trung Quốc và Nho giáo.

Tuy nhiên, đằng sau hình ảnh màn ảnh đang thay đổi của Châu Nhuận Phát là sự giằng co phức tạp và liên tục giữa sự kháng cự và nương theo quyền lực xuyên biên giới ngày càng tăng của Trung Quốc. Trong tư cách một người Hồng Kông bản địa, kể từ khi trở lại ngành công nghiệp điện ảnh Hoa ngữ, ông đã cho thấy tính linh hoạt và dễ thích nghi của địa vị ngôi sao Hồng Kông có ảnh hưởng như thế nào trong việc xem xét bản sắc của Hồng Kông sau năm 1997.

Người ta sẽ còn phải nói nhiều về Trung Quốc trong thế kỷ 21 đầy biến động. Trong nhiệm kỳ của Tổng thống Donald Trump, thế giới được chứng kiến thương chiến Mỹ - Trung. Đó là một cột mốc lịch sử quan trọng khi thảo luận về quyền lực địa chính trị giữa hai quốc gia hùng mạnh nhất thế giới hiện nay. Từ khi được vào WTO với những ưu đãi dành cho một nước đang phát triển, Trung Quốc như một con rồng giả vờ ngủ say đột nhiên trỗi dậy, nắm lấy các cơ hội và thể hiện quyền lực, tham vọng khắp toàn cầu. Năm 2020, sự xuất hiện đột ngột của virus Covid-19 bắt nguồn từ Vũ Hán, Trung Quốc và lan rộng khắp thế giới, đã tạo nên cuộc khủng hoảng vô tiền khoáng hậu trong lịch sử nhân loại. Những toan tính trên bàn cờ lớn của Trung

Quốc đã vấp phải những rào cản mới hàm chứa sự “đề phòng” từ nhiều quốc gia. Thêm vào đó, thái độ ngoại giao chiến lang, hành xử hung hăng trên biển Đông, không tôn trọng luật pháp quốc tế đã khiến uy tín của Trung Quốc trên trường quốc tế sụt giảm đáng kể.

Mâu thuẫn giữa Hồng Kông và Trung Quốc tiếp tục trở nên sâu sắc, âm ỉ, dù các phong trào biểu tình đã bị trấn áp hoàn toàn. Tuy nhiên, Hồng Kông có vẻ là một định mệnh khó lường với Trung Quốc vì những nỗ lực kiểm soát Hồng Kông bằng mọi giá khiến quốc tế nhìn rõ hơn những cam kết của Trung Quốc. Theo đó, nhiều vấn đề khi cam kết *trên giấy tờ* và thực tế diễn ra rất khác. Với những gì xảy ra tại Hồng Kông sau năm 1997, chắc chắn người hàng xóm Đài Loan đã có những bài học để củng cố nhận thức và cân nhắc trong mọi quyết định của mình. Có lẽ trong tương lai gần, Đài Loan sẽ là một ẩn số lớn không thể đoán định và những diễn biến xoay quanh hòn đảo này thậm chí có thể khởi nguồn cho một cơn sóng thần thời đại.

Những biến động rung chuyển Hồng Kông đã tạm lắng vào mạch ngầm Hương Cảng. Ngôi sao của *Bến Thượng Hải*, *Bản Sắc Anh Hùng*, *Ngọa Hổ Tàng Long* ... cũng đã già hơn, thỉnh thoảng Châu Nhuận Phát nhận đóng một số phim của những đạo diễn thân tình. Ông vẫn sống cuộc đời giản dị không con cái cùng người bạn đời gắn bó với ông từ năm 1986 và tuyên bố tặng toàn bộ tài sản của mình cho người nghèo.

Dù thời thế biến động thăng trầm, nhưng người hâm mộ Châu Nhuận Phát cho đến nay vẫn luôn hãnh diện về thần tượng của mình, *đó là một Phát ca của Hồng Kông không thay đổi bản sắc*.

Chương chín

Luận anh hùng Châu Nhuận Phát - Thành Long

*"Muốn trở thành một diễn viên giỏi thì phải trở thành người tốt trước
đã."*

- Châu Nhuận Phát

HAI SIÊU SAO – HAI TÍNH CÁCH – HAI LỄ SỐNG

Đầu thập niên 1990, một tờ báo tại Hương Cảng đã phân tích: *“Điện ảnh Hồng Kông có hai diễn viên thực lực và có tầm ảnh hưởng như hai long đầu đại ca, đó là Châu Nhuận Phát và Thành Long”*. Tất nhiên, nhận định này không tính đến những ông trùm điện ảnh - những nhà sản xuất có thế lực lớn tại Hồng Kông. Cả “Phát ca” và “Long ca” đều tung hoành tại Hương Cảng, cùng là thế hệ diễn

viên sinh vào giữa thập niên 1950, cùng đi qua những bản lề giao thời của Hồng Kông và có sự nghiệp vươn xa đến kinh đô điện ảnh Hollywood. Chưa kể, cả hai đều sở hữu khối tài sản hàng trăm triệu Mỹ kim và có sức ảnh hưởng trong giới phim ảnh Hoa ngữ. Được tôn vinh là “*long đầu đại ca*” đồng nghĩa với việc giới điện ảnh Hồng Kông thừa nhận quyền lực, danh tiếng cũng như sức ảnh hưởng của Châu Nhuận Phát - Vua Màn Ảnh, và Thành Long - Vua Kungfu Hải. Trong truyền thống của các bang hội, thương hội, xã đoàn của người Hoa, mọi thành viên luôn kỳ vọng các vị *long đầu đại ca* sẽ nâng đỡ, dẫn dắt, chỉ dạy và truyền cảm hứng cho lớp đàn em kế cận, cho họ cơ hội phát triển tài năng, sự nghiệp. Quan trọng hơn đó là việc xây dựng nhân cách, tài trí của *long đầu đại ca* phải khiến mọi người tâm phục. Tuy nhiên, Châu Nhuận Phát và Thành Long lại có những tâm tính, suy nghĩ và ứng xử khác nhau nếu xét trên cương vị *long đầu đại ca* của điện ảnh Hồng Kông.

Thành Long luôn xem trọng tiếng tăm cá nhân, thích được tung hô, thích chứng tỏ quyền lực, lôi kéo lớp diễn viên đàn em về dưới trướng để làm nền cho bản thân và sa đà vào việc ăn chơi, hưởng thụ. Ngược lại, Châu Nhuận Phát lại xem nhẹ danh lợi, thường xuyên giúp đỡ người khác một cách chân tình, không kết bè phái và sống giản dị. Chúng ta có thể kể ra một vài câu chuyện tiêu biểu về hai “lão đại” làng điện ảnh Hồng Kông để minh chứng cho nhận định trên.

Thành Long thành lập Thành Gia Ban, được các diễn viên đàn em kỳ vọng là một lò đào tạo võ thuật điện ảnh, tạo ra những ngôi sao Kungfu mới trên màn ảnh bằng việc truyền dạy và lăng xê các

tên tuổi mới. Tuy nhiên, dù quảng bá rất phô trương, hoành tráng nhưng tất cả “gà” của đại ca Thành Long không ai thành danh. Không phải vì họ kém tài mà vì họ chỉ được thể hiện theo nghĩa đen của từ “đàn em” là sai vặt, phục vụ và đóng vai phụ làm nền cho Long đại ca tỏa sáng, với mức lương thấp. Trong mọi dự án của Thành Gia Ban, Thành Long luôn đóng vai chính và dù đã ngoài 60 tuổi, Long đại ca chưa bao giờ nhường vai chính cho bất kỳ lớp diễn viên đàn em nào. Dù giàu có nhất nhì làng điện ảnh, dù tên tuổi vang dội nhưng cách sống vị kỷ, vô trách nhiệm và thậm chí sa đọa của Thành Long khiến “anh em trên giang hồ” và người hâm mộ không phục, phản ứng. Đương nhiên là nhiều người trong giới nghệ thuật Hồng Kông vẫn phải e dè, kiêng nể tiếng tăm và quyền lực của Thành Long.

Thành Gia Ban của Thành Long không ai thành danh trong làng điện ảnh Hồng Kông

Một số nhà phê bình điện ảnh đã nhận định: Thành Long là ngôi sao tôn sùng chủ nghĩa anh hùng cá nhân, thích trên đỉnh vinh quang một mình và nghiện cảm giác được trở thành *“người hùng một mình cứu cả thế giới trên phim”*. Với tư duy của một nhà sản xuất, một người kinh doanh thành công nhưng mỗi khi phòng vé ảm đạm, Thành Long lại không dám dẫn thân vì mảnh đất chung đã góp phần tạo nên sự giàu có và vinh quang của mình. Trang *Sina.com* từng trích dẫn những bình luận thẳng thừng của người hâm mộ: *“Hồng Kim Bảo mới là người tạo nên những người hùng cho màn ảnh, còn Thành Long vĩnh viễn là một kẻ ích kỷ”*. Sở dĩ nhắc đến Hồng Kim Bảo là vì diễn viên hành động có mệnh danh *“Ông mập làng võ”* này cũng thành lập Hồng Gia Ban, một lò đào tạo ngôi sao hành động uy tín tại Hương Cảng. Dưới sự nâng đỡ của đại ca Hồng Kim Bảo, nhiều ngôi sao đã thành danh từ Hồng Gia Ban như Nguyên Bưu, Ngô Tinh, Tiền Gia Lạc, Địch Uy, Nguyên Khuê...

Đầy nghĩa khí như Hồng Kim Bảo, dù không lập ra Châu Gia Ban nhưng Châu Nhuận Phát luôn sẵn lòng nâng đỡ, tạo điều kiện cho các lớp đàn em. Ở cương vị ngôi sao số một Hồng Kông, Châu Nhuận Phát không ngần ngại nhận đóng vai phụ để cho đàn em mới vào nghề có cơ hội tỏa sáng. Tiêu biểu trong phim *Hãy Để Đạn Bay*, Châu Nhuận Phát đóng vai Huỳnh Tứ Gia, là tuyến vai phụ chủ chốt để làm nổi bật vai chính do diễn viên Khương Văn đảm nhận. Châu Nhuận Phát từng phát biểu trong buổi họp báo ra mắt phim *Hàn Chiến 2*: *“Tôi chỉ mong có những diễn viên trẻ đứng trước mặt tôi và*

nói rằng: ‘Này ông bạn, ông đã lớn tuổi rồi, hãy về nhà nghỉ ngơi đi’. Năm mươi năm hay một trăm năm tới, điện ảnh Hồng Kông phải nhờ cậy vào họ cả’. Ông nói điều này với sự bình thản và khí độ của một vị tông sư, một bậc đàn anh hào sảng. Mọi người đều không nghi ngờ về phát biểu này, bởi cách sống của ông đã minh chứng rõ nhất điều ông nói. Ngay sau câu nói đó, Thiên Vương làng giải trí Quách Phú Thành đã đứng dậy và nói với lòng kính trọng: *“Phát ca lại quá lời rồi!”*. Châu Nhuận Phát tin rằng, trân trọng những người trẻ chính là cách tốt nhất để điện ảnh Hồng Kông có thêm những tài năng mới, điều cần làm là hãy cho họ cơ hội.

Châu Nhuận Phát và Lưu Đức Hoa

Ngôi sao lớn của điện ảnh Hồng Kông - Thiên Vương Lưu Đức Hoa là một trong những người chịu ơn lớn của Châu Nhuận Phát.

Mỗi khi nhắc đến Châu Nhuận Phát, anh luôn dành cho đàn anh sự kính trọng sâu sắc. Đầu thập niên 1980, Lưu Đức Hoa chỉ là một diễn viên quần chúng, chạy việc lon ton và kiêm luôn việc cắt tóc cho đoàn phim. Khi nhìn ra tố chất cũng như cách hành xử khảng khái của chàng trai trẻ vô danh, Châu Nhuận Phát đã nâng đỡ và giúp Lưu Đức Hoa có vai trong những bộ phim *Anh Hùng Hảo Hán*, *Giang Hồ Tình*, *Đổ Thần* ... Chính Châu Nhuận Phát là người đã từ chối lời mời đóng phim điện ảnh *Thuyền Nhân* của đạo diễn Hứa An Hoa và tiến cử Lưu Đức Hoa vào vai diễn này. Bộ phim không những đoạt giải phim hay nhất trong *Giải thưởng Điện ảnh Hồng Kông* mà còn giúp Lưu Đức Hoa thành danh trên “giang hồ”. Châu Nhuận Phát đã dìu dắt Lưu Đức Hoa từ một diễn viên vô danh trở thành Ảnh Đế của màn ảnh, Thiên Vương của làng nhạc Hồng Kông. Cho đến giờ, cả Châu Nhuận Phát và Lưu Đức Hoa vẫn là những tên tuổi hàng đầu trong làng giải trí Hoa ngữ cũng như châu Á. Sau nhiều năm, họ vẫn giữ mối quan hệ tốt đẹp, Lưu Đức Hoa luôn biết ơn đàn anh vì những ân tình xưa, còn Châu Nhuận Phát luôn sẵn lòng giúp đỡ mỗi khi Lưu Đức Hoa cần hỗ trợ.

Điều đáng nói nhất ở đây chính là sự truyền cảm hứng của đàn anh Châu Nhuận Phát đến những người từng nhận được sự giúp đỡ của ông. Tinh thần Châu Nhuận Phát vẫn được kế thừa và tiếp tục lan tỏa. Với sự nổi tiếng và tài năng của mình, Lưu Đức Hoa cũng là một đại ca trong mắt nhiều diễn viên trẻ mới vào nghề. Nói về nghệ sĩ khí, Lưu Đức Hoa cũng không kém cạnh đàn anh Châu Nhuận Phát. Có thể kể đến việc anh giúp đỡ Trương Vệ Kiện khi diễn viên, ca sĩ này lâm vào đường cùng do sự nghiệp xuống dốc bởi ảnh hưởng từ cuộc khủng hoảng kinh tế thế giới năm 1997. Trương Vệ Kiện kể lại

đó là khoảng thời gian u tối và tuyệt vọng nhất trong cuộc đời mình, có thể phá sản và mất hết nhà cửa chỉ trong hai tuần tới, nếu không có tiền trả lãi cho ngân hàng.

May mắn cho anh, đúng lúc không có công việc gì trước mắt để kiếm tiền thì anh được Lưu Đức Hoa mời ký hợp đồng đóng phim. Rơi vào thế tuyệt vọng, Trương Vệ Kiện đánh liều thú nhận hoàn cảnh thực tại và xin Lưu Đức Hoa giúp đỡ. Thiên Vương Lưu Đức Hoa không cần Trương Vệ Kiện nói thêm một câu nào vì thấy anh cũng đã vào thế cùng đường rồi. Anh lập tức ký cho Trương Vệ Kiện một “tấm séc nghĩa tình” để vượt qua giai đoạn khó khăn nhất này. Khi Trương Vệ Kiện mắt đỏ hoe cảm ơn, Lưu Đức Hoa chỉ nói lại một câu từ đàn anh Châu Nhuận Phát: *“Kiến thức đã học được thì phải đem chia sẻ, tiền bạc kiếm được cũng nên cho đi”*. Đây chính là những điều Lưu Đức Hoa học được từ đàn anh Châu Nhuận Phát. Anh thành công nhờ nghĩa khí của Phát ca thì việc của anh không phải tìm cách trả ơn cho đàn anh, mà là giúp đỡ những người khác bằng nghĩa khí đó.

Ngoài tính hào hiệp, nghĩa khí, đẳng cấp của một *long đầu đại ca* còn dựa trên tầm nhìn và cách hành động lỗi lạc. Cách mà Phát ca giúp đỡ người khác không chỉ bằng cách cho họ tiền hay cơ hội sự nghiệp, mà còn cả trong nhận thức để giúp bạn lầm đường lạc lối có thể làm lại cuộc đời. Câu chuyện của Châu Nhuận Phát và diễn viên hài kỳ cựu Ngô Mẫn Đạt là một ví dụ.

Là người hâm mộ phim Hồng Kông, nhiều người chắc chắn đã từng xem qua ít nhất vài phim có Ngô Mẫn Đạt, nhất là loạt phim hành động hài mà ông đóng cặp cùng Châu Tinh Trì. Trong giai đoạn đầu mới phát lên trong sự nghiệp sau bộ phim *Sở Lưu Hương*, Ngô

Mẫn Đạt được nhiều đạo diễn mời đóng phim. Sau quãng thời gian không ai thèm ngó ngang đến và đột nhiên nổi tiếng, Ngô Mẫn Đạt không khỏi tự đắc khi có thêm nhiều bạn bè kiểu *“tiểu huynh, tiểu đệ”* tăng bốc. Ông bắt đầu sa đà vào ăn chơi, cờ bạc, rượu chè. Tuy Châu Nhuận Phát mừng cho thành công của bạn nhưng ông đã nhiều lần nhắc nhở bạn mình khiêm tốn, kiềm chế bản thân và không nên bài bạc, ăn chơi buông thả nhưng đều bị Ngô Mẫn Đạt bỏ ngoài tai. Điều gì đến cũng đến, năm 27 tuổi, Ngô Mẫn Đạt nợ nần chồng chất, sự nghiệp lao dốc và đối diện với khủng hoảng nghiêm trọng nhất của cuộc đời. Trong lúc cùng quẫn, Ngô Mẫn Đạt tới tìm người bạn thân Châu Nhuận Phát, người bạn cùng lớp đào tạo diễn viên mà bao năm có thể cùng mình uống rượu, cười vui nói chuyện phiếm khi rảnh rỗi, và hỏi vay bạn cũ 300 ngàn đô-la Hồng Kông. Ông chắc mẩm với sự hào hiệp nổi tiếng thì bạn cũ Châu Nhuận Phát sẽ giúp đỡ mình. Tuy nhiên, Châu Nhuận Phát từ chối thẳng và chỉ nói: *“Tự mình giải quyết đi!”* Lúc đó, Ngô Mẫn Đạt vô cùng giận dữ và cho rằng người bạn thân bao năm quá mức lạnh lùng, vô cảm. Đó là sự đả kích rất lớn, lớn hơn bất cứ ai khác vì sự cự tuyệt đó đến từ người bạn thân thiết. Ông tuyệt vọng đến mức suýt tự sát nhưng đều dừng lại được vào phút cuối vì... không đủ can đảm. Cuối cùng, Ngô Mẫn Đạt tự nhủ: *“Nếu đã không thể chết thì cách duy nhất là tự khôi phục lại tinh thần, đoạn tuyệt cuộc sống sa đọa và quyết làm lại cuộc đời cho kẻ bạc bẽo Châu Nhuận Phát biết mặt”*.

Năm 1991, Ngô Mẫn Đạt (38 tuổi) đã giành được giải thưởng Kim Tượng cao quý ở hạng mục *Nam diễn viên phụ xuất sắc nhất* dành cho bộ phim *Thiên Nhục Hữu Tình*. Ông rất hạnh phúc và đặc biệt cảm ơn đạo diễn Trần Mộc Thắng, nhưng vị đạo diễn chỉ nói: *“Người*

cậu nên cảm ơn là Châu Nhuận Phát, anh ấy đã không ngừng tiến cử cậu cho các đạo diễn”. Đã mười một năm trôi qua, Ngô Mẫn Đạt luôn ôm mối hận vì Châu Nhuận Phát không cho mình vay tiền. Nhiều lần, ông công khai chỉ trích Châu Nhuận Phát với truyền thông nhưng Châu Nhuận Phát chưa bao giờ trực tiếp biện hộ mà chỉ đề cập gián tiếp trong một talk show năm 1989: *“Khi sống trên đảo Nam Nha, tôi từng chứng kiến nhiều người trở mặt chỉ vì tiền. Từ đó, tôi đặt ra nguyên tắc: Đã là bạn bè thì tốt nhất không nói đến tiền bạc”*. Châu Nhuận Phát không cho bạn vay tiền, nhưng ông đã âm thầm giúp đỡ bạn ở hậu trường và giới thiệu để bạn mình xuất hiện trong nhiều bộ phim trong thời điểm Ngô Mẫn Đạt sa cơ vì nợ nần. Cuối cùng Ngô Mẫn Đạt cũng hiểu ý tốt của bạn mình. Nếu Châu Nhuận Phát cho anh vay 300 ngàn đô-la thì khoản tiền kia chắc chắn sẽ bị nướng hết vào cờ bạc. Chính sự kiên quyết của người bạn thân đã giúp Ngô Mẫn Đạt có cơ hội làm lại cuộc đời và tạo dựng lại sự nghiệp. Sau này, Ngô Mẫn Đạt nói với báo chí: *“Hồi đó tôi ghét Châu Nhuận Phát bao nhiêu thì bây giờ tôi biết ơn cậu ấy nhiều bấy nhiêu”*.

Chúng ta cũng cần lưu ý một chi tiết quan trọng, dù nổi danh với phim *Thần Bài*, một vai diễn để đời mà ông đã trình diễn điêu luyện, thành thục trong những ván bài tố xì phé bạc triệu căng thẳng, nhưng Châu Nhuận Phát lại không thích cờ bạc ở ngoài đời. Suốt tuổi thơ của Châu Nhuận Phát ám ảnh và khổ sở vì sự ham mê cờ bạc của cha, ông chứng kiến cả gia đình điêu đứng, khốn khổ vì tiền bạc cha làm ra đều nướng vào chiếu bạc. Sau này khi bỏ học lăn lộn ngoài đời kiếm sống, Châu Nhuận Phát luôn dặn lòng phải kiếm tiền bằng mồ hôi, sức lao động đàng hoàng, nhất quyết tránh xa bài bạc. Thế nên việc từ chối cho người bạn Ngô Mẫn Đạt vay tiền không chỉ vì

muốn giúp bạn thay đổi bản thân để tạo dựng lại cuộc đời, mà còn vì tâm ý dứt khoát của ông trong việc ngăn bạn mình nghiện bài bạc trở lại.

Châu Nhuận Phát cũng nổi tiếng trong việc chơi đẹp với các đạo diễn. Khi đạo diễn Lý An gặp khó khăn trong nguồn kinh phí thực hiện *Ngọa Hổ Tàng Long*, ông đã đề nghị Châu Nhuận Phát giảm giá cát sê. Châu Nhuận Phát đã lập tức đồng ý mà không cần quan tâm con số đó sẽ là bao nhiêu. Riêng đạo diễn lừng danh Ngô Vũ Sâm, cha đẻ của *Bản Sắc Anh Hùng*, từng chia sẻ, nếu không có Châu Nhuận Phát giúp đỡ thì *Điệp huyết Song Hùng* đã không thể ra đời. Lúc đầu, dự án phim *Điệp huyết Song Hùng* không được sự đồng ý của công ty và không nhận được sự ủng hộ của nhà sản xuất Từ Khắc. Một phần điều này đến từ những mâu thuẫn của Ngô Vũ Sâm và Từ Khắc trong quá trình thực hiện *Bản Sắc Anh Hùng* phần hai. Công ty của Từ Khắc nói thẳng rằng phải có một ngôi sao tầm cỡ như Châu Nhuận Phát tham gia thì mới sản xuất bộ phim này. Tuy nhiên, thời điểm đó, Châu Nhuận Phát lại đang quá bận rộn do đang quay cùng lúc hai đến ba bộ phim. Đạo diễn Ngô Vũ Sâm kể: *“Trong gần một năm không thể quay được Điệp huyết Song Hùng khiến tôi vô cùng thất vọng. Thế rồi tình cờ tôi gặp Châu Nhuận Phát, cậu ấy hỏi tôi tại sao trông buồn rầu thế. Tôi nói thật là vì không quay được Điệp huyết Song Hùng vì công ty sản xuất yêu cầu bắt buộc phải có Châu Nhuận Phát tham gia. Tôi cũng hoàn toàn hiểu được lịch trình quá kín nên cậu ấy cũng không còn cách nào. Tôi cũng không yêu cầu cậu ấy tìm cách cho tôi thời gian để cùng thực hiện bộ phim này. Điều tôi bất ngờ là Châu Nhuận Phát đã biết được những vấn đề nan giải của tôi từ nhiều nguồn thông tin khác. Cậu ấy hiểu rằng với kịch*

bản đơn giản như vậy, nếu không thuê được một ngôi sao hàng đầu thì sẽ không nhận được sự hỗ trợ từ phía công ty của nhà sản xuất Từ Khắc. Vì vậy, Châu Nhuận Phát đã tự mình đến gặp Từ Khắc và nói rằng cậu ấy sẵn sàng làm bộ phim này. Nhờ vậy, dự án phim mới được khởi động”.

Không hổ danh với hai tiếng “*Phát ca*” mà người Hồng Kông gọi thân tình sau bộ phim *Bản Sắc Anh Hùng*, Châu Nhuận Phát đã luôn sống hào hiệp và để lại trong lòng người khác nhiều ấn tượng tốt đẹp. Còn Long ca, thanh danh sự nghiệp lừng lẫy bao nhiêu thì cuộc sống riêng, nhân cách lại bẽ bối bấy nhiêu. Trong giai đoạn đầu của sự nghiệp, ngôi sao *Túy Quyền* nổi tiếng là một tay ăn chơi hàng đầu tại Hồng Kông. Lúc còn trẻ, Thành Long từng tiêu tốn hai triệu USD cho việc mua sắm đồ hiệu, tiệc tùng và phung phí trác táng cùng các cô gái làng chơi. Trong tự truyện *Never Grow Up*, Thành Long đã tự gọi mình là “*kẻ khốn nạn*”, nghiện rượu bia, cờ bạc và gái mại dâm. Sự thú nhận này của Thành Long nhằm góp phần trấn an dư luận trước những tai tiếng trải dài suốt sự nghiệp của mình, cũng như đối mặt với làn sóng tẩy chay của công chúng. Tuy nhiên, ông cũng chia sẻ rằng: “*Tôi nói ra một lần cho xong, thay vì để người khác viết và rêu rao, bêu xấu và đây là một mặt khác của Thành Long*”. Dư luận không hề thấy mình được xin lỗi và chỉ thấy một ông vua chuyên chế đang thách thức tất cả. Nhiều khán giả khắp nơi đã tuyên bố tẩy chay Thành Long ở mọi hình thức.

Thành Long tự nhận mình là kẻ khốn nạn trong tự truyện cá nhân

Một trong những tai tiếng tệ hại nhất, cũng có lẽ là “scandal không xứng mặt đàn ông nhất” đối với Thành Long, là nhấn tâm không công nhận con ruột và bỏ rơi người phụ nữ mang trong bụng giọt máu của mình. Mối tình trong bóng tối với hoa hậu Ngô Ý Lợi với kết quả là sự ra đời của cô con gái Ngô Trác Lâm trở thành một trong những tai tiếng tồi tệ nhất của Vua Kungfu Hài. Thành Long lạnh lùng tuyên bố bị Ngô Ý Lợi lừa tình và từ chối không thừa nhận đứa con của mình. Bản thân Ngô Trác Lâm sau cùng cũng đã nói với báo giới: “Thành Long chỉ là cha của tôi ở danh nghĩa huyết thống, còn trong sự trưởng thành và cuộc đời tôi, ông không xứng đáng để được tôi gọi là cha”.

Đối với đứa con trai ruột duy nhất Phòng Tổ Danh, Thành Long cũng phải xin lỗi dư luận vì mình là người cha không biết dạy con, để con ăn chơi, hư hỏng, nghiện ngập ma túy và vướng vào vòng tù tội.

Tuy nhiên, Thành Long vẫn tuyên bố sẽ để lại những tài sản của mình còn lại sau khi đóng góp từ thiện cho con trai, với lý do: *“Đó là con trai duy nhất của tôi, không để tài sản cho nó thì cho ai?”*.

Năm 2018, trong đêm nhạc của nam ca sĩ Vương Lực Hoàn tại Thượng Hải, Thành Long, lúc này đã ngoài 60 tuổi, đã lên sân khấu bất ngờ hôn môi ca sĩ này một cách rất khiếm nhã, khiến Vương Lực Hoàn sau đó phải họp báo xin lỗi dư luận. Đó là chưa nói đến sự tích mê gái và sàm sỡ các nữ diễn viên của Thành Long cũng trở thành truyền kỳ trong làng điện ảnh Hoa ngữ, trong số các ngôi sao nữ bị ông sàm sỡ có Phạm Băng Băng, Lý Băng Băng, Châu Tấn, Lâm Băng...

Thời đại mạng xã hội lên ngôi, cách ứng xử của những ngôi sao bê bối như Thành Long vấp phải sự phản kháng mạnh mẽ từ công chúng, chứ không dễ bị khóa lấp đi như vào những năm 1990. Năm 2019, sự kiện Thành Long được tổ chức *Operation Smile* mời sang Việt Nam trong vai trò đại sứ của chương trình đã phải hủy bỏ vì sự tẩy chay giận dữ của hàng chục ngàn người trên Facebook và các diễn đàn. Đây là một điều chưa từng xảy ra tại Việt Nam vì trước đó, công chúng từng rất thần tượng, yêu mến Thành Long qua những bộ phim hài võ thuật của ông. Lý do của sự tẩy chay này một phần là vì Thành Long tuyên bố ủng hộ đường lối bò ngang ngược của Trung Quốc ở biển Đông, ủng hộ cảnh sát đánh đập bắt bớ sinh viên Hồng Kông. Nhiều khán giả cũng không chấp nhận một người từng đã bỏ rơi vợ con, ăn chơi trác táng trong cuộc sống cá nhân sẽ làm đại sứ cho một chương trình nhân văn ở Việt Nam.

NGƯỜI DÁM NÓI “KHÔNG” VỚI THÀNH LONG

Quay trở lại cách ứng xử của Châu Nhuận Phát, vì luôn lấy nghĩa khí và nhân cách làm trọng, thế nên ông chưa một lần hợp tác với Thành Long trong sự nghiệp của mình, dù điều này có thể mang lại những lợi ích lớn cho ông. Bất chấp Thành Long từng nhiều lần đề nghị hợp tác nhưng Châu Nhuận Phát đều tìm cách từ chối khéo. Thậm chí Châu Nhuận Phát còn bị Thành Long “gài vào thế” trong một lần cùng xuất hiện trên sân khấu tại một lễ trao giải điện ảnh, khi đó Thành Long nói trước khán giả rằng: *“Nếu chúng ta cùng đóng chung một phim thì thế nào nhỉ?”*. Trái với mong đợi Châu Nhuận Phát có thể vì áp lực của khán giả và vì lịch sự sẽ không thể từ chối, Châu Nhuận Phát chỉ nói đúng một từ “Ồ!” và tỏ thái độ không mấy hưởng ứng. Thành Long đã phải chữa ngượng bằng câu nói: *“Nếu Phát ca đã nói vậy thì chúng ta không cần hợp tác nữa vậy”*. Sau này, thỉnh thoảng Thành Long vẫn ngỏ lời mời với Châu Nhuận Phát trong một số dự án lớn, có lẽ vì không thể chấp nhận một ai đó dám nói không với mình. Gần đây nhất, Châu Nhuận Phát nói mình đã già, muốn về hưu và nghỉ ngơi. Thật ra, ai cũng biết Châu Nhuận Phát từ chối khéo, vì ở tuổi ngoài lục tuần, ông vẫn nhận lời đóng phim *Vô Song* cùng Thiên Vương Quách Phú Thành. Châu Nhuận Phát từng nói một câu nổi tiếng trong giới điện ảnh Hồng Kông: *“Muốn trở thành một diễn viên giỏi thì phải trở thành người tốt trước đã”*.

Trước báo giới, Châu Nhuận Phát vẫn trả lời một cách chừng mực khi được hỏi tại sao luôn từ chối hợp tác với Thành Long. Ông chỉ nói rằng phim của Thành Long đều là hành động pha hài hước, còn phim của ông lại mang phong cách khác. Nếu ông gượng ép hợp tác để vừa lòng Thành Long là không tôn trọng khán giả. Thực ra ai cũng biết Châu Nhuận Phát đóng phim hài rất duyên và đây chỉ là lý

do mà ông nói cho lịch sự. Về cơ bản, đó là hai con người ở hai thế giới khác biệt, hai tính cách, hai quan điểm sống và cách đối nhân xử thế cũng hoàn toàn khác nhau. Long ca thích mời những người nổi tiếng và thế lực nhất của showbiz, thương giới đến dự sinh nhật mình. Nhưng Phát ca thì chỉ cần một chiếc bánh kem sinh nhật do vợ mang tới phim trường, thổi nến và cùng ăn với anh em trong đoàn phim một cách rất hòa đồng, chân tình. Tuy nhiên, Châu Nhuận Phát là người có nguyên tắc và công minh, ông từng nói trước báo giới: *“Thành Long là ngôi sao số một Hồng Kông”*.

Châu Nhuận Phát và Thành Long trên sân khấu ở lễ trao giải điện ảnh Hồng Kông

Để khẳng định trong giới nghệ thuật, nghệ sĩ cần hai điều quan trọng là thực tài và mối quan hệ. Việc có mối quan hệ thân thiết với một ngôi sao nổi tiếng nào đó được cho là thể hiện mức độ quan trọng của người đó trong giới nghệ sĩ ra sao. Được một ngôi sao lớn

coi là bạn, xuất hiện trong bữa tiệc cá nhân và chụp hình lưu niệm với họ là một hấp lực khiến nhiều người trẻ mới vào nghề đều mong muốn. Các ngôi sao quyền lực cũng thích liên minh với nhau để khuếch trương ảnh hưởng, dù chưa chắc đã thật lòng quý mến nhau. Như trường hợp Thành Long theo đuổi, lôi kéo Châu Nhuận Phát vào dự án phim của mình. Bình thường thì lời mời của Thành Long luôn được mọi người hoan nghênh vì đem lại nhiều quyền lợi, và vì Thành Long là siêu sao. Được đứng cùng dự án với Vua Kungfu Hải Thành Long là điều không phải ai muốn cũng được. Tuy nhiên, mong muốn và mưu tính của Thành Long với Châu Nhuận Phát chưa bao giờ thành công. Nhiều khán giả đã lý giải, có lẽ Châu Nhuận Phát không muốn bị người khác hiểu lầm rằng mình là bạn đồng hành của Thành Long. Ở môi trường nào cũng vậy, nhìn vào cách kết giao bạn bè, người khác sẽ biết bạn là người như thế nào.

Có thể dễ lý giải tại sao cố ngôi sao Trương Quốc Vinh lại là một người bạn tâm giao của Châu Nhuận Phát. Cả hai cùng chia sẻ vinh quang trong *Bản Sắc Anh Hùng 1&2*, *Tung Hoành Tứ Hải*. Đồng thời cả Châu Nhuận Phát và Trương Quốc Vinh đều thích sự bình lặng, giản dị, không thích sự náo nhiệt, phô trương. Niềm vui của cả hai ngôi sao lớn này đều là sống cuộc đời ý nghĩa, vui thú giữa nhân gian bình dị như những người bình thường nhất. Họ đều quan niệm quyền lực, tiền bạc, danh vọng không phải là của mình, là khán giả cho mình, nếu có quá nhiều thì phải cho đi. Hai ngôi sao thường sang nhà nhau chơi, ăn cơm uống rượu và chuyện phiếm cùng nhau, thỉnh thoảng còn có Chung Sở Hồng tham gia cùng. Rồi điều đau thương không ai mong chờ đã diễn ra. Chúng ta có thể sẽ vĩnh viễn không biết tại sao người nghệ sĩ được người dân Hồng Kông yêu

mến Trương Quốc Vinh lại gieo mình khỏi tầng 24 giã biệt cuộc sống này. Nhưng chắc chắn, tình yêu mà khán giả dành cho ông không thay đổi, và tình bạn mà Châu Nhuận Phát dành cho ông cũng không bao giờ thay đổi. Hẳn ai cũng hiểu Châu Nhuận Phát đã đau đớn đến mức nào khi Trương Quốc Vinh đột ngột từ giã cõi đời mà không một lời từ biệt như vậy. Điều này cho thấy, bất kỳ ai, dù bình thường hay nổi tiếng, dù nghèo hèn hay giàu sang, cũng đều có những vấn đề riêng trong nội tâm khó giải bày - bao gồm cả Châu Nhuận Phát, một con người khiêm nhường và tốt bụng, cũng đã từng tự tử vì tình nhưng không thành.

Cho đến tận thời điểm này, nhắc đến diễn viên Châu Nhuận Phát, hầu hết người trong giới và công chúng đều quý mến một cách chân thành. Còn nhắc đến Thành Long, người ta chỉ thấy ánh hào quang trên màn ảnh của Vua Kungfu Hài nhưng nhiều người không tán thành cách hành xử cũng như thái độ sống của ngôi sao này. Trong khi ở các trường phổ thông, các học sinh được học về tư cách và những cống hiến của Châu Nhuận Phát thì Thành Long lại không thể nào xóa được hết những vết nhơ trong cuộc sống riêng với những khoảng tối, vô trách nhiệm với những người thân trong gia đình và thiếu nghĩa khí của một ngôi sao lớn ở tầm *"long đầu đại ca"*.

Trương Quốc Vinh là một trong số ít những bạn tri âm của Châu Nhuận Phát

Cùng sở hữu tiền bạc, danh vọng và quyền lực nhưng cách hành xử của hai ngôi sao điện ảnh lại trái ngược nhau đến mức trở thành những giai thoại được lưu truyền trong giới. Một người thích hưởng thụ, chơi trội và buông thả còn một người thì bình dị và lặng lẽ giúp đỡ mọi người, *nếu luận anh hùng, Châu Nhuận Phát xứng đáng được gọi là vị Đại hiệp của Hồng Kông.*

Cappuccino Team With Love

Chương mười

Khiêm nhường và thủy chung

Trong cuộc đời này, món quà tuyệt vời nhất mà thượng đế ban tặng cho tôi là được trở thành vợ của Châu Nhuận Phát.

- Trần Hội Liên

MỘT NGƯỜI HỒNG KÔNG BÌNH THƯỜNG VÀ HẠNH PHÚC

Khi nói đến Châu Nhuận Phát, công chúng nghĩ ngay đến một ngôi sao nổi tiếng nhưng có phong cách sống giản dị nhất Hồng Kông. Người ta dễ dàng bắt gặp ông đi xe điện ngầm, xe bus, sẵn sàng nhường ghế cho người già, ngồi ăn ở những quán hàng rong và trò chuyện cùng những người lao động xung quanh. Châu Nhuận Phát thường xuyên đi dép lê, mặc áo thun, xếp hàng mua đồ giảm

giá như bất cứ người Hồng Kông bình thường nào. Bất cứ ai cũng có thể chụp ảnh hay selfie cùng Châu Nhuận Phát và ông hiếm khi tỏ ra xa cách hay có thái độ ngôi sao đối với người hâm mộ. Thậm chí, người hâm mộ ở Hồng Kông còn đặt biệt danh cho Châu Nhuận Phát là “Vua Selfie”. Châu Nhuận Phát chia sẻ: *“Mọi người đã dành quá nhiều thời gian và quá nhiều tiền để xem phim của tôi. Họ như là người thân, là sếp của tôi. Tại sao tôi không thể bỏ ra vài giây để chụp ảnh với các ông chủ của mình chứ”*. Đề cập về sự bình dị của Châu Nhuận Phát, có một số câu nói vui ở Hồng Kông như sau: *“Nếu bạn muốn gặp các ngôi sao Hồng Kông, bạn có thể đến những cửa hàng sang trọng ở khu trung tâm. Còn nếu muốn gặp Phát ca, bạn nên đi tàu điện ngầm, xe bus hoặc đến chợ rau ở khu Cửu Long”*, *“Nếu bạn nhìn thấy một người mặc đồ bình dân trông giống Châu Nhuận Phát đi bộ trên phố, ngồi trên tàu điện ngầm hay xe bus ở Hồng Kông, đừng nghi ngờ vì đó chính là anh ấy”* ... Một người bán tạp hóa ở khu Cửu Long - thánh địa của những người bán hàng rong ở Hồng Kông - nói rằng: *“Vị vua thực sự của khu Cửu Long chính là Châu Nhuận Phát”*.

Châu Nhuận Phát đi chợ bình dân

Nếu bạn nhìn thấy một người mặc đồ bình dân trông giống Châu Nhuận Phát đi bộ trên phố, ngồi trên tàu điện ngầm hay xe bus ở Hồng Kông, đừng nghi ngờ vì đó chính là anh ấy.

– Một người Hồng Kông cho biết

Châu Nhuận Phát là ngôi sao hiếm hoi của châu Á không sở hữu xe hơi hạng sang và tổ chức những buổi tiệc tùng xa xỉ. Thú vui của ông là chạy bộ, leo núi và chụp ảnh. *“Buổi sáng, tôi thường thức dậy từ rất sớm cùng vợ chạy bộ quanh công viên. Nếu hôm nào thời tiết đẹp và không có công việc gấp cần làm, tôi sẽ đi leo núi. Thuở bé khi cả nhà còn sống trên đảo Nam Nha, tôi và anh trai ngày nào cũng cùng nhau chạy bộ, đi chinh phục những ngọn núi cheo leo. Cuộc*

sống như vậy thật sự rất thư thái, hạnh phúc. Giờ tôi muốn được trở lại với thói quen xưa cũ mà bản thân từng đánh mất sau khi gia nhập giới giải trí”. Đó là những chia sẻ của Châu Nhuận Phát về cuộc sống hàng ngày của ông. Ông còn tự nhận xét về mình: “Châu Nhuận Phát chính là người mặc áo thun giá 12 USD, mang đôi dép lê giá 2 USD, mỗi tháng tiêu không quá 100 USD. Châu Nhuận Phát đi lại bằng tàu điện ngầm, xe bus và sẵn sàng mặc cả, đòi tiền thừa không thiếu một xu với chủ cửa hàng ngổng quay yêu thích lẫn những người bán hàng rong trên phố. Cuộc sống của tôi nhạt nhẽo và chẳng có gì đặc biệt như thế đấy. Nhưng tôi rất hưởng thụ cuộc sống này và cảm thấy mình được sống như một con người đúng nghĩa”.

Khi có người hỏi về cách chi tiêu tiết kiệm của mình, Châu Nhuận Phát hài hước nói: *“Tôi vẫn đang xin vợ cho thêm chút tiền nữa để tiêu xài cho thoải mái”*. Châu Nhuận Phát cũng nổi tiếng vì sử dụng chiếc điện thoại Nokia đời đầu suốt mười bảy năm, cho đến lúc điện thoại hỏng mới miễn cưỡng đổi sang sử dụng smartphone. Giải thích về điều này, ông chỉ nói mình không cần quá nhiều tin tức hay tiện ích công nghệ, điều quan trọng nhất là lắng nghe được tiếng lòng của người khác.

Ai quen biết Châu Nhuận Phát đều biết ông đam mê nhiếp ảnh từ thời thanh niên. Đam mê này bắt nguồn từ lúc ông làm nhân viên bán thiết bị máy ảnh lúc chưa đăng ký thi tuyển vào lớp đào tạo nghệ sĩ của đài TVB. Trong nhiều năm, thú vui của ông là chụp ảnh bằng máy phim và tự tay tráng rửa những tấm ảnh trong phòng tối tự chế của mình. Châu Nhuận Phát chỉ chụp hình đen trắng. Ngày 25 tháng 6 năm 2008, Châu Nhuận Phát ra mắt cuốn sách ảnh đầu tiên *Moving Pictures* và trưng bày những bức ảnh do chính ông chụp trong nhiều

năm qua. Toàn bộ số tiền thu được từ việc bán những cuốn sách này đều được ủng hộ cho Hội Chữ Thập Đỏ Hồng Kông để cứu trợ cho những nạn nhân bị động đất Tứ Xuyên.

Đạo diễn Lục Kiếm Thanh khi quay *Điệp Vụ Đối Đầu 2 (Hàn Chiến 2)*, đã cố ý đưa sở thích chụp ảnh của diễn viên Châu Nhuận Phát vào nhân vật Giản Áo Vỹ mà ông thủ vai. Để đáp lại, Châu Nhuận Phát tài trợ cho đoàn phim bộ sưu tập máy ảnh, phòng tối rửa phim của ông để làm đạo cụ và bối cảnh quay.

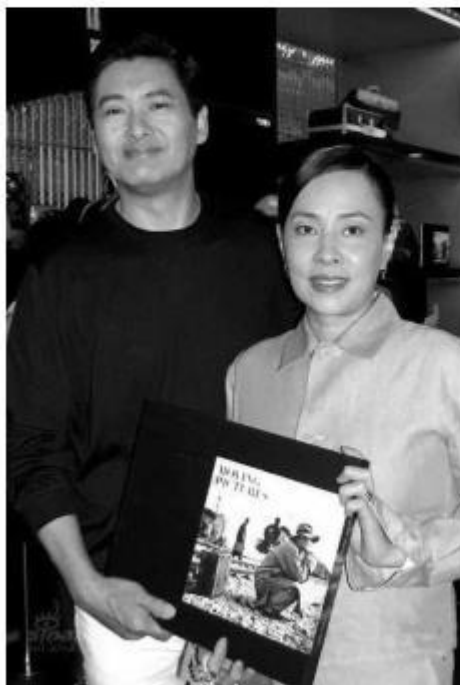
Trong buổi phỏng vấn cuối năm 2019, Châu Nhuận Phát vui vẻ thừa nhận mình đã hết thời. Theo ông, đây là quy luật tất yếu của mọi ngành nghề nên ông không đặt nặng vấn đề danh lợi hay tiền bạc. Ông nói: *“Tôi muốn là tận hưởng những giờ phút bình yên bên những người thân yêu, được sống là chính mình. Mọi người cũng không cần xem trọng tôi vì 90% phim mà tôi đóng đều dở tệ, chỉ có một hai bộ là coi được. Cho nên, trước giờ tôi chẳng màng đến lợi danh, tiền bạc”*.

*Lúc rảnh rỗi, Châu Nhuận Phát thường đi
dã ngoại để chụp ảnh thiên nhiên*

*Châu Nhuận Phát tự
chụp mình qua gương
và cũng là hình chủ
đề của buổi ra mắt
cuốn sách ảnh của
chính ông*

*Châu Nhuận Phát
và vợ Trần Hội Liên
trong buổi ra mắt
cuốn sách ảnh*

*Giới nhiếp ảnh
đánh giá tích cực
về những tác phẩm
nhiếp ảnh của
Châu Nhuận Phát*

*Diễn viên Cung Lợi
qua góc máy của
Châu Nhuận Phát*

Châu Nhuận Phát vào vai Gián Áo Vỹ, một người cũng đam mê nhiếp ảnh, trong bộ phim Hàn Chiến 2

Khi bước qua tuổi 60, Châu Nhuận Phát chỉ thích ngao du, chạy bộ và hướng dẫn những người bạn của mình leo núi. Trong nhóm “vui thú điền viên và thích leo núi” của Châu Nhuận Phát còn có một số ngôi sao Hồng Kông như Lưu Gia Linh, Bào Khởi Tịnh, Mễ Tuyết...

Châu Nhuận Phát tự nhận mình là một người nhà quê vì chưa bao giờ ông quên những năm tháng khó nhọc thời thơ ấu. Cha mất sớm nên ông phải bỏ học và mưu sinh bằng đủ nghề nghiệp trên đường phố để phụ giúp gia đình. Với ông, bữa cơm bình thường cùng người thân chính là điều quý giá nhất, nên biết ơn cuộc đời nếu ta vẫn còn có sức khỏe để làm việc, có cơm để ăn mỗi ngày và vẫn còn người thân bên cạnh để quan tâm, yêu thương. Có lần được hỏi về bí quyết thành công, Châu Nhuận Phát chỉ đúc kết bằng mấy từ

đơn giản: “ *Nhấn nạy, không nề hà khổ cực và không khuất phục trước khó khăn*”.

Đạo diễn Ngô Vũ Sâm, cha đẻ của *Bản Sắc Anh Hùng*, có lần chia sẻ rằng thời gian còn quay những thước phim làm nên bước ngoặt cho sự nghiệp của Châu Nhuận Phát, mọi người trong đoàn phim đều phải ăn cơm hộp. Có người chê cơm không ngon, chỉ ăn vài miếng rồi nhăn mặt bỏ xuống. Châu Nhuận Phát đã cầm hộp cơm bị bỏ xuống đó lên và ăn hết. Ông nói không nên lãng phí đồ ăn vì còn có nhiều người ngoài kia không có gì để ăn.

Châu Nhuận Phát trong một lần đi leo núi cùng nhóm bạn của mình

Bà Châu Thông Linh, chị gái của diễn viên Châu Nhuận Phát, cũng có cuộc sống tối giản và ăn mặc rất bình dân. Có lúc bà bị nhiều người nói trông giống như người “vô gia cư”. Bà ủng hộ lối sống của em trai: “*Sống giản dị không hề dễ dàng, em tôi đã vượt lên sự tầm thường để sống ung dung tự tại*”. Nhìn cách ăn mặc của bà, thỉnh

thoảng cũng có người nói rằng em trai ngôi sao không lo cho chị, để chị gái phải sống khổ hạnh. Châu Nhuận Phát chỉ cười, còn bà Châu Thông Linh thì tiết lộ chính em trai đã mua nhà cho bà. Giống với em trai, bà Châu có niềm đam mê lớn với môn nhiếp ảnh, bà thường đi khắp nơi để chụp thiên nhiên và lan tỏa thông điệp bảo vệ môi trường.

Chị gái của Châu Nhuận Phát - nhiếp ảnh gia Châu Thông Linh

Mọi người ở Hồng Kông đều bất ngờ và cảm phục khi Châu Nhuận Phát tuyên bố trong buổi phỏng vấn của báo *Jayne Star* rằng quyết định hiến tặng toàn bộ khối tài sản mà mình đã tích lũy được trong suốt hơn bốn mươi năm qua, ước tính 714 triệu USD (hơn 17.000 tỷ VNĐ) cho các tổ chức từ thiện. Ông chia sẻ rằng, là một người lao động chân chính nên ông sẽ không đóng phim miễn phí nhưng kiếm tiền chỉ là một thái độ với cuộc sống và cho thấy ông coi trọng việc lao động công chính. *“Tiền đó vốn không phải của chúng ta. Khi đến với thế giới này, ta không có gì thì khi ra đi cũng không mang theo gì được. Đồng tiền kiếm ra không dễ dàng, cho nên khi sử dụng phải đúng mục đích. Có biết bao người ngoài đường không cơm ăn, áo mặc, tôi ăn sung mặc sướng để làm gì? Đồng tiền nếu biết sử dụng có ý nghĩa, tiết kiệm một đồng làm những việc có ích khác không hay hơn sao?”* Ngay sau đó, vợ chồng Châu Nhuận Phát đã thành lập các tổ chức từ thiện để hiện thực lời hứa hiến tặng này.

Châu Nhuận Phát luôn bình thản trước những phần thưởng dành cho vị trí ngôi sao của mình. Ông không bao giờ chạy theo hình thức bề ngoài, trừ khi đó là yêu cầu bắt buộc của công việc nghệ thuật. Ông không đặt vật chất lên trên hết, nhưng cũng không coi khinh tiền bạc kiểu cao đạo. Từ nhỏ đã phải vật lộn kiếm sống, Châu Nhuận Phát hiểu rõ tiền quan trọng đến thế nào. Nhưng ông cũng đã sớm hiểu ra, tiền chắc chắn không phải là nguồn gốc của hạnh phúc. Ông lao động chăm chỉ kiếm tiền không phải vì sợ quay lại với cảnh nghèo, mà vì tìm thấy ý nghĩa của việc đối mặt với khó khăn, thách thức và vượt qua bằng chính sự nỗ lực của mình. Với ông, tiền chỉ là một phương tiện để sinh tồn trong cuộc sống và để giúp đỡ người khác khi cần. Châu Nhuận Phát không muốn mục đích sống của một

kiếp người là chỉ bôn ba lo việc kiếm tiền, thậm chí “căng thẳng đến bạc tóc” chỉ vì tiền. *“Đối với tôi, điều khó khăn nhất không phải là kiếm được bao nhiêu tiền mà là làm thế nào để giữ được tâm trí bình thản, dùng phương thức đơn giản để vô ưu vượt qua quãng đời còn lại”.*

Châu Nhuận Phát trong bộ phim mà ông tâm đắc - Đồng Thoại Mùa Thu

Cách sống bình dị của Châu Nhuận Phát bắt nguồn từ việc ông không quên được thời niên thiếu gian khổ của mình, và sau này, một lý do nữa là ảnh hưởng bởi triết lý đạo Phật. Châu Nhuận Phát từng chia sẻ với báo giới Hồng Kông rằng ông rất ghét bạo lực. Việc phải đóng những cảnh bạo lực trên phim là một trải nghiệm bắt buộc mà ông phải thể hiện trong các vai diễn của mình. Cá nhân ông tâm đắc với những vai diễn tâm lý lãng mạn trong những phim tình cảm, ví dụ như Đồng Thoại Mùa Thu (1987) của đạo diễn Trương Uyển Đình.

Suốt hơn hai mươi năm đầu của sự nghiệp, Châu Nhuận Phát đã lao động không nghỉ ngơi, đến mức có lần ông bị suy kiệt thực sự. Bác sĩ cho biết đó là di chứng của những vết thương từ quãng thời gian *“không biết thương bản thân”*. Sau này, khi đã điều trị khỏi hẳn, Châu Nhuận Phát mới tâm sự rằng: *“Đúng là con người phải biết buông bỏ bớt thì mới nhận được hạnh phúc”*. Từ giữa thập niên 1990, song song với hành trình chinh phục Hollywood, ông bắt đầu đi đó đây du lịch, chụp ảnh, học thêm tiếng Anh từ sự trợ giúp của người vợ. *“Tôi thực sự nhìn thấy cuộc đời rộng lớn và muôn màu. Trước đó, tôi đúng là ếch ngồi đáy giếng vì thế giới của tôi chỉ là chạy quanh những phim trường”*, ông hồi tưởng về quãng thời gian này.

Châu Nhuận Phát rất khiêm lời và ít khi nói về bản thân mình. Ông luôn nghĩ mình là một công dân bình thường của Hồng Kông như bao người khác. Châu Nhuận Phát từng chia sẻ rằng ước mơ của ông là sống cuộc đời bình thường và hạnh phúc.

MỘT ĐOẠN TÌNH SỬ CỦA PHÁT CA

Là người hâm mộ Châu Nhuận Phát ắt hẳn ai cũng tò mò muốn biết về tình sử của thần tượng. Có thể nói Châu Nhuận Phát có những khởi đầu không may mắn trong tình yêu trước khi “cập bến cuối” đến đầu bạc răng long cùng Trần Hội Liên.

Năm 1976, chàng trai 21 tuổi Châu Nhuận Phát được đóng vai chính trong một số bộ phim truyền hình. Trong quá trình quay phim, ông đã gặp nữ diễn viên Dư An An (17 tuổi). Hai người kết hôn sau đó bảy năm, nhưng thời điểm đó không có bất kỳ tiếng sét ái tình nào xảy ra. Lúc đó, người yêu đầu đời của Châu Nhuận Phát là diễn viên Mâu Khiên Nhân, người đẹp đóng cùng ông trong phim truyền hình màu đầu tiên của TVB - *Cuồng Triều*. Thời gian đó, Mâu Khiên Nhân

xuất thân từ gia đình gia giáo, biết chơi piano, cờ vua, thư pháp, lại xinh đẹp, vừa đi du học Thụy Sĩ về, đoạt giải *Hoa Hâu Ảnh Ảnh* trong cuộc thi *Miss Hong Kong* nên nhanh chóng được TVB đưa vào danh sách ưu tiên. Bộ phim truyền hình do vai chính kéo dài 120 tập và quay cả năm trời nên có lẽ vì thế mà cặp trai tài gái sắc đã phát sinh tình cảm với nhau.

Mối tình đầu của Châu Nhuận Phát với diễn viên Mâu Khiên Nhân

Nhiều người đã dự đoán cặp đôi Châu Nhuận Phát - Mâu Khiên Nhân sẽ không có tương lai vì sự chênh lệch về trình độ học vấn cũng như gia thế. Khi ở bên nhau, Mâu Khiên Nhân thường nói về văn học và nghệ thuật, nhưng Châu Nhuận Phát chưa học hết trung học, xuất thân nghèo khó, bấy lâu nay chỉ quen lăn lộn mưu sinh trên đường phố, làm được bao nhiêu tiền đều mang về giúp cho gia đình. Trong mắt Châu Nhuận Phát, chăm chỉ kiếm nhiều tiền để cải thiện

cuộc sống của gia đình được coi trọng hơn là ngâm thơ và vẽ tranh. Năm 1977, một đại gia giàu có vừa ly hôn đã công khai đeo đuổi Mâu Khiên Nhân mà không hề quan tâm rằng cô đã có bạn trai là Châu Nhuận Phát. Người đàn ông này tặng hoa cho cô mỗi ngày, trang sức đắt tiền được gửi tặng hàng tuần. Thậm chí cả một chiếc du thuyền xa xỉ trị giá 200 ngàn đồng cũng được ông phóng tay tặng cho người đẹp họ Mâu. Chuyện gì đến cũng sẽ đến, Châu Nhuận Phát và tình đầu Mâu Khiên Nhân đã chia tay.

Cùng năm đó, người đẹp 17 tuổi Trần Ngọc Liên được nhận vào lớp đào tạo nghệ sĩ khóa 6. Cô trở thành bạn học với Lữ Lương Vỹ và là đàn em khóa dưới của Châu Nhuận Phát. Năm 1978, trong lúc quay phim truyền hình *Đại Hanh*, Châu Nhuận Phát gặp Trần Ngọc Liên. Hai người có mối quan hệ tốt đẹp nhưng Châu Nhuận Phát vẫn chưa dám tỏ bày nỗi lòng. Sau đó, một đại gia đột ngột xuất hiện và theo đuổi Trần Ngọc Liên. Ông ta thường đến phim trường tìm cô và mang theo rất nhiều quà. Châu Nhuận Phát nhớ về bài học quá khứ còn nóng hổi nên quyết định mua một bó hoa hồng và đứng trước Trần Ngọc Liên tỏ tình. Thần tình yêu đã mỉm cười với chàng nhà quê Châu Nhuận Phát. Hai người trở thành cặp đôi trong mơ của làng giải trí truyền hình thời bấy giờ. Cuộc tình của họ kéo dài hơn bốn năm cho đến khi mẹ của Châu Nhuận Phát có nhiều điểm không thuận ý với Trần Ngọc Liên vì tính cô bằng bột, nóng nảy, nghĩ gì nói đấy. Mối quan hệ của cả hai có thêm nhiều trở ngại và đi đến bờ vực đổ vỡ. Điều này khiến Châu Nhuận Phát bị khủng hoảng và tuyệt vọng. Cuối năm 1982, Châu Nhuận Phát khi đó mới 27 tuổi, đã tự tử bằng cách uống chất độc tự chế (trộn bột giặt và chất khử trùng). Anh được Trần Ngọc Liên phát hiện và kịp thời đưa đến bệnh viện

nên may mắn được cứu sống. Trong suốt quá trình nằm viện, Trần Ngọc Liên chính là người luôn ân cần chăm sóc cho Châu Nhuận Phát. Những tưởng cặp đôi sẽ quay lại với nhau sau biến cố sống chết này nhưng sau khi Châu Nhuận Phát xuất viện, hai người đã chính thức nói lời chia tay vào đầu năm 1983.

Châu Nhuận Phát và Trần Ngọc Liên từng được xem là cặp đôi trong mơ của điện ảnh Hồng Kông

Hơn một tháng sau, tin tức “*Châu Nhuận Phát tự tử*” vẫn còn chưa nguôi bót thì một tin tức khác về Châu Nhuận Phát tiếp tục gây chấn động báo giới: “*Châu Nhuận Phát kết hôn! Cô dâu là ai?*”. Đó chính là diễn viên Dư An An, cô gái 17 tuổi mà Châu Nhuận Phát đã

gặp năm nào giờ đã 24 tuổi và trở thành một cô gái xinh đẹp. Cô được mệnh danh là *“Công chúa mãi mãi trong lòng khán giả Hồng Kông”*. Dư An An cũng vừa chia tay với bạn trai nên tâm trạng cũng không mấy vui vẻ. Cô suýt chút nữa bỏ chạy vì sợ hãi khi Châu Nhuận Phát quỳ xuống cầu hôn ở giữa phim trường. Tuy nhiên, do có ấn tượng tốt với Châu Nhuận Phát khi làm việc chung trước đó nên cô đã đồng ý. Sau đó, cả hai bỏ qua quá trình yêu đương và tiến thẳng đến cuộc hôn nhân chớp nhoáng. Cuộc hôn nhân của họ đã được truyền thông Hồng Kông biến thành một sự kiện giật gân câu khách. Một số tờ báo còn chế nhạo: *“Châu Nhuận Phát và Dư An An đều là thích khách thất tình, lập thành liên minh tùy hứng”*. Tuy lời lẽ báo chí có hơi gay gắt nhưng nhận định của giới truyền thông lúc đó khá chính xác. Chín tháng sau, vào đầu năm 1984, Châu Nhuận Phát và Dư An An làm thủ tục ly hôn. Nguyên do vì cả hai quá trái ngược về tính cách. Châu Nhuận Phát thích cuộc sống giản dị, bình dân. Dư An An thì thích tiệc tùng và cuộc sống hào nhoáng. Một lý do quan trọng phải kể đến, đó chính là bà Trần Lệ Phương, mẹ của Châu Nhuận Phát, không cảm thấy hài lòng về cô con dâu này. Kể từ đó, Châu Nhuận Phát đã tự nhủ sẽ không kết hôn lần nữa. Cũng trong năm 1984, người tình cũ của ông là Trần Ngọc Liên cũng đột ngột lên xe hoa cùng đại gia Trần Siêu Vĩ và sang Mỹ định cư (và ly hôn sau đó tám năm). Quyết định kết hôn đột ngột của Châu Nhuận Phát và Trần Ngọc Liên cũng trở thành đề tài đồn đoán của nhiều người hiếu kỳ thời đó. Nhiều khán giả tin rằng cặp đôi đó chắc đến chết cũng không quên được nhau.

Sau hàng loạt biến cố xung quanh chuyện tình ái như chia tay “Ngọc nữ cổ trang” Trần Ngọc Liên, tự tử vì tình, hôn nhân chớp

nhoáng, ly hôn... báo chí bắt đầu thích khai thác những tin tức giật gân về Châu Nhuận Phát. Hầu như ngày nào cũng có những tin đồn: *“phim giả tình thật giữa Châu Nhuận Phát với Chung Sở Hồng”, “Có hay không mối tình bí mật giữa Châu Nhuận Phát và Trịnh Du Linh”, “Châu Nhuận Phát chán đời tìm cách quay lại với tình đầu Mâu Khiên Nhân”* ... Trong thời gian đó, Châu Nhuận Phát hoàn toàn không dám đọc báo. Ngày nào ông cũng giam mình trong phòng, cảm thấy chán nản vô cùng. Đó là thời gian trước khi anh gặp người phụ nữ định mệnh của cuộc đời mình - Trần Hội Liên.

NGƯỜI MẸ VĨ ĐẠI VÀ NGƯỜI VỢ CUỐI CÙNG

Trong giới nghệ sĩ Hồng Kông, cuộc hôn nhân của Châu Nhuận Phát với Trần Hội Liên được nhiều người ngưỡng mộ vì sự gắn bó bền vững hơn ba mươi năm. Từ khi cưới năm 1987 đến nay, dù trải qua không ít sóng gió nhưng cả hai vẫn vượt qua những bão tố để đồng hành cùng nhau. Điều này khá hiếm trong giới showbiz Hương Cảng, nơi nổi tiếng với bao cuộc tình chóng vánh. Bản thân Châu Nhuận Phát cũng từng chia tay hai mối tình và “gãy một lần đò” trong cuộc hôn nhân chóng vánh với diễn viên Dư An An. Điều đặc biệt hơn cả đó là nhan sắc Trần Hội Liên kém xa những bóng hồng, tình cũ mà Châu Nhuận Phát từng yêu. Thế nên, sự bền lâu đến đầu bạc răng long của ông với bà Trần Hội Liên cần nhìn nhận, phân tích từ một số góc độ mở rộng.

Cuộc hôn nhân chớp nhoáng nhưng tốn nhiều giấy mực của Châu Nhuận Phát và Dư An An

Nhiều năm qua, không ít người mang định kiến rằng nghệ sĩ rất phù phiếm và không chung thủy. Đó không hẳn là một nhận định áp đặt. Bởi nó dựa trên thực tế các cuộc yêu đương nồng nhiệt tốn giấy mực báo chí nhưng chia tay cũng chóng vánh của nhiều nghệ sĩ. Ta có nhiều ví dụ về các cặp đôi ngôi sao Hoa ngữ nổi tiếng chia tay như Châu Tinh Trì với Chu Ân; Tạ Hiền (người cha của Tạ Đình Phong) tuần tự chia tay Chân Trân, Địch Bá Lạp và Coco; Thạch

Hằng Thông với Thái Trác Nghiên; Tạ Đình Phong với Vương Phi và Trương Bá Chi; Lý Thần với Phạm Băng Băng; Đồng Khiết với Phan Việt Minh; Hồ Hạnh Nhi với Huỳnh Tông Trạch; Phùng Thiệu Phong với Nghệ Ni... Để lý giải cuộc hôn nhân bền vững của Châu Nhuận Phát với Trần Hội Liên, chúng ta đi tìm căn nguyên vì sao các mối tình liên quan đến giới nghệ sĩ thường sớm chia tay - như một cách cố gắng định nghĩa thuộc tính nghệ sĩ và tình yêu nghệ sĩ ở Hồng Kông.

Châu Nhuận Phát và Trần Hội Liên đã luôn gắn bó, hạnh phúc bên nhau từ năm 1984

Nghệ sĩ được trời phú cho năng khiếu nghệ thuật, sự nhạy cảm trong tâm hồn. Thế nhưng ông trời hoàn toàn không cho không những điều đó. Mỗi mảy may tài năng, vinh hiển mà người nghệ sĩ có được dường như được đặt lên một đĩa cân vô hình, với cán cân bên kia là những mất mát, khổ đau và cả sự đánh đổi hạnh phúc cá

nhân của họ. Nhìn vào tiểu sử những nghệ sĩ tài năng, trong đó có Châu Nhuận Phát, ta có thể thấy người càng tài năng bao nhiêu thì cuộc sống lại càng nhiều cam go, mất mát bấy nhiêu. Châu Nhuận Phát cũng phải trải qua tuổi thơ khổn khó, bị kịch gia đình tồi tệ với người cha nghiện cờ bạc, phải sớm bỏ học mưu sinh trên đường phố... Khi tìm được một nửa đích thực của đời mình thì vợ chồng Châu Nhuận Phát cũng trải qua bi kịch mất đứa con duy nhất ngay khi bé vừa chào đời. Bạn có thể đọc tiểu sử của các ngôi sao nổi tiếng để nghiệm chứng về quy luật đĩa cân vô hình này.

Cứ như thế, những số phận nghệ sĩ được sinh ra với khả năng nghệ thuật thiên phú, có tuổi thơ nghèo khó hoặc mang trái tim tổn thương bởi những biến cố khốc liệt. Một ngày kia, họ được số phận cho đứng cao hơn thiên hạ, dùng hào quang, vinh hoa và những lời tán dương để vỗ về tâm hồn nhiều tổn thương của họ. Từ vinh quang đó, họ không còn quay về cuộc sống bình thường được nữa. Chính vì vậy, nghệ sĩ luôn sợ bị thất bại, sợ bị chê bai, sợ bị tổn thương, sợ bị mất đi hào quang và sợ mất đi khán giả. Chỉ cần một chút sơ sẩy, đám đông sẽ chĩa mũi dùi công kích vào họ. Truyền thông báo chí và mạng xã hội sẽ soi mói, mổ xẻ, thêm bớt, đồn thổi các tình tiết giật gân và đào bới quá khứ của họ... Bản thân Châu Nhuận Phát cũng từng nói mơ ước của ông là *“trở thành một người bình thường, có cuộc sống hạnh phúc giản đơn”*. Ông cũng không thích cách đám đông bình phẩm, chê bai ngoại hình của vợ ông.

Nghệ sĩ trong ánh sáng mê hoặc mà chúng ta thấy trên màn ảnh thường rất cô đơn. Họ vừa thêm khát tiếng vỗ tay, vừa sợ hãi đám đông. Năng lượng sống của họ là dùng sáng tạo nghệ thuật, lấp đầy những khoảng trống trong tâm hồn. Nghệ sĩ mang trong lòng đầy rẫy

nổi sợ và bất an nhưng lại thường bốc đồng, kiêu ngạo, cảm tính, phù phiếm, nhất thời. Đó đều là những thuộc tính không tốt cho một mối quan hệ tình cảm lâu dài. Lúc còn hàn vi, người nghệ sĩ thường mang theo lửa nhiệt huyết, sẵn sàng dấn thân, nỗ lực không ngừng để đạt được thành tựu trên bước đường nghệ thuật. Khi có được vinh quang và tiền bạc, nhiều ngôi sao lại sa vào ăn chơi trác táng (như Thành Long, Ngô Mẫn Đạt...). Không ít ngôi sao phải tìm cách chống cự lại cảm giác cô đơn, trầm cảm, thậm chí tự vẫn khi đang ở đỉnh cao danh vọng (như cố diễn viên Trương Quốc Vinh, Lưu Ngọc Phác, Trần Bách Cường...). Mỗi cử chỉ việc làm của ngôi sao đều bị săn soi bàn tán, cuộc sống riêng bị kiểm soát, theo dõi gắt gao bởi công ty quản lý và bởi chính những người hâm mộ lẫn anti-fan (tạm dịch: người tẩy chay). Tình yêu chung thủy trở nên rất xa xỉ với các ngôi sao, họ không biết người ta yêu mình vì con người thật của mình hay vì hào quang, danh tiền? Khi nổi tiếng, nghệ sĩ đều sớm nhận ra rằng chân tình rất khó kiếm, vì những người đến với họ không còn hồn nhiên như thời họ chưa nổi tiếng. Trong ánh sáng chói lòa, thật khó phân biệt chân tình, giống như lời ca khúc *Bến Thượng Hải*: “Trong cơn sóng lớn kia thì thành - bại, vui - buồn thật khó phân biệt...”.

Nghệ sĩ rất cần một nơi trú ẩn để thoát khỏi đám đông nhưng đồng thời cũng sợ cảm giác bị trói buộc. Họ vừa muốn sở hữu tuyệt đối, trói chặt một mối quan hệ tình cảm nhưng cũng đồng thời cũng có xu hướng muốn chạy thoát khỏi một mối quan hệ. Bi kịch lớn nhất của nghệ sĩ chính là khi ngôi nhà không còn hạnh phúc, khiến họ mất nơi trú ẩn cuối cùng trong nội tâm.

Nếu là một người bình thường và định gắn bó cuộc đời với một nghệ sĩ, họ cần đoan chắc một điều - mình có thể hy sinh tất cả cho đối phương. Họ phải chấp nhận kín lặng cuộc đời mình giống như Trần Hội Liên, người vợ thủy chung của Châu Nhuận Phát. Chúng ta sẽ đặt ra câu hỏi người bạn đời lý tưởng của ngôi sao có những phẩm chất như thế nào và Trần Hội Liên có phải là một người lý tưởng để làm bạn đời của một ngôi sao hay không. Nếu nhìn xuyên suốt mối quan hệ của hai người, “bí quyết” của Trần Hội Liên lại rất đơn giản: *người bạn đời lý tưởng của ngôi sao phải biết yêu “phần lõi” của ngôi sao đó, phần không có ánh sáng, phần đầy rẫy thống khổ, sợ hãi và tổn thương của tâm hồn nghệ sĩ.*

Tuy nhiên, điều may mắn cho bà Liên là ngôi sao Châu Nhuận Phát đã chủ động loại bỏ những điều phù phiếm, hư vinh trong cuộc sống ngôi sao. Chính ông cũng tự thu nhỏ cuộc đời mình lại để yêu thương và bảo vệ gia đình. Đối với bà Trần Hội Liên, có được người chồng nổi tiếng, tài năng và giản dị như diễn viên Châu Nhuận Phát là điều thực sự may mắn. Nhưng nếu đặt trường hợp của bà vào một cô gái khác, có mấy người phụ nữ chấp nhận cuộc sống đạm bạc cùng một siêu sao điện ảnh có hàng trăm triệu đô-la trong tài khoản?

Diễn viên Châu Nhuận Phát và Trần Hội Liên có một cuộc hôn nhân lâu dài vì vốn dĩ họ đến với nhau không vì động cơ, mục đích gì. Ngay từ ngày đầu tiên, bà Trần đến với Châu Nhuận Phát không vì hào quang của ông. Họ thực sự sống và chia sẻ mọi tâm sự, khúc mắc, cuộc đời với nhau giống như Châu Nhuận Phát từng chia sẻ, đó là *“yêu con người thật của nhau”*. Hai người luôn nói thật mọi cảm xúc, cảm nghĩ của mình với nhau. Khi yêu con người bình thường không bọc trong lớp vỏ hào nhoáng của Châu Nhuận Phát, Trần Hội

Liên cũng dễ thông cảm cho những đặc trưng nhạy cảm của nghề nghiệp nghệ sĩ. Khi Châu Nhuận Phát về đến nhà thì ông để ánh sáng của ngôi sao ở ngoài cửa. Họ yêu thương, chăm sóc nhau như hai người bạn đời bình dị. Không thể không thừa nhận bản lĩnh rất lớn của Trần Hội Liên. Bởi riêng việc luôn bị báo chí và công chúng chế nhạo khi đi cùng Châu Nhuận Phát giống như là *“đôi đũa lệch”*, bị bình phẩm về ngoại hình *“không có gì ấn tượng”* ... đã đủ để bất cứ phụ nữ nào cũng sẽ bị tổn thương không dễ quên.

Cuộc tình Châu Nhuận Phát - Trần Hội Liên có thể nói là đậm chất... bình dân. Nói đúng hơn là như số trời đã định. Bà Trần chính là người phụ nữ vô cùng phù hợp với ngôi sao họ Châu. Khi ở bên Trần Hội Liên, Châu Nhuận Phát được thoải mái là chính mình. Bà Trần kể lại rằng trước khi yêu ông, bà không hề quan tâm Châu Nhuận Phát là ai, cũng không phải fan của ông. Theo bà, mọi sự diễn ra tự nhiên nhưng rõ ràng có sự sắp đặt của định mệnh. Vì nếu không, một người như bà sẽ không có nhu cầu gặp gỡ ngôi sao Châu Nhuận Phát. *“Khoảnh khắc từ khi quen nhau đến khi anh ấy bắt đầu theo đuổi tôi và tuyên bố rằng sẽ không bao giờ lấy tôi làm vợ, sau đó bất ngờ cầu hôn, mọi thứ đều diễn ra rất tự nhiên. Vậy thôi”*, bà Trần Hội Liên kể trong một cuộc phỏng vấn.

Câu chuyện tình có vẻ như trời định này diễn ra rất tình cờ vào mùa xuân năm 1984, khi Châu Nhuận Phát có chuyến bay sang Singapore để làm việc. Người bạn đi tiễn ông ở sân bay lúc quay về Hồng Kông chợt nói rằng có biết một cô gái Singapore có vẻ rất hợp với Châu Nhuận Phát. Trước sự quả quyết, nhiệt tình của bạn, diễn viên họ Châu liền đồng ý sẽ gặp cô gái họ Trần và cùng nhau ăn sáng ở sân bay.

Vào ngày trước đó, Trần Hội Liên, con gái doanh nhân Trần Đại Lâm, người vừa tốt nghiệp Đại học Quản lý Công Thương, chợt nhận cuộc điện thoại từ người bạn thân. Khi nói chuyện, người bạn này tình cờ có nhắc đến việc quen biết với diễn viên Châu Nhuận Phát. Cô Trần nói rằng không thể tin được trừ khi *“bạn có thể mời anh ấy đến Singapore và giới thiệu cho tôi quen”*. Ai ngờ sáng hôm sau, cô bất ngờ nhận được điện thoại và lời mời dùng điểm tâm sáng của diễn viên Châu Nhuận Phát. Do quá bất ngờ và không kịp chuẩn bị sửa soạn gì nên Trần Hội Liên mặc quần short, áo thun, dép lê rất “bụi” để đi gặp ngôi sao đắt giá nhất màn ảnh nhỏ Hồng Kông lúc bấy giờ. Sau màn giới thiệu làm quen, ngôi sao *Bến Thượng Hải* lập tức có cảm tình với phong cách mộc mạc, giản dị của Trần Hội Liên. Do hợp nhau trong tâm tính bình dị, không phô trương nên hai người nhanh chóng trò chuyện vui vẻ và cảm thấy quý mến nhau. Dù trước đó, cô Trần còn rất cứng cỏi cho rằng mình không hề thần tượng tay Hứa Văn Cường (nhân vật nổi tiếng do Châu Nhuận Phát đóng trong phim *Bến Thượng Hải*). Nhưng cô không tránh khỏi sự xiêu lòng trước sức quyến rũ của người đàn ông đã từng làm thổn thức hàng triệu trái tim thiếu nữ châu Á thời đó.

Chúng ta cần lưu ý về tâm trạng của diễn viên Châu Nhuận Phát ngay tại thời điểm đó rất phức tạp. Sau khi phải chia tay mối tình khắc cốt ghi tâm với nàng *Tiểu Long Nữ* vạn người mê Trần Ngọc Liên (Lưu Đức Hoa cũng từng yêu thầm và ngưỡng mộ nhan sắc, khí chất của Trần Ngọc Liên), Châu Nhuận Phát đau khổ đến tuyệt vọng và tự tử. Tiếp theo đó là cuộc hôn nhân sai lầm dẫn đến đổ vỡ sau chín tháng với diễn viên Dư An An do lối sống của hai người không phù hợp. Tuy nhiên, Châu Nhuận Phát cũng nói với Dư An An

rằng: “Anh không phải là một người đàn ông phù hợp với hôn nhân, anh cưới ai thì cũng sẽ làm khổ người đó”. Những biến cố này khiến Châu Nhuận Phát gần như sợ hãi tình yêu và dường như đóng cửa trái tim. Vậy mà, sự hồn nhiên, giản dị của cô tiểu thư Singapore khiến cho trái tim ông như được hồi sinh. Về tới Hồng Kông, Châu Nhuận Phát gọi điện ngay cho cô bạn mới quen và suốt hai năm sau đó, mỗi ngày ông đều viết bưu thiếp gửi cho cô những quan tâm, ấm áp. Bà Trần Hội Liên sau này tiết lộ, thời gian đó, mỗi ngày Châu Nhuận Phát gọi cho bà ba lần và mấy trăm bưu thiếp kỷ niệm ngày xưa đó vẫn được “bảo tồn” trong nhà bà ở Singapore.

Hai người nhanh chóng hẹn hò với nhau. Châu Nhuận Phát cũng kể hết những mối quan hệ tình cảm đã xảy ra trước đó cho Trần Hội Liên. Ông còn dẫn người yêu mới đến phim trường xem mình diễn cảnh giường chiếu trong phim *Mộng Trung Nhân* (1986). Lúc đó, Trần Hội Liên chỉ mỉm cười khi trả lời thắc mắc của mọi người: “*Đó chỉ là diễn xuất, không phải thật*”. Châu Nhuận Phát còn nói thẳng với bạn gái mới rằng: “*Em phải nhớ điều này, anh yêu em nhưng sẽ không bao giờ cưới em*”. Đó là câu nói có thể dẫn đến một cuộc chia tay, đặc biệt với địa vị không dễ bị coi thường của Trần Hội Liên. Tuy nhiên, Trần Hội Liên lại đủ cứng cỏi và hiểu thấu “vấn đề” của bạn trai. Sau này, bà Trần kể lại rằng, lúc đó bà chỉ nghĩ khi yêu và được yêu là vô điều kiện, không cần điều gì nhiều và những chuyện mình chưa hiểu thấu đáo thì đừng mất công buồn về nó. Bà chỉ biết tin cậy vào con người của Châu Nhuận Phát. Trần Hội Liên còn âm thầm làm quản lý cho Châu Nhuận Phát và giúp ông giải quyết rất nhiều việc vì ông không giỏi về con số và hoạch định.

Rất ít người để ý một chi tiết quan trọng tác động lớn đến tâm lý và bản tính của Châu Nhuận Phát. Đó là ông sợ những cô gái mình yêu không vừa mắt mẹ - bà Trần Lệ Phương - người có tầm ảnh hưởng lớn nhất đến cuộc đời ông. *Ông thương mẹ vô cùng và đó mới là người phụ nữ quan trọng nhất cuộc đời ông.* Vì bà Phương đã quá khổ cực để nuôi Châu Nhuận Phát khôn lớn, nên ông từng thề không bao giờ để mẹ phải buồn lòng vì bất cứ lý do gì. Khi mẹ còn sống (bà Trần Lệ Phương mất ngày 13 tháng 2 năm 2020, thọ 98 tuổi), Châu Nhuận Phát luôn dành thời gian đưa mẹ đi dạo phố và uống trà cùng mẹ mỗi ngày. Thờ còn yêu Trần Ngọc Liên, Châu Nhuận Phát từng nói thẳng với cô rằng: *“Anh chỉ có thể cho em 15% trái tim mình vì 85% còn lại là dành cho mẹ anh”*. Mỗi tình của họ buộc phải dừng lại vì diễn viên Trần Ngọc Liên và mẹ Châu Nhuận Phát không thể hòa hợp với nhau. Tương tự, người vợ đầu tiên của ông là Dư An An vì quá ưa thích tiệc tùng, mua sắm đồ hiệu, cuộc sống showbiz hào nhoáng khá phô trương khiến cả mẹ và ông phiền lòng, cuối cùng cặp đôi phải chia tay vì lối sống quá khác biệt nhau. Qua đó, có thể thấy tác động và ảnh hưởng của người mẹ đến Châu Nhuận Phát là rất lớn. Từ đó, chúng ta có thể giải thích rằng do ông quá yêu Trần Hội Liên nên mới nói sẽ không cưới cô, cứ yêu cho an toàn vì ông sợ mất nốt *“người yêu tri kỷ tìm mãi mới gặp”*.

Châu Nhuận Phát dẫn mẹ đi dạo trên phố

DẤU CUỘC ĐỜI CÓ BỂ DÂU THAY ĐỔI...

Trước khi kể tiếp về việc vì sao Châu Nhuận Phát vẫn quyết định kết hôn với Trần Hội Liên, chúng ta cần quay ngược lại mốc thời gian 1986 để ghi nhận một sự kiện quan trọng. Đây là thời gian bộ phim *Bản Sắc Anh Hùng* đã tạo nên một bước ngoặt lớn trong sự nghiệp của Châu Nhuận Phát. Cùng thời điểm năm 1986, Châu Nhuận Phát cũng chuẩn bị sang Mỹ để quay bộ phim *Đồng Thoại Mùa Thu*. Nữ đạo diễn Trương Uyển Đình đã rất lo lắng vì nghĩ rằng Châu Nhuận Phát đột nhiên nổi tiếng như vậy, liệu anh ta còn muốn quay phim của mình hay không, liệu anh ta có yêu cầu tăng thù lao hay có yêu sách gì thêm không... Trước khi đến New York quay phim, Trương

Uyển Đình đã cẩn thận gọi điện cho Châu Nhuận Phát để tìm hiểu xem ông có thay đổi gì không. Ông thẳng thắn đáp: *“Tôi đã hứa với cô trước đó thì nhất định sẽ thực hiện”*.

Khi đến New York, nữ đạo diễn họ Trương liền nhận thấy có điều gì đó không ổn. Mỗi ngày đều có những cuộc gọi và tin nhắn nặc danh làm phiền. Trên phim trường cũng thường xuyên có một nhóm thanh niên lạ mặt lai vãng. Sau này cô mới biết những người kia được cử đến bởi một tay anh chị ở Hồng Kông. Anh ta thích xem Châu Nhuận Phát và muốn mời ông làm phim riêng về đề tài xã hội đen do mình đầu tư. Châu Nhuận Phát đồng ý với điều kiện phải cho ông hai tháng để quay *Đồng Thoại Mùa Thu*. Khi Châu Nhuận Phát đến New York, tay anh chị kia vẫn không yên tâm nên đã cử người đến trường quay để giám sát. Trong suốt quá trình quay phim ở Mỹ, Trần Hội Liên đã luôn đồng hành cùng Châu Nhuận Phát. Cô luôn tỉ mỉ chăm sóc người yêu, chia sẻ với ông về nỗi lo bị xã hội đen đe dọa, làm phiền. Điều đó làm Châu Nhuận Phát thật sự cảm động. Vì vậy, sau một buổi chiều từ phim trường trở về, Châu Nhuận Phát mới nói với Trần Hội Liên: *“Tại sao chúng ta không kết hôn nhỉ?”*. Mặc dù không đi kèm hoa hồng, tiệc tối lãng mạn trong ánh nến và nhẫn kim cương nhưng Trần Hội Liên biết mình vừa nghe *“một quyết định quan trọng nhất cuộc đời của anh ấy”*.

Ngày hôm sau, cả hai đến một nhà thờ ở New York và nộp lệ phí 15 USD để trở thành một cặp vợ chồng hợp pháp. Nhiều năm về sau, khi bà Trần được hỏi: *“Có bao giờ chị hỏi Châu Nhuận Phát về quyết định kết hôn năm đó?”*, bà đã trả lời: *“Chưa từng! Vì sao ư? Trước đó, anh ấy thậm chí đã nói không kết hôn với tôi. Bây giờ chúng tôi đã là vợ chồng. Thắc mắc kia là vô nghĩa. Tôi thấy hạnh phúc, vui vẻ*

và may mắn, tại sao lại phải hỏi nhiều làm gì, đó là quyết định không hề dễ dàng của anh ấy nên nó rất chắc chắn”. Sau khi khẳng định sẽ tiến đến hôn nhân, cặp đôi bước vào giai đoạn mới của mối quan hệ và từng bước giải quyết những khúc mắc từ gia đình của nhau.

Tuy nhiên, khi cha vợ của Châu Nhuận Phát nghe tin con gái lấy chồng rồi mà mình không hề biết nên ông cảm thấy không được tôn trọng. Không muốn vợ bị khó xử, Châu Nhuận Phát đã nói với vợ: “*Em hãy nói với cha rằng chúng ta sẽ tổ chức tiệc cưới công khai*”. Với lối sống giản dị, cách cư xử khéo léo, Trần Hội Liên cũng được lòng mẹ của Châu Nhuận Phát. *Người phụ nữ quan trọng và vĩ đại nhất cuộc đời Châu Nhuận Phát* - người mẹ đã chịu quá nhiều khổ ải từ cuộc hôn nhân của mình - cuối cùng cũng vừa mắt với một cô gái mà con trai dẫn về. Cửa ải khó nhất cuộc đời Châu Nhuận Phát đã thông qua, cặp đôi sau đó tổ chức lễ cưới năm 1987. Tuy nhiên, công chúng được biết về lễ cưới của Châu Nhuận Phát một cách rất bất ngờ.

Tại *Giải thưởng Điện ảnh Hồng Kông lần thứ sáu* (1987), Châu Nhuận Phát vội vã đến buổi lễ sau khi di chuyển từ Macau về Hồng Kông (thời điểm đó ông đang quay hai bộ phim *Long Hổ Phong Vân* và *Long Hổ Cóm*). Vừa ngồi xuống chưa nóng chỗ thì người dẫn chương trình xướng lên cái tên Châu Nhuận Phát. Khi lên sân khấu ông chia sẻ: “*Tôi đã đợi ba lần. Ba năm qua, tôi luôn mặc vest, đi giày da và đến từ rất sớm. Nhưng lần nào người đứng đây cũng không phải là tôi. Tại sao tôi lại nhận được giải thưởng này trong lúc ít chuẩn bị và ăn mặc tầm thường nhất. Tôi rất xin lỗi*”. Khán giả có mặt đã cười ồ lên sau câu phát biểu này. Sau một hồi xúc động, cuối cùng, Châu Nhuận Phát, rút trong túi áo ra một tấm thiệp và nói:

“Thật xin lỗi, tôi sẽ kết hôn lần nữa”. Tuy nhiên, Châu Nhuận Phát đã đánh rơi chiếc cúp khiến nó bị vỡ thành hai mảnh trên đường rời hội trường lễ trao giải. Không ai biết điều đó là biểu hiện cho sự may mắn hay điềm báo xui xẻo cho Châu Nhuận Phát. Có người giỏi phong thủy đã nói rằng: *“Chiếc cúp rơi xuống vỡ đôi coi như đã giải hạn cho Châu Nhuận Phát khỏi cái số lấy ai thì rồi cũng ly dị”.*

Tháng 6 năm 1987, Châu Nhuận Phát và Trần Hội Liên chính thức tổ chức đám cưới long trọng tại Singapore. Trần Hội Liên (28 tuổi) nắm tay Châu Nhuận Phát (32 tuổi) nói trong nước mắt: *“Trong cuộc đời này, món quà tuyệt vời nhất mà thượng đế ban tặng cho tôi là được trở thành vợ của Châu Nhuận Phát”.*

Xung quanh cuộc hôn nhân cũng tồn tại không ít lời ra tiếng vào. Chủ yếu là nói Trần Hội Liên chỉ có nhan sắc bình thường, không xứng với đại mỹ nam, đại thần tượng trong lòng của biết bao cô gái. Châu Nhuận Phát chỉ nhẹ nhàng nói với báo chí: *“Trong làng giải trí, tôi từng thấy rất nhiều mỹ nữ, từng có những bạn gái xinh đẹp, cũng không thiếu những lần lãng mạn... Nhưng tôi dần hiểu ra, điều quan trọng nhất để hai người ở bên nhau là có thể tâm sự mọi điều với nhau và thấu hiểu nhau. Vì vậy, người tôi muốn kết hôn cùng là Liên Muội”.*

Nếu tính thời gian chính thức là vợ là chồng của nhau từ năm 1986, đó cũng là năm Châu Nhuận Phát từ ngôi sao truyền hình trở thành ngôi sao điện ảnh lừng lẫy nhất Hồng Kông với bộ phim *Bản Sắc Anh Hùng*. Có vẻ như về mặt mệnh số, sự nghiệp của Châu Nhuận Phát đã phát lên rạng rỡ từ khi kết hôn với Trần Hội Liên. Con đường nghệ thuật sau này của ông được sự trợ giúp rất nhiều của bà Trần, đặc biệt là hành trình phát triển sự nghiệp ở Hollywood và

sau cùng là tâm nguyện hiến toàn bộ tài sản của ông đều có sự đồng thuận âm thầm của người vợ.

Hình cưới của Châu Nhuận Phát với Trần Hội Liên

Như đã chia sẻ ở trên, mặc dù là cặp đôi lý tưởng dành cho nhau nhưng họ vẫn đi qua sóng gió khắc nghiệt. Năm 1991, Trần Hội Liên mang thai và cả hai người đều rất hạnh phúc, hồi hộp chờ đứa bé chào đời. Lúc đó, Châu Nhuận Phát dặn vợ không nên làm việc

nhiều, phải nghỉ ngơi thư giãn. Ông giúp vợ làm tất cả việc nhà và còn tự tay chuẩn bị phòng cho đứa con sắp sinh. Thật không may, trước ngày dự sinh khoảng một tuần, thai nhi vì bị dây rốn quấn cổ mà chết. Trần Hội Liên cảm thấy như trời sập xuống nhưng cô vẫn muốn sinh con theo cách thông thường và muốn tận mắt nhìn con lần đầu và cũng là lần cuối cùng. Trong một talk show hơn hai mươi năm sau, Trần Hội Liên ghen ngào nói: *“Xác suất này rất nhỏ, tại sao lại là tôi?”*. Các kiểm tra y khoa sau đó cho thấy thể trạng của Trần Hội Liên không dễ mang thai và không thích hợp để sinh con. Châu Nhuận Phát sợ rằng vợ sẽ gặp bất trắc khi sinh nở nên đưa ra quyết định không cố gắng có con nữa. Quyết định đó không dễ dàng đối với bất cứ người đàn ông Á Đông nào. Khi được hỏi tại sao không cố gắng có con, Châu Nhuận Phát chỉ cười cười rồi nói: *“Làm con của Châu Nhuận Phát sẽ rất áp lực”*. Tất nhiên cũng có những kẻ ác miệng nói Châu Nhuận Phát bị vô sinh. Những năm sau đó, Châu Nhuận Phát chủ động giảm bớt lịch trình quay phim để dành thời gian đưa vợ đi du lịch khắp nơi để cả hai cùng với bớt nỗi đau mất con.

Châu Nhuận Phát từng chia sẻ về vợ mình trong một bài phỏng vấn: *“ Vợ tôi như một tấm gương, nhìn vào cô ấy, tôi có thể thấy chính mình. Kết hôn hơn ba mươi năm qua, ít khi nào chúng tôi xa nhau. Thường nhật, nếu không đóng phim, tôi thích ở nhà bên cô ấy. Tôi ít nói còn vợ thì nói nhiều hơn một chút. Có lúc tôi thấy mệt vì cô ấy nói cả ngày. Nhưng nếu không nghe thấy giọng của vợ, tôi sẽ cảm thấy thiếu điều gì đó rất quan trọng”*. Ông cũng chưa bao giờ dính líu đến bất cứ bóng hồng nào khác từ khi kết hôn. Châu Nhuận Phát

từng chia sẻ: *“Nếu có người phụ nữ khác bên ngoài thì tôi trở thành người đàn ông ngốc nhất thế giới”*.

Ta có thể thấy dù rất bình dị, rộng lượng nhưng thế giới nội tâm của Châu Nhuận Phát không đơn giản và chứa đựng nhiều nỗi đau tinh thần. Tuy nhiên, bà Trần Hội Liên cho ông một điều quan trọng nhất: bà đã yêu được con người thật của ông và để ông sống đúng với con người thật đó của mình. *Ở một góc độ nào đó, cả Châu Nhuận Phát và Trần Hội Liên đã có một điểm phúc mà ít ngôi sao nào có được. Đó là có thể sống một cuộc đời bình thường dù vô cùng nổi tiếng và giàu có.*

Nếu hỏi Châu Nhuận Phát vì sao có cuộc hôn nhân bền vững hiếm có đến như vậy thì chắc chắn ông sẽ... đổ hết cho người vợ tuyệt vời, luôn thương yêu ông. Tuy nhiên, nếu không thể tìm ra câu trả lời chính xác nhất cho thắc mắc này, ta cứ đúc kết lại trong mấy chữ:

Vì đó là Châu Nhuận Phát!

